

Besværlige blokker

Forhandlinger om stedets betydning
i debattene om Regjeringskvartalet etter 22. juli

Ingrid Lamark



Masteroppgave i kulturhistorie (60 stp)
Institutt for kulturstudier og orientalske språk
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

H2015-V2016. Levert 1. juni 2016.

Besværlige blokker

Forhandlinger om stedets betydning
i debattene om Regjeringskvartalet etter 22. juli

Masteroppgave i kulturhistorie.

Ingrid Lamark, 2016.



Forsidebilde:

Fig. 0-1: Høyblokka under oppføring i 1957, sett fra Akersgata. Bygningene tilhørende Rigshospitalet, Militærhospitalet og Fødselsstiftelsen står fortsatt, og man skimte lindealléen mellom dem foran Høyblokka. Foto: Dagbladet. Tilhører Norsk Folkemuseum.

Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-NC-ND).

Kilde: <http://digitaltmuseum.no/011013628954/?query=regjeringskv>

Copyright © Ingrid Lamark 2016

Besværlige blokker:

Forhandlinger om stedets betydning i debattene om Regjeringskvartalet etter 22. juli

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en undersøkelse av debattene om Regjeringskvartalet i Oslo, slik disse foregikk etter terrorangrepet 22. juli 2011. Oppgaven undersøker *meningsdannelsen* i det offentlige ordsiftet. Det dreier seg om hvilke betydninger som ble tillagt Regjeringskvartalet etter terroren, og hvordan det ble forhandlet om disse ulike betydningene. Det empiriske materialet er hentet fra meningsjournalistikk, debattstoff, notiser og reportasjer, i papirutgavene av avisene Aftenposten (AP), Klassekampen (KK) og Verdens Gang (VG). Undersøkelsen tar for seg et utvalg materiale fra perioden 23. juli 2011 til 23. juli 2015. Ved en kombinasjon av teorier fra forskning på materiell kultur, begreper fra det og diskursteoretiske feltet og elementer fra medievitenskapens rammeanalyse, har undersøkelsen en bredt anlagt, og nokså fritt sammensatt teoretisk og metodisk tilnærming. Undersøkelsen er ikke basert på en kvantitativ og representativ tilnærming til materialet. Ved bruk av **nøkkelord** og **innramminger** som metodiske begreper, kommer det allikevel til syne noen tendenser som går igjen i materialet. Én av disse tendensene er hvordan en rekke ulike diskurstemaer ble etablert nokså raskt den første tiden etter terrorangrepet. Her er det ikke bare fortolkninger som *terroråsted* og *sikkerhetstrussel* som er aktuelle, men også fortolkninger som *nasjonalhistorisk sted*, *minnested* og *kulturminne*. Det viser seg videre i det utvalgte materialet at de *samme* diskurstemaene går igjen, gjennom hele perioden som er undersøkt. Debatten om Regjeringskvartalet er veldig variert, både når det gjelder hvilke aktører som er med, og hva de mener, men det viser seg altså at når temaene først er fastlagte, blir de værende i debatten over flere år. En annen interessant tendens viser seg i materialet når det ses i sammenheng med den historiske konteksten. Også lenge *før* terrorangrepet har Regjeringskvartalet blitt fortolket som et nasjonalhistorisk sted, og dette er en fortolkning som går igjen etter 22. juli. Diskursene undersøkes med teoretiske perspektiver og begrepet hentet fra forskning på materiell kultur. Begreper som **virkningskraft (agency)**, **objektivering** og **materialisering**, skaper meningsfylte analysetemaer i sammenheng med empirien og temaene i den. Den kultur- og begrepshistoriske tilnærmingen, gjør det relevant med grundige og kritiske analyser av hvordan **språket** brukes i diskursene. Ved å se teoriene som en inngang til å forstå denne begrepsbruken, tar analysen opp og viser hvordan begreper som **historie**, **historieløshet**, **symbol**, **modernisme** og **nasjon** blir ressurser for diskursens aktører, og hvordan de brukes for å styrke argumenter for ulike fortolkninger av Regjeringskvartalet.

Forord

Hver eneste dag skaper et ukjent antall journalister, debattanter, kommentatorer og redaktører det mangfoldige og dynamiske mediebildet. At mange stemmer får komme fram, og at politiske kamper kan føres med penn og papir, er uhyre verdifullt og legger grunnsteinen i det demokratiske ordsiftet. Som forsker tar jeg friheten til plukke fra hverandre, og vri og vende på dette mediebildet. Den kan umulig rettes til noen bestemt, men jeg sender en takk alle de som er med på å skape medieoffentligheten jeg forholder meg til i denne masteroppgaven.

Å gjøre dette materialet om til smarte analyser, har vært en lang og tidvis ganske vanskelig vei å gå. Heldigvis finnes det både kart og kompass, og det finnes de som har gått opp løypa før meg. Ansvar for eventuelle feil og mangler er kun mitt eget, men en lang rekke støttespillere skal ha sin rettmessige *takk for følget*.

En stor og hjertelig takk til min veileder, professor Saphinaz-Amal Naguib, for vennlig og bestemt veiledning gjennom prosessen. Våre grundige diskusjoner, og dine skarpe analyser har vært uvurderlige bidrag til denne masteroppgaven. Etter fem gode studieår vil jeg takke de faglig ansatte ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk for nye perspektiver og givende diskusjoner. En særlig honnør til Knut Aukrust, Line Esborg, Dirk Johannsen, Helge Jordheim, Ane Ohrvik, Siv Ringdal og Ida Tolgensbakk, for matnyttige masterseminarer de siste to studieårene. Takk til Herdis Hølleland og Kyrre Kverndokk, for den inspirerende undervisninga i emnet «Kulturminnevernets historie», som satte meg på sporet av hva jeg ville skrive masteroppgave om. Takk til Hannah K. Lunde ved 22. juli-senteret, for nye inntrykk helt mot slutten av skriveprosessen, og til Mona Mårnes ved Riksantikvaren, for hjelp med arkivtilgang. Takk til min arbeidsgiver, Norsk Folkemuseum ved Siv Garles Sjøland, for oppmuntrende tilrop og for fleksibiliteten som har gjort det mulig å kombinere jobb og studier hele veien. Jeg takker også Osloforskning for masterstipendiet jeg ble tildelt.

Tusen takk til mine nærmeste medstudenter: Tale Grønmo og Kathrine Klinkenberg, som har vært de aller beste lesesalskamerater og teoriknuserne. Tusen takk til alle gode venner, som har stått på sidelinja og bidratt med verdifulle diskusjoner, praktisk hjelp, og særdeles ivrig heiagjengvirksomhet: Mari Barwin, Emmy Martina Blendberg, Tonje M. Bugge, Martine Jensen Diesen, Anita Hillestad, Ina Høy Hinden, Susann Hjelmeset, Helge Hiram Jensen, Karin Lillevold, Kristin Linnesholm, Cathrine Marken, Camilla Plocinski Nilsen, Einar Lie Slangsvold, Lisa Vesterås, Tyra Teodora Tronstad, Anna Young og Jon Mikkell Broch Ålvik. Tusen takk til mamma Hege for uvurderlige faglige innspill, omsorg for detaljene, streng korrekturlesing og alltid oppmuntrende ord, og til resten av familien; Henrik, Sigurd, Preben, Jørgen, Tone, Brit og Pål, for moralsk støtte og klokkeetro på gjennomføringsevnen.

Til slutt, til min alltid tålmodige kjøkkenskriver, optimistiske turkamerat, stødige leser, ivrige kritiker og aller kjæreste Ola: Mange, mange takker.

Blindern, 30. mai 2016
Ingrid Lamark

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
	PROLOG: FIRE FORTOLKNINGER AV REGJERINGSKVARTALET	1
	2008	1
	22. JULI 2011	1
	25. JULI 2011	2
	9. DESEMBER 2014	2
	INTRODUKSJON	3
	PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	4
	TEORETISKE PERSPEKTIVER, METODE OG MATERIALE	5
	OPPGAVENS STRUKTUR	5
	22. JULI UTEN UTØYA	6
2	MATERIELL KULTUR SOM FORSKNINGSPERSPEKTIV	7
	AGENCY – DEN VIRKSOMME GJENSTAND	8
	DET SPRÅKLIGE INNHOLDET	9
	KRITIKK OG BRUK	10
	OBJEKTIVERING – MATERIALISERTE IDÉER	12
	OBJEKTIVERING SOM ANVENDT TEORETISK PERSPEKTIV	14
	ANDRE TEORETISKE OG ANALYTISKE BEGREPER	15
	DENOTASJON, KONNOTASJON OG ASSOSIASJON	15
	FORHANDLING	16
	REPRESENTASJON	17
	AKTØR	18
	TIDLIGERE FORSKNING	18
	22. JULI-FORSKNING	19
	ANDRE FORSKNINGSEKSEMPLER	20
3	METODE OG MATERIALE	22
	EN KREATIV KULTURANALYTISK PAKKE	22
	NØKKELOORD, DISKURSER OG INNRAMMINGER	23
	DISKURSANALYTISKE BEGREPER	24
	RAMMER OG RAMMEANALYSE	25
	SYSTEMATISKE UTVALG	27
	FORARBEID	27
	PAPIRAVISER I DIGITALISERINGENS TID	28
	ANDRE ETISKE SPØRSMÅL	29
	KRITERIER OG INNSAMLING	30
	UTVIKLING OVER TID	32
	VIDERE SORTERING	33
	FORDELING I ANALYSEKAPITLENE	36
4	DISKURSER I KONTEKST OG BYLANDSKAP	37
	ET KULTURHISTORISK PERSPEKTIV	37
	HAMMERSBORG OG AKERSGATA	38

HENRIK BULLS REGJERINGSBYGNING (1906).....	42
EN TURISTATTRAKSJON	42
REGJERINGSLOKALER I EN UNG NASJON	43
NASJONALE VERDIER I JUGEND OG GRANITT	43
HØYBLOKKA (1958).....	45
FUNKSJONALISMENS IDEALER	48
NATURBETONG OG INTEGRERT KUNST	49
Y-BLOKKA (1969).....	51
REGJERINGSKVARTALET FRA 1970 FRAM TIL I DAG	54
FREDNINGSSAK FØR 22. JULI	54
22. JULI 2011	54
POLITISK SAKSGANG SIDEN 2011	54
 5 HØSTEN 2011: DISKURSER UNDER ETABLERING.....	 55
NØKKELOORD OG TEMATISK GRUPPERING	55
YTRINGER, AVSENDER, NAVN OG SITATER	56
DISKURS 1: TERRORÅSTEDET	57
DISKURS 2: SIKKERHET OG BYUTVIKLING	61
DISKURS 3: REGJERINGSKVARTALET SOM NASJONALHISTORISK STED	65
DISKURS 4: REGJERINGSKVARTALET SOM KUNST- OG ARKITEKTURSTED.....	72
DISKURS 5: REGJERINGSKVARTALET SOM MINNESTED	79
OVERORDNEDE INNTRYKK AV DEBATTENS FØRSTE MÅNEDER	82
 6 2012-2015: DISKURSER I UTVIKLING	 83
KRONOLOGI OG OPPLØSNING	83
2012	84
DET VAR NOE ANNET UNDER KRIGEN	84
TILBAKE TIL TERRORÅSTEDET	86
ET STED FOR ET MINNESMERKE?	90
22. JULI-KOMMISJONENS RAPPORT	92
2013	93
RIVNINGSANBEFALING OG PROTEST.....	93
PICASSOKUNST OG PENGESLUK.....	94
HISTORIELØSHET OG HISTORISK LÆRING	96
... ELLER BARE STYGT?.....	98
PROBLEMATISERTE PREMISSE	100
VANESSA BAIRD-SAKEN.....	101
NYE KOSTER I REGJERINGSKVARTALET	101
2014	102
MILJØHENSYN OG ET NYTT NASJONALMATERIALE.....	102
MAI-AVGJØRELSEN OG PLANFORSLAGSKONKURRANSEN	103
PICASSO-ARVINGER, OPPHAVSRETT OG INTERNASJONALE STEMME I SAMTALENE	104
REGJERINGSKVARTALET, DEMOKRATIET OG GRUNNLOVEN	105
INFORMASJON HELLER ENN MINNESMERKE	107
2015	109
BYGGEPROSJEKT, NY START OG FORTSATT PROBLEMATISKE PREMISSE	109
BYEN, NATUREN OG HISTORIEN	111
INTERNASJONALISERING	116
22. JULI-SENTERET	118

7	KONKLUSJONER OG REFLEKSJONER.....	123
	TILBAKE TIL STEDET	123
	TENDENSER I MEDIEDEBATTENE	123
	TEORI MØTER EMPIRI	126
	VIDERE FORSKNINGSMULIGHETER.....	127
	DEBATTENE FORTSETTER	128
	EPILOG: EN AUTOETNOGRAFISK OBSERVASJON	130
	EMPIRI OG LITTERATUR.....	XII
	EMPIRISK MATERIALE	XII
	AVISARTIKLER FRA AP, VG OG KK, 23.7.11-23.7.15.	XII
	ANNET MATERIALE	XIV
	OFFENTLIGE DOKUMENTER, ORGANISASJONER O.L.....	XV
	LITTERATUR.....	XVI
	VITENSKAPELIGE BØKER OG ARTIKLER	XVI
	ORDBØKER OG OPPSLAGSVERK	XIX
	ILLUSTRASJONER	XX
	APPENDIKS.....	XXI
	APPENDIKS 1: OPPLAGSTALL	XXII
	APPENDIKS 2: TIDSLINJE.....	XXIII
	APPENDIKS 3: ANALYSESKJEMA	XXV

Forkortelser som brukes i oppgaven:

BONO – Billedkunst Opphavsrett Norge

KD – Kulturdepartementet (begge regjeringer)

KAD – Kommunal- og administrasjonsdepartementet (Regjeringen Stoltenberg II, -2013, statsråd Rigmor Aaserud)

KMD – Kommunal- og administrasjonsdepartementet (Regjeringen Solberg, 2013-, statsråd Jan Tore Sanner)

KORO – Kunst i Offentlige Rom

KVU – Konseptutvalgsutredningen (2013)

RA - Riksantikvaren

1 Innledning

Prolog: Fire fortolkninger av Regjeringskvartalet

2008

Jeg bor i kollektiv i Møllergata, et ørlite rom i en nedslitt leilighet, men beliggenheten er perfekt, og jeg har byen like utenfor døra. Alt jeg trenger er i noen hundre meters avstand. Jeg tar ofte t-banen fra Stortinget eller 37-bussen opp Ullevålsveien. Skal jeg ta banen eller bussen går jeg bakken opp ved OBOS-bygget, krysser plassen foran biblioteket, tar trappen ned ved Y-blokka, går forbi lindealléen til busstoppet foran Høyblokka eller videre bortover Akersgata og ned inngangen til Stortinget t-banestasjon. At jeg er i Regjeringskvartalet tenker jeg aldri på. I ettertid tror jeg knapt jeg visste at det var dét de store bygningene var. Jeg tenker vel som oftest at jeg burde beregnet lengre tid hjemmefra. Jeg går innom biblioteket på veien, om jeg har husket å ta med den boka jeg skulle levert for lenge siden. Kaféen i VG-passasjen har god kaffe, og jeg tenker om jeg har tid til å gå innom der. Noen ganger skal jeg ikke noe bestemt sted. Plassen med benkene ved biblioteket er fin å stoppe ved, det er fint å sitte der og se på folk. Noen ganger møter jeg ei venninne ved bibliotekstrappa, vi drikker øl i parken foran biblioteket og ser på alle kontormenneskene som går forbi.

22. juli 2011

Jeg har flyttet fra Møllergata, men St. Hanshaugen, Hammersborg og Akersgata er fortsatt noen av mine vanligste oppholdssteder i byen. Jeg har sommerferie, ingen avtaler, bare noen ærender i sentrum. Jeg skal på Vinmonopolet i Rosenkrantzgate. Jeg må innom en klesbutikk i Grensen for å bytte en kjole, og i dag må jeg huske å dra videre inn i Akersgata for å komme meg innom biblioteket. Det ligger en bok der som jeg har ventet på å få låne, og jeg har sikkert et purregebyr å betale også. Det regner hele formiddagen og jeg kommer meg ikke ut av huset før det er langt på dag. Av en eller annen grunn slutter det å regne akkurat når jeg er på Majorstua. Sola kommer fram og jeg tror jeg ombestemmer meg, jeg har tross alt fri, jeg kan ta en sykkel tur ut til Bygdøy før jeg drar til byen. Litt over klokka tre sykler jeg grusveiene ned til badestranda på Huk, kjøper en is i kiosken, setter meg på en benk og ser på havet, og det er der jeg sitter når det smeller. Vannet bærer lyden av drønnet. Det rister i

bakken. Benken står på en betongplate, og jeg ser en enorm, soppformet støvsky over byen. Men jeg fatter og begriper ikke hva det er som foregår. Utsikten til byen blir forvirrende. Fra der jeg sitter er det ingen mulighet til å slå fast hvor det er det har eksplodert. Når jeg kommer på at jeg faktisk kan sjekke nettavisene på telefonen, er krigstypene der allerede: Eksplosjon i Oslo sentrum. Noen sekunder seinere er overskriften oppdatert: Eksplosjon i Regjeringskvartalet. Jeg skjønner at fotografiet på VG Nett må være tatt fra VG-bygget, rett mot gata jeg har hatt som fast gjennomgangsåre i mange år, rett mot busstoppet jeg har løpt til utallige ganger. Gata jeg egentlig hadde tenkt å sykle gjennom omtrent akkurat nå, fra klesbutikken til biblioteket. Jeg tror det var akkurat her at Regjeringskvartalet for meg ble Regjeringskvartalet med stor R, og det sluttet å være hjemmeområde og gjennomfartssted.

25. juli 2011

Byen har så vidt kommet seg etter sjokket. De siste dagene har jeg nilest nyhetene, i et forsøk på å forstå hva det er som har skjedd. Jeg leser Aftenposten, og én artikkel skiller seg ut fra strømmen av bilder fra Regjeringskvartalet og Utøya: «Bygningene formet det nye Norge». Var det det de gjorde? Er det *nasjonsbygginga* vi snakker om, bare noen dager etter terroren?

9. desember 2014

Det er tidlig morgen og jeg sitter på en kafé ved Tinghuset. Jeg har levert prosjektskisse til masteroppgaven og tar en fridag, spekulerer vel på hva jeg skal bruke den til. I Dagsavisen ser jeg en liten notis. Det står at rivearbeidet i Regjeringskvartalet har startet. Dels av ren nysgjerrighet og dels for masterprosjektets del, bestemmer jeg meg for å gå opp dit og se hva som skjer. Idet jeg kommer opp Apotekergata og har Høyblokka i front, slår det meg: Her burde jeg ikke være. Det kjennes som om jeg ikke verken har lov eller lyst til å være der. Hvis dette skal være et slags feltarbeid, må jeg ta noen bilder, men hva om noen ser at jeg gjør det og lur på hva jeg gjør? Jeg ser noen journalister og en mann med Statsbyggs emblem trykket på genseren. Uten at jeg helt vet hvorfor, går jeg bort til ham, sier hvem jeg er og at jeg skriver master om Regjeringskvartalet. Jeg spør om lov til å ta bilder ved rivinga av S-blokka. «Klart du får», er svaret. Han virker overrasket over spørsmålet. «Så lenge du holder deg utenfor sperringene, bare».

Introduksjon

Hva er det som gjør at steder, bygninger og gjenstander påvirker oss og oppleves viktige? Dette spørsmålet var utgangspunktet for at min masteroppgave ble en undersøkelse av debatten om Regjeringskvartalet etter terrorangrepene 22. juli 2011. Prologen med mine høyst personlige fortolkninger av området der Regjeringskvartalet ligger, er et forsøk på å beskrive mitt eget skiftende forhold til stedet denne oppgaven skal handle om.

Terrorangrepet på Regjeringskvartalet og den påfølgende skytingen på Utøya er et markant brudd i historiene om Norge. En langsam sommerettermiddag midt i fellesferien ble brått og uventet til en dag full av frykt. Det ble klart at eksplosjonen i Regjeringskvartalet ikke var en ulykke. Hadde vi trodd at terrorangrep på offentlige bygninger var noe som ikke kunne skje her hjemme? Skytingen på Utøya bekreftet at Norge var rammet av en helt ny type angrep. Noen uker etter terroren omtalte daværende statsminister Jens Stoltenberg den som «(...) det grusomste og blodigste angrepet på Norge i fredstid» (Winger 2011). Den relative tryggheten i det norske offentlige rom kunne ikke lenger tas for gitt.

Vi forteller hverandre «hvor var du da det smalt?»-historier, fordi alle har en. De individuelle opplevelsene av store, dramatiske hendelser er minnene om våre egne erfaringer. Det personlige, selvbiografiske minnet om hendelser som berører flere enn oss selv, markerer også en tilknytning til gruppehukommelsen og til gruppa eller fellesskapet som ble rammet. Både de personlige minnene og de minnene et samfunn har – den kollektive hukommelsen, om man vil – knyttes til markante brudd. Et premiss for de spørsmålene jeg utforsker i denne oppgaven er at slike hendelser og brudd også knyttes til bestemte steder, og at de seinere erindres og snakkes om i helt konkret tilknytning til disse stedene. Jeg tror stedene der noe har dramatisk har skjedd derfor også kan bli materialiseringer av denne felleshukommelsen. Kanskje nettopp derfor oppleves det at spørsmålet om hvordan åstedet for de dramatiske hendelsene blir seende ut, blir spesielt viktig for hvordan man som samfunn minnes hendelsen. Det materielle uttrykket på stedet man erindrer om blir kilde til debatt og diskusjon med høy temperatur og steile fronter. Eller for å si det litt enklere: Det blir ekstra viktig hvordan stedet der noe vondt har skjedd ser ut og det oppleves ekstra viktig at det ser «riktig» ut. Diskusjonene som har oppstått om Regjeringskvartalet ser jeg på som uttrykk for denne følelsen av at stedet har fått en ekstra viktig betydning.

Problemstilling og forskningsspørsmål

Masteroppgavens problemstillinger er formulert som tre spørsmål:

- 1. Hvordan har Regjeringskvartalet blitt oppfattet, forhandlet om, tillagt mening og fått nye betydninger etter 22. juli 2011?**
- 2. Hvordan kommer dette til uttrykk i mediebildet, og hvordan har disse debattene vært i forandring og utvikling mellom 2011 og 2015?**
- 3. Hvordan kan debattene knyttes til forskning på materiell kultur og teoretiske begreper som virkningskraft og objektivering?**

Bygningene i Regjeringskvartalet fikk store materielle skader i eksplosjonen. Etter angrepet er det lett å peke på at de også har blitt tillagt opp til flere nye betydninger. Samtalene og diskusjonene dreier seg om hvordan vi nå skal forholde oss til både stedet og bygningene.

I debatten om bygningskomplekset som utgjør Regjeringskvartalet later det til at mange stemmer har vært mest opptatt av Høyblokka (1958) og Y-blokka (1969), begge signert arkitekten Erling Viksjø. Debatten om disse to blir hovedfokus for denne analysen. Det viktigste spørsmålet har tilsynelatende vært hvorvidt disse to bygningene, sammen eller hver for seg, skal rives, bevares eller bygges om. Videre er spørsmålet om bygningene i det hele tatt kan integreres i det som skal bli et nytt Regjeringskvartal. Er Høyblokka og Y-blokka solid og periodetypisk arkitektur, eller er de utrangerte, ineffektive betongkolosser? Kan bygningene oppfylle kravene til kontorplasser, arbeidsmiljø og sikkerhet som kreves i Regjeringskvartalet i framtida? De politiske avgjørelsene om bygningene har kommet som følge av vurderinger av faktorer som arbeidsmiljø, kostnader og sikkerhet. Disse avgjørelsene har blitt møtt med motbør fra aktører som vektlegger andre aspekter ved bygningene. En tid i forkant av angrepet var Høyblokka og Y-blokka dessuten gjenstand for en vernesak, der de antikvariske myndighetene etablerte at bygningene har kulturhistorisk verneverdi. Om – og hvorfor – bygningene skal rives eller ikke, begrunnes med en rekke ulike argumenter: Politisk symbolbetydning, historisk viktighet, arkitektonisk og kunstnerisk verdi, sikkerhet, miljøhensyn, arbeidsforhold og samfunnets kollektive erindring er bare noen eksempler.

Jeg vil undersøke hvordan Regjeringskvartalet generelt og Y-blokka og Høyblokka spesielt har blitt omtalt, forhandlet om og tillagt mening i etterkant av terrorangrepet. Ved å studere mediedekningen gjennom artikler og debattstoff fra tre ulike aviser, vil jeg se på de mange ulike samtalene og meningsforhandlingene som foregår i disse debattene og gjennom dette undersøke hvilke betydninger, funksjoner og verdier som tillegges bygningene.

Teoretiske perspektiver, metode og materiale

De teoretiske innfallsvinklene til denne masteroppgaven er perspektiver hentet fra forskning på materiell kultur og kulturens materialitet. Dette forskningsfeltet tar for seg hvordan det materielle rundt oss tillegges mening, og hvordan meningsdannelsen kommer til uttrykk. Jeg tar for meg tekster som er skrevet om bygningene, og jeg ser på dem som deler av en debatt om et steds betydning. Materialet jeg tar for meg er avistekster publisert i papirutgavene av avisene Aftenposten, Klassekampen og VG, i perioden fra 23. juli 2011 til 23. juli 2015. Jeg ser på debattene i det offentlige ordskiftet som forhandlinger om hvilken mening Regjeringskvartalet skal tillegges. En rekke ulike aktører kjemper for at meningen de tillegger byggene skal være den mest gyldige og relevante. Fra forskningen på materiell kultur henter jeg to sentrale begreper: Virkningskraft (*agency*) og objektivering. Det handler om hvordan gjenstander kan tillegges en virkningskraft som påvirker mennesker til å tenke og handle, og det handler om hvordan gjenstander og bygninger kan fortolkes som materialiseringer av abstrakte idéer. I analysen kombinerer jeg disse med diskursanalytiske og medievitenskaplige metoder. Jeg bruker de teoretiske perspektivene på to måter: For det første for å forstå hva det er som foregår i tekstene jeg tar for meg, og for det andre for å avdekke hvordan oppfatninger av virkningskraft og objektivering tas i bruk som språklige virkemidler som styrker de ulike argumentene om bygningenes betydning.

Oppgavens struktur

Dette innledningskapitlet er en beskrivelse og oppsummering av masteroppgavens problemstilling, perspektiver og forskningsspørsmål. I kapittel 2 følger en av diskusjon av deler av forskningsfeltets teoretiske bakgrunn, og av de teoretiske begrepene jeg tar for meg. Kapittel 3 er oppgavens metodekapittel. Her beskriver jeg min analytiske innfallsvinkel og valget av det jeg kaller en fritt sammensatt kulturanalytisk pakkelse. Her gjør jeg rede for de viktigste metodiske strategiene og begrepene. Videre i metodekapitlet beskriver jeg det empiriske materialet og diskuterer utvalget og avgrensninger, og jeg dweller ved noen etiske spørsmål jeg har støtt på under metodeutvikling og analysearbeid.

Spørsmålene i oppgavens problemstilling bygger på en bevissthet om at det eksisterer et før 22. juli 2011. Debattene krever en kontekst, og dette er tema for oppgavens kapittel 4. Jeg ser på Regjeringskvartalets tilblivelseshistorie, og observerer og diskuterer noen eksempler på hvordan bygningene der har blitt tillagt mening også før vår tid. En del av synspunktene

som kommer fram i debatten om Regjeringskvartalet etter 22. juli 2011 har røtter i diskusjonene som oppsto i løpet av områdets historiske utvikling. En slik historisk gjennomgang blir derfor sentral for analysen som kommer seinere. Oppgavens kapittel 5 er det første av to bredt anlagte analysekapitler. I dette kapitlet identifiserer, analyserer og diskuterer jeg fem ulike fortolkninger av Regjeringskvartalet (diskurser i det diskursive feltet), slik disse er til stede i avisartikler publisert mellom 23. juli og 31. desember 2011. Oppgavens kapittel 6 er det andre analysekapitlet. Her gjør jeg en kronologisk analyse av det jeg har identifisert som viktige hendelser i debattene om Regjeringskvartalet, gjennom 2012, 2013, 2014 og fram til 23. juli 2015. Jeg ser på hvilke temaer som tas opp gjennom perioden, og kan dermed se på hvordan de ulike diskursene forsterkes, går i oppløsning eller glir over i hverandre. Oppgavens kapittel 7 inneholder en oppsummering av funnene i analysen. Her viser jeg hvordan analysene har svart på spørsmålene i problemstillingen og legger opp til noen spørsmål om hvordan lignende temaer og problemstillinger kan utforskes videre.

Gjennom oppgaven har jeg tatt med en del bilder og kart, samt tidvis relativt lange sitater fra avisartiklene jeg analyserer. Bildene og kartene er nødvendige for å illustrere hvordan bygningene og området jeg snakker om har sett ut over lengre tidsperioder. Dette utgjør en viktig del av forståelsen også for debattene jeg analyserer. Sitatene skriver seg fra avisartiklene som er det empiriske grunnlaget for analysen. Selv om jeg ikke gjengir avisartiklene i sin helhet, styrker sitatene leserens grunnlag for å forstå hva jeg baserer analysene på. Der de ikke gjengis i løpende tekst er artikkelsitatene gjengitt i en egen font.

22. juli uten Utøya

Ved at jeg skriver om Regjeringskvartalet har jeg valgt å se på bare den ene delen av den todelte hendelsen 22. juli var. Skytingen på Utøya hadde langt flere ofre og langt flere personskader enn eksplosjonen i Regjeringskvartalet, og er kanskje også den delen av angrepet som sterkest er tilstede når man nevner 22. juli. Denne masteroppgaven tar ikke for seg verken det som skjedde på Utøya, dødsfallene, personskadene, de materielle skadene eller debattene som i etterkant har foregått om dette stedets videre betydning og bruk. Dette er en bevisst og nødvendig avgrensing. Jeg vil på ingen måte sette opp en sammenligning mellom de to delene av hendelsen, basert på være seg verken viktighet eller interesse. For mitt vedkommende er det debattene om Regjeringskvartalet jeg vil skrive om, basert både på min faglige fordypning og på hvilke diskusjoner jeg ønsker å analysere og være en del av.

2 Materiell kultur som forskningsperspektiv

I dette teorikapitlet vil jeg gjøre rede for min forståelse av to teoretiske perspektiver jeg benytter meg av i analysen. I oppgavens analysedel identifiserer jeg ulike temaer og opphopninger av disse temaene i det store feltet debatten om Regjeringskvartalet utgjør. Ulike temaer aktiverer ulike diskurser, og jeg bruker de teoretiske begrepene virkningskraft (*agency*) og objektivisering for å se på hva det er som foregår i de ulike diskursene. I denne diskusjonen av teoriene, vil jeg se på hvordan virkningskraft og objektivisering brukes i forskning på materiell kultur, imøtegå kritikken mot dem og forklare hvordan jeg bruker dem i min analyse. Teoriene skaper en analytisk kikkert jeg bruker til å studere og identifisere hvilke former for mening bygningene i Regjeringskvartalet tillegges, og hvilke uttrykk denne meningsdannelsen får. På den ene siden kan bygningene i Regjeringskvartalet påvirke mennesker til å tenke, handle og uttrykke seg på bestemte måter, og på den andre siden kan bygningene fortolkes som materialiseringer av bestemte meninger, idéer og ideologier.

Denne masteroppgaven er en studie av materiell kultur – eller snarere kanskje av kulturens materialitet. Uansett hvilken rekkefølge elementene kommer i, handler det om det materielles posisjon i, relasjoner til og påvirkning på (menneskene i) en gitt kontekst. Et grunnleggende premiss for analysen er forståelsen av at det eksisterer et gjensidig påvirkende forhold mellom mennesker og gjenstander. Kulturhistoriker Bjarne Rogan kaller studier av materiell kultur «Et grenseløst felt på tvers av disipliner og teorier» (Rogan 2011: 317). Mangelen på grenser krever at analytikeren har en klar posisjon i det teoretiske rammeverket, og er selvstendig og tydelig i valgene av teorier og metoder.

De teoretiske perspektivene jeg tar for meg, er bare to av en rekke mulige innfallsvinkler til forskning på materiell kultur. Overordnet handler det om en oppfatning av at gjenstander kan studeres som noe mer enn en fysisk-teknisk beskaftenhet, eller det Rogan kaller «(...) hverdagslivets upretensiøse tingverden» (Rogan 2011: 313). I en mer generell beskrivelse av hvordan materiell kultur kan studeres, finner jeg tre eksempler som på forståelser av det materielle som passer mine teorier og analyser. Det handler om det materielles «(...) inngripen i menneskers liv, deres grunnleggende funksjon som minnereservoarer og deres posisjon i individuelle og kollektive identitetsprosesser.» (*Ibid.*: 314). Jeg finner at disse beskrivelsene godt kan gjelde for både virkningskraft-teorien og objektiviserings-teorien.

Jeg finner også et annet viktig trekk som teoriene om henholdsvis virkningskraft og objektivering har til felles: Det som utgjør det relasjonelle forholdet mellom gjenstand og menneske, er at gjenstandene fortolkes som tegn eller symboler, og dermed kan leses som en del av et språklig system. Gjenstandene, eller som i dette tilfellet: bygningene, kan være symbolske uttrykk for noe konkret, eller de kan være materielle uttrykk for noe abstrakt. Dette, som kan kalles en semiotisk tilnærming til den materielle kulturen, gjør det fysiske objektet til «(...) 'en stedfortreder' for et sosio-kulturelt meningsinnhold» (*ibid.*: 327). En undersøkelse av meningsinnholdet handler også om at må meningsinnholdet ikke nødvendigvis er gitt én gang for alle. Til ulike tider og i ulike kontekster, kan mange forskjellige former for mening tillegges gjenstandene. Den dynamiske meningsdannelsen, og dermed «effekten» gjenstanden har på menneskene, formidles gjennom de konvensjonelle tegnene, som kan underlegges en semiotisk fortolkning.

De to teoretiske perspektivene vil i dette kapitlet bli diskutert på et relativt generelt grunnlag. Mange av forskningseksempelene er hentet fra antologien *Materiell kultur & kulturens materialitet* (2011). Dette er et bevisst utvalg, gjort for å vise til konkrete eksempler på forskning på materiell kultur har vært gjort i norske fagmiljøer i nyere tid, og tildels også med eksempler fra en norsk kontekst. Mot slutten av kapitlet tar jeg for meg og avklarer bruken av noen andre teoretiske og analytiske begreper som jeg benytter i analysen.

Agency – den virksomme gjenstand

I introduksjonen til boken *Materiell kultur & kulturens materialitet*, introduserer Saphinaz-Amal Naguib og Bjarne Rogan begrepet *agency* som et overordnet teoretisk perspektiv. Det handler om at gjenstander har en form for *affecting presence*, at tingene kan innta «(...) en posisjon som subjekter, der de tidligere alltid var objekter» (Naguib og Rogan 2011: 13). Teorien om at ting har virkningskraft er en av mange mulige måter å uttrykke at gjenstander kan ha en subjektiv relasjon til mennesker. Dette er en oppfatning av at gjenstander kan være aktive og talende, og ha direkte påvirkning på menneskers handlinger, tanker og språk – i motsetning til at det kun er mennesker som kan være i aktivitet, snakke og påvirke hverandre. Min grunnleggende forståelse av denne teorien går ut på at gjenstander har virkningskraft fordi de kan skape eller tillegges et meningsinnhold, som ikke bare er knyttet til gjenstandens materialitet og sanseerfaringene mennesker har til dem.

Det språklige innholdet

Selve begrepet *agency*, og hvordan man skal oversette det til norsk, kan være problematisk. Jeg har foreløpig brukt den norske oversettelsen *virkningskraft* uten å kommentere det, men en diskusjon av det rent språklige innholdet er på sin plass. I *Oxford Advanced learner's dictionary* finner jeg to konkrete definisjoner av begrepet, men også en oppføring der *agency* er en del av et idiom – et fast uttrykk. De to definisjonene er «1. a business or an organization that provides a particular service especially on behalf of other businesses or organizations (...)» og «2. a government department that provides a particular service» (OALD, s.v. *agency*). Begge disse to er i og for seg nokså konkrete, og for enkelhets skyld kan vi oversette ordet til det norske *byrå*. Det faste uttrykket *agency* brukes som del av, bringer oss imidlertid nærmere betydningen begrepet har i dette teoretiske rammeverket: «[idm] **through the agency of** (*formal*) as a result of the action of sb/sth» (OALD, s.v. *agency*). Det handler altså om noe eller noen som gjør noe eller er i aktivitet, og det *skjer noe* på grunn av denne aktiviteten. Betydningen og bruken av idiomet fører i og for seg også tilbake til de mer konkrete definisjonene, nemlig organisasjoner eller institusjoner som utfører en bestemt tjeneste. Helt umiddelbar er sammenhengen ikke, men om man tenker på at slike organisasjoner har *myndighet* til å handle *på vegne av* noen andre, kan betydningen overføres.

En nærliggende norsk oversettelse av *agency* kan være ordet «handlekraft». Dette er allikevel ikke dekkende eller tydelig nok som uttrykk for en egenskap det er mulig å tenke seg at gjenstander kan ha. Rogan påpeker at begrepet *agency* heller ikke i den internasjonale faglige debatten er nøyaktig definert eller skarpt avgrenset (Rogan 2011: 362). I denne diskusjonen forstås *agency* som erkjennelsen og aksepten av «(...) at tingene i større eller mindre grad kan være bærere av et meningsinnhold som påvirker oss og noen ganger får oss til å handle (...)» (Rogan 2011: 362). Rogan foreslår begreper som *virkningskraft*, kulturell føring, agens og formidlingsevne som mulige oversettelser. Jeg vil legge til at begrepet *virkningskraft*, i større grad enn begrepet *handlekraft*, forteller om at gjenstandenes evne til å påvirke eksisterer *i relasjon til* mennesker. Gjenstander virker på noen, og gjør at mennesker tenker, handler og uttrykker seg på bestemte måter. De agerer ikke for sin egen del eller av noen form for egen, fri vilje, for det har ikke gjenstander. Muligens får vi en enda tydeligere definisjon ved å legge til prefikset på- og bruke begrepet *påvirkningskraft*. I den videre analysen vil jeg allikevel i hovedsak bruke ordet *virkningskraft* når det handler om å tillegge bygninger og gjenstander evne til å påvirke menneskers tanker og handlinger.

Kritikk og bruk

Diskusjonen av begrepets språklige innhold er en inngang til hvordan det har blitt brukt, og ikke minst kritisert i den kulturhistoriske forskningen. Både begrepet *agency* og teoriene som ligger bak bruken har tidvis vært heftig omdiskutert. Ved å se på kritikken av en teori er det også mulig å finne ut av om og hvordan den allikevel kan tas i bruk.

Tanken om gjenstanders virkningskraft omtales ofte å ha sitt opphav i antropologen Alfred Gells bok *Art and agency*, som ble publisert posthumt i 1998. Antropologen Janet Hoskins gjengir Gells teorier i artikkelen «Agency, Biography and objects» i antologien *Handbook of material culture*. Hun oppsummerer at virkningskraft er et «system» der mennesker og gjenstander samhandler, og at gjenstander derfor har påvirkningskraft på hvordan mennesker tenker og agerer. Studieobjektet blir hvorfor og hvordan slik samhandling og påvirkning fungerer. Gjenstandene, som deler av et sosialt system, «(...) have agency because they produce effects, they cause us to feel happy, angry, fearful or lustful» (Hoskins 2006: 76). Samtidig refererer Hoskins til antropologen Christopher Steiner, for å påpeke at virkningskraften ikke handler om at tingene er «animerte». Døde gjenstander kan ikke bevege seg rundt i verden på egen hånd, men de er følsomme for skiftende meninger tillagt dem, som skapes gjennom det menneskene oppfatter som virkningskraft (Steiner 2011:201, ref. i Hoskins 2006:75).

I Gells teori handler virkningskraft om hva gjenstanden i seg selv gjør, og ikke om å forstå tingen ut fra en oppfatning om at den kan leses som del av en visuell kommunikasjon. Også Rogan har fortolket Gells teorier: «Kunstobjektene blir ifølge Gell ikke *fortolket* som meningsfylte. Han behandler kunst verken ut fra estetiske kriterier eller som visuell kommunikasjon, men ut fra dens *agency* eller evne til å virke og skape relasjoner» (Rogan 2011: 354). En forlengelse av dette blir dermed at den som har skapt gjenstanden «(...) distribuerer litt av seg selv, sine kunnskaper, sitt teknologiske nivå og sin personlighet i tingen/kunstverket (...)» (*ibid.*: 354). Dette kan i og for seg ligne på en definisjon av Bourdieus' begrep *habitus*, en «(...) strukturert strukturerende struktur som eksisterer bare i og gjennom folks materielle praksis» (*ibid.*: 342). Når det gjelder å bruke virkningskraft-teorien på bygninger, skal man imidlertid avklare hvem det er som fortolkes som personen som har skapt bygningen. For å dra det tilbake til min spesifikke analyse: I tilfellet Regjeringskvartalet er det *arkitekten*, Erling Viksjø, jeg tenker på når jeg skal se etter sammenhenger mellom bygning og person. Jeg oppfatter at det som oftest er arkitektens navn som trekkes fram når aktørene i avistekstene jeg undersøker snakker om hvem som har

«skapt» Høyblokka og Y-blokka. I denne sammenhengen blir det dermed vanskelig å sette likhetstegn mellom *agency* og *habitus*. Habitus-begrepet kan muligens snarere settes i sammenheng med objektivering, som er mitt andre teoretiske perspektiv. Selv om Viksjø var direkte involvert i å skape det faktisk materielle ved Høyblokka og Y-blokka, tenker jeg at det er *arkitekten* Viksjø vi forholder oss til når vi ser på bygningene. Fører vi denne tanken videre, kan forestillingen om at gjenstandene bærer i seg en såkalt *distributed mind* resultere i følgende tankeeksperiment: Ved å se på Høyblokka og Y-blokka opplever vi at bygningene skaper relasjoner til oss og gjennom dem opplever vi arkitekten Erling Viksjøs personlighet, utdanning, erfaring og personlige smak. Bygningene blir aktører som handler på vegne av arkitekten som skapte dem. Det var kanskje ikke Viksjø selv som helte betongen ned i forskalingen, men det er Viksjøs idé som snakker til oss når vi betrakter bygningene.

Tolkninger som denne bidrar muligens til problemet med teorien om tings virkningskraft. Gjenstander og bygninger kan – rent rasjonelt sett – verken snakke eller handle på egen hånd. Det er lett å forstå at teorien om gjenstanders virkningskraft, når den forstås så bokstavelig som jeg nettopp har vist, er omstridt. Med en tradisjonell, sekulær, og virkelighetsnær oppfatning av tingene, kan det umiddelbart virke uforståelig at gjenstander i seg selv har vilje og evne til å skape relasjoner til mennesker. Samtidig finnes det en rekke eksempler på at mennesker tillegger gjenstandene disse egenskapene. Ved hjelp av Gells teorier, kan disse relasjonene få et språk og et tolkningsrom.

Antropologen Robert Layton er en av dem, som i årene etter publiseringen av Gells bok har sett med et kritisk blikk på Gells arbeidsmetoder og argumenter. I artikkelen «Art and agency – a reassessment», tar Layton både Gell og begrepet i nakken, vrir og vender på dem, men kommer også fram til hvordan man faktisk på gode og logiske måter kan bruke teorien om tingenes virkningskraft. Layton gir Gell rett i at gjenstanders virkningskraft ikke utelukkende kan baseres på et lingvistisk system eller tegnsystem – altså som noe som kan eller må fortolkes. Layton argumenterer med at kulturelle konvensjoner – altså tegn – allikevel er eller kan være førende for hvordan kunstobjekter oppleves og fortolkes (Layton 2003: 448). Jeg leser Laytons konklusjon i retning av at de to teoretiske retningene ikke utelukker hverandre. Han skriver at ting som tegn ikke bare handler om kulturelle strukturer, men at de heller ikke er «naturlige tegn» man ikke trenger å fortolke (*ibid.*: 470). Ved å forholde seg til materiell kultur på en teoretisk måte handler det ikke om å fortolke gjenstandene *enten* som tegn eller som innehavere av virkningskraft, men som begge deler.

Religionshistoriker Nora Stene bruker i artikkelen «Bilders kraft» (2011) Gells teorier for å se på hvordan barn med tilknytning til den koptiske kirken bruker og forholder seg til

religiøse bilder. Stene ser disse handlingsmønstrene i lys av det hun kaller «(...) Gells kunstteori om materielle gjenstander som møtepunkt mellom ulike aktører» (Stene 2011: 255). Her er de religiøse bildene én aktør, barna som bruker dem en annen aktør, kunstneren en tredje aktør og så videre, og gjenstandenes virkningskraft oppstår som en konsekvens av dette møtet (*ibid.*: 256). Stene presiserer at gjenstander har virkningskraft kun i kontekst. I dette tilfellet er det en forutsetning at barna tilhører det koptiske fellesskapet, «(...) hvor alle er sosialisert til å kjenne religiøse bilder som virkningsfulle.» (*ibid.*: 256). Hun understreker at virkningskraftens intensitet varierer mellom de ulike sosiale og geografiske sammenhengene hun har undersøkt (*ibid.*: 270). Dette eksemplet på bruk av teorien om tings virkningskraft underbygger tanken om at virkningskraft oppstår i bestemte kontekster, og i forlengelsen av dette kan fortolkes som en del av et tegn- eller språkssystem.

Objektivering – materialiserte idéer

Gjenstanders virkningskraft kan oppsummert kalles en egenskap gjenstander kan ha fordi menneskene tillegger mening til gjenstander som allerede finnes. Dette er en prosess der gjenstanden kommer først og idéen kommer etterpå. Som mange andre prosesser, kan den også reverseres og påvirkningen kan tenkes å skje motsatt vei. Dette leder over til det teorien om objektivering der idéen kommer først, og deretter konkretiseres og antar materiell form i en bygning eller en gjenstand. Objektivering er en måte å se på kulturens materialitet som forutsetter et dialektisk og skiftende forhold mellom menneske og materie. Objektivering er ikke nødvendigvis en motsetning til virkningskraft, men rekkefølgen på påvirkningen er annerledes. Arkeologen Christopher Tilley definerer objektivering som et perspektiv der man ser på gjenstander som en konkret materialisering eller kroppsliggjøring av en idé (Tilley 2006: 60). Det abstrakte – ideen eller ideologien, alt etter som – leses inn i eller forutgår det materielle uttrykket. Dette er allikevel en forenkling av teorien. I likhet med de fleste andre teoretiske perspektiver er heller ikke objektivering en helt enkel prosess. Rogan presiserer i sin fortolkning av teorien om objektivering at meningsinnholdet i gjenstandene kan endres og nyfortolkes gang på gang (Rogan 2011: 341). Det vil si at det ikke bare handler om å ha en idé og deretter forsøke å skape et materielt uttrykk for den, men at også gjenstander som allerede eksisterer kan leses som materialiseringer av en idé eller ideologi.

Objektivering som teoretisk begrep har en lang historie, og det dukker opp hos både Hegel og Marx. Jeg kommer her til å ta for meg andre og senere fortolkninger. Et felt der teorien blir spesielt aktuell er i forskning på varer og konsum. Pierre Bourdieu har sett på hus

og gjenstander som objektivering av menneskets habitus – enkelt forklart strukturerende, tillærte adferds- og handlingsmønstre (Rogan 2011: 342). Kulturforskeren Daniel Miller har imidlertid også tatt for seg objektiveringsbegrepet som en overordnet teori, som kan brukes til å studere identitetsprosesser og kultur i større sammenhenger (*ibid.*: 343). Tilley legger fram en lignende, overordnet definisjon i *Handbook of material Culture*:

Through making, using, exchanging, consuming, interacting and living with things make themselves in the process. The object world is thus absolutely central to an understanding of the identities of individual persons and societies. (Tilley 2006: 61).

Å se på objektivering som en del av å skape identiteter, er spesielt aktuelt for analysen av debattene om Regjeringskvartalet. Teorien om at idéer objektiveres i bygninger og bygninger materialiserer idéene, er særlig tydelig i utsagn der bygningene omtales som *sosialdemokratiets høyborg, maktarkitektur og det fremste symbolet for Norge*. Høyblokka og Y-blokka ses på som materialiseringer av idéene om sosialdemokrati, makt og nasjonen Norge. En kan tenke seg at et slikt objektiverende perspektiv er et effektivt retorisk verktøy for å overbevise meningsmotstanderne til å om sine egne standpunkter. Det er åpenbart enklere å argumentere for vern av det fremste symbolet på sosialdemokratiet enn det er å argumentere for vern av en uhensiktsmessig, gammeldags, brutal og stygg betongkoloss. Om man derimot vil argumentere for å rive bygningene, blir det mer overbevisende å rive et symbol på det ansiktsløse byråkratiet og et kunstnerisk makkverk.

Tilley diskuterer denne sammenhengen mellom tingene og språket. Innen antropologi og andre samfunnsvitenskapelige felt har det vært en tendens til å betrakte disse to – materielle gjenstander og språklige uttrykk – som svært ulike størrelser eller systemer (Tilley 2006: 61). For å legge fram en motsetning til dette, refererer Tilley antropologen Webb Keanes diskusjoner av sammenhengen mellom gjenstander og språk. Det viser seg at spesielt i forbindelse med sosiale sammenhenger og gruppepraksis, står gjenstander og språk i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre (*ibid.*: 61). Tilley kommer fram til at gjenstander kan tillegges mening ved at de ses på som metaforer. Gjenstander blir et medium der menneskenes verdensbilde og selvbiografi reflekteres (*ibid.*: 62). Ordet forhandling er tilstede i denne diskusjonen, og en lignende fortolkning som Tilleys blir spesielt viktig også for min videre analyse: «The material object may be a powerful metaphorical medium through which people may reflect on their world in and through their material practice. (*ibid.*: 62).» Jeg kommer tilbake til dette i analysen, men for å forstå hvorfor Regjeringskvartalet tilsynelatende skaper så voldsomt engasjement, tror jeg metafor-tanken er en god inngang.

Det er muligens slik at bygningene oppleves som spesielt viktige fordi de kan leses som materialiserte ideologier på et stort, felleskulturelt plan. Samtidig er det nærliggende at enkeltindivider knytter deler av sitt verdensbilde og biografiske minne til nettopp gjenstander og bygninger, og at det er nettopp derfor det materielle får så stor verdi og effekt. Igjen ser man en sammenheng med hvordan det materielle kan leses som tegn og som noe som tilhører et språklig system, basert på konvensjoner – men også at konvensjonene endres over tid.

Objektivering som anvendt teoretisk perspektiv

Kari Telste viser et tydelig eksempel på hvordan materiell kultur generelt, og bygninger spesielt, kan analyseres med teorien om objektivering. I artikkelen «Frihetsberøvelsens materialitet: Hans Nilsen Hauge og rådhusarresten i Kristiania» (2011) studerer hun bygningen Rådhusarresten befant seg i med et objektiverende perspektiv. Bygningen Rådhusarresten en gang befant seg i fortolkes som uttrykk for syn på forbrytelse, straff og frihetsberøvelse i en viss tid. Fengselet fra 1700-tallet fortolkes som materialisering av tankene om at fangene skulle sikres en viss form for humanitet under soningen av straffen, at kvinnelige og mannlige fanger skulle holdes adskilt og at fanger fra ulike sosiale lag ikke skulle sone straffen sin sammen (Telste 2011: 175). Også på et mer overordnet plan kan man se på fengslet som en materialisering av kroppens frihetsberøvelse (Telste 2011: 176). Telste ser en sammenheng mellom datidens syn på kroppen og straffen – det var ikke lenger kroppen som skulle lide under straff, men sjelen. Selve frihetsberøvelsen ble viktigere enn kroppslig avstraffing (Telste 2011: 177-178). Bygningen som Kristianias rådhusarrest befant seg i, står i dag på Norsk Folkemuseum på Bygdøy i Oslo. Dermed kan den også fortolkes som et uttrykk for en framtrædende ideologi i museumsvesenet. Tanken om å vise fram fengselsceller på museum kan også være et uttrykk for en bestemt ideologisk retning. Ved å underlegge bygningen en objektiverende analyse, får man ikke vite så mye om det taktile og materielle ved den, men desto mer om hvordan den kan fortolkes som en materialisering av idéer fra en viss tid eller en særlig kontekst.

Idéene, ideologiene og meningene som oppfattes objektivert i det materielle kan som nevnt endres over tid. Et eksempel på dette perspektivet finner jeg i artikkelen «Krigens helter og ofre: Akershus festning som krigsminnelandskap» av Kyrre Kverndokk (2011). Det materielle landskapet med sine minnesmerker underlegges flere ulike perspektiver. Tanken om objektiverte ideologier er én av dem. Kverndokk peker på at Akershus festning både er et nasjonalsymbol med sin egen, 700-årige historie, men den er også et sted der det siste

århundrets krigsminnesmerke-historie kan leses, nærmest som en tidslinje i landskapet (Kverndokk 2011: 100). Kverndokk tar for seg i alt syv krigsminnesmerker, og leser inn i dem visse meninger og idéer som kan sies å ha vært avgjørende i den tiden de ulike monumentene ble satt opp. To eksempler på dette følger: Monumentet over falne norske patrioter, avduket i 1949, er i Kverndokks tolkning ikke *bare* et monument over falne fra den andre verdenskrig. Det er samtidig et uttrykk for nasjonsbyggingstankene fra tidlig 1900-tall, og for idéen om at enhver selvstendig nasjon bør ha sine nasjonalmonumenter (Kverndokk 2011: 102). Et senere monument – Gunnar Jansons *Båten og brottet* fra 1970 – har den offisielle tittelen *Nasjonalmonumentet for krigens ofre*. Dette fortolkes i artikkelen som en ideologisk motsetning til det opprinnelige krigsminnesmerket: det er antikrigs- og fredsideologien og fortellingen om den meningsløse krigen som får materiell form i dette monumentet (Kverndokk 2011: 108-109).

Andre teoretiske og analytiske begreper

Min analytiske framgangsmåte handler ofte om å dra veldig mye mening ut av veldig lite tekst. For å gi disse analysene enda flere bein å stå på, vil jeg avklare bruken og betydningen av noen andre sentrale begreper i akkurat denne sammenhengen.

Denotasjon, konnotasjon og assosiasjon

Jeg ser på gjenstanders meningsinnhold, men *hvilken type* meningsinnhold dette dreier seg om, kan variere ut fra hvilken tid, gruppetilhørighet og kontekst vi befinner oss i. Dette kan best klargjøres ved hjelp av det semantiske begrepssettet denotasjon, konnotasjon og assosiasjon (Rogan 2011: 327). **Denotasjon** er tingens «grunnbetydning», det man kan finne i leksikon og ordbøker, en grunnleggende funksjon lagt inn den gang gjenstanden ble produsert. I Regjeringskvartalet, og spesifikt om vi snakker om Høyblokka, er denotasjonen for eksempel ordet *kontorbygning* eller *kontorlokaler for regjeringen*. De fleste vil være enige i at dette er en bygning som inneholder kontorer, der arbeidstakere, for eksempel i byråkratiet og statsadministrasjonen, har sitt arbeidssted. Begrepet **konnotasjon** betyr enkelt forklart medbetydning – altså en betydning som kommer i tillegg til denotasjonen. En slik tilleggsbetydning er et meningsinnhold som kan variere over tid og med kulturell kontekst. Dette kan være betydninger som er akseptert i større eller mindre miljøer, basert på hvilke konvensjoner som gjelder i disse miljøene. Jeg kommer til å bruke begrepet denotasjon for å fortolke gjenstanders meningsinnhold i de tilfellene det later til at det eksisterer en relativt

allment akseptert oppfatning av meningsinnholdet, men også i de tilfellene der meningsinnholdet er konfliktfylt og aktørene ikke er enige. Den tredje formen for meningsinnhold i den semantiske begrepsstrukturen, er den personlige **assosiasjon**. Rogan kaller disse «(...) de private minnene, som kun eieren av tingen kjenner (...)» (*ibid.*: 328). Akkurat i tilfellet Regjeringskvartalet er denne definisjonen problematisk, for det dreier seg ikke om en gjenstand noen av enkeltpersonene i diskursen eier. Minnene som knyttes til stedet kan dessuten være svært personlige og svært kollektive på én og samme tid. Et viktig poeng i denne analysen er nettopp det at en persons assosiasjon i til Regjeringskvartalet ikke er den samme som en annens assosiasjoner. Konnotasjoner og assosiasjoner er det som er med på å bygge opp fortolkningen av Regjeringskvartalet. Som analysen viser er det nettopp i forskjellene i konnotasjoner og assosiasjoner man finner meningsbrytning og diskursiv kamp. De ulike aktørene konnoterer og assosierer bygningene med forskjellig meningsinnhold, og alle forsøker å gjøre akkurat *sin* tolkning til den riktige og mest relevante av dem alle.

Forhandling

I oppgavens undertittel bruker jeg ordet **forhandlinger** som beskrivelse av det som foregår i det offentlige ordskiftet om Regjeringskvartalet etter 22. juli. Ordet forhandling har synonymene «debatt», «konferanse» og «møte». Det har likheter med relativt abstrakte ord som «diskurs», «diskusjon», «disputt», «ordskifte», «ordstrid» og «polemikk», og med det mer konkrete og hverdagslige begrepet «samtale» (NSYN og NO, s.v. *forhandling*). Det er nettopp dette som foregår i tekstene jeg analyserer: Påstander og meninger om og tolkninger av en sak eller et fenomen løftes opp, får en reaksjon og svares på. Forhandlinger er prosesser, der påstander kan fremmes, holdes fast, nyanseres eller trekkes tilbake. Personen som har fremmet påstanden kan ombestemme seg og skifte mening som et resultat av meningsutvekslingen. Dette viser seg i synonymene til verbet «å forhandle»: «akkordere», «negotiere», «parlamentere» og «rådlegge». I dagligtale handler det om situasjoner der ulike parter skal legge fram hvert sitt syn på en sak eller et spørsmål, og gjennom forhandlingene bli enige om en løsning som alle parter kan akseptere. Man hører om politiske forhandlinger, fredsforhandlinger og lønnsforhandlinger, og bruker ordene for å beskrive en prosess der aktørene skal bli så enige som mulig om store og nokså kompliserte saker.

Også ordet **møte** kan beskrive det som skjer når man snakker om forhandling eller debatt, selv om menneskene som fører dem ikke nødvendigvis er tilstede i samme fysiske rom, men møtes i en eller flere tekster. Verbet «å møte» har i seg betydninger «komme i

kontakt med», «bli konfrontert med», «støte på», «treffe», «ramme» og «tilstøte» (NSYN, NO, NR, s.v. *møte*). En del av ordene som brukes for å beskrive hva en debatt er, kan ligne krigsmetaforer: Man *forsvarer* eller *kjemper for* sin mening, en meningsmotstander kan *angripe* den hen¹ diskuterer mot, man kan *rive ned* argumenter. Om partene er bastant uenige og ikke klarer å nærme seg hverandre, kan debatten ligne en *skyttergravskrig* (Lakoff og Johnson 2003: 8-9). Både krigsmetaforene og møte-ordet beskriver hvordan aktører og ytringer støter mot hverandre, rammer hverandre og det oppstår friksjon og uenighet, som igjen trigger reaksjoner og motsvar. Forhandlinger kan med andre ord ha høy temperatur og steile fronter. Samtidig forbinder jeg ordet forhandling med en lyttende, åpen, mangfoldig og pluralistisk prosess. Det er ikke nødvendigvis bare snakk om enkle ja/nei-spørsmål eller uforbeholdne argumenter. Grunnen til å bruke ordet forhandlinger om det som foregår i debattene om Regjeringskvartalet, er min forståelse av en prosess der både premisser og argumenter er gård rundt hverandre, forandres og problematiseres i flere runder. Når jeg videre i analysen bruker ordet forhandling(er) i forbindelse med debattene om Regjeringskvartalet, mener jeg hvordan argumenter, påstander og meninger har blitt fremmet, stilt spørsmål ved, uttrykt motstand mot og svart på. Jeg analyserer hvordan Regjeringskvartalet, i disse forhandlingene, får representere ulike verdier for aktørene som deltar.

Representasjon

Det offentlige ordskeftet kan altså tenkes som forhandlinger mellom ulike måter oppfatninger av Regjeringskvartalet. Det er lett å gripe til ordet **representasjon** for å beskrive de ulike fortolkningen, men begrepet **representasjon** har flere lag av betydning. Ordboksoppslagene gir oss en rekke definisjoner av «representere» og «representasjon»: «å utgjøre», «eksempel», «å holde selskap» (representasjon for et firma) og «opptre på vegne av noe». En person kan representere et politisk parti på Stortinget. Da opptre denne personen på vegne av eller i stedet for organisasjonen hen tilhører. En representasjon kan være et eksempel: en bestemt roman kan representere et skifte i litteraturhistorien. Betydningen blir kanskje klarere om man ser til synonymene: «betegne», «bety», «forestille», «stå for», «svare til» og «symbolisere» (BO, FO, NO, NR, NSYN s.v. *representere*, s.v. *representasjon*).

Begrepet **representasjon** dukker også opp i det diskursanalytiske begrepsapparatet. Fra den strukturalistiske og post-strukturalistiske språkfilosofien, kan man hente oppfatninger som at

¹ Ordet hen er et kjønnsnøytralt personlig pronomen, som brukes når personens kjønn er ukjent eller irrelevant. Hen erstatter formuleringer som «han eller hun», «ham eller henne», «vedkommende» o.l.

språket er med på å forme oppfatninger av virkeligheten (Jørgensen og Philips 1999: 17). Representasjonene er ikke bare «(...) spejlinger af en allerede eksisterende virkelighed – ræpresentationene er med til at skabe den.» (*ibid.*: 17). Forhandlingene om Regjeringskvartalet består nettopp av slike representasjoner, der ulike stemmer i debattene forsøker å hevde sin oppfatning av hva Regjeringskvartalet er. Essensen er at virkeligheten oppfattes ulikt av de ulike aktørene. Hva Regjeringskvartalet får representere, er med på å definere hva stedet er og hvilken betydning det har. I denne sammenhengen, og i den videre analysen, betyr ordene representere og representasjon bygningene eller stedene som omtales og diskuteres får et bestemt meningsinnhold eller betydning, og at denne betydningen kan variere med hvem som er avsender av ytringen eller omtalen og hvordan stedet og bygningen omtales. Det foregår med andre ord forhandlinger også av innholdet i representasjonen.

Aktør

Definisjonen av ordet aktør er «handlende, deltagende person». I denne sammenhengen vil ordet aktør peke på en person som deltar i debattene som analyseres. Samtidig kan ordet aktør ha en dobbeltbetydning og brukes i overført forstand. Man kan for eksempel snakke om «aktørene på verdensarenaen» (BO, s.v. aktør). Her forstår jeg det som om ordet aktør også kan peke på institusjoner, organisasjoner, politiske partier, instanser og grupper som på en eller annen måte oppfattes som deltakere i forhandlingene. I denne masteroppgaven kan altså «aktør» betegne både enkeltindivider, interesseorganisasjoner og politiske partier og instanser som Regjeringen, Statsbygg, Riksantikvaren. Organisasjoner og instanser er ikke entiteter som uttaler seg selvstendig, men er representert ved en person som snakker på vegne av organisasjonen eller instansen. Det er min oppfatning at budskapet også påvirkes av hvilken aktør som «signerer» ytringen. Representanten som individ og organisasjonen som representeres er aktører i debatten samtidig.

Tidligere forskning

Den teoretiske bakgrunnen jeg har diskutert i dette kapitlet er relativt generell, og de teoretiske perspektivene har vært benyttet i mange ulike studier. Min analyse er også relatert til og beslektet med forskning som handler spesifikt om 22. juli og Regjeringskvartalet. Jeg mener debattene om Regjeringskvartalet, sammen med i prinsippet all «22. juli-forskning», er den del av det vi kan snakke om som den virkelig store «22. juli-diskursen». Dette gjelder både ferdigstilt forskning, forskning som pågår akkurat nå, og forventet framtidig forskning.

Regjeringen vedtok i 2015 å opprette og et senter for forskning på ekstremisme. I november 2015 ble det klart at Universitetet i Oslo som tildeles dette forskningssenteret (Garbo 2015; Tobiassen 2015). Eksemplene er begrenset til det som foregår innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. Forskningseksemplene jeg refererer her brukes i varierende grad videre i masteroppgaven. Felles for arbeidene er at de alle på et eller annet vis har vært med på å forme min analyse. De har fungert som inspirasjon og de har vært present i mine refleksjoner rundt forskningsprosjektet. Forskningseksemplene er bidrag til et diskusjonsfellesskap, som også jeg blir del av ved å skrive denne masteroppgaven.

22. juli-forskning

Kulturhistoriker Kyrre Kverndokk publiserte i 2012 artikkelen «I kveld er gatene fylt av kjærlighet: Om spontane minnesteder, communitas og rituell renselse etter 22. juli 2011». Teksten belyser hvordan de umiddelbare, folkelige reaksjonene etter terrorangrepet fikk form av ritualiserte praksiser. Perspektivet er relevant for denne masteroppgaven fordi det handler om reaksjoner i tradisjonelle og sosiale medier, og om materielle minnepraksiser i gatene i Oslo. Stiftelsen KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, initierte i 2013 antologien *Den offentlige sorgen: Markeringer, ritualer og religion etter 22. juli*. Denne boken tar for seg ritualisering og religiøse uttrykk etter 22. juli, fra religionsvitenskapelig, sosiologisk og kulturhistorisk perspektiv. Nevnte Kyrre Kverndokk og kulturhistoriker Helge Jordheim bidrar med hvert sitt kapittel i antologien, om henholdsvis 22. juli som begivenhet i sosiale medier og om 22. juli-minnesmerker. En annen antologi der forskningsarbeidene i større og mindre grad er knyttet til 22. juli og de samfunnsmessige reaksjonene på hendelsen er boken *The formative past and the formation of the future: Collective remembering and identity formation*, utgitt av Instituttet for sammenlignende kulturforskning i 2015. Bokens forhistorie går tilbake til før 2011, men redaktørene forteller i forordet om hvordan hendelsen ble en spesielt viktig motivasjonsfaktor for fortsatte refleksjoner over kollektiv erindring og identitetsskaping (Naguib og Stordalen 2015: 7). Aleida Assmann, Jan Assmann, Helge Jordheim og Saphinaz-Amal Naguib er blant dem som har bidratt med artikler i denne antologien. Disse forskernes arbeider har jeg studert med tanke på å få ulike perspektiver på kollektiv erindring og kulturelle minner. Antologiens epilog, «The trail of roses» av Terje Stordalen, er særlig relevant for det jeg tar for meg, da det handler om minne- og sorgreaksjonenes materielle uttrykksform, slik disse så ut ulike steder i Oslo. En tekst som kanskje har fått større oppmerksomhet i det offentlige ordskiftet enn de nevnte akademiske

tekstene, er journalisten Hugo Lauritz Jenssens bok *Høyblokken: En bygningsbiografi* (2013). Dette er en bredt anlagt, biografisk tekst om framveksten av Hammersborg og Regjeringskvartalet, og om Høyblokkas tilblivelseshistorie. Boka kan leses som kildekrift, men også som et innlegg i debatten om Høyblokkas skjebne.

Også pressens arbeid er grundig studert i kjølvannet av 22. juli. Både medieforskere og journalistene selv har tatt tak i ulike innfallsvinkler på medienes dekning av terrorangrepet. Antologien *Mediene og terroraksjonen: Studier av norske mediers dekning av 22. juli* (2012) innledes med en artikkel av redaktør Svein Brurås, som handler om de tre fasene i nyhetsdekningen etter 22. juli. Deretter følger fire studentarbeider fra journalistutdanningen ved Høgskolen i Volda. Disse studiene tar for seg TV-dekningen av terrorangrepene, Twitter som nyhetskilde og medienes tolkninger og billedbruk. Ivar Andenæs har skrevet boken *Medier i sjokk og sorg: Pressens møte med terroren 22. juli* (2012). Dette er en studie basert på intervjuer med omlag 80 pressefolk som alle deltok i mediedekningen av terrorangrepet. Temaene i denne boken er journalistenes egne opplevelser og fortolkninger av disse, improvisasjon i evakuerte redaksjoner, påkjenninger i ettertid samt presseetikk og etiske avveininger i kaotiske situasjoner. Fire masteroppgaver i journalistikk, som diskuterer presseetikk og objektivitetskrav i møte med 22. juli, har også gitt meg innblikk i noen interessante aspekter ved medieanalyse. Dette er oppgavene «Journalistikk under angrep: Om journalister og gjerningsmann» av Anne Margrete Aasgaard (2012), «Blod, sverte og tårer: Journalisters etiske dilemmaer i møte med 22. juli» av Maria Victoria Kjølstad (2013) og «En dag uten sidestykker: En undersøkelse av PFUs kriterier i behandlingen av klager over medieoppslag om 22. juli 2011» av Henriette Mordt Vassbotn (2015).

Andre forskningseksempler

En studie der tema og metode har vært til stor inspirasjon for min analyse, er Leiv Sems doktorgradsavhandling *For oss er Falstad det norske Holocaust: Ein diskursanalytisk studie av debatten om krigsminnestaden Falstad i 2003-2004* (2009). Som tittelen tilsier, er dette en studie av debatten om virksomheten til Stiftelsen Falstadsenteret, belyst gjennom diskursive analyser av det offentlige ordskiftet om stedet. Falstad var opprinnelig reist som skolehjem, før det under andre verdenskrig ble tatt i bruk av den tyske okkupasjonsmakten som fangeleir og deretter som soningsanstalt for landssvikere etter krigens slutt (Sem 2009: 7). Bakgrunnen for den svært konfliktfylte debatten i 2003 og 2004 var at stiftelsen arbeidet med en ny utstilling og formidling på Falstad, som skulle belyse alle epokene i stedets historie, ikke bare

krigsårene. Avgjørelsen ble møtt med hard kritikk og påstander om at stiftelsen Falstadsenteret krenket stedets posisjon som krigsminnsted ved å ta tak i også andre deler av stedets historie (Sem 2009: 8). Sem tar i sin avhandling tak i hva det var som skjedde under denne debatten, og belyser konfliktene ved hjelp av diskursanalytisk teori og metode. I tillegg reiser Sem en diskusjon av noen overordnede temaer og spørsmål som er beslektet med det jeg belyser i analysen i denne masteroppgaven:

(...) spørsmål om kva for verdier som blir heidra, halde fast og minna gjennom minnestader, og kva for prosessar og omsyn som avgjer kva som er minneverdig. (...) Forhandlingar om minnestadars meining spelar såleis opp forståingar av kva som bind samfunnet til ein einskap – og risikerer samtidig desse sosiale samanbindande mekanismane sjølv, ved at dei synleggjer kor skjøre desse banda er, kor vilkårlege dei er og kor ekskluderande dei er (Sem 2009: 13).

Et annet forskningseksempel som har vært til inspirasjon for denne oppgaven, er Owe Ronströms bok *Kulturarvspolitik: Visby. Från sliten småstad til medeltidsikon* (2007). Ronströms analyser tar opp hvilke steder og bygninger som regnes som bevaringsverdige, hvordan kulturminnepolitikk utformes og hvordan «kulturarv» skapes og formes etter skiftende tiders behov. Dette er spørsmål som behandles mer indirekte i min analyse. Jeg finner allikevel at Ronströms innfallsvinkel og kritikk er relatert til diskusjonen jeg gjør av verneverdi og kulturminnepolitikk. Ronström er i denne boka dessuten opphavsmann til en formulering som for meg inneholder noen av de ordene som er aller best å tenke med, og som best betegner gleden ved god kulturhistorisk forskning:

Att se saker 'som' är en lustfylld lek som etnologer gärna ägnar sig åt. 'Som' skapar rum med utsikt mot nya perspektiv. Perspektiv, av 'per spectere' betyder 'att se igenom', och det är just vad det går ut på, att ta på sig 'glasögon' och se gamla saker på nya sätt. (Ronström 2007: 231).

3 Metode og materiale

En kreativ kulturanalytisk pakke

Metodene jeg bruker i denne oppgaven kan beskrives som en «metodisk pakkeløsning», en framgangsmåte som ligner det kulturhistorikerne Billy Ehn og Orvar Löfgren kaller kulturanalytisk *bricolage*. Den franske termen betegner hvordan «(...) man skaper noe ved å ta det man har for hånden, og føye det sammen til noe nytt.» (Ehn og Löfgren 2011: 199). Verktøyene i min analytiske verktøykasse består av et diskursteoretisk begrepsapparat sammen med elementer fra medievitenskaplig rammeanalyse. Jeg kombinerer disse metodene med de nevnte teoretiske fortolkningsmulighetene man finner i studier av materiell kultur.

Kulturgeografen Gillian Rose har skrevet metodeboken *Visual methodologies* (2001, 2007), der hun legger fram en rekke ulike metoder for kritiske kulturanalyse. Hun diskuterer metodebøkens begrensninger, og poengterer at kritiske og overraskende analyser ikke samsvarer med én definert metode, men springer ut av analytikerens fascinasjon og engasjement for materialet (Rose 2001: 4). En relatert diskusjon finner jeg i boken *Diskursanalyse som teori og metode* (1999), av Marianne W. Jørgensen og Louise Philips. De poengterer at så lenge premissene er avklart, kan man kombinere ulike, diskursanalytiske perspektiver, og bruke dem i sammenheng med elementer fra andre teorier og metoder. Dette er «(...) ikke bare tilladt, men værdsatt, da forskjellig perspektiver (...) tilsammen danner en bredere forståelse» (Jørgensen og Philips 1999: 12). Nevnte Ehn og Löfgren har også i en tidligere metodebok, *Kulturanalyser* (2001), oppfordret til kreativ metodeutvikling. Å stille ulike kulturanalytiske perspektiver opp mot hverandre og variere bruken av dem, tester perspektivenes anvendelighet, og legitimerer «(...) [E]tt (...) pragmatisk förhållningssätt till teori» (Ehn og Löfgren 2001: 14). Dette er betryggende utsagn. De støtter min oppfatning om at kulturanalytikeren kan tillate seg litt metodologisk «cherry-picking», og forsyne seg av de beste bitene av ulike teorier og metoder. Jeg vil peke på at det knappest finnes *entydige* bruksanvisninger for metodene jeg låner fra, og kombinasjonene derfor er høyst nødvendig.

En slik selverklært metodefrihet er på ingen måte fritatt fra kritikk. Statsviter og sosialantropolog Iver B. Neumann har, i bøkene *Mening, materialitet, makt* (2001a) og *Norge – en kritikk* (2001b), lagt fram det jeg leser som velfungerende begreper for, og bruk av diskursanalytisk teori og metode. Neumann kritiserer det han betegner som samfunnsviternes «jomfrunalske» (sic!) motvilje mot å alltid skulle skape fullstendig avklarte metodologier

(Neumann 2001a: 13-14). Han spekulerer på hvorfor det har tatt lang tid før diskursanalysen fant veien inn i metodebøkene. Vitenskapsfilosofen Paul Feyerabend og hans bok *Against method!* (1975) får deler av skylden. Neumann kaller Feyerabends metodefrihet «(...) et selverklært anarkistisk stormløp mot sin tids metodetyranni» (Neumann 2001a: 13). Det ligger en åpenbar kritikk i Neumanns lesing av Feyerabend. Den er antagelig ikke ment slik, men Neumanns lesing av slagordet «anything goes!», virker allikevel på meg som en impuls til å ta tak i nettopp «(...) en hvilken som helst tilgang til å gripe virkeligheten (...)», i den tro at det faktisk kan resultere i «(...) interessante oppslag» (Neumann 2001a: 13). Så lenge metoder og teorier er avklarte, forklarte og åpne for kritikk, mener jeg man i høyeste grad kan forsvare å forholde seg pragmatisk til oppskriftssamlingene og de teoretiske dogmene. Lån av enkeltelementer og kreativitet i kombinasjonene av dem, kan skape innsikter og resultater man ellers ikke hadde kunnet komme fram til. Med en slik framgangsmåte blir det spesielt viktig at det prosessuelle i metode- og teoriutvikling blir synlig i analysearbeidet. Nettopp derfor mener jeg analytikeren må ha et svært avklart og reflektert forhold til sin egen arbeidsprosess. Dette metodekapitlet beskriver forhåpentlig min arbeidsprosess og metodetilfang, på en måte som tydeliggjør denne refleksjonen.

Nøkkelord, diskurser og innramminger

Så er det på tide å gjøre rede for hvordan de analytiske verktøyene ser ut og hvordan jeg har tenkt å bruke dem. Jeg henter begreper fra diskursanalyse og fra medievitenskaplig rammeanalyse, og jeg finner flere likhetstrekk i disse analysemetodene. Skal jeg legge det fram så enkelt som mulig, handler det om å identifisere hva som avgjør hva som står etter ordet «som» i definisjoner av temaet man skal ta for seg, for eksempel i definisjonene «Regjeringskvartalet *som* terroråsted» og «Regjeringskvartalet *som* minneste». Jeg finner at definisjonene bygges opp av grupperinger av det jeg betegner som **nøkkelord**. Denne jakten på nøkkelord og relasjonene dem i mellom, er et element i arbeidsmetoden Rose legger opp til i sin beskrivelse av diskursanalyse (Rose 2007: 157). Nøkkelordene skaper meningsinnholdet en bestemt ytring tilskriver Regjeringskvartalet. Jeg skal komme tilbake til nøkkelordene når jeg tar for meg det empiriske materialet, men et foreløpig eksempel på bruken av dem er hvordan ordene «terror», «sjokk», «brann», «bombe» viser at ytringen tilhører én av definisjonene, mens ordene «Viksjø», «naturbetong», «kunst» og «kulturarv» gir ytringen en tilhørighet til en annen definisjon.

Diskursanalytiske begreper

La meg stoppe opp og diskutere selve begrepet diskurs – for hva er det, egentlig? Neumanns definisjon er at diskurs er «(...) et system som kan frembringe utsagn.» (Neuman 2001: 17). Jørgensen og Phillips gjør et poeng av at «(...) begrebet er blevet ræt mudret; enten betyder det næsten ingenting, eller også bruges det i mer præcise, men noget forskellige betydninger i forskellige sammenhænge» (Jørgensen og Phillips 1999: 9). Overordnet handler diskurs om språklige mønstre, og hvordan disse varierer med sammenhengen vi befinner oss i (*ibid.*: 9). Det jeg har kommet fram til at kan betegnes med ordet diskurs, er uttrykket «systemer av beslektede samtaler». Denne definisjonen gjelder for, om ikke annet, denne masteroppgaven. I dette legger jeg at en diskurs er begrenset til ett eller annet bestemt tema. Dette kan være alle typer samtaler vi omgir oss med og deltar i, enten de foregår i mediene, i dagligtale, i akademia eller på Facebook. Samtidig er det bestemte temaet en særdeles flytende størrelse, og det er vanskelig å definere hva en diskurs egentlig er og hvordan den fungerer.

I teorikapitlet nevnte jeg «den store 22. juli-diskursen» [nivå 1]. Jeg tenker at et tema, for eksempel «Regjeringskvartalet etter 22. juli», er en av flere mindre diskurser innad i denne store diskursen [nivå 2]. Diskursens «tema» kan betegnes med et begrep fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffes teori, nemlig *flytende betegnere* (floating signifiers). Én definisjon av flytende betegnere er at de er «(...) elementer, der i særlig høj grad er åbne for forskellig betydningstilskrivning (...)» (*ibid.*: 39). Sammenhengen mellom dette begrepet og min forståelse av diskursteorien, blir enda tydeligere når flytende betegnere videre kalles for «(...) de tegn, som forskjellige diskurser kæmper om at indholdsudfylde på netop deres måde» (*ibid.*: 39). Denne definisjonen peker mot det jeg observerer i diskursen jeg tar for meg: Diskursens aktører kjemper om betydningen eller fortolkningen av Regjeringskvartalet, og kampen kommer blant annet til syne i *ordene* som brukes i ytringene om Regjeringskvartalet.

Samtidig består diskursen «Regjeringskvartalet etter 22. juli» av en rekke mindre «smådiskurser» [nivå 3]. Jeg tenker at disse smådiskursene skiller seg fra hverandre fordi de legger ulike fortolkninger i det som er de store temaene – Regjeringskvartalet og 22. juli. Disse mindre diskursene, på nivå 3, er det jeg tar for meg i analysen. Fortolkningene eller definisjonene skapes, som nevnt, blant annet av grupperinger av beslektede nøkkelord, innad i de forskjellige ytringene. Innad i de små diskursene finnes det enda flere, enda mindre diskurser eller samtaler. Hva «temaet» er, skal være eller hva man skal tenke på det som, vil aktørene i diskursen definere på nytt og på nytt. Samtidig kan temaene i disse små diskursene også peke ut til, og helt eller delvis være en del av *andre* «store diskurser» som ligger på

samme nivå som «22. juli-diskursen». Som jeg viser i analysen, knytter diskursens aktører gjerne ytringene sine til store diskurser, som «den internasjonale kunstdiskursen», «terror- og krig-diskursen» eller «Norge som nasjon-diskursen».

For å unngå forvirring ved å snakke om diskurser på ulike nivåer, vil jeg bruke begrepet «diskursivt felt» om det jeg har definert som temaet «Regjeringskvartalet etter 22. juli». I likhet med «flytende betegnere», er det Lacleau og Mouffe som er opphav til også dette begrepet. Jørgensen og Phillips ser det diskursive feltet som «(...) et reservoir af betydningstilskrivninger, som tegn har haft eller har i andre diskurser, men som ignoreres i den spesifikke diskurs for at skabe entydighed.» (*ibid*: 37). Selv om jeg bruker begrepet når jeg snakker om fellesrommet de ulike diskursene opptre i, vil jeg allikevel problematisere det. På den ene siden finner jeg at ytringer, der Regjeringskvartalet tilskrives betydninger som, for eksempel, «terroråsted» og «sikkerhetstrussel», kan ignorere betydningene «kunst- og arkitektursted» eller «minnested». På den andre siden, viser det seg, at de ulike betydningene som tilskrives Regjeringskvartalet tidvis også kan opptre samtidig.

Man kan diskutere om ikke ordet *diskursorden*, som stammer fra teoretikeren Norman Fairclough, kunne vært mer passende på systemet jeg setter opp. For å holde meg til Jørgensen og Phillips' definisjoner er diskursorden «(...) et sosialt rum, hvor forskellige diskurser delvist dækker det samme terræn, som de konkurrerer om at indholdsudfylde på hver deres måde» (Jørgensen og Phillips 1999: 69). Temaet «Regjeringskvartalet etter 22. juli» utgjør i og for seg et slikt sosialt rom. Diskursaktørene beveger seg i det samme diskursive (og fysiske!) terrenget. Jeg forbinder imidlertid ordet «orden» med en oppfatning av at det finnes en ryddighet og oversikt man kan ordne diskursene inn i. Dette stemmer delvis, men ikke fullstendig, overens med min fortolkning av diskusjonene om Regjeringskvartalet. Å snakke om at «diskursene» (nivå 3) befinner seg innenfor samme *felt* (nivå 2), mener jeg skaper bedre bilder av hva som foregår i disse debattene. Aktørene befinner seg «i samme rom», men de diskuterer, helt eller delvis, *svært* ulike fortolkninger av tegnet, ordet, stedet og bygningene det er snakk om.

Rammer og rammeanalyse

Jeg finner altså at det er grupperinger av tematisk beslektede nøkkelord som skaper ulike betydninger av Regjeringskvartalet, slik de opptre i de ulike diskursene. I min fortolkning kommer det til syne et tydelig slektskap mellom diskursanalyse og medievitenskapens

rammeanalyse. Grupperingene av nøkkelord kan også være det som skaper *frames* (rammer) rundt og ulike former for *framing* (innramminger) av innholdet i mediene.

Innramming, rammer og rammeanalyse er nylig diskutert av journalistikkprofessor Sigurd Allerns i hans bok *Journalistikk og kildekritisk analyse* (2015). Å være opptatt av at det finnes ulike innramminger i de ulike mediene, bygger på en bevissthet om at journalistikken vi tar til oss gjennom mediene «(...) ikke er en passiv, nøytral formidling av informasjon; både journalistene og deres kilder har på ulike måter en aktiv, skapende og strukturerende innflytelse i kommunikasjonsprosessen og på innholdet i det som kommuniseres.» (Allern 2015: 183). Medienes innramming er med på å skape den kontekst mediekonsumenten ser på saken i. Som alle andre metoder har rammeanalysen sine styrker og svakheter. Ordene «ramme» og «innramming» er i likhet med begreper som «diskurs», «nærlesing» og «kulturanalyse», vanskelige å definere. Hvordan fungerer egentlig en «ramme» som analytisk begrep, og hva kan man finne ut av ved å gjøre en «rammeanalyse»?

Rammer og rammeanalyse er ikke begrenset kun til medievitenskaplig forskning. Allern kommer ikke med én overordnet definisjon av rammer og innramming, men viser til eksempler på at begrepet er brukt og definert forskjellig innenfor en rekke ulike fagdisipliner: Innenfor kognitiv lingvistik er rammer begrepet som betegner hvordan ord defineres i relasjon til hverandre. Innen samfunnsforskning og antropologi er innramming det som foregår når handlinger forstås i en viss sosial kontekst (*ibid.*: 184-188). Innen sosiologi og kriminologi kan rammer fungere som «(...) 'prepacked constructions' som gjør det lettere for oss å organisere erfaring og hendelser i ulike grupper og styre hva vi ser på som hensiktsmessige handlinger» (Surette 2011: 37, i Allern 2015: 186). Rammer og innramming blir umiddelbart mer forståelig når begrepene eksemplifiseres. En mulig definisjon, som stammer fra en studie av hvordan mediene dekker terrorisme er «(...) en utvelgning som prioriterer visse fakta, bilder og utviklingstrekk foran andre, og gjennom dette fremmes (ofte ubevisst) en spesiell tolking av begivenhetene.» (Justt, Norris og Kern 2003: 11, i Allern 2015: 188). Dette dreier seg ikke om det samme som tema eller saker, men ulike perspektiver eller vinkler en kan studere temaene og sakene i og fra.

Allern skiller mellom generiske og saksspesifikke innramminger av nyhetene. Generiske rammer er bestemte kategorier som kan settes fast før man begynner å undersøke et utvalg medieuttrykk. Deretter kan de generiske rammene brukes som kategorier i kvantitative undersøkelser av hvor mange saker som passer inn i de ulike kategoriene. De generiske rammene er altså allmenne kategorier som ikke hører til én bestemt hendelse (Allern 2015: 190). På slutten av nittitallet gjorde medieforskerne Holli A. Semetko og Patti M. Valkenburg

en stor studie av dekningen av et EU-toppmøte i nederlandske medier. I denne studien definerte de det som senere har blitt stående som analysekategorier også i andre studier: Konfliktamme, menneskelig interesseramme, økonomisk konsekvensamme, moralamme og ansvarsamme (Semetko & Valkenburg 2000: 93; Allern 2015: 192-193). Dette er rammer eller kategorier også debatten om Regjeringskvartalet potensielt kunne vært satt inn i og studert gjennom. Jeg har derimot konsentrert meg om de saksspesifikke rammene i denne analysen. Jeg finner at «saksspesifikk ramme», i min analyse, kan bety det samme som én av de mange diskursene innen et diskursivt felt. De ulike rammene gir Regjeringskvartalet ulike former for betydning, og det er altså dette jeg finner ut av ved å se på grupperinger av tematisk beslektede nøkkelord. Måten jeg har undersøkt materialet på, ligner arbeidsmetoden Allern beskriver for undersøkelser av saksspesifikke rammer. Dette er en induktiv tilnærming, der man vurderer medieinnholdet, for å se om de kan si noe om sammenhengen de er en del av (Allern 2015: 191-192.)

Systematiske utvalg

Forarbeid

Lenge før jeg begynte det systematiske arbeidet med dette prosjektet, fulgte jeg med på hvordan Regjeringskvartalet ble omtalt i mediene etter 22. juli. Som jeg nevnte i prologen var det spesielt én artikkel, «Bygningene formet det nye Norge», publisert i Aftenposten 25. juli 2011, som gjorde meg nysgjerrig på temaer jeg senere skulle komme tilbake til i denne masteroppgaven. Fra høsten 2011 og utover, merket jeg meg og tok vare på en del avistekster, TV- og radiosendinger der Regjeringskvartalet ble debattert. Dette var materiale jeg forholdt meg til med et stadig mer analytisk blikk, men det var også ganske tilfeldig hva jeg fikk med meg fra dag til dag. Denne måten å lese mediebildet på, utgjør deler av min for forståelse om Regjeringskvartalet og terrorangrepene. Da jeg i 2014 begynte å utforme masteroppgaven, fungerte denne innsamlingen som et forarbeid, og skapte til en viss grad en oversikt over hvilke temaer jeg var interessert i å undersøke. Våren 2015 begynte jeg den systematiske innsamlingen av empirisk materiale. Jeg avgrenset tidsperioden og bestemte hvilke aviser som skulle være hovedkilder. Utvalget jeg landet på var tekster som har vært på trykk i papiirutgavene av avisene Aftenposten (AP), Klassekampen (KK) og Verdens Gang

(VG), i perioden 23. juli 2011 til 23. juli 2015.² Underveis i analysene refererer jeg tidvis til en del annet materiale, som avisartikler fra før 2011, artikler fra andre aviser enn de som er i mitt utvalg og nettsidene til ulike organisasjoner. I tillegg refererer jeg noen av de offentlige utredningene som ligger til grunn for politiske avgjørelser underveis i debattene. Jeg regner ikke dette som en del av min *egentlige* empiri, men materialet er allikevel ytringer i de samme diskursene som de som kommer fram i avisartiklene i mitt utvalg. Dette kildematerialet har en dobbeltrolle. Det fungerer som en mellomledd mellom empirien og andre, mer teoretiske kilder. Før jeg beskriver det empiriske materialet grundigere, vil jeg ta for meg to mer prinsipielle avgrensinger og begrunnelser for disse.

Papiraviser i digitaliseringens tid

Jeg har valgt materiale kun fra papirutgavene av de tre avisene, og dette vil jeg begrunne. Mediebildet består i dag av en symbiose mellom de «langsomme» papiravisene og den langt raskere publiseringen i avisenes nettutgaver. Jeg ser papir- og nettavisene som selvstendige enheter, som i stor grad er skilt fra hverandre. Å lese nettutgaven av en avis betyr ikke nødvendigvis at en også leser papirutgaven, og vice versa. Når mediekonsumenten leser nettavisen, har hen mulighet til å umiddelbart respondere på det hen leser, og publisere responsen ved et tastetrykk. I kommentarfeltene kan i prinsippet hvem som helst ytre seg og kommentere den aktuelle artikkelen. Disse reaksjonene skaper et lag av ytringer i det diskursive feltet jeg har valgt bort fra mine analyser. I nettavisene publiseres artiklene som deler av andre ytringskjeder de gjør i papiravisene. Det lenkes til andre artikler i teksten, og artiklene kan deles videre og skape respons på Facebook og i andre sosiale medier. Også dette er ytringer i det diskursive feltet som ikke blir tatt med i mine analyser.

Jeg er klar over at man i materialet jeg velger bort, både kommentarfeltene og tekster i sosiale medier, vil finne interessante meningsbrytninger og bidrag til diskusjonen om Regjeringskvartalet. Det å ikke ta med disse i analysene, handler for det første om avgrensing. Siden jeg med mitt utvalg allerede dekker et stort utsnitt av debatten, med artikler fra flere medier og fra en lang tidsperiode, ville det å inkludere nett-tekstene bli et for stort utvalg. En annen avveining som spiller inn på denne avgjørelsen handler om et ønske om en viss *fiksering* i tekstmaterialet jeg analyserer. Tekstene som publiseres av avisen har gjennomgått en annen redaksjonell vurdering enn tekster i kommentarfelt og i sosiale medier.

² Tidligere kom papirutgaven av Aftenposten med to utgaver per dag, Aftenposten Morgen og Aftenposten Aften. Begge utgavene er med i mitt utvalg fram til Aftenposten Aften ble lagt ned 20.12.12., og antallet artikler fra de to avisene behandles under ett.

Selv om kommentarfeltene som oftest modereres og overvåkes, oppfatter jeg ikke at ytringene her er en del av det samme redaksjonelle utvalget som tekster avisen selv publiserer i nett- eller papiravisen. Den tredje avveiningen berører forskningsetiske spørsmål og spørsmål knyttet til personvern. Journalister som jobber i avisene, personer som velger å sende inn kronikker og leserbrev, og personer som lar seg intervju, har tatt et bevisst valg om å ytre seg i offentligheten. Å ytre seg i kommentarfelt og på sosiale medier, er også en bevisst handling. De som gjør det er trolig også klar over at ytringene de kommer med deretter eksisterer i offentligheten, og at tekster på internett blir stående nærmest «til evig tid». Likevel mener jeg at man i mindre grad kan regne dem som «offentlige ytringer», sammenlignet med avistekster. Personene som ytrer seg i kommentarfelt og i sosiale medier har heller ikke nødvendigvis erfaring med å opptre som «offentlige ytrere», som journalister, kronikører og leserbrevforfattere gjerne har. Jeg ser det å ta for seg ytringer i kommentarfelt og sosiale medier som en forskningsetisk gråsone, som krever nøye avveininger.

Andre etiske spørsmål

Terrorangrepet har fått alvorlige konsekvenser for mange mennesker – for noen tap av nær familie, og for andre fysiske og psykiske skader. Det som underlegges det kritiske, forskende blikket er offentlige ytringer, og jeg distanserer meg fra personlige historier om skader etter og erfaringer med 22. juli. Samtidig må jeg være bevisst på at det for en leser av denne masteroppgaven kan virke lite empatisk å være så opptatt av *bygningene* når angrepet fikk så store menneskelige konsekvenser. Som ved enhver avgrensning av et forskningsmateriale, vil mine analyser ekskludere personer og ytringer som kunne hatt sin rettmessige plass i diskusjonene. Ved at jeg forholder meg til medietekster, står jeg i et friere forhold både til debatten som sådan og til aktørene i den. Jeg har ikke kontaktet eller innhentet samtykke fra noen av personene jeg nevner eller analyserer ytringene til. Dette er i et personverns- eller etikkperspektiv heller ikke nødvendig, siden tekstene allerede er ute i offentligheten.³ Det aktørene i debatten har skrevet om og sagt i intervjuer, står som selvstendige ytringer. Ved at jeg analyserer *publisert* tekst, har tekstene vært gjennom en redaksjonell prosess, og det eksisterer en form for fiksering i dem. Analysen bygger på nærlesinger av journalistenes observasjoner og skildringer, uttalelser fra intervjuobjekter, fra innsendt debattstoff og fra

³ På et tidligere tidspunkt i analysearbeidet, var jeg inne på å gjøre et utvalg også av ytringer om Høyblokka og Y-blokka i Facebook-grupper og andre sosiale medier, men grunnet både avgrensinger og etiske problemstillinger, ble disse utvalgene lagt bort. Prosjektet er forøvrig vurdert av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) som *ikke meldepliktig* (se appendiks 4).

meningsbærende journalistikk og kommentarartikler. Uttalelser i én artikkel vil bli sett i sammenheng med opplysninger og andre uttalelser i andre artikler. Grundige nærlesinger og fortolkninger vil avdekke uoverensstemmelser og uenighet, både internt i den enkelte teksten og i kommunikasjon med andre tekster. Man skal være oppmerksom på at denne formen for nærlesing og analyse kan bringe fram annet meningsbærende innhold enn det intervjuobjekter og journalister opprinnelig mente. Analysen kan oppfattes å ha form av en «vranglesing» eller villet misforståelse. Personen som er avsender av ytringen blir tidvis relevant, ved at teksten tar opp faktorer som yrke, faglig tilhørighet og autoritet. Det er i hovedsak *selve ytringen*, teksten og det språklige innholdet, som er gjenstand for mine analyser. Jeg forsker ut fra mine egne oppfatninger og min egen forforståelse, og personene som omtales og siteres får ikke muligheten til å imøtegå min lesing av dem, eller rette på eventuelle misforståelser. Jeg vil derfor legge vekt på at dette er en bevisst valgt analytisk fremgangsmåte, og at jeg er klar over ansvaret man som forsker tar på seg ved å arbeide på denne måten.

Kriterier og innsamling

Valget om å undersøke avisartikler har sammensatte årsaker. Et sentralt spørsmål da jeg startet en systematisk metodeutvikling, var hvilken type kilder jeg ville undersøke. Det var klart ganske tidlig at jeg ville analysere nettopp tekst. TV- og radiomateriale ble derfor valgt bort. Å gjøre egne intervjuer, eller utføre deltagende observasjon, var metoder jeg ikke fant aktuelle for den undersøkelsen jeg ville gjøre. Jeg skal nevne at, fordi jeg bor i Oslo, har jeg oppholdt meg i eller i nærheten av Regjeringskvartalet mange ganger i løpet av perioden jeg har skrevet masteroppgave om stedet.⁴ De fleste gangene jeg har vært i Regjeringskvartalet, og dermed tenkt på masteroppgaven min, har det imidlertid vært mer tilfeldig. Ofte gikk jeg bare gjennom området, på vei fra et sted i sentrum til et annet. Tidvis noterte jeg meg det, eller tok et bilde, hvis jeg la merke til noe spesielt eller noe som var forandret. Hva som er «feltarbeid» og hva som er «jeg bare gikk forbi», blir i en slik prosess umulig å skille fra hverandre. Fordi jeg ikke refererer til mine egne observasjons-notater i særlig grad, og heller ikke bruker mine egne fotografier, regner jeg ikke disse uttrykkene som formelt, empirisk materiale for min analyse. De er allikevel en sentral og selvsagt del av min forforståelse.

Jeg ønsket å analysere offentligheten, og se på hvordan ytringer produseres, fortolkes og responderes på i den allmenne debatten, og som del av det offentlige ordskiftet. Debattene

⁴ September 2014: Besøk i Høyblokka og Y-blokka under Oslo Åpne Hus. Februar 2015: Markering mot vedtaket om å rive Y-blokka. April 2015: Utstilling av planforslagene. Juli 2015 + mai 2016: 22. juli-senteret.

om Regjeringskvartalet etter 22. juli 2011 har vært ført i et enormt antall medieuttrykk. Det eksisterer med andre ord allerede et stort, mangfoldig og allment tilgjengelig materiale, og det er i dette farvannet jeg har funnet min empiri. For min teoretiske og metodiske måte å tenke på i denne oppgaven, er offentlig tilgjengelige tekster et mer matnyttig materiale å ta for seg, enn empirisk materiale skapt gjennom intervjuer og andre former for innsamling. Avgrensningen i tid er gjort for å få med materiale som gjenspeiler både de helt umiddelbare reaksjonene på angrepene og reaksjonene over en viss tid. Debatten fortsetter mens jeg skriver denne oppgaven. Noen trekk fra hva som har skjedd etter sommeren 2015 vil jeg komme tilbake til i oppgavens siste kapittel. Når det gjelder utvalget av avisene Aftenposten, Klassekampen og Verdens Gang, har dette flere grunner, noen av dem gjennomtenkte, og andre av dem mer tilfeldige. Som subjektiv avisleser har jeg en oppfatning av i hvilke aviser debattene om Regjeringskvartalet oftest har dukket opp de siste årene. Opplags- og lesertall sier noe om utbredelsen, og jeg ville se på aviser det er sannsynlig at et relativt stort utsnitt av befolkningen kjenner og forholder seg til.⁵ Aftenposten og VG er store og bredt anlagte aviser, med mange lesere og med en viktig rolle i å sette dagsorden. Klassekampen er en langt mindre, mer nisjepreget avis, og kan i denne sammenhengen være en kontrast og et korrektiv til framstillingene i de andre avisene i utvalget.

Som verktøy for den systematiske innsamlingen har jeg brukt mediearkivet A-tekst, som inneholder digitaliserte versjoner av papiravisene og lagrede versjoner av nettavisene.⁶ I det norske arkivet finnes til sammen 268 papiraviser, fagblader og magasiner, nettsidene til 1435 aviser og organisasjoner, 89 «pluss-nettavisene»⁷, sju radio- og TV-arkiver⁸, samt nettsidene til 429 kommuner.⁹ Det varierer hvor langt tilbake de digitaliserte papiravisene er tilgjengelige. Det eldste arkivet A-tekst administrerer er VGs arkiv over papiravisen, som går tilbake til avisen ble startet i 1945. Digitaliserte papirutgaver av Aftenposten finnes tilbake til 1984, og digitaliserte papirutgaver av Klassekampen tilbake til 2001.

⁵ Opplagstall for AP, KK og VG i perioden 2011-2015 finnes i oppgavens appendiks 1.

⁶ For å lette lesbarheten skriver jeg databasenavnet som A-tekst. Arkiveieren profilerer navnet som ATEKST. For å være helt transparent, skal jeg nevne at A-tekst eies av selskapet Retriever Research, som igjen eies av norske NTB og svenske TT. Retriever Research driver kommersiell virksomhet, der selskapet i tillegg til mediearkivering også leverer tjenester som medieovervåkning og medieanalyse. Tilgangen til A-tekstarkivet er en betalingstjeneste. Som student ved UiO har jeg tilgang til arkivet gjennom Universitetsbiblioteket.

⁷ Dette er de lukkede delene av disse avisenes nettutgaver, som abonnementet kjøper tilgang til.

⁸ Aftenposten TV, ANB Web-TV, Dagbladet Web-TV, DNTv, P4, TV2 Play og VGTV

⁹ De andre delene av A-tekstarkivet består av arkivene fra til sammen 3098 svenske papir- og nettaviser og radio-/TV-arkiver, tre finske (svenskspråklige) papiraviser, én samiskspråklig avis, samt det engelske arkivet til nyhetsbyrået AFP.

Utvikling over tid

Det første søket jeg gjorde i A-tekst var et enkelt fritekstsøk i de norske arkivene A-tekst forvalter. Jeg søkte med ordet **regjeringskvartalet**, i perioden fra og med 1.1.1945 til og med 23.7.2015. Jeg ekskluderte de svenske, finske, samiske og engelske arkivene helt fra begynnelsen av. Dette søket genererte treff i **95 459** artikler. Vær oppmerksom på at ordet «treff» betyr antallet *artikler* søkeordet dukker opp i, og ikke hvor mange ganger søkeordet dukker opp til sammen. Dette veldig store tallet sier oss i grunnen ikke så mye, særlig fordi arkivene har eksistert og vært ulikt lenge tilgjengelig i A-tekst.

Det er mer analytisk interessant å se på utviklingen over tid i et mindre utvalg medier. Jeg har fortsatt å bruke søkeord **regjeringskvartalet**, og alle søk jeg refererer til har dette som søkestreng. Jeg har sammenlignet perioden jeg ser på, 23.7.11.-23.7.15, med to tidligere fireårsperioder. Dette gir et visst bilde av omfanget av omtale av Regjeringskvartalet i norske medier de siste femten årene, og før og etter terrorangrepene. Her har jeg ekskludert nettaviser, nettsider og TV- og radioarkiver, og begrenset utvalget til kun papiraviser. For å deretter vise utviklingen over tid i mitt utvalg aviser, gjorde jeg videre et søk i de samme tidsperiodene, men begrenset dette til AP, KK og VG. De til sammen 2685 artiklene i de tre avisene i perioden 23. juli 2011 til 23. juli 2015, er utgangspunktet for materialet jeg bruker videre. Denne artikkelsamlingen kaller jeg videre **utvalg 1**.

Videre lagde jeg en oversikt over hvordan artiklene fordeler seg på de tre avisene gjennom perioden jeg ser på. Her skal man være oppmerksom på at det dreier seg om en fordeling på tre hele kalenderår (2012, 2013 og 2014) og to perioder på henholdsvis knappe syv og drøye fem måneder (23.7.-31.12.2011 og 01.01.-23.2015). Tabellen gir allikevel et visst bilde av utviklingen gjennom innsamlingsperioden.

Tabell 1: Antall artikler, periodevis

Periode	Totalt alle aviser	AP + KK + VG
23.7.2001-23.7.2005	1044	387
23.7.2006-23.7.2010	1973	423
23.7.2011-23.7.2015	16 507	2685

*Tabell 2: **Utvalg 1**. Artikler pr. avis i utvalget, i perioden 23.7.11.-23.7.15.*

Avis	Antall	Prosent
AP (Morgen + Aften)	1477	55%
KK	580	22%
VG	628	23%
SUM	2685	100%

Tabell 3: Utvalg 1, brutt opp per avis og periode/år

	23.7.- 31.12.11	01.01.- 31.12.12	01.01.- 31.12.13.	01.01.- 31.12.14.	01.01.- 23.07.15.
AP	861	459	180	160	95
KK	268	163	85	90	68
VG	455	169	62	41	19

Videre sortering

2685 artikler er et alt for stort antall å gjøre en kvalitativ analyse av. Jeg har gått gjennom, sortert og forkastet materialet i flere omganger, før jeg kom fram til artiklene jeg bruker i analysene i kapittel 5 og 6. Dette er en omfattende og gjennomtenkt prosess, men valgene og sorteringene er ikke åpenbare ut fra den endelige, kvalitative analysen. Jeg skal derfor gå gjennom de til sammen fire utvalgene, for å beskrive denne prosessen.

Utvalg 2

For å redusere antallet artikler i **utvalg 1** betraktelig, gjorde jeg ved hjelp av verktøyene i A-tekst en sortering, der jeg forkastet ikke relevante artikler. Søkene i A-tekst gjøres ved å velge kilde, tidsperiode og søkestreng, hvilket genererer treff som oppfyller søkekriteriene. Her finnes det mulighet for forhåndsvisning av overskriftene og ingressene. Dette gjorde at jeg raskt kunne raskt lese gjennom overskrift og ingress av alle artiklene i utvalg 1, og jeg baserte artiklenes relevans på dette. En slik, relativt overflatisk sortering, kan selvsagt ha fjernet materiale som kunne vært relevante funn i denne analysen. Den var allikevel helt nødvendig for å få antallet artikler ned i et overkommelig for videre utvalg og analyser. Jeg gikk gjennom artiklene i **utvalg 1** systematisk pr. avis. De artiklene jeg underveis fant å være relevante, la jeg til i listen over artikler jeg ville lagre. Jeg lagret stort sett teksten sammen med et miniatyrbilde av avissiden. I denne sorteringen tok jeg ikke hensyn til fordelingen av antall artikler fra hver avis. I og med at utvalg 3 og 4 bygger på utvalg 2, er den kvantitative fordelingen heller ikke tatt hensyn til senere i sorteringen. Dette vil si at utvalgene herfra ikke kvantitativt gjenspeiler hvor mye hver avis har publisert om Regjeringskvartalet. Dette kan være en svakhet ved denne analysen. For å sikre bedre representativitet, kunne jeg telt nøyere underveis hvor mange artikler jeg tok med videre fra hver avis, og endt opp med den samme prosentvise fordelingen i et mindre antall artikler. Selv om kvantitativ representativitet egentlig ikke er et mål for analysen jeg foretar i kapitlene 5 og 6 i oppgaven, kunne en riktigere fordeling ha styrket funnene noe.

Tabell 4: Utvalg 2

Avis	Antall	Prosent
AP (Morgen + Aften)	492	58%
KK	209	25%
VG	140	17%
SUM	2685	100%

Utvalg 3

Etter denne sorteringen var målet i utgangspunktet å redusere utvalget betraktelig. Denne gangen leste jeg raskt gjennom alle de 841 artiklene i **utvalg 2** én gang, og noterte meg hvilke jeg mente var aktuelle for analysen. De artiklene som ble forkastet var relativt enkle å velge ut. Noen var dobbeltinnføringer der samme artikkel ble med i lagringen to ganger, en del var forsideoppslag, en del var NTB-notiser som var i mer enn én avis samme dag, og en del viste seg å handle om Regjeringsskvartalet i mindre grad enn tittel og ingress hadde fått meg til å tro. Underveis i denne sorteringen ble jeg redd for å forkaste for mye, og tok vare på svært mange artikler, mange av dem som også handlet om svært like temaer og hendelser. Totalt ble **utvalg 3** på til sammen 490 artikler. Dermed ble ikke antallet artikler redusert så mye som det kanskje burde ha vært, og jeg hadde et veldig stort tekstkorpus å arbeide videre med. Det er allikevel en fordel at jeg i dette utvalget tok med så mange artikler videre i analysearbeidet, fordi jeg legger grunnlaget for den kvalitative analysen ved å identifisere nøkkeltemaer i nettopp hele **utvalg 3**.

Tabell 5: Utvalg 3, brutt opp pr avis og periode/år

	23.7.- 31.12.11	01.01.- 31.12.12	01.01.- 31.12.13.	01.01.- 31.12.14.	01.01.- 23.07.15.
AP	65	63	68	52	41
KK	20	28	38	24	30
VG	24	17	9	6	4
Delsum	109	108	115	82	76
Total	489				

Nøkkeltemaer i utvalg 3

Nå som utvalget var noe mer overkommelig enn tidligere, var det på tide å undersøke artiklene langt grundigere. På dette tidspunktet, begynte jeg å kategorisere artiklene ut fra begrepet **nøkkelord**. Dette beskriver som nevnt Rose i sin metodebok, som en metode for innholdsanalyse, og som del av diskursanalytisk metode (Rose 2007: 61-71; 156-157). Metoden går ut på å identifisere, og lage lister over visse ord som sier noe om hva artiklene

handler om, og studere sammenhengen mellom dem. Denne måten å identifisere diskursene på, er beslektet med ett av momentene Michel Foucault har lagt fram, i hans undersøkelser av «kunnskapens arkeologi». Det handler om å studere *slektskap* og *relasjoner* mellom utsagnene, enten det er utsagn fra ulike personer, utsagn som berører ulike temaer eller utsagn som handler om ulike hendelser (Foucault 1972: 29, i Rose 2007: 29). Det jeg definerer som nøkkelord er ord som brukes ofte, som vektlegges i overskrifter og sitater eller som intuitivt oppleves å være spesielt viktige for artikkelen.

Etterhvert som jeg leste og undersøkte artiklene, førte jeg dem inn i tre analyseskjemaer, ett for hver avis i utvalget. Skjemaene var like, og hadde følgende kategorier: Dato, sidetall, forfatter, tittel, type artikkel og nøkkelord. Jeg noterte nøkkelord for nesten alle artiklene, med unntak av artiklene som raskt viste seg å være aktuelle for analysen. Jeg gjorde først én grundig, kronologisk gjennomlesing av alle artiklene, først artiklene i Klassekampen, deretter artiklene i VG og til slutt artiklene i Aftenposten. Underveis i denne første lesingen noterte jeg meg nokså generelle nøkkelord. Eksempler på disse er ord som «terror», «Norge», «bygninger», «Regjeringskvartalet», «sjokk», «sikkerhet», «markering», «arkitektur», «framtidige bygg» og «symbolverdi». Deretter gjorde jeg flere lesinger, der jeg etterhvert også identifiserte noe mer spesifikke nøkkelord. Dette er ord som «Høyblokka», «Y-blokka», «Viksjø», «minnemarkering», «Picasso», «protest», «kollektivt minne», «byutvikling», og en rekke andre. Å ha nøkkelordene ført inn i et skjema, visualiserer hvilke nøkkelord som går igjen, og hvilke som opptrer sammen. Slik kunne jeg identifisere tematisk beslektede ord. I denne sammenhengene er det de tematiske slektskapene som identifiserer de ulike diskursene jeg har pekt ut, og det er dette som legger grunnlaget for de senere, kvalitative analysene.

At **utvalg 3** ble så stort, styrker dermed de kvalitative analysene. Styrken ligger ikke i statistisk representativitet, verken i fordelingen mellom de tre avisene i utvalget eller i fordelingen mellom debattstoff og ordinært reportasjestoff. Styrken ligger i at **nøkkelordene**, som blir sentrale for de kvalitative analysene, er basert på et svært stort antall artikler. De kvalitative analysene i kapittel 5 og 6 baserer jeg på **utvalg 4**, som i antall utgjør omlag en tiendedel av **utvalg 3**. Disse baserer jeg på enkeltartikler, men jeg trekker også fram det jeg leser som framtrepende tendenser i tekstene og ytringene. At nøkkelordene jeg baserer kategoriseringen på kommer fra et stort antall artikler, gjør det lettere å kunne gjøre visse slike generaliseringer av temaene og utviklingen i debattene. **Utvalg 3** og nøkkeltemaene jeg identifiserte i artiklene i utvalget, regner jeg som oppgavens empiriske materiale. Jeg har lagt ved en forenklet utgave av analyseskjemaene i oppgavens appendiks 3, for å gi leseren en referanse til hvordan skjemaene ser ut og hvilke nøkkeltemaer det er som opptrer i artiklene.

Utvalg 4

Utvalg 4 betegner artiklene som behandles i de kvalitative analysene i kapittel 5 og 6.

Artiklene i dette utvalget er resultat av hvordan analysene ble utviklet over tid, og etter en induktiv tilnærming til materialet. Det viktigste kriteriet for artiklene jeg valgte ut, var hvilke som interesserte meg mest og i hvilke jeg fant mest «diskursivt innhold». Da jeg så på nøkkelordene, diskurstemaene og utviklingen over tid, valgte jeg artikler som på et eller annet vis kunne representere tendensene og temaene jeg fant i materialet. I begynnelsen av analysearbeidet forsøkte jeg å velge ut et tilnærmet likt antall artikler innenfor hver diskurs. Dette gikk jeg bort fra, da det viste seg at diskursene var ganske ulike i omfang. Etterhvert ble det også vanskeligere å sette klare grenser mellom hvilken diskurs en artikkel hørte til. Jeg tok heller ikke hensyn til fordelingen mellom redaksjonelt stoff og debattstoff. Utvalg 4 er altså en oversikt over artiklene som refereres og analyseres i kapittel 5 og 6.

Tabell 6: Utvalg 4, brutt opp pr avis og periode/år

	23.7.- 31.12.11	01.01.- 31.12.12	01.01.- 31.12.13.	01.01.- 31.12.14.	01.01.- 23.07.15.
AP	11	2	4	3	6
KK	7	1	3	2	6
VG	1	2	-	-	3

Fordeling i analysekapitlene

I analysekapitlet «Høsten 2011: Diskurser under etablering», tar jeg for meg 19 artikler, fordelt på 11 fra Aftenposten, 7 fra Klassekampen og 1 fra VG. Utenom én lederartikkel, er alle artiklene i dette kapitlet nyhetssaker, det vil si i sjangrene reportasje eller notis. I kapitlet «2012-2015: Diskurser i utvikling», tar jeg for meg meg 32 artikler, fordelt på 15 fra Aftenposten, 12 fra Klassekampen og 5 fra VG. Dette er 21 artikler i sjangrene reportasje eller notis, og 11 artikler i sjangeren leserbrev eller kommentar. Selv om denne fordelingen på ingen måte er representativ, sett i forhold til fordelingen mellom den totale dekningen i avisene, tar jeg med disse tallene for å gi en enkel oversikt over hvilket materiale jeg faktisk har med i de videre analysene. Til slutt i dette metodekapitlet vil jeg poengtere at alle analysene jeg gjør, er kommet til som resultatet av et *utsnitt* av debatten. Jeg tar ikke for meg hele debatten og alle synspunktene i den, og som jeg har poengtert, prøver jeg heller ikke å lage analyser som gjenspeiler antallet artikler i dekningen totalt sett. Poenget er å observere, beskrive og analysere noen *tendenser* i debatten slik jeg fortolker den.

4 Diskurser i kontekst og bylandskap

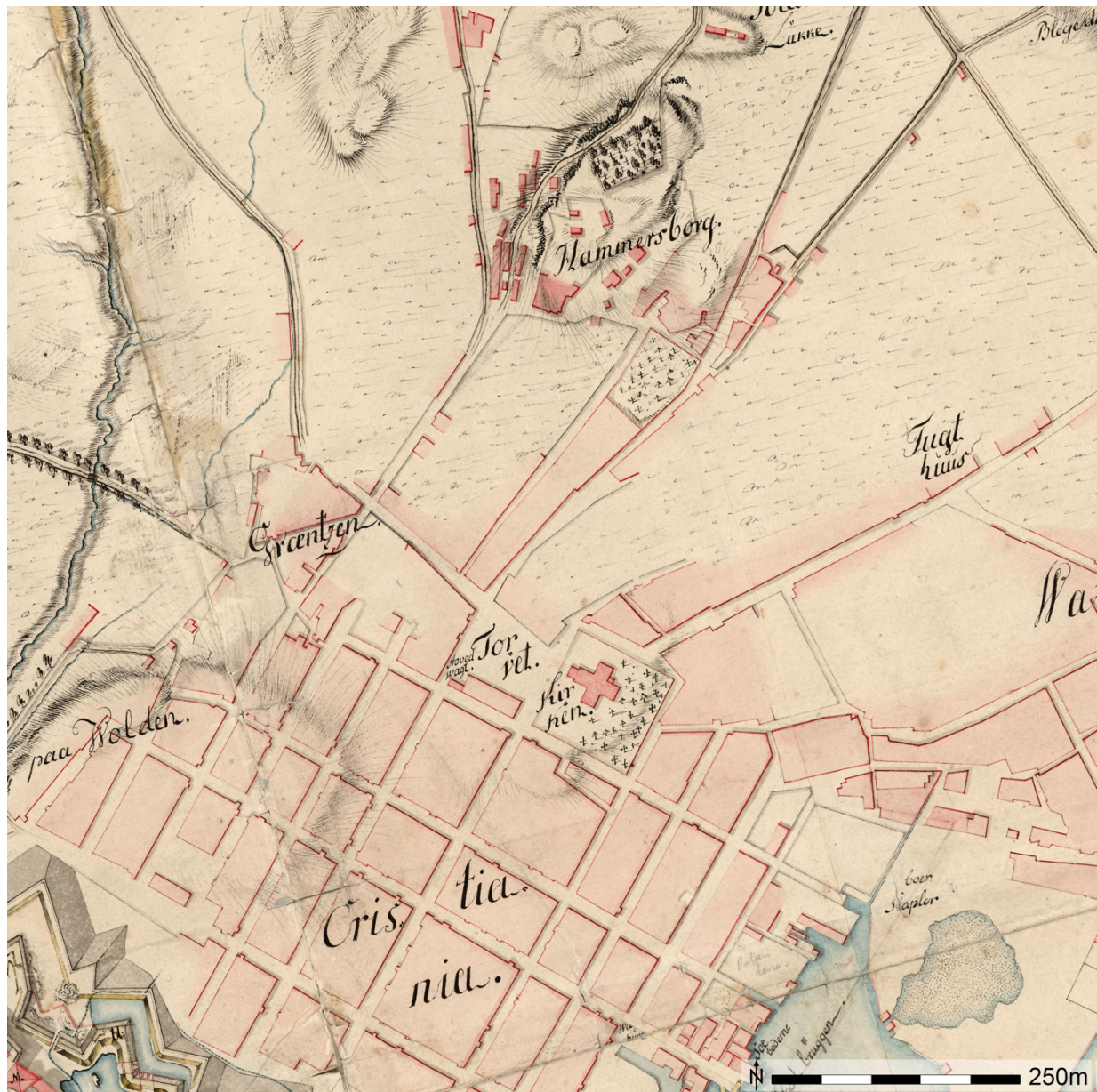


Fig. 4-1: Utsnitt av bykart over Christiania fra 1774. «Den egentlige byen» stopper fortsatt ved Grensen (Græntzen), men forstaden Hammersborg er i ferd med å vokse fram. I området mellom Grensen og Hammersborg er tegnet inn potensielle bygningsstrukturer.

Et kulturhistorisk perspektiv

Som nevnt i masteroppgavens innledning, er dette kapitlet om Regjeringskvartalets historie en svært viktig del av kontekstualiseringen av debatten jeg senere skal analysere. Ved å beskrive hvordan selve området Regjeringskvartalet ligger i har utviklet seg, får leseren en

bakgrunn for å forstå hva slags sted det er vi har med å gjøre. Terrorangrepet og konsekvensene av det er en del av stedets historie, men denne historien behøver en bakgrunn.

Samtidig som dette kapitlet er sentrert rundt bakgrunn og kontekst, kan det i og for seg også leses som en del av selve analysen. Min analyse av mediedebatten om Regjeringskvartalet i etterkant av terrorangrepene er en studie av meningsdannelse, og jeg ser på hvilken mening stedet og bygningene blir tillagt etter en stor og dramatisk hendelse. Hvordan Regjeringskvartalet fortolkes i vår egen, nære fortid og samtid er påvirket av diskusjoner og avgjørelser med opphav lengre tilbake i tid. Jeg kunne nøyd meg med å ta opp bare de rent historiske fakta om bygrenser, årstall og arkitekter. En slik gjennomgang ville imidlertid være ufullstendig, nettopp fordi Regjeringskvartalet er et så innholdsrikt og «meningssterkt» sted. Områdets historie er mangslungen, og bygningene framstår slik de gjør i dag som resultat av århundrer med byutvikling, preget av skiftende forutsetninger og arkitektoniske retninger. Med et kulturhistorisk perspektiv er det nærmest umulig å ikke lese meningsdannelse inn i disse momentene. Derfor tar jeg for meg hva slags mening området og bygningene har blitt tillagt også i den litt fjernere fortiden.

Konteksten jeg plasserer diskursene i, er ikke bygd opp av bare tiden og hendelsene, men også av den geografiske plasseringen i bylandskapet. Regjeringskvartalet har ikke alltid vært Regjeringskvartalet, og områdets funksjon og egenskaper i tiden før vår egen spiller en rolle også i samtidens debatter. Dette berører spørsmålet om hvordan man som nåtidig leser forholder seg til kilder fra tiden før terrorangrepet. I forlengelsen av dette blir det et aktuelt spørsmål om det er mulig å bruke de samme teoretiske perspektivene både på analysen av debatten om Regjeringskvartalet etter terrorangrepet og på de tidligere kildene. Det er uansett utvilsomt at min egen lesing av kildene jeg forholder meg til i dette kapitlet er påvirket av at terrorangrepet er en del av min egen forkunnskap og forforståelse om Regjeringskvartalet.

Hammersborg og Akersgata

Fram til 1624 lå det som var Oslo på østsida av fjorden, omtrent ved dagens Gamlebyen. Etter en stor bybrannen dette året var det ikke noe særlig igjen av byen. Danskekongen, Christian IV, så sitt snitt til gi byen sitt navn, og flyttet det som skulle bli Christiania til andre sida av fjorden. Christiania ble grunnlagt som et «egentlig byområde», avgrenset av Bjørvika, Akershus festning og byvollene opp mot dagens Grensen (Tvedt 2000: 9). Akersgata var opprinnelig en del av Akersveien, en vei som også før flyttingen og gjenoppbyggingen av byen skal ha vært en viktig ferdselsåre mellom Gamle Aker Kirke og Akershus festning

(Pedersen 1967: 15). I Christiania var Akersveien en mindre viktig ferdselsåre, da åpningen i bymuren lå ved dagens Kongens gate og Møllergata (Pedersen 1967: 15-16).

Området der Regjeringskvartalet i dag ligger lå med andre ord utenfor bygrensene. Det ble innlemmet i den egentlige byen i 1794 og rundt 1800 begynte forstaden Hammersborg å ta form (Tvedt 2000: 9; Pedersen 1967: 16). Byen vokste ekspansivt gjennom 1800-tallet. Da Christiania ble Kristiania (1877), og deretter igjen Oslo (1925), hadde området opp mot Hammersborghøyden blitt sentralt i byens sentrum. Etterhvert ble det også stedet for nasjonens sentrale administrasjon og viktigste maktbygg.

Det vi i dag kaller Regjeringsparken, foran Høyblokka, skal fram til begynnelsen av 1800-tallet ha blitt kalt Damløkka, etter parken med en stor dam i (Røsoch 1953: 95). I 1807 begynte byggingen av det såkalte Empirekvartalet. Dette var bygningene til Riggshospitalet, Militærhospitalet og Fødselsstiftelsen. Byen fikk sitt sykehuskompleks og Akersgata ble en viktig innfartsåre til sykehusområdet (Pedersen 1967: 16). Sykehusene ble imidlertid ikke værende veldig lenge. Anlegget ble for lite og uhensiktsmessig for et sykehus, og i 1870 ble sykehusvirksomheten flyttet (*ibid.*: 20). I de siste tiårene av 1800-tallet forelå det planer om å bygge byens rådhus i området, enten ved siden av Trefoldighetskirken eller på selve Hammersborghøyden, der Deichmanske bibliotek ligger i dag. Byggekrakket i 1899 satte en stopper for disse planene. Noe seinere ble planene for et nytt rådhus gjenopptatt, denne gangen i Piperviken der Rådhuset til slutt endte opp (*ibid.*: 19-20).

Fra den starter ved Kontraskjæret og til den skifter navn til Ullevålsveien ovenfor Trefoldighetskirken, er Akersgata blitt en viktig gjennomfartsåre i Oslo sentrum. Den krysser byens paradegate Karl Johans gate ved Egertorget. Rett i nærheten av Regjeringskvartalet ligger to andre viktige institusjoner: Deichmanske bibliotek og Trefoldighetskirken og. I tillegg til å være Regjeringskvartalets hovedgate har Akersgata helt helt fram til vår tid også vært vår «fleet street», landets viktigste avisgate og tilholdssted for de største avisene og mediehusene. Selv landets første avis, «Norske Intelligenz-Seddeler» holdt en periode til i Akersgata (Blystad 2007; Wasberg 1967: 257). Det er altså langs denne akse, sammen med pressen, kirka og biblioteket, at man finner bygningene som huser landets tre høyeste statsorganer – Stortingsbygningen, Høyesterett og til slutt Regjeringskvartalet.



Fig. 4-2: Kristiania i 1887. Stortingsbygningen (1866) er på plass ved Karl Johans gate og Trefoldighetskirken har blitt innviet på Hammersborg (1858). I området som huser dagens Regjeringskvartal ser man Righospitalet, Militærhospitalet og Fødselsstiftelsen.



Fig. 4-3: Oslo sentrum med Regjeringkvartalet i 2016. VI ser Y-blokka, Høyblokk og Gamle Regjeringsbygning ved Akersgata, Trefoldighetskirken og Deichmanske bibliotek like ovenfor. Møllergata 19 er bygningen rett bak Y-blokka. Mellom disse to sto S-bygningen, som ble revet i 2014/2015.

Henrik Bulls regjeringsbygning (1906)



Fig. 4-4: Henrik Bulls akvarell fra 1905 viser Regjeringsbygningens eksteriør (senere Finansdepartementet/G-blokken), sett fra Akersgata. Til venstre for bygningen er området der Høyblokka senere skulle bli oppført.

En turistattraksjon

Regjeringsbygningen, Akersgt. Besees om eftermiddagen ved henvendelse til vaktmesteren (drikkepenges) (Landsforeningen for reiselivet i Norge 1914: 13).

Følger man Akersgaten nordover fra Karl Johans gate, ligger vis á vis hinanden paa høire haand Justisbygningen og Regjeringsbygningen med lokaler for Høiesteret, Finans- og Tolddepartementet og Departementet for de Offentlige Arbeider. Den nuværende Regjeringsbygning er kun den søndre fløi av det planlagte bygningskompleks. Mellem Regjeringsbygningen og Trefoldighetskirken er der utset plads for byens nye raadhus (Landsforeningen for reiselivet i Norge 1914: 26)

Slik omtales bygningen vi i dag gjerne kaller Gamle Regjeringsbygning i den lille reiseguiden Fører gjennom Kristiania og nærmeste omegn fra 1914. Denne eldste delen av Regjeringskvartalet var som man skjønner regnet som en interessant severdighet i hovedstaden. Mot drikkepenge til vaktmesteren kunne besøkende få komme inn. Hva det var med bygningen som imponerte mest sier ikke reiseguiden noe om. Kanskje var det den kraftige steinfasaden, inngangspartiets utskjæringer med motiver fra folkekunsten og jugendinteriøret i friske farger som gjorde bygningen verdt et besøk? Eller var det fascinasjonen over å få komme inn der Regjeringen holdt til, og være i fysisk nærhet til stedet der politikere og embetsmenn diskuterte statens anliggende, og den utøvende makt ble utøvd?

Regjeringslokaler i en ung nasjon

På slutten av 1800-tallet var regjeringen og departementene spredt i flere ulike lokaler over hele byen. Fra 1814 og framover hadde den såkalte Departementsgården i Dronningens gate fungert som kontorlokaler. Bygget var trangt og uhensiktsmessig, og regjeringen leide andre kontorlokaler på ulike steder i byen (Risåsen 2003: 37). Da sykehusvirksomheten ble flyttet i 1870, flyttet statsadministrasjonen gradvis inn i bygningene i Empirekvartalet (Pedersen 1967: 20; Statsbygg 1996: 6). Dette var en midlertidig løsning, og behovet var stort for et nytt, dedikert regjeringsbygg. I 1887 ble arkitektkonkurransen endelig utlyst. Et stort og omfattende anlegg, som opprinnelig var planlagt å dekke hele Empirekvartalet, skulle oppføres på Hammersborg (Statsbygg 1996: 6). Arkitekt Steinar Lenschow ble i 1891 tildelt førsteplassen i konkurransen. Lenschow fikk imidlertid helseproblemer, så da bevilgningene til nybygget kom i 1898, overtok Henrik Bull rollen som utførende arkitekt. Bull kom opprinnelig på andreplass i konkurransen og gjorde nå en omarbeiding av både sitt eget og Lenschows forslag (Risåsen 2003: 37, Thiis-Evensen 1975: 20). Henrik Bull har foruten Gamle Regjeringsbygning også tegnet både Nationaltheatret og Historisk museum. Han har med andre ord vært med på å skape flere av de sentrale bygningene i det som utgjør Oslo sentrum, og har satt sitt preg på bygninger med stor makt og betydning.

Nasjonale verdier i jugend og granitt

Da Bulls Regjeringsbygning sto ferdig i 1906, med adresse Akersgata 40, var det en lang og smal, fire etasjer høy bygning med grå granittfasade som ble overlevert statsapparatet. Eksteriøret er stort sett uforandret i dag. Fra Akersgata ser man inngangspartiet, med en kraftig steintrapp og en relativt liten, men allikevel solid eikedør. Foran på trappegelenderet

og på balkongen i andre etasje, er det hugget ut dragemotiver i steinen. Granittfasaden er grovest hugget nederst, og blir gradvis jevnere oppover i etasjene.

Stilretningen omtales som *art nouveau* (fr. «ny kunst») eller *jugend* (ty. «ungdom»). Vi skjønner at det er noe helt nytt, friskt og ungdommelig vi har med å gjøre. Hovedtrekkene ved stilen beskrives med vendinger som «(...) alle skarpe hjørner og rette linjer unngås til fordel for elegante buer og spenstig linjespill; gjenstandens kontur blir fast og lukket» (SNL 1). Med Regjeringsbygningen skapte Bull det som omtales som en nasjonal variant av jugend-stilen. Dette gjenspeiles i både materialer og utsmykning. Den internasjonale stilen skulle gjøres i norsk tapning og inspireres av landets historie og den unge nasjonens ferske selvstendighet (Risåsen 2003: 38). Stiltrekkene lot seg kombinere med utskjæringer i steinfasaden med motiver kjent fra den nasjonale folkekunsten (Brochmann 1971: 83). Ved vinduene i øverste etasje på bygningens kortsida er notene til den første verselinjen i nasjonalsangen «Ja, vi elsker» hygget inn i steinen (Oslo Åpne Hus 2015). Materialene som er brukt henger også sammen med en bevissthet om en nasjonal ånd: Fasaden er i såkalt «råkopp» – grovt hugget granitt, som settes i sammenheng med en tendens til å bruke norske materialer og ble ansett for å være et mer nasjonalt verdig materiale enn kalk eller sement (Bøe 1976: 96; Engh og Gunnarsjaa 1984: 42; Risåsen 2003: 37). I Teknisk Ukeblad fra 1902 heter det at Lenschows opprinnelige prosjekt var å skape en bygning som uttrykte «(...) vort specifikt norske naturel og kunstneriske uttryksmåte» (TU 1902, sitert i Thiis-Evensen 1975: 20). Arkitekt Thomas Thiis-Evensen skriver om Regjeringsbygget at det skulle uttrykke en sammenheng mellom form og funksjon – «(...) ro, tyngde og monumentalitet var viktige trekk som burde dominere nettopp en regjeringsbygning.» (Thiis-Evensen 1975:21). Etter unionsoppløsningen i 1905, øker byggevirksomheten i hovedstaden. Det offentlige har nye oppgaver foran seg, og trenger en rekke nye bygninger for å oppfylle kravene som stilles til en moderne hovedstad i en selvstendig nasjon (Bøe 1976: 96; Opstad 1980: 115-116).

Både ytringene fra samme tid som Regjeringsbygningen sto ferdig, ytringene i de senere kildene, og min fortolkning av begge disse lagene med ytringer peker i samme retning: Her er det snakk om en helt tydelig materialisering av nasjonale verdier – altså det jeg med mitt analytiske og teoretiske blikk kaller objektivering. Regjeringsbygningen tillegges mening som en kroppsliggjøring av en viktig, nasjonal ideologi. Dette er en tydelig parallell til det jeg observerer i den senere analysen av Regjeringskvartalet i en helt annen tid, og viser hvordan diskusjonene etter 2011 har et historisk bakteppe.

Høyblokka (1958)



Fig. 4-5: Høyblokka ferdigstilt i 1959. Sykehusbygningene ved siden av er fortsatt ikke revet.

De opprinnelige planene for Bulls regjeringsbygning gikk ut på at den skulle være en del av et langt større anlegg. Av økonomiske årsaker var det altså bare den søndre fløyen, det vi i dag kjenner som Gamle Regjeringsbygning, som faktisk ble oppført (Statsbygg 1996: 6). I juni 1913 trykker Morgenbladet og Aftenposten en innstilling fra Stortingets budsjettkomité om hvordan Regjeringskvartalet skal utvikles videre. Ønsket var å få samlet så mange som mulig av departementene i samme område (Aftenposten 1913; Morgenbladet, 1913). Det tok imidlertid drøyt førti år fra at denne innstillingen ble publisert, til at statsadministrasjonen endelig kunne flytte inn i sine nye kontorer i 1958. Prosessen fram til at det vi i dag kjenner som Høyblokka sto ferdig, ble lang og ganske omstendelig. Underveis gjør stilsifter, nye materialer og nye tanker om byplanlegging sitt inntog, og de nye bygningene får et utseende og uttrykk i sterk kontrast til Gamle Regjeringsbygning.

I 1939 ble det utlyst en arkitektkonkurranse der oppgaven gikk ut på å levere forslag til nye kontorbygg i det som skulle bli Regjeringskvartalet, ved siden av Gamle Regjeringsbygning. Arkitektkonkurransens jury skal ha diskutert om det egentlig var hensiktsmessig å legge nye bygninger til Hammersborg, eller om regjeringen heller burde få lokaler andre steder i byen. Området var tett bebyggt, og det var en utfordring for arkitektene å få plass til funksjonelle nybygg på denne tomten. Det ble ikke kåret noen vinner av konkurransen, men Erling Viksjøs konkurranseutkast «Vestibyle», var et av fire forslag som ble presentert i 1940, og skulle få bli med videre i prosessen. Andre verdenskrig satte logisk nok arbeidene på pause i drøyt fem år, før de ble gjenopptatt i 1946. (Risåsen 2003: 39-41).

Et skjær i sjøen, som medførte konflikter og tidvis opphetet debatt, var den såkalte striden om Empirekvartalet. Debattene om Regjeringskvartalet etter 22. juli 2011 er slett ikke første gang byutviklingen i området har vært gjenstand for store diskusjoner og motstridende meninger om nybygg eller bevaring. Da Høyblokka og etterhvert Y-blokka skulle få plass måtte de gamle sykehusbygningene i Empirekvartalet vike. Dette ble en omdiskutert regulerings- og rivningssak. De to murbygningene i Regjeringskvartalet ble revet i 1959, altså etter at Høyblokka sto ferdig (Statsministerens kontor 2014). Militærhospitalets bygning, som var i tømmer, ble demontert, solgt og senere gjenoppført på Grev Wedels plass i Kvadraturen (Larsen 2001). De antikvariske myndighetene, sammen med Oslo Byes Vel og Foreningen for norske fortidsminners bevaring (Fortidsminneforeningen), var sterkt engasjert mot at byggene skulle rives (Reisegg og Østberg 2000: 121-122).

Det skal nevnes at artikkelen om Empirekvartalet jeg nettopp refererte, er fra publikasjonen Oslo Byleksikon. Dette leksikonet er utgitt av Kunnskapsforlaget i samarbeid med nettopp Oslo Byes Vel. Aktører fra organisasjonen, som forøvrig også kommer tilbake

som meningsytrere i den senere analysen av debatten etter 2011, har skrevet artikkelen om Empirekvartalet. Dette må sies å kunne påvirke min lesing av meningsinnholdet i opplysningene som kommer fram her. Som den senere analysen vil vise har både Fortidsminneforeningen og Oslo Byes Vel også i den nåtidige debatten engasjert seg og hatt sterke meninger om hvordan man skal forholde seg til bygningene i Regjeringskvartalet. Kildematerialet får med andre ord en dobbeltrolle, som uunngåelig også blir en del av diskursene jeg senere forholder meg til. I løpet av byggeperioden finner man også andre, og langt mer begeistrede reaksjoner på Viksjøs byggeplaner, som for eksempel følgende sitat fra en artikkel i VG fra 1958:

Viksjø svinger tryllestaven: Arkitekt Erling Viksjø – den moderne norske arkitekturs glamourboy med vide fullmakter fra regjeringen – har svingt sin tryllestav over Arne Garborgs plass med umiddelbare omgivelser. (VG 31.5.58.)

Journalisten forteller videre om de storstilte planene for moderniseringen av området, og om hva som kommer til å skje med Arne Garborgs plass og de tidligere gateløpene. Jeg leser denne omtalen som uttrykk for det jeg har en oppfatning av som 1950-tallets generelle framtidstro og begeistring over alt som er nytt. Biltrafikk, motorveier og høye blokker i nye og spennende materialer skal inn, mens det gammeldagse og langsomme er på vei ut. Mot slutten av artikkelen aner man allikevel et visst vemod når journalisten skriver om de eldre bygningene i området: «(...) De blir liggende i utkanten og fortelle sin lille historie om at det fantes hus i strøket, før arkitekt Viksjø svingte med sin tryllestav.» (*ibid.*).

Etter mye om og men med bevilgninger, endrede utkast og en langvarig byggeprosess sto Høyblokka endelig ferdig, og statsministeren og departementene flyttet inn i sine nye kontorer mellom oktober og desember 1958 (Statsministerens kontor 2014). På dette tidspunktet var Høyblokka det første av i alt tre planlagte byggetrinn i Regjeringskvartalet signert Viksjø. Som skissene i dette kapitlet illustrerer, ser det ut til at Viksjø i flere omganger betraktelig endret planene for Regjeringskvartalet gjennom denne perioden. Dette er også en interessant parallell til den nåtidige debatten om hvordan Regjeringskvartalet skal se ut i framtiden. Man kan bare stille hypotetiske spørsmål om debatten i dag hadde sett annerledes ut, dersom bygningene i Regjeringskvartalet også hadde gjort det.

Funksjonalismens idealer

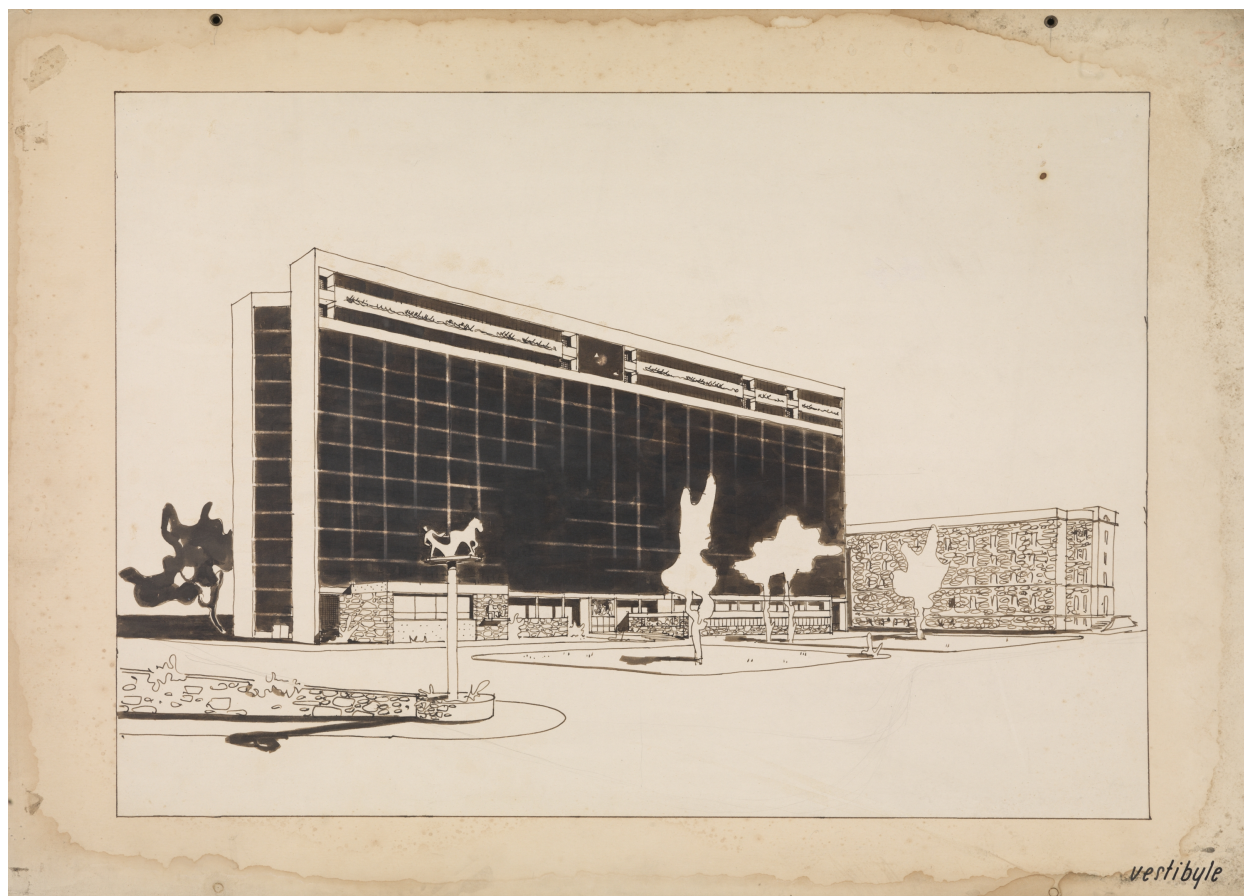


Fig. 4-6: Erling Viksjøs konkurranseutkast «Vestibyle», innsendt til arkitektkonkurransen i 1939. Perspektivet er fra Akersgata, fra omlag der Y-blokka ligger i dag. Gamle Regjeringsbygning ligger til høyre for det som skulle bli Høyblokka. Dette første utkastet viser en langt bredere bygning Høyblokka etterhvert skulle bli, og Y-blokka er foreløpig ikke med i Viksjøs planer.

Viksjøs førsteutkast til ny regjeringsbygning ser nokså annerledes ut enn den Høyblokka vi kjenner i dag. Det første konkurranseutkastet fra 1939 skulle forandres i flere omganger fram til de endelige planene var ferdige, og bygget sto ferdig i 1958. Noen grunnleggende trekk synes å gå igjen helt fra tidlige utkast til ferdig bygg. Den sveitsiske arkitekten og Le Corbusier, og hans idealer om funksjonalistisk arkitektur, trekkes fram som Viksjøs store inspirasjonskilde. Kontorbygg skulle gi luft og lys og tilgang til grøntarealer, god plass og luftige områder rundt bygningene (Griebenhow 2014: 29, 34). Tekniske anlegg og spesialrom skal ikke gjemmes bort, men blir synlige i formgivningen. Betongkonstruksjonene og at Høyblokka er hevet opp på søyler, er direkte inspirert av Le Corbusiers arbeid (Trohaug 1999: 14, 20). Daværende byplansjef i Oslo, Erik Rolfsen, skriver om dette i sin artikkel i *Byggekunst* i 1959. I følge Rolfsen oppfyller Viksjøs nye regjeringsbygning Le Corbusiers *ånd* og den funksjonalistiske lære (Rolfsen 1959: 7).

Naturbetong og integrert kunst

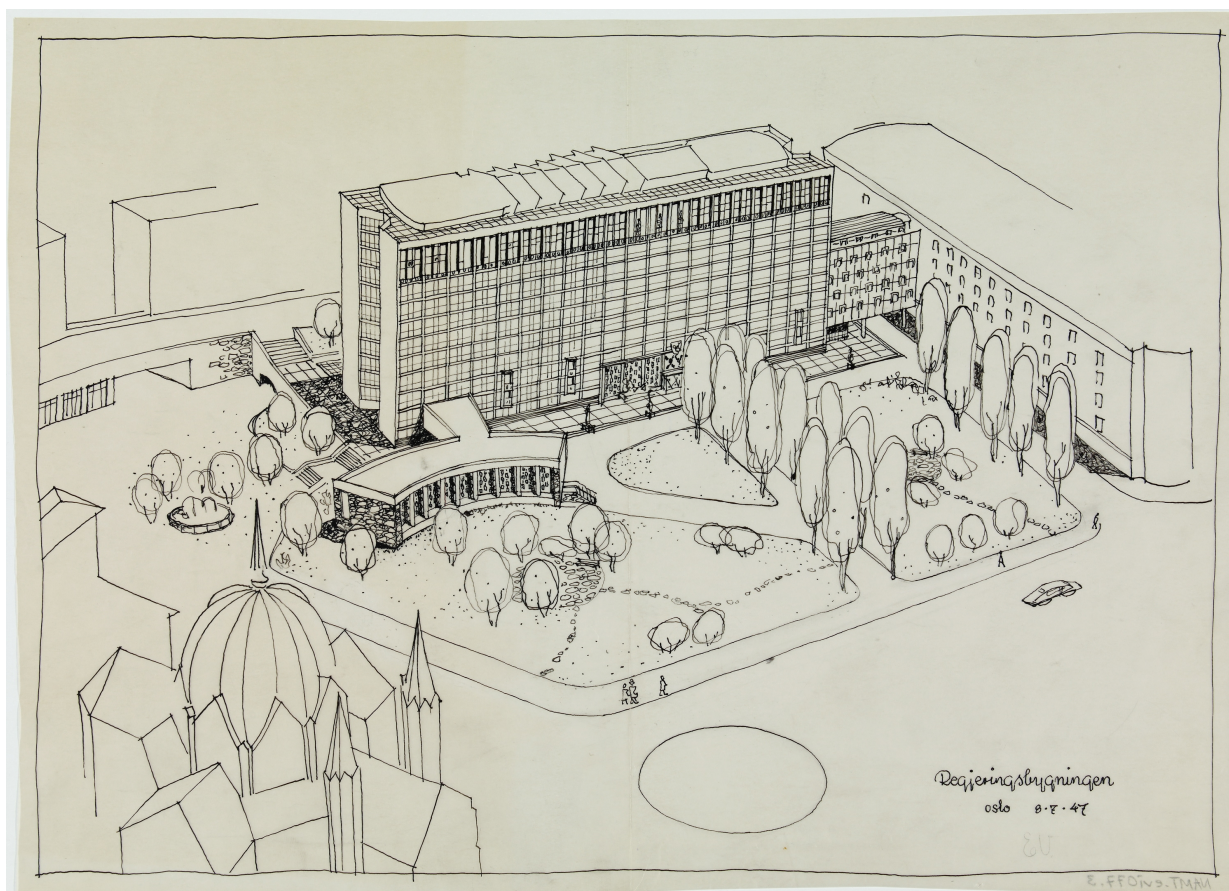


Fig. 4-7: Skissen fra 1947 viser hvordan Viksjø omarbeider konkurranseutkastet. Nå er lindealléen bevart ved bygningens hovedinngang. Blokken er fortsatt bredere og lavere enn det endelige resultatet ble, og det er lagt inn en forbindelse til Gamle Regjeringsbygning som ikke ble noe av. Det som derimot er i ferd med å komme på plass, er Y-formen, foreløpig som en lavere fløy på selve hovedbygningen.

Står man ved Gamle Regjeringsbygning med ryggen til Akersgata, ligger Høyblokka på venstre hånd. Den er trukket litt tilbake fra gateløpet, og adskilles fra gata med en stor, flat plass, en lindeallé og et vannspeil. Dette parkanlegget – Regjeringsparken – ble anlagt på 1990-tallet (Elton 1996: 50-51). Lindealléen er imidlertid langt eldre, og består delvis av de samme trærne som i sin tid ledet opp til inngangen til Fødselsstiftelsen. Da Høyblokka sto ferdig i 1958 var det som en 15 etasjer høy skivebygning i grå betong med såkalt rasterfasade – en oppruttet yttervegg der vinduene danner et rutenett. I 1990 ble bygningen supplert med to nye etasjer på toppen. Ut over dette framsto bygningens eksteriør fram til sommeren 2011 på samme måte som den gjorde da den var ny (Elton 1996: 14-16).

Høyblokka var det første prosjektet der Erling Viksjø benyttet seg av såkalt *naturbetong* i både indre og ytre bygningsdeler, et nytt materiale han utviklet sammen med sivilingeniør Sverre Jystad. Senere skulle Viksjø bruke naturbetongen også i flere andre prosjekter, som i

Norsk Hydros kontorbygg i Bygøy Allé (1963), Standard Telefon- og kabelfabrikk på Økern (1968) og i Bergen Rådhus (1974). Tidsskriftet *Byggekunst* kom i 1959 med et nummer der flere av artiklene var viet det nyoppførte regjeringsbygget. Blant disse var det en artikkel der Viksjø selv beskriver arbeidet, utkastene og byggeprosessen. Man aner at arkitekten selv mener naturbetongen er en svært viktig nyvinning, som åpner for nye måter å både bygge og dekorere på. Naturbetongen lages ved at betongen støpes i spesialbygde forskalingsformer som på forhånd er fylt med singel (småstein). Singelen presses sammen og formen fylles med betong. Når betongen er herdet, fjernes forskalingen og overflaten kan pusses eller sandblåses slik at småsteinen kommer fram. Dette gjør at overflaten blir presis, men samtidig rustikk, levende og variert (Viksjø 1959: 4-5). Naturbetongen og overflatebehandlingen av denne, skapte nye og nokså spesielle muligheter for integrert kunst i byggverket. Med sjablonger eller på frihånd kan veggene dekorerer med mønstre og figurer. Viksjø skriver at sandblåsemaskinen kan betraktes som et kunstredskap på lik linje med en blyant eller gravernål, og mener dette er «(...) en måte å berike arkitekturen på som trekker kunstnerne mer direkte inn i byggearbeid og i intimere kontakt med arkitekturen.» (Viksjø 1959: 5).

Den stedsspesifikke kunsten i Viksjøs bygninger representerer en ny retning innen både arkitekturens og kunstens formspråk. Fordi kunstverkene er sandblåst rett på veggen, og ikke løst hengende bilder eller malerier, blir kunsten og bygningen umulig å skille fra hverandre (Ustvedt 2015). Høyblokka har kunstmotiver sandblåst i betongen både innvendig og utvendig. På bygningens nordre gavl (kortsiden) er det sandblåst et rutenett med symboler i rutene, tegnet av Viksjø selv (Nesjar 1959: 19). Også søylene i byggets vestibyle er dekorert med ornamenter etter Viksjøs tegninger. Innvendig i bygningen er veggene i trapperommet i alle etasjene dekorert med samme sandblåsingsteknikk. Kunstnerne Carl Nesjar, Tore Haaland, Inger Sitter, Odd Tandberg og Kai Fjell bidro med motiver og utførte selv sandblåsing av disse (Holm 1959: 26).

I bygningens åttende etasje finner vi Pablo Picassos motiv «Stranden». Picasso var ikke selv i Norge under byggingen av Regjeringskvartalet og utførte ikke selv sandblåsing av dette motivet. Picassos bidrag kom til ved at Nesjar sommeren 1957 hadde oppsøkt Picasso hjemme hos ham i Cannes, og fortalt om den nye teknikken med sandblåsing av naturbetong. Picasso skal ha blitt svært begeistret for idéen, og sendte med Nesjar skisser til motiver han kunne overføre til prøveplater og betongvegger i andre bygninger. Høsten 1957 reiste Nesjar og Viksjø på et nytt besøk til Picasso, og hadde med seg prøveplater og fotografier av betongvegger med sandblåste motiver. Picasso godkjente prøveplatene og signerte originalskissene. Deretter var det Nesjar som sto for sandblåsing av Picassos motiver på

veggene i Høyblokka. Disse opplysningene kommer fra en VG-artikkel fra mai 1958. I denne artikkelen kommer Viksjø og Nesjar med en erklæring om hvordan prosessen har gått til (VG 12.5.1958). At Picasso skulle bidra med kunstverk i det nye Regjeringskvartalet, hadde det vært en del oppstuss rundt. Arkitekten og de som var involvert i byggeprosjektet brukte pseudonymet «Pedersen» på kunstneren, for å unngå oppstyr og kritikk. Man kan ane at det var følsomt å la en utenlandsk kunstner få oppgaven med å utsmykke det nye norske Regjeringsbygget. Det interessante er at Nesjar og Viksjø hevder at Picasso ikke har vært opptatt av at kunsten hans skulle dekorere nettopp det nye Regjeringsbygget. Kunstneren, har i følge sine norske venner og talsmenn, bare vært opptatt av den nye billedteknikken og at han mest av alt er opptatt av det skapende. Nesjar og Viksjø skriver at de «(...) finner det derfor ikke underlig at han muligens ikke har festet seg ved at dekorasjonene befant seg i et bygg for regjeringskontorer i Oslo.» (VG 12.5.1958). I erklæringen skriver dessuten Viksjø og Nesjar at slik som prosessen har vært ligger det «(...) i sakens natur at Picasso's (sic) dekorasjoner ikke kan betraktes som originalarbeider for så vidt som Picasso ikke har utført selve sandblåsingene eller vært til stede under arbeidet» (VG 12.5.1958). Dette er overraskende erklæringer å lese når man har den senere debatten i bakhodet. Motivene i Høyblokka og senere Y-blokka, som ved hjelp av Picassos navn trekkes fram som svært viktige kunstsatter, var altså opprinnelig ikke regnet som faktiske Picasso-originaler av verken arkitekten eller kunstnerne selv.

Y-blokka (1969)

Det andre byggetrinnet i Regjeringskvartalet signert Erling Viksjø, var Y-blokka, som sto ferdig i 1969. Y-blokka er som man ser av de tidligere skissene ikke en del av den opprinnelige planen Viksjø hadde for Regjeringskvartalet. Først på den ferdige skissen som gjengis i Byggekunst i 1959 har Y-blokka den formen vi kjenner igjen i dag. Den ligger til venstre for Regjeringsparken når man ser den fra Akersgata, og danner en overgang fra Regjeringskvartalet mot Deichmanske bibliotek og Trefoldighetskirken oppe på høyden.

I materialer og fasade har Y-blokka flere fellestrekk med Høyblokka, og bygningene føyer seg sammen som en helhet rundt plassen de omslutter. Strukturen «tårn og podium», der én høy og én lav bygning står sammen rundt en plass, er et eksempel på hvordan Viksjø knytter an til det modernistiske formspråket (Griebenow 2014: 35). Y-blokka endte opp med fem etasjer, de to nederste trukket litt tilbake fra bakken og løftet opp på søyler.

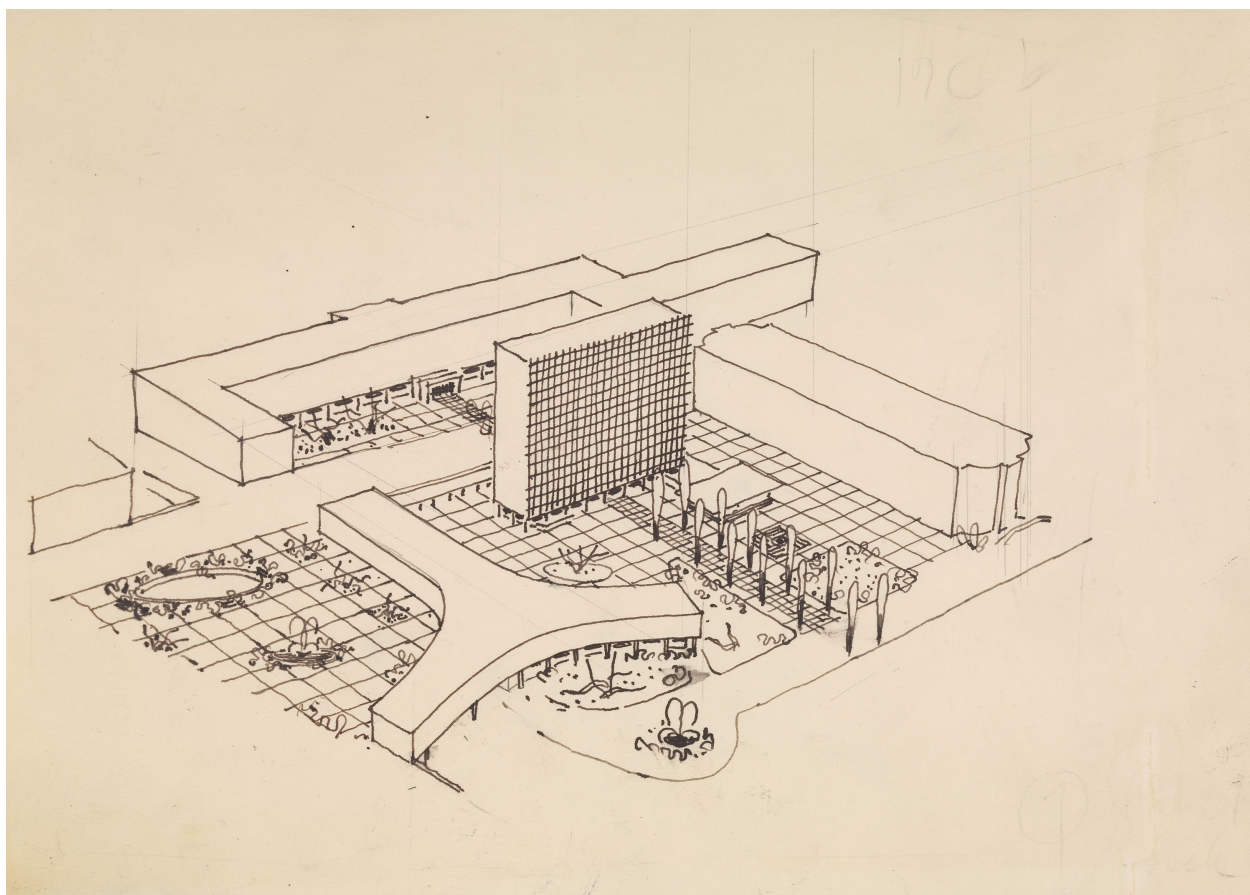


Fig. 4-8: På denne skissen, trykket i Byggekunst 1/59, har både Høyblokka og Y-blokka fått formen vi kjenner i dag. Overgangen mellom Høyblokka og Gamle regjeringsbygning er borte, og Y-formen er utvidet fra å være en fløy i tilknytning til Høyblokka, til en selvstendig og frittstående bygning.

Også i Y-blokka er naturbetong det framtrедende materialet, og vinduene i rutenett gjentar inntrykket av Høyblokkas rasterfasade. Også den kunstneriske utsmykningen videreføres, med sandblåste motiver i betongen både innvendig og utvendig. På gavlveggen mot Akersgata er finner vi Pablo Picassos motiv «Fiskerne», som kanskje er det mest kjente kunstverket i Regjeringskvartalet. I Y-blokkas vestibyle finner vi Picassos «Måken». Carl Nesjar har overført også disse Picasso-motivene fra skissene til betongen.

I en av avisartiklene som utgjør den relativt beskjedne omtalen av nybygget heter det at «(...) Det blir ikke noe billig bygg, rundt 40 millioner kroner er det kostnadsberegnet til. Men så får det da også en brutto gulvflate på 21.000 kvadratmeter fordelt på fem etasjer.» (VG 25.6.1969). Artikkelen forteller at det i tillegg til kontorlokaler, skal legges inn funksjoner som bankfilial, postkontor, og reisebyrå i Y-blokkas første etasje, slik at bakkeplanet på nybygget skulle bli til glede for «(...) strøket omkring» (*ibid*). Planleggingen og byggingen av Y-blokka fikk foregå uten alt for mange protester, men kanskje også uten begeistringen som tross alt kom Høyblokka til gode da den ble oppført drøyt ti år tidligere.

Det later til at både Høyblokka og Y-blokka, tross alt, relativt raskt ble vanesakker i bybildet. Jeg har ikke finstudert avisartikler eller andre reaksjoner på bygningene fra 1970 og fram til vår tid. Det later ikke til at det har kommet fram særlig mange debatter om dem i det offentlige ordskiftet i denne perioden. Jeg skal allikevel nevne én mediehendelse fra nyere tid, fordi den har tydelig sammenheng med diskursene jeg senere tar for meg. I 2008 lanserte organisasjonen Oslo Byes Vel en liste over ti «monsterbygg» i Oslo. I en artikkel i Aftenposten omtaler representantene for organisasjonen Y-blokken som «(...) En klassiker i floraen av lite hensynsfulle etterkrigsbygninger.» (AP Aften 9.1.2008). Det er ikke selve utseendet som irriterer representantene fra Oslo Byes Vel, men plasseringen av Y-blokka i bybildet. Aftenposten inviterer i artikkelen leserne til en SMS-avstemning for å stemme over hvilke bygning på listen som er Oslos styggeste. Y-blokka når ikke opp i den lite ærefulle konkurransen, men blir slått av Galleri Oslo på Grønland. Artikkelen der resultatet av avstemmingen blir omtalt, inneholder reaksjoner fra en del lesere som mener at Y-blokka ikke har noe på en slik liste å gjøre. Daværende byråd for byutvikling er ikke enig i at nye, moderne bygninger fortjener tittelen «monsterbygninger», og kaller Oslo Byes Vel for «(...) gretne gamle gubber». (AP Aften, 11.01.2008). Én av representantene for Oslo Byes Vel som uttaler seg i disse artiklene, Didrik Hvoslef-Eide, er en av leserbrevskribentene hvis ytringer jeg tar for meg i analysen av diskursene om Regjeringskvartalet etter 2011.

Om jeg skal våge meg på en oppsummering av forholdet allmennheten har hatt til Høyblokka og Y-blokka siden de sto ferdig, og av verdien bygningene har blitt tillagt siden da, er min oppfatning at de later til å ha fungert som kontorbygg, uten at de har vært bygninger den gjengse forbipasserende har hatt veldig sterke følelser knyttet til. Siden Einar Gerhardsen flyttet inn på sitt nye kontor i øverste etasje i Høyblokka for første gang i 1959, har 13 statsministre hatt kontorer der, en rekke ulike departementer har flyttet inn og og et ukjent antall politikere og byråkrater hatt sitt daglige virke i de to bygningene. Som arbeidsrom og kontorlokaler oppfatter jeg at bygningene først og fremst har vært regnet som en praktisk ramme rundt demokratiet og statsadministrasjonen.

Regjeringskvartalet fra 1970 fram til i dag

Også andre bygninger i Regjeringskvartalet fikk store skader i eksplosjonen 22. juli, men disse er mindre viktige i debatten jeg analyserer. Én av disse er S-blokka (1978), med adresse Einar Gerhardsens plass 3. Denne ble revet i 2014. S-blokka sto på tomten bak Møllergata 19, som i dag brukes til regjeringskontorer. Det var Erling Viksjøs sønn Per Viksjø som tegnet S-blokka, og senere også fjerde byggetrinn, R4 (1988). R4 er planlagt revet, men det er uklart når dette skal skje (Statsbygg 2015). R5 i Akersgata 59 (2006) fikk ikke betydelige skader 22. juli og er i bruk i dag. Ombyggingen av Keysersgate 6-8 ble til kontorlokalene i R6, og ble tatt i bruk i 2012.

Fredningssak før 22. juli

Før terrorangrepene var Regjeringsparken, Y-blokka, Høyblokka, Gamle Regjeringsbygning og Møllergata 19 under fredning. Som en del av prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE), hadde Statsbygg og Riksantikvaren jobbet med en verneplan for å plassere bygningene i verneklasse 1, som betyr fredning etter Kulturminneloven. Fredningsforslaget ble sendt på høring til de ulike departementene høsten 2010, og en endelig verneplan ble lagt fram 27. juni 2011 (Riksantikvaren 2013: 9). En knapp måned før terrorangrepet var altså departementene, Statsbygg og Riksantikvaren enige om at disse bygningene var verneverdige. Arbeidet med verneplanen ble stilt i bero etter terrorangrepet.

22. juli 2011

Eksplosjonen i Regjeringskvartalet skjedde fredag 22. juli 2011 klokken 15.25. Bomben var plassert i en varebil gjerningsmannen hadde kjørt opp og parkert like ved inngangen på baksiden av Høyblokka. Åtte personer som befant seg i eller i nærheten av Høyblokka ble drept momentant i eksplosjonen, ti personer ble alvorlig såret og et ukjent antall personer fikk mindre skader og psykiske senskader. Bygningene rundt fikk store materielle skader, det brøt ut flere branner, vegger raste sammen og svært mange vinduer ble blåst ut.

Politisk saksgang siden 2011

Hva som skal skje med Regjeringskvartalet etter 22. juli er også en politisk prosess. Et stort antall rapporter, utredninger, uttalelser og vedtak gjør det utfordrende å holde oversikt over saksgangen. En tidslinje som viser de viktigste hendelsene finnes i oppgavens appendiks 2.

5 Høsten 2011: Diskurser under etablering

I dette analysekapitlet tar jeg for hvordan debattene om Regjeringskvartalet så ut i perioden fra 23. juli til 31. desember 2011. Jeg forholder meg til en kort tidsperiode, og til et lite utvalg av det empiriske materialet. Jeg identifiserer fem ulike diskurser, slik disse så ut de første månedene etter terrorangrepet. Disse har fått titler, som oppsummerer hva de handler om:

Diskurs 1: Terroråstedet

Diskurs 2: Sikkerhet og byutvikling

Diskurs 3: Regjeringskvartalet som nasjonalhistorisk sted

Diskurs 4: Regjeringskvartalet som arkitekturhistorisk sted

Diskurs 5: Regjeringskvartalet som minnested

Jeg sorterer analysen ut fra disse titlene, hvilket gjør at de mange ulike temaene i det samme diskursive feltet, trer tydelig fram. Jeg setter opp en kronologi innad i hver diskurs. Det vil si at det ikke blir én, langsgående kronologi gjennom hele dette kapitlet, men flere parallelle tidslinjer. Temaene som tas opp i det diskursive feltet er flytende størrelser, og de ulike diskursene opptrer parallelt med hverandre. De parallelle tidslinjene kan muligens virke noe forvirrende, men jeg håper framstillingen basert på temaer allikevel klargjør analysen.

Nøkkelord og tematisk gruppering

En første, relativt åpenbar observasjon jeg gjorde da jeg undersøkte materialet i mitt utvalg, er at Regjeringskvartalet var svært present i medieinnholdet, for papiravisenes del fra og med dagen etter terrorangrepet. Dette kan synes banalt å påpeke. Det er ingen overraskelse at stedet som plutselig var blitt et terroråsted umiddelbart ble gjenstand for mye omtale. Et funn jeg derimot ble overrasket over, var bredden i temaene, og hvor *raskt* det ble publisert artikler med stor variasjon i temaene. Dagen etter terrorangrepet var nyhetsdekningen preget av sjokket over terroren og beskrivelser av skadene. Funnet som overrasket meg var at dekningen der Regjeringskvartalet også ble tilskrevet andre former for betydning enn bare som terroråsted, kom fram relativt fort i dagene etterpå. En del av temaene som ble tatt opp, hadde jeg i utgangspunktet ikke forventet å finne før langt seinere i debattene. Det ble etablert et omtale- og debattklima der en rekke ulike innramminger av Regjeringskvartalet ble tatt i bruk, og det er disse jeg vil identifisere i dette kapitlet.

Som jeg diskuterte i metodekapitlet, var analysestrategien identifikasjon og grupperinger av nøkkelord i materialet. Diskursene produseres og skiller seg fra hverandre ved disse tematiske grupperingene av nøkkelordene. Ytringene inneholder mange former for meningsinnhold, som knyttes til det samme temaet. Ved å se på meningsinnholdet i bestemte ord, grupperinger av disse ordene og hvordan grupperingene igjen henger sammen med hverandre, kommer også ulikhetene i diskursen tydeligere fram (Rose 2007: 157). Jeg observerte ulike sammenstillinger av nøkkelord, og det er mulig å sortere nøkkelordene i grupper, der ordene i gruppen tematisk henger sammen. Disse tematiske slektskapene definerer og karakteriserer forskjellene mellom de ulike diskursene i det diskursive feltet

Jeg har ikke gjort opptellinger av hvor mange ganger de ulike nøkkeltemaene opptrer i materialet fra 2011. Å kunne dele opp debatten om Regjeringskvartalet i tematisk ulike diskurser, handler ikke om å telle hvor mange ganger et nøkkelord brukes eller hvilke nøkkelord som brukes mest eller minst. Det er ikke nødvendigvis slik at høy frekvens av et nøkkelord betyr at det er spesielt viktig, eller at lav frekvens betyr at ordet er lite viktig (*ibid.*) I materialet fra de første månedene etter terrorangrepet, er det mange av artiklene som tilsynelatende hører helt klart til den ene eller den andre tematisk avgrensede diskursen. Det er ikke dermed sagt at *alle* artiklene jeg har tatt for meg like tydelig kan plasseres i bare én diskurs. Som nevnt er grunnen til å bruke begrepet *diskursivt felt*, når jeg snakker om hele den «store diskursen» Regjeringskvartalet etter 22. jul, er at det skaper forståelse for at diskursene og diskursaktørene overordnet beveger seg i det samme rommet. Diskursene inneholder allikevel svært ulike fortolkninger av hva det er man diskuterer. Det er mulig å konstatere at det finnes tydelige tematiske avgrensninger i artiklene i materialet, og at det er nøkkeltemaene og innrammingen som gjør at forskjellene mellom avgrensningene trer fram.

Ytringer, avsender, navn og sitater

Før jeg kommer til selve analysen, vil jeg påpeke at det finnes flere ytrere i de ulike artiklene jeg tar for meg, enn dem hvis ytringer jeg faktisk analyserer. Når jeg tar for meg reportasjer, er det gjerne *intervjuobjektets* ytringer jeg analyserer, men journalisten som har skrevet saken opptrer også som en ytrer i diskursen. Jeg må «fortolke fortolkningen», og være klar over at journalisten utgjør et filter mellom meg og intervjuobjektet. Den redaksjonelle prosessen kommer heller ikke fram i noe annet enn det som faktisk står på trykk i avisen. Jeg kan ikke vite om det fantes uttalelser som ikke kom med i intervjuet, om uttalelser har blitt omformulert og moderert eller om saken egentlig var basert på flere kilder men ble kortet

ned. Det eneste tidspunktet jeg som avisleser kan forholde meg til, er datoen artikkelen sto på trykk. Jeg kan ikke vite om den egentlig var planlagt for publisering en annen dag, når intervjuene ble gjort eller nøyaktig når journalisten faktisk skrev saken. Jeg kan *ane* journalistens og redaktørens politiske ståsted og mening, gjennom kontekst, språkbruk og innramming, men jeg kan ikke vite noe sikkert om dette. Også kommentarartikler og leserbrev vil være påvirket av en redaksjonell prosess. Jeg kan ikke vite i hvilken grad teksten har blitt moderert, redigert, forkortet eller tilpasset på andre måter før den kom på trykk. Skal man gå riktig detaljert inn i diskursen, og det skal jeg jo, kan disse «filtrene» mellom meg og ytringene sies å være ett av aspektene i det diskursive arbeidet som foregår i tekstene.

Fortolkningene jeg gjør baserer seg på nærlesinger av tekstene, og jeg vil enda en gang gjøre klart at det *ytringene* som er det mest interessante, og ikke personen som har skrevet artikkelen. Jeg vil at analysene i så stor grad som mulig skal reflektere hvilke opplysninger jeg finner at er interessante og relevante. I praksis betyr dette at jeg kun oppgir artiklenes tittel, dato og avis når jeg presenterer dem i analysen. Hvem som har skrevet artiklene skal naturligvis også oppgis, og en fullstendig liste med fullstendige referanser finnes som en egen seksjon i oppgavens litteraturliste. Jeg forholder meg litt ulikt til bruken av navn og andre betegnelser, avhengig av hvilken sjanger artikkelen hører til. Når jeg omtaler den som har skrevet leserbrev, kronikker og kommentarartikler, erstatter jeg navnet med ord som «ytreren», «journalisten», «kronikøren», «leserbrevskribenten» eller «skribenten». I de tilfellene det er oppgitt i den opprinnelige artikkelen, og er relevant for ytringenes utsagnsverdi, tar jeg med skribentens tittel eller yrkestilhørighet. Når jeg analyserer tekster i sjangeren «reportasje», omtaler jeg den som har skrevet artikkelen som «journalisten». I mange tilfeller vil intervjuobjektets navn, yrke og hvem hen representerer være relevant for analysene, og jeg oppgir disse betegnelsene når jeg finner det nødvendig.

Diskurs 1: Terroråstedet

De første artiklene i mitt utvalg er reportasjer fra dagen etter terrorangrepet. Disse er naturlig nok preget av beskrivelser av hva som har skjedd eller hva man tror har skjedd, dramatiske øyenvitneskildringer og foreløpige anslag over personskader, materielle skader og andre konsekvenser. Noen sentrale nøkkelord i denne diskursen er *terror*, *sjokk*, *bombe*, *spekulasjon*, *bevæpning*, *knust glass*, *krigssone* og *unntakstilstand*. Når jeg tar for meg artikler publisert 23. juli 2011, altså dagen etter terrorangrepet, er det verdt å minne om at

dette dreier seg om artikler i trykte papiraviser. Ut fra hva jeg subjektivt mener å huske fra ettermiddagen og kvelden 22. juli og hva jeg har klart finne fram til av de første nettartiklene, var den umiddelbare dekningen nokså kaotisk, med direktesendinger, skiftende opplysninger og raske oppdateringer. Det er relevant at det virker som om redaksjonen i Klassekampen måtte sende avisen til trykk før en del svært relevante opplysninger kom fram seint på kvelden 22. juli. Opplysningene om skytingen på Utøya og om hvem gjerningsmannen var, kommer fram i Aftenposten og VG denne dagen, men ikke i Klassekampen. I denne diskursen er det det materielles *virkningskraft* som er det teoretiske perspektivet det er lettest å se på artiklene og analysene i. Bomben har virkningskraft i seg selv, og Regjeringskvartalet tillegges virkningskraft som et farlig og kaotisk sted.

Nå er terroren kommet til Norge. Reportasje: AP, 23.7.11.

Artikkelen forteller at en bombe gikk av i Regjeringskvartalet dagen før omlag klokken 15.30., og at en kraftig eksplosjon kunne merkes over hele byen. Syv mennesker er bekreftet omkommet, 15 er skadet, flere er fortsatt savnet og det skal fortsatt være mennesker i bygningene som ikke har kommet seg ut. Beskrivelsene av røykskyer, flammer og ruiner gjør at området minner om en krigssone, og det tok flere timer før røyken la seg og de materielle skadene virkelig ble tydelige. Høyblokka, som huser Statsministerens kontor og Landbruksdepartementet er hardt skadet. Førsteetasje og kantinebygget er ødelagt, og hele bygget har fått vinduene blåst ut. S-bygningen, med Olje- og energidepartementet, er hardest rammet. Hele fasaden er ødelagt og det har brutt ut brann i de øverste etasjene. R4, ved Einar Gerhardsens plass 1, er også rammet. VG-bygningen og andre bygninger i nærheten har fått vinduene blåst ut. Store deler av Oslo sentrum blir sperret av og evakuert, inkludert Oslo City og Oslo S, Youngstorget, Stortorget, Storgata og Hammersborg. Artikkelen preges av det umiddelbare sjokket over angrepene og den store usikkerheten om hvem som sto bak. Da akkurat denne artikkelen ble skrevet, er det fortsatt uvisst hvem som står bak angrepet. Politiet er sitert på opplysninger om at de setter eksplosjonen i Regjeringskvartalet i sammenheng med skytingen på Utøya. Det spekuleres i hvem som har ansvaret for angrepet, og det siteres fra den svenske avisen Expressen at gruppen «Helpers of the global jihad» har tatt på seg ansvaret, men dette blir ikke bekreftet fra politiet. Dette illustrerer forøvrig hvor kaotisk denne kvelden var, og at avisene gjorde en kjempeinnsats for å få ut så oppdaterte opplysninger som mulig. Noen sider tidligere står det nemlig en annen artikkel, der opplysningene om gjerningsmannen og at han ble pågrepet kommer fram.

Regjeringskvartalet bombet. Reportasje: KK, 23.7.11.

Også denne artikkelen er preget av det umiddelbare sjokket – det har gått av en bombe i Regjeringskvartalet, skadeomfanget er stort og man vet ikke helt hva det er som har skjedd: Artikkelen beskriver de visuelle inntrykkene fra åstedet da journalistene kom dit:

«Forvirrede mennesker stimler i retning eksplosjonen for å se hva som har skjedd. De blir møtt av et kaotisk syn (...) Bakken er fylt med glasskår, bygningsrester, bøyde metallbiter og en mengde papirer. En mann jager nysgjerrige tilskuere vekk fra åstedet, og roper at det er fare for flere eksplosjoner.»

Det er tydelig at området var preget av kaos og store materielle skader. Vitnesbyrdene som forteller om advarsler om flere eksplosjoner, befester situasjonen som farlig og med potensiale for å bli farligere. De umiddelbare reaksjonene handler naturlig nok om kaoset og sjokket, og hvordan eksplosjonen ble opplevd både i selve Regjeringskvartalet og i nærliggende områder. Klassekampen rakk som nevnt ikke å publisere saker om Utøya den 23. juli, og opplysningene om hvem som sto bak bomben i Regjeringskvartalet er heller ikke med i denne artikkelen. Det er interessant å se at avisen allikevel siterer to eksperter, som spekulerer i hvem som står bak, og mener noe om konsekvensene av eksplosjonen.

(...) – Det er åpenbart at det dreier seg om en terroraksjon, men vi kan ikke uten videre gå ut i fra at dette er islamistisk terror, selv om det er nærliggende å anta, sier Nupi-direktør Jan Egeland til NRK. (...) – Den største effekten av en terroraksjon, er reaksjonene på den. Det viktigste er å ikke handle slik terroristene vil. Da gir vi dem makt, og det er nettopp det vi ikke vil. (...)– Det er neppe tilfeldig at eksplosjonen skjer utenfor det fremste symbolet for politisk makt i Norge. Men hvorfor det skjedde, er det for tidlig å si noe om (...)

– Vi tenkte på 11. september. Reportasje: VG, 23.7.11.

I likhet med dekningen i Aftenposten og Klassekampen, trykket også 23. juli 2011 en rekke artikler som handler om terrorangrepet i Regjeringskvartalet. Det spesielle med VGs dekning er at VG som arbeidsfellesskap og redaksjon var mer direkte rammet av angrepet enn redaksjonene i Klassekampen og Aftenposten. VG-bygget har adresse Akersgata 55, som ligger rett over gaten for forsiden av Høyblokka. Fasaden på VG-bygget ble skadet i eksplosjonen, redaksjonen ble evakuert og avisen produsert i midlertidige lokaler.¹⁰ Dette er i og for seg ikke momenter som er spesielt tydelige i avisens dekning, men det er allikevel opplysninger som kan påvirke hvordan artiklene i ettertid leses og analyseres, når leseren er kjent med forholdene avisen ble produsert under disse dagene.

¹⁰ Oppgitt i notisen «VGs kriseavis», s. 3, VG 23.7.11.

VG-artikkelen er ett av flere oppslag som omtaler eksplosjonen utenfor Høyblokka, med mange og store bilder og fete krigstyper. Artikkelen er personvinklet, ved at journalisten har fått i tale en kilde som opplevde eksplosjonen idet hun var på jobb i Høyblokka. Artikkelens tittel er et sitat fra et intervju med Kathrine Kjærheim Fredwall i Justisdepartementet. Hun forteller at hun og kollegaen tok seg ut av Høyblokka fra 12. etasje, og at de måtte forsere knust vindusglass og delvis sammenraste trapper. Dette er en øyenvitneskildring, og en dramatisk beretning om hvordan eksplosjonen og den påfølgende evakueringen opplevdes for én av personene som var nærmest på hendelsen. Slik belyses sakskomplekset sannsynligvis annerledes enn om det hadde vært journalisten selv som fortalte om egne observasjoner fra utenfor området. Leseren blir tatt med inn i Høyblokka like etter eksplosjonen. Forståelsen av Høyblokka og Regjeringskvartalet som et terroråsted, preget av kaos og panikk, blir enda sterkere og tydeligere ved intervjuet med denne førstehåndskilden.

«(...) Vi tenkte på 11. september» er øyenvitnets utsagn. 11. september blir her som en *kronotop* å regne. Datoen viser til terrorangrepene på World Trade Center i New York, 11. september 2001. Når jeg sier at 11. september her er en kronotop, er det i betydningen Mikhail M. Bakhtin har tillagt begrepet. Kronotop, fra gresk kronos (tid) og topos (rom) betyr noe i retning av «tidsrom». Kronotopen blir et «punkt» i teksten, der tid og rom blir ett. Sammenhengen mellom dem skaper en fortelling (Bakhtin 1981: 84). Intervjuobjektet forteller at hun umiddelbart assosierte det som skjedde i Regjeringskvartalet med 11. september. Ytringen der hun forteller at hun tenkte på 11. september, har fått en sentral plass i avisartikkelen, gjennom tittelen og sitatet. Det er ikke nødvendigvis slik at én persons assosiasjoner er noe en større gruppe kan kjenne igjen og si seg enig i. At avisen har framhevet kronotopen, så tydelig, viser sannsynligvis at journalisten har forstått og funnet mening i intervjuobjektets assosiasjon. Det finnes en forventning om at avisleseren også skal «være med på» samme assosiasjon mellom de to angrepene. Forståelsen av 22. juli-angrepet som en parallell til 11. september-angrepene, formidlet gjennom et øyenvitne, sier noe om den helt umiddelbare oppfatningen av hva det egentlig var som skjedde i Regjeringskvartalet. Eksplosjonen blir umiddelbart forstått som et terrorangrep – det vil si et angrep utført med en eller annen form for politisk motiv og med siktemål å gjøre skade på et stort antall mennesker og bygninger. Selv om øyenvitnet ikke umiddelbart visste nøyaktig hva som hadde skjedd, virker det som om det ikke fantes tanke på at dette kunne ha vært en ulykke eller en handling utført av en person uten politiske motiver. Assosiasjonen til 11. september gjør sitt for å etablere retorikken i diskursen omtalen av Regjeringskvartalet i disse artiklene. Området blir definitivt forstått som *terroråsted* og *krigssone*, og ikke som et *ulykkesåsted*.

Diskurs 2: Sikkerhet og byutvikling

Et spørsmål som ble tatt opp relativt raskt i dagene etter eksplosjonen, var hva som nå skulle skje med bygningene i Regjeringskvartalet. I denne diskursen er de viktigste nøkkelordene *sikkerhet, tilgjengelighet, åpenhet, byutvikling, terrortrussel og motviljen mot den lukkede byen*. I likhet med i terroråsted-diskursen, finner jeg at Regjeringskvartalet og bygningene tillegges *virkningskraft*. Det fortolkes som et farlig og kaotisk sted, som er og vanskelig å forholde seg til. Etterhvert som man får hendelsen litt på avstand, blir reaksjonene og virkningen bygningene har på aktørene i diskursen noe annerledes. Innad i denne diskursen blir visse begrepspar stående som dikotomier. Kravene om høyt sikkerhetsnivå og begrenset tilgang til Regjeringens arbeidssted blir en motsetning til behovet for åpne byrom, kollektivtransport og framkommelighet. Motsetningene kommer til syne i ord som *åpent* i motsetning til *lukket*, *tilgjengelig* i motsetning til *utilgjengelig*, og *sikkerhet* i motsetning til *trusler*. Videre inneholder diskursen ytringer om hvilke konsekvenser skadene får i praksis, om oppryddings- og sikringsarbeidet, og spekulasjoner om hvordan Regjeringskvartalet skal se ut i framtida. Til denne diskursen regner jeg også ytringer som problematiserer tilstanden Høyblokka og Y-blokka var i *før* angrepet.

Som nevnt, de første dagene og ukene er samtalene kaotiske og det eksisterer ingen sikre svar på hvordan man nå skal forholde seg til bygningene i Regjeringskvartalet generelt og Høyblokka spesielt. I notiser og korte artikler med titler som «Vurderer å rive Høyblokken» (AP 24.7.11.) og «Uviss status for Regjeringskvartalet» (KK 27.7.11.) handler det om krisehåndtering, usikkerhet, tekniske undersøkelser, åstedsetterforskning, plassmangel og akutte tiltak. Jeg fortolker disse notisene som nokså faktapregede, og i liten grad spesielt meningsbærende. Aktørene i debatten venter med å mene veldig sterkt i den ene eller den andre retningen, rett og slett fordi ingen helt vet hvilke forutsetninger man har for å gjøre seg opp en mening om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet. Notisen «Første svar om Høyblokka mandag» (AP 5.8.11.) blir viktig, fordi den forteller om en *omdefinering* av Regjeringskvartalet. Situasjonen er fortsatt uavklart, politiet er ferdig med sine undersøkelser i Høyblokka, og har frigitt bygningen til Statsbygg. Stedet går fra å være et akutt terroråsted som undersøkes av politiet, til å bli et sted man må gjøre bygningstekniske undersøkelser. Ut over høsten blir det plass og anledning til mer og tydeligere meningsinnhold i diskursen. Eksempelene jeg tar for meg videre viser hvordan det kommer fram tydeligere meningsytringer i omtalen av hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet.

Asbest kan forsinke opprydningsarbeidet. Notis: AP/NTB, 18.8.11.

En kort NTB-notis forteller at det på grunn av eternittplatene som dekker fasaden på Høyblokka, er spredd asbestfiber i bygget. Høyblokka er her et farlig sted, ikke direkte som terroråsted, men på grunn av materialene. Selv i en kort, faktapreget og nokså tørr notis, finner jeg en viss diskursiv kamp i innholdet. De semantiske begrepene hjelper til med å avdekke meningsinnholdet. Den *denotative* betydningen av «asbest» og «eternitt» kan, om man sier det veldig enkelt, være «byggningsmateriale». Samtidig, fordi man vet at asbesten som finnes i eternittplater er helsefarlig, har disse ordene visse konnotasjoner: De betegner en utdatert måte å bygge hus på og noe som er svært helsefarlig. Materialene kan være så farlige for både helsa og miljøet at de som skal rydde opp i Høyblokka må bruke verneutstyr. Reglene for asbestsanering gjør dessuten at oppryddingen tar lang tid. Selv om jeg finner meningsinnhold i opplysningene, finner man ikke spesielt tydelige avtrykk av avsenderens eventuelle synspunkter på hva man nå skal gjøre med bygningene i Regjeringskvartalet i denne teksten. Det som gjør at denne teksten får et tydelig meningsinnhold, er forbindelsene mellom konnotasjonene. Det vi får vite om materialene og tidsbruken kan være med på å forme standpunktene for hvordan man skal forholde seg til Regjeringskvartalet

For store gjerder. Notis: KK/NTB, 12.11.11.

Denne notisen i Klassekampen er et annet godt eksempel på at man utover høsten 2011 ser en begynnende diskursiv kamp om Regjeringskvartalet. Notisen går over én spalte, og ledsages av et lite bilde som viser hvordan Regjeringskvartalet er sperret av med høye gjerder. Innrammingen av notisen går på at gjerdene som er satt opp i Akersgata i billedtekst og overskrift kalles «unødvendige» og «for store». I teksten kommer det fram at det er to grunner til at gjerdene er satt opp, og dette får betydning for nødvendigheten av dem. Statsbyggs representant forteller at arbeidene Statsbygg driver med i området ikke hadde trengt å være inngjerdet. Vedtaket om at det er nødvendig med gjerder, er resultat av en vurdering av sikkerheten, som Politidirektoratet står bak. Jan Sigurd Østberg i organisasjonen Oslo Byes Vel er sitert i notisen. Han uttaler at gjerdene skaper en lukket by, og at avgjørelsen om å gjerde inn Regjeringskvartalet er forhastet. Kildene i Politidirektoratet svarer at gjerdene er nødvendige for å sikre Regjeringskvartalet. Notisen er med på å etablere oppfatningen av Regjeringskvartalet som et utrygt og usikkert sted. Samtidig ser vi konturene av en debatt der sikkerhetstiltakene skal balanseres mot et levende byrom med muligheter for gjennomgang og trafikk. De to kvalitetene synes foreløpig uforenlig. Dette er igjen et eksempel der teorien om steders *virkningskraft* og den semantiske tolkningen gjør at jeg kan

studere meningsinnholdet. Gjerdene kan leses som et tegn med visse konnotasjoner, og denne lesingen påvirker hvordan stedet virker på personene som forholder seg til det. Gjerdene, i denne sammenhengen de høye gjerdene rundt Regjeringskvartalet, kommuniserer et skille mellom det som foregår på innsiden og det som foregår på utsiden. Jeg fortolker Østbergs ytringer som at gjerdene oppleves som en skillelinje, og at skillelinjen ikke er ønsket av de som står på utsiden. Gjerdene er høye, og de skjuler det som foregår på innsiden, samtidig som de som er på utsiden må beskyttes fra det som er på innsiden.

Ytringene i notisen bringer også opp spørsmål om *makt*, og hvem som har autoriteten til å bestemme hvordan byen skal se ut og oppleves. Politidirektoratet er her en maktfaktor og en autoritativ institusjon, i og med at det er dette direktoratet som har fattet vedtaket om at gjerdene skal bli stående. Det er Statsbygg som eier og forvalter Regjeringskvartalet, både bygningene i seg selv og tomtene de står på, og institusjonen har makt til å si noe om hvordan området skal se ut og brukes. Statsbygg har altså på ett nivå stor autoritet. Samtidig blir Politidirektoratet et motpol til Statsbygg, og Politidirektoratet har autoritet på høyere nivå. Selv om Statsbygg kan bestemme over Regjeringskvartalet, og representanten uttaler at gjerdene let for deres del er unødvendige, må Statsbygg allikevel underordne seg Politidirektoratets vedtak. Østberg og Oslo Byes Vel blir en kontrast til disse to autoritetene. Organisasjonen og representanten kan oppfattes som en talsperson for den vanlige borgeren, den lille mann som står opp mot og er i konflikt med autoritetene, ved at «vanlige folks» behov for åpenhet og gjennomgang blir undertrykt av politiets behov for sikring av området.

Jens Stoltenbergs kontor nesten uskadd. Artikkel: KK/NTB, 21.12.11.

Den korte NTB-artikkelen, forteller om at pressen har vært på befaring i Høyblokka.

Vinklingen av artikkelen er opplysningen om at Statsministerens kontor kom nesten uskaddet fra terrorangrepet. 16. og 17. etasje i Høyblokka, der SMK holdt til, ble bygget på Høyblokka under en modernisering i 1988 (Elton 1996: 16). Også andre deler av de øverste etasjene, som Statsrådssalen og møterommet i 17. etasje, er uskaddet. Det kommer først fram en opplysning at Stoltenbergs kontor er uskadd, fordi det ligger i den delen av bygningen som vender ut mot Akersgata. Et annet kontor i samme etasje er totalskadd. Dette kontoret vender ut mot Grubbegata og baksiden av Høyblokka, der bomben gikk av. Deretter forklarer Statsbyggs prosjektleder Ragnar Bowin hvorfor Stoltenbergs kontor ikke er skadet:

De to øverste etasjene i høyblokken er av nyere dato og bygget med mer moderne og sterkere materialer enn den opprinnelige bygningen, derfor er skadene mindre der (...)

Sitatet avslører en interessant diskrepans i opplysningene som kommer fram i artikkelen. Først er altså premisset at Stoltenbergs kontor er lite skadet fordi det vender ut mot Akersgata. Deretter hevdes det at denne tilstanden har sammenheng med at de øverste etasjene i Høyblokka er nyere og bygd i andre materialer enn resten av bygget. Journalisten peker først på at et annet kontor i samme etasje – som altså også er bygd i nyere og sterkere materialer – er totalskadd. Dette tilsier at det skulle være forskjellen i trykket som rammet de ulike delene av bygget som er hovedgrunnen til det svært ulike skadeomfanget, ikke nødvendigvis bare at de øverste etasjene er av nyere dato og andre materialer. Disse uttalelsene kan selvfølgelig bero på flere faktorer. Diskrepansen skal ikke *nødvendigvis* leses som meningsbærende i den ene eller den andre retningen. Det kan handle om at Statsbyggs representant bygger sine uttalelser på antagelser og informasjon man har i Statsbygg, som ikke direkte kommer fram når han blir intervjuet, eller det kan dreie seg om en misforståelse mellom journalisten og representanten. Det kan også dreie seg om at begge sider av framstillingen er mer eller mindre riktige. Forskjellene i skadeomfang kan bero på *både* forskjellen i trykk fra bomben i henholdsvis Akersgata- og Grubbegata-delen av Høyblokka, men *også* på forskjellen i materialer, byggemåter og byggeår.

Om man allikevel tillater seg det, kan dette misforholdet mellom ulik informasjon leses som et forsøk på å vende debatten i en bestemt retning. Ved å legge vekt på de moderne materialene i påbygget i 16. og 17. etasje, blir resten av Høyblokka en kontrast til dette. Statsbygg-representanten forteller indirekte at den største delen av Høyblokka – første til og med femtende etasje – er gammel, svak og med mindre evne til å stå i mot skadelig påvirkning. Påbygget, som kontrast, er sterkere og mer motstandsdyktig. Denne informasjonen er ikke nødvendigvis ment som en degradering av den eldste delen av bygget, men i en diskursiv analyse kan allikevel slike opplysninger bidra til en bestemt retning i debatten. Disse opplysningene, sammen med andre opplysninger som kommer fram om Høyblokkas byggtekniske tilstand, kan seinere brukes som argumenter for at det ikke er mulig eller ønskelig å bevare den. At bombenedslaget rammet de ulike delene av bygget på forskjellig måte, er en svært sannsynlig forklaring på hvorfor ulike kontorer fikk så pass ulike skader. Samtidig kan det virke som om man med denne framstillingen bidrar til en oppfatning om at bare den nyeste delen, gjennom de mer moderne materialene, er «bra» og «bevaringsverdige», mens den eldste delen med eldre materialer er «dårlig», «svakt» og «mindre brukbart».

Diskurs 3: Regjeringskvartalet som nasjonalhistorisk sted

De viktigste nøkkelordene i denne diskursen er *demokratiske verdier*, *ideologi*, *tilhørighet*, *nasjonal historiefortelling*, *Gerhardsentida*, *sosialdemokrati* og *kampvilje*. I denne diskursen observerer jeg en fortolkning av Regjeringskvartalet som skiller seg nokså mye fra det som har foregått i de foregående diskursene. Artikkelen er full av uttrykk for at det foregår det jeg med mitt teoretiske begrep kaller *objektivering*. Regjeringskvartalet blir her kroppsliggjøring av og et materielt uttrykk for tilknytninger til historien og de nasjonale verdiene.

Hvorfor blir bygningene i Regjeringskvartalet blir sett på som konkrete uttrykk for nasjonens historie og verdier? Denne fortolkningen har berøringspunkter med forskning på det kulturhistorikerne (og mange andre) gjerne vil kalle *kollektiv erindring*. Stater, nasjoner og samfunn har ikke noe felles, nevrologisk system som gjør dem i stand til å rent sagt huske noe. Den kollektive erindringen eller gruppehukommelsen må kobles til noe annet enn det som foregår i enkeltmenneskenes hjerner. Den tyske erindringsforskeren Aleida Assmann er én av dem som har pekt på at slike felles, politiske og kulturelle former for erindring må fikseres i noe konkret og varig, enten det er i det materielle eller i fellesskapets ritualer og opplevelser. Den kollektive erindringen kan oppleves og komme til syne gjennom monumenter og museer, men også gjennom felles opplevelser, opplæringer og gjentakende ritualer (Assmann 2006: 215). Storsamfunnet eller nasjonen som gruppe må ha monumenter å knytte historien til, og talerstoler nasjonens erindringer kan fortelles fra

Å skrive Regjeringskvartalet inn i en nasjonal fortelling kan handle om forhandlinger av hvilke verdier og dyder man ønsker at den nasjonale historien skal være preget av, og hvordan det norske samfunnet skal fungere i vår egen tid. Et angrep som 22. juli-terroren utfordrer disse verdiene, og kanskje spesielt da det viste seg at gjerningsmannen var norsk. Å gjøre Regjeringskvartalet om til et monument over nasjonens historie kan være et uttrykk for et forsøk på en akutt lindring av og forsoning med tragedien. Vi klarte ikke å forhindre angrepet, så da må vi gjøre målet for, og til og med konsekvensene av det, til en del av den stolte nasjonale historien. Som jeg vil komme tilbake til også på et senere tidspunkt i analysen, kobles motstanden mot *dette* angrepet også til angrep nasjonen har opplevd tidligere. Å gjøre Regjeringskvartalet til et nasjonalmonument blir på et kollektivt krafttak – vi står i mot, vi gir oss ikke, vi står han av, vi har stått i mot før og nå står vi i mot igjen.

At nasjonalhistorie-innrammingen viste seg å komme til så pass raskt på plass, styrker oppfatningen av at det hele tiden foregår en diskursiv kamp om å få definere hva Regjeringskvartalet er. For diskursens aktører gjelder det å være raskt ute med å fremme

synspunktene sine. Tidsaspektet og det at nasjonalhistorie-innrammingen nesten umiddelbart ble tatt i bruk, gjør det interessant å se på *hvem* det er som ønsker å uttale seg med klare meninger, sikre standpunkt og en tydelig kobling mellom Regjeringskvartalet og de nasjonale verdiene. Særlig i denne første artikkelen i diskursen, publisert 25.7.11., observerer jeg at representantene for de offisielle institusjonene signaliserer at de foreløpig verken kan eller vil ha en mening om hva som skal skje med Regjeringskvartalet. Andre, mer uavhengige kilder og fagpersoner benytter anledningen til å komme inn med klare standpunkter.

Bombet symbolet på nasjonen. Forsidehenvisning, AP, 25.7.11.

Bygningene formet det nye Norge. Reportasje: AP, 25.7.11.

Denne artikkelen er interessant fordi den er et så tydelig *brudd* med måten terroren i Regjeringskvartalet ble omtalt fram til denne ble publisert. Den bringer inn helt andre temaer enn sjokket over bomben og de materielle og personlige skadene, og peker i stor grad framover til hvordan debatten om Regjeringskvartalet senere skulle se ut. Artikkelen sto på trykk i kultur-delen av Aftenposten, ikke i den generelle nyhetsdekningen, noe som forteller om at det er andre aspekter enn de rent terror-relaterte vi har med å gjøre. Artikkelen forteller Regjeringskvartalet historie, med hovedvekt på Gamle Regjeringsbygning, Høyblokka og Y-blokka, og trekker linjene tilbake til etableringen av Militærhospitalet i 1807.

Det er verdt å merke seg hvilke aktører som uttaler seg i artikkelen og hva de vektlegger. Aktørene vi kan kalle representanter for det offentlige; Jens Stoltenberg for regjeringen, Hege Njaa Aschim for Statsbygg og Unni Grøn for Riksantikvaren, unngår å svare på hva de tenker om bruken av Regjeringskvartalet i framtida. Dette kan ses i sammenheng med at det er så kort tid siden bomben smalt – artikkelen ble publisert første mandag etter terrorangrepet og svært mye ved situasjonen var fortsatt uavklart. Som en kontrast til det offentliges representanter har to ekspertkilder fra arkitektur- og kunstheltet fått uttale seg: Lars Roede fra Oslo museum og Nina Berre fra Nasjonalmuseet. I kraft av sin faglige ekspertise kan disse legge vekt på andre aspekter ved området enn bomben som gikk av bare noen dager tidligere. Dette er første gang man i mitt analysemateriale finner en artikkel som så tydelig peker ut bygningenes historie, deres posisjon som dokumentasjon av Norgeshistorien, og de kunst- og arkitekturhistoriske typeeksemplene.

De første sitatene i artikkelen er fra et intervju med Jens Stoltenberg, i forbindelse med at han har vært på befaring i Regjeringskvartalet. Stoltenberg uttaler seg nokså generelt om de sterke kreftene som har vært i sving i bygningene. På direkte spørsmål om Regjeringen skal returnere til Høyblokka og andre bygninger i Regjeringskvartalet, er svaret at man må

«(...) ta en ting av gangen», og at det i tilfelle er noe som ligger langt fram i tid.

Statsministeren verken kan eller vil uttale seg sikkert om. Hege Njaa Aschim i Statsbygg er den neste som uttaler seg i artikkelen. Hun sier at Statsbygg ikke vet hvilke skader bygningskonstruksjonene har fått. Hun vet heller ikke sikkert hvilke sikkerhetstiltak som må til før Statsbygg kan begynne sine undersøkelser. Premisset for ekspertkildenes utsagn, som kommer fram senere i artikkelen, er at Høyblokka *må* bli stående. De offentlige representantenes uttalelser uttrykker imidlertid usikkerhet om hele dette premisset, og ingen av dem er sikre på om bygningene i det hele tatt *kan* restaureres og tas i bruk igjen.

De to kunst- og kulturautoritetene, Roede og Berre, snakker om hvordan bygningene ser ut, hva slags arkitektoniske kjennetegn og verdier de har, og om bygningenes symbol- og verneverdi. Snarere enn terrordsjokk, bombe, materielle skader og skadede personer er det fortellingen om Regjeringskvartalet som en gjenspeiling av Norgeshistorien som blir viktig. Roede er den første ekspertkilden som kommer til orde. Hans titler som arkitekt og tidligere direktør for Oslo museum nevnes i artikkelen. Det er både museumsdirektøren og arkitekten som snakker, hvilket skaper en autoritet i ytringene – dette er en kilde som vet hva han snakker om. Roede siteres på at «(...) hele nasjonsbyggingsprosessen gjenspeiler seg her», og at Regjeringskvartalet er en «(...) sammenhengene kavalkade over norsk arkitektur». Roede tar stilling til bevaringsspørsmålet. Han sier han er klar over at det er usikkerhet knyttet til videre bruk og eventuelt vern av bygningene, men at han så lenge det er mulig «(...) agitere for en restaurering av Erling Viksjøs mesterverk».

Berre er artikkelens andre ekspertkilde, og også hennes faglige titler og tilknytninger presenteres i artikkelen. At Berre er avdelingsdirektør for arkitektur ved Nasjonalmuseet skaper autoritet, og hun vektlegger naturlig nok aspekter fra arkitekturhistorien, som oppfattes som kildens viktigste fagfelt. Berre vektlegger Viksjøs arkitekturverk, og peker på hvordan hans teknikker skaper «(...) en form for norsk modernisme». Med dette utsagnet blir Viksjø utvikleren av, og kanskje også opphavsmannen bak en hel arkitektonisk retning i Norge. Modernismen er ikke bare modernistisk, den er også *norsk*. I forlengelsen av dette gjøres det en klar objektivisering, der Høyblokka materialiserer noen samfunnsmessige verdier. Berre trekker fram Høyblokkas rasterfasade (rutenettet), der vinduene danner rektangler på byggets fasade. Her blir Høyblokka et uttalt «(...) symbol på sosialdemokratiet som vokste fram i Norge» og «(...) denne likeverdigheten og regulariteten kan symbolisere det demokratiske verdisettet bygningen representerer». Bygningen er med andre ord ikke bare arkitektonisk interessant og verdifull som et eksempel på modernistiske strømninger i norsk tapning, den er også innbegrepet for store og kraftfulle begreper som likeverd og sosialdemokrati. Selv om

ikke den integrerte kunsten på Høyblokka nevnes spesifikt, brukes mellomtittelen **Kunst på fasaden** på avsnittet der Berre siteres.

I artikkelens siste avsnitt knyttes spørsmålet om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet igjen til de offentlige institusjonene som har ansvar for feltet. Journalisten nevner at bygningene «(...) var midt i en verneprosess da bomben smalt fredag», og det siteres fra verneforslaget som ble lagt fram i 2010. Også i dette verneforslaget, som man underforstått forstår at har avsender Riksantikvaren, vektlegges det hvordan Regjeringskvartalet er en dokumentasjon over framveksten av Statsapparatet i Norge. Her er med andre ord Riksantikvaren enig med ekspertkildene (Roede og Berre). Allikevel må daværende fungerende Riksantikvar, Unni Grøn, indirekte moderere ekspertkildenes utsagn. Hun uttaler at ikke kan gå videre med verneforslaget nå og at «(...) alt må vurderes på nytt». Dette utsagnet peker tilbake på, og har delvis et lignende meningsinnhold som uttalelsene fra Statsbyggs representant tidligere i artikkelen: Verken Statsbygg eller Riksantikvaren kan uttale seg sikkert om saken på daværende tidspunkt. Det er rett og slett veldig mye usikkerhet knyttet til Regjeringskvartalets framtid, i hvert fall så lenge det er institusjonene som uttaler seg. Samtidig har Grøns utsagn, som representasjon av Riksantikvarens syn på saken, en effekt på utsagnsverdien i sitatene fra ekspertkildene Roede og Berre: Det understrekes at også de offentlige myndighetene på feltet (Riksantikvaren) allerede hadde tillagt Regjeringskvartalet verneverdi. Denne verdien er i tråd med faktorene ekspertkildene trekker fram. Roedes og Berres utsagn blir underbygget og styrket av verneforslaget Riksantikvaren snakker om. Samtidig aner man konturene av en konflikt mellom uavhengige fagpersoner og offentlige autoriteter, som Riksantikvaren og Statsbygg. De mer uavhengige ekspertkildene kan, i kraft av sin faglige autoritet, slå fast noen aspekter ved Regjeringskvartalets verneverdi. Det de offentlige autoritetene sier, blir nyanseringer og moderasjoner av ekspertkildenes utsagn, ved at de gjentatte ganger slår fast at man kan ikke si noe sikkert. Også artikkelens typografiske innramming – forsidehenvisning, hovedoverskrift, ingress, undertiter og billedbruk – framhever og styrker visse aspekter ved ytringene i artikkelen. Hovedtittelen, **Bygningene formet det nye Norge**, peker tilbake på Roedes og Berres uttalelser om Regjeringskvartalet. Den ene av artikkelens to undertitler, **Uerstattelige byggminner, mener arkitekt**, peker tilbake på Roedes uttalelser. Den andre undertittelen, **Usikkert om Regjeringskvartalet kan berges**, er tilsynelatende relativt nøytral. At det er *usikkert* om Regjeringskvartalet kan berges, gjør at man kan bli i tvil om det er *ønskelig* at det skal berges. Forsideoppslaget på Aftenpostens del 2 som henviser til artikkelen inne i avisen, viser et bilde av fasaden på Gamle Regjeringsbygning, og følgende ingress:

Siden 1800-tallet har Regjeringskvartalet blitt utviklet som et bygningsmiljø som dokumenterer fremveksten av den norske staten. Etter terrorangrepet er det høyst usikkert om flere av de arkitektonisk viktige bygningene kan bevares.

Allerede forsidehenvisningen slår altså fast at bygningene er arkitektonisk viktige og at bygningsmiljøet er en materialisering av den norske staten. Dette blir ytterligere en forsterkning av ekspertkildenes uttalelser, og gjør at aspektene disse trekker fram blir de viktigste og mest fortellende temaene i artikkelen. Dagen etter denne artikkelen bringer Aftenposten en ny artikkel med lignende innramming, denne gangen med tydeligere uttalelser fra politisk hold:

– Ser mye verre ut enn på TV: Høyblokken må bli stående, mener AP-veteran. Reportasje: AP, 26.7.11.

Denne artikkelen er et av tilfellene der intervjuobjektets navn, yrke, politisk tilhørighet og posisjonering er en viktig del av innrammingen og vinklingen. Dette påvirker ytringene som kommer fram. Artikkelen består av et intervju med Arbeiderpartipolitikerens Bernt Bull, som jobber i Sosial- og helsedepartementet. Han er politisk rådgiver av yrke, men omtales i artikkelen også som *bypatriot*. Når man leser artikkelen nøye avdekkes en interessant diskrepans mellom tittelen og artikkelens egentlige innhold. Intervjuet handler nemlig mest om Bulls opplevelser da han var til stede i Høyblokka under eksplosjonen, og om skadene han og hans kolleger fikk. Først mot slutten av intervjuet formidles Bulls tanker om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet. Han siteres i én setning på at «(...) Høyblokken er et monumentalbygg» og at «(...) den bør stå, hvis det er mulig». Den journalistiske arbeidet, der tittelen på artikkelen vitner om noe annet enn intervjuets egentlige innhold, blir her en del av den diskursive kampen, der vinklingene farger meningsinnholdet. Bull omtales som *AP-veteran* og *bypatriot*. Det nevnes i artikkelens faktaboks at han har vært styremedlem i organisasjonen Oslo Byes Vel, som arbeider med byhistoriske spørsmål. Artikkelens innramming, med disse betegnelse på intervjuobjektet, sitatet «**Høyblokken må bli stående**» i artikkeltittelen, og bruken av ordet *monumentalbygg* om Høyblokka, gjør at man som leser ved første øyekast oppfatter at artikkelen handler om Regjeringskvartalets framtid. Dette er imidlertid bare en liten del av intervjuet.

Jeg leser intervjuet med Bull som en oppfølgingssak, som henger sammen med den forrige reportasjen jeg analyserte («Bygningene formet det nye Norge, AP 25.7.11.»). Som nevnt aner man i den artikkelen fra dagen før en begynnende konflikt. Det var det de mer uavhengige fageksperter, og ikke representantene fra politisk hold eller fra institusjonene

som ville uttale seg om Regjeringskvartalets verneverdi og kulturhistoriske verdi. I intervjuet med Bull følger man opp vinklingen på det vi kan kalle kultur- og nasjonsverdien av Regjeringskvartalet. Disse betydningene blir styrket ved at de nå også kommenteres fra mer politisk hold. Disse verdiene fortsetter å være debatttema i medieomtalen utover høsten 2011. I en stor artikkel i Klassekampen 1. oktober, styrkes fortellingen om de nasjonale verdiene, sammen med arkitektfaglige ytringer.

Står til Dovre faller. Reportasje: KK, 1.10.11.

Dette er en to-siders reportasje på Klassekampens kultursider. Hovedtittelen, **Står til Dovre faller**, er plassert over et fotografi av Regjeringskvartalet. Bildet ser ut til å være tatt kort tid etter bomben har gått av. Man ser Y-blokka med knuste vinduer, og gavlveggen på Høyblokka bak politisperringer, gjerder og personer i uniform. Det er allikevel ikke eksplosjonen og Regjeringskvartalet som åsted artikkelen handler om. Undertittelen, **Arkitekter avviser diskusjonen om riving av den utbombede høyblokka i regjeringskvartalet**, forteller oss at det er noe annet enn terroråstedet vi diskuterer.

Jeg vil begynne med artikkelens tittel: «Står til Dovre faller» er en tittel som både gir noen umiddelbare, personlige assosiasjoner, og som samtidig kan skape en rekke konnotasjoner med ulikt meningsinnhold, avhengig av kontekst og gruppe. I kombinasjon med det som kommer fram i artikkelen, er det mulig å identifisere minst tre beslektede, men ganske forskjellige meningstilskrivninger. Høyblokka og Y-blokka settes i sammenheng med utsagnet «til Dovre faller». Den såkalte *Eidsvoll-eden* – «Enige og tro inntil Dovre faller» – ble etter sigende avlagt da Eidsvollsmennene, var ferdige med Grunnlovsforhandlingene 20. mai 1814 (SNL 4). Ved referansen til Eidsvoll-eden oppstår det en tydelig «lading» av meningen og verdien i bygningene i Regjeringskvartalet. Bygningene blir sterke og svært tydelige symboler for det nasjonale. Grunnlovsforhandlingene og Regjeringskvartalet blir punkter på den samme nasjonalhistoriske tidslinjen.

«Til Dovre faller» er i utgangspunktet et uttrykk med overført betydning. Det som skal stå, skal bli stående til Dovrefjell raser sammen, hvilket underforstått er usannsynlig at kommer til å skje. I dagligtale brukes uttrykket om noe bestandig og motstandsdyktig. Derfor blir en annen mulig betydning, ved kombinasjonen av uttrykket og bildet, at det henspiller direkte på *materialiteten* i Høyblokka og Y-blokka. Betongen, elvesteinen, de kraftige søylene og det arkitektoniske uttrykket med skarpe linjer og solid struktur gir i seg selv et inntrykk av bestandighet og motstandsdyktighet.

Fagpersonene som intervjues i artikkelen er arkitekter og kunsthistorikere. Derfor kan man også se kombinasjonen av «Til Dovre faller» og fotografiet under tittelen i sammenheng med selve det arkitektoniske uttrykket. En tredje mulig tolkning av meningsinnholdet denne kombinasjonen skaper, blir at det er Erling Viksjøs *arkitektoniske talent* og det modernistiske formspråket som står i mot skiftende syn på hva som er god kunst og arkitektur. Det er altså fire fagpersoner som på hver sin måte uttaler seg om Høyblokka: Arkitekt Fredrik Torp, rektor ved Arkitekthøyskolen i Oslo Karl Otto Ellefsen, professor i kunsthistorie Hild Sørby og president i NAL Kjersti Nersest. Tildels er artikkelen en oppfølging av at urbanist Erling Fossen noen dager tidligere har uttalt seg og oppfordret til å rive Høyblokka. De fire fagkildene sier alle mer eller mindre eksplisitt at Høyblokka bør få stå. Det dannes en oppfatning av at dette er en gjengs og etablert i det arkitektur- og kunstfaglige miljøet.

Torp oppfatter jeg som artikkelens hovedkilde og han er det eneste intervjuobjektet som er avbildet. Både portrettet av en gammel mann og opplysningen om at Torp har drevet som arkitekt «(...) i en mannsalder» forteller oss at dette er en arkitekt med stor autoritet og lang erfaring. Det styrker både Torps egne argumenter, men også kontrasten mot Fossens utspill. Torp trekker fram at Høyblokka, til tross for at den tidligere har vært omdiskutert, har «(...) funnet sin plass i bybildet». Han setter også Regjeringskvartalet i sammenheng med at det foregår andre omstruktureringer av viktige institusjoner i Oslo:

Når man begynner å rokke ved byens symbolbygninger, er man ute å kjøre. Det er det som skjer i Oslo nå. Alt skal herjes med, både Nasjonalgalleriet og Munch-museet. Men hva skulle man egentlig tilført regjeringskvartalet med et nytt bygg?

Det «herjes» altså med alle de viktige bygningene i Oslo, og Torp advarer mot en herjing og nybygging i Regjeringskvartalet. Dette kan ses på som uttrykk for et historiesyn der visse tiders arkitektur har oppnådd en anseelig alder og må få forbli uforstyrret. Disse ytringene kan ses som eksempler på det jeg oppfatter som et behov for å etablere synspunktene sine på en svært tydelig måte disse første månedene etter terrorangrepet. Torp er ikke nådig mot Fossens utspill. Han kaller det «direkte useriøst» og sier som nevnt at man er «ute å kjøre» om man så mye som våger å tenke på å herje rundt med Regjeringskvartalet.

De andre fagpersonene som er intervjuet vektlegger litt forskjellige aspekter ved bygningene og tillegger stedet noe ulike former for verdi, men hovedpoenget i uttalelsene er at Høyblokka bør bevares. Ellefsen spekulerer i kostnadene ved å bevare Høyblokka og mener bevaring vil være den rimeligste løsningen. Han vektlegger at tomte Høyblokka står på uansett ikke er egnet for noe annet enn høye bygninger. Også Ellefsen diskrediterer Fossens

utspill, ved å påstå at slike argumenter «(...) hører hjemme i selskapslivet». Sørby snakker mest om at Høyblokka er «arkitektonisk flott» og et høydepunkt i arkitekturhistorien, mens Nerseth uttaler at en bevaring først og fremst har «(...) med et bærekraftperspektiv å gjøre» og at Høyblokka representerer «(...) en viktig og markant del av vår historie».

Det er interessant at utsagnet «Til Dovre faller» er valgt som artikkelens tittel. Det er Torp som uttaler at «(...) selv om man slipper en bombe på den, står Høyblokka til Dovre faller». Hva Torp egentlig legger i dette utsagnet, kan sannsynligvis ha like mange lag av betydning som kombinasjonen av tittel og bilde. De andre intervjuobjektene uttaler seg, som vi har sett, i langt mer generelle ordelag. De snakker mest om den *arkitektoniske* verdien, og setter ikke uttalt Høyblokka i sammenheng med det *nasjonale*. Dette viser at også mediene blir deltakere i den diskursive kampen om å definere hva Regjeringskvartalet skal være, ved valgene av innramminger av sakene. Dette viser en analytisk utfordring ved å dele opp diskursene på den måten jeg har gjort, i med at det viser seg at grensene mellom diskursene kan være uklare. Jeg har plassert artikkelen i nasjonalhistorie-diskursen, særlig på grunn av meningsinnholdet i Dovre-utsagnet i tittelen. Ser man nøyere på ytringene i intervjuene med fagpersonene, kunne artikkelen like gjerne vært plassert i den neste diskursen jeg tar for meg, *Regjeringskvartalet som kunst- og arkitektursted*. Disse to diskurstemaene – det nasjonale og det arkitektoniske – er tidvis vanskelig å skille fra hverandre. Argumenter fra det ene temaet brukes til å styrke påstander fra det andre temaet. Jeg skal derfor gå over til neste diskurs der jeg ser på hvordan kunsten og arkitekturens verdi brukes som en «opplading» av Regjeringskvartalets verdi og meningsinnhold.

Diskurs 4: Regjeringskvartalet som kunst- og arkitektursted

Denne fjerde diskursen, har altså et visst slektskap med temaene i diskursen der Regjeringskvartalet skrives inn i den nasjonale historien. Nå skal jeg ta for meg ytringer som handler om kunsten og arkitekturen i Regjeringskvartalet. Verdien som tilskrives kunsten og arkitekturen blir en del bygningenes meningsinnhold. Diskursen preges av nøkkelord som *arkitekturhistorie*, *bevaring*, *brutalisme*, *integrert kunst*, *funksjonalisme*, *Picasso*, *kunstsyn*, *modernisme* og *signalbygg*. Regjeringskvartalet generelt, og Høyblokka og Y-blokka spesielt, etableres som viktige kulturminner, der den kunst- og arkitekturhistoriske verdien ved bygningene får spille hovedrollen. Denne diskursen kommer til å være svært present i debattene i lang tid framover og kulturminneverdiene kommer til å stå i konflikt med behovet for et sikrere og mer moderne Regjeringskvartal. I likhet med verdiene og meningene som ble

framlagt i den nasjonalhistoriske diskursen, kommer kulturminne- og arkitekturargumentene nokså tidlig inn som virkemidler i den diskursive kampen. Også her ser man hvordan en rekke ulike aktører benytter sjansen til å komme på banen og definere hva de ønsker at skal være de viktigste og vektigste fortolkningene av Regjeringskvartalet.

De tre foregående diskursene har jeg plassert i det teoretiske rammeverket for denne masteroppgaven, ved å påpeke at samtalene inneholder uttrykk enten for en opplevelse av stedets virkningskraft eller for Regjeringskvartalet som materialisering av idéer og ideologier. Kanskje fordi arkitekturdiskursen framstår som mer tematisk variert og utflytende, er det ikke like åpenbart hvordan den kan plasseres innenfor det teoretiske rammeverket. Tidvis uttrykker ytringene en oppfatning av både virkningskraft og objektivering samtidig, og tidvis kan det se ut til at det foregår andre former for fortolkning av det materielle. Noen ganger fungerer teoriene og empirien som logiske slutninger av hverandre, mens ytringene i andre tilfeller rett og slett ikke lar seg plassere innenfor teoretiske båser. Som jeg nevnte under forrige diskurs, oppstår det også her analytiske utfordringer ved at ytringene ikke nødvendigvis kan «tøyles» og passe inn i bare én av diskursene jeg som analytiker har valgt å dele feltet inn i. Gjennomgangen av det følgende leserbrevet får stå som eksempel på dette:

Bør bli stående: En viktig del av vår arkitekturhistorie.

Leserbrev, AP Aften, 4.8.11.

Dette er en av de første debattartiklene i mitt utvalg som tar opp spørsmålet om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet. Avsenderen signerer med «arkitekt MNAL» (medlem av Norske Arkitekters Landsforbund) i tillegg til navnet sitt. Dette plasserer ham i en faglig sammenheng og kan gi mottakeren et signal om en faglig autoritet. Selv om det ikke oppgis i det opprinnelige leserbrevet, skylder jeg leseren å gjøre oppmerksom på at skribenten er identisk med den ene representanten for organisasjonen Oslo Byes Vel, og han uttalte seg om Y-blokka i «monsterbygning-saken» fra 2008, som jeg gikk gjennom i kapittel 4. Selv om den saken ikke er en del av mitt egentlige empiriske utvalg, vil kunnskapen om diskursaktørenes tidligere ytringer nødvendigvis påvirke fortolkningen av dette leserbrevet.

I hovedsak handler leserbrevet om Høyblokkas tilblivelseshistorie. Skribenten går gjennom hvordan Erling Viksjø sendte inn et forslag til arkitektkonkurransen i 1939. Også Viksjøs sjef, Ove Bang, sendte inn et utkast, så Viksjø var i konkurranse med sin egen overordnede. Prosessen ble avbrutt av andre verdenskrig, og det var først i 1946 at forslagene ble tatt opp igjen. Viksjøs forslag ble utviklet videre. Skribenten antyder at Viksjø må ha tatt inn en del elementer fra Bangs konkurranseutkast, men konkluderer uansett med at Viksjø

eget bidrag er «betydelig». En stund later det altså til at det først og fremst er framstillingen av Høyblokkas tilblivelseshistorie leserbrevskribenten vil fortelle om. Senere bringer skribenten imidlertid inn argumenter som berører flere av de ulike diskursene jeg har identifisert. I løpet av én setning oppsummerer teksten to grunner til å la Høyblokka stå, basert på to nokså ulike argumenter:

For det første som et fysisk symbol på at vi etter 22. juli ikke endrer våre politiske rutiner, slik flere av våre politiske ledere har hatt som sitt hovedbudskap etter anslaget, men også fordi dette er et betydelig arkitekturverk fra sin tid, slik det sto ferdig i 1958.

Her handler det først om hvordan man skal forholde seg til «(...) våre politiske rutiner» etter terrorangrepet. Det er nærliggende å tolke denne delen av setningen som et budskap om at terrorangrep, eller personene som utfører dem, ikke skal få ha innvirkning på hvordan man bedriver byplanlegging. *Samtidig*, i samme setning, slår leserbrevskribenten fast Høyblokkas arkitekturhistoriske verdi. Den er «et betydelig arkitekturverk fra sin tid» – en bygning som har materiell verdi, fordi den representerer 1950-tallets måter å bygge på. Det er altså to grunner til å bevare Høyblokka, og jeg oppfatter at skribenten vekter disse grunnene nokså likt. I tekstens siste avsnitt gjentas oppfordringen og grunnene til bevaring:

Hele historien er så betydningsfull for vår nasjonsbygging, at Regjeringsbygget bør bli stående som en viktig del av vår arkitekturhistorie, og som et monument over vårt robuste demokrati som den siste uken har vist seg så tverrpolitisk samlende.

Her skjer det imidlertid også noe svært interessant i teksten: «*Hele historien* er så betydningsfull for vår nasjonsbygging (...)». Men er det historien om Høyblokkas tilblivelse, Erling Viksjøs idéer og prosessen under arkitektkonkurransen, eller er det en annen historie skribenten sikter til? Den første mulige tolkningen er at det dreier seg om Høyblokkas arkitekturhistoriske verdi. Den kan og bør bli stående som en del av vår arkitekturhistorie.

Forfatteren har som nevnt presentert seg som arkitekt, og med den faglige autoriteten det innebærer, er han i en posisjon til å utpeke Høyblokka som et arkitektonisk viktig verk. Det som derimot ikke kommer fram, er en arkitektfaglig begrunnelse for hvorfor verket er viktig. Er det Høyblokkas formspråk, estetikk, materiale som gjør den arkitektonisk betydningsfull? I andre del av setningen: «(...) som et monument over vårt robuste demokrati» foregår det en objektivisering. Her sier ytringen at demokrati- og nasjonshistorien er hovedgrunnen til å bevare Høyblokka. Utsagnet «(...) vårt robuste demokrati» peker på de motstandsdyktige, verdiene i det norske samfunnet. Jeg fortolker at Høyblokka her blir en materialisering av de

demokratiske verdiene vi har i Norge. Dette er en annen begrunnelse for å bevare Høyblokka enn de arkitektoniske. Estetikk, formspråk og materialitet settes i bakgrunnen, og Høyblokka posisjon og funksjon som arbeidsrom for Regjeringen kommer i forgrunnen. Det viser seg at materialiseringen av de demokratiske verdiene ikke har noe med Erling Viksjø som arkitekt å gjøre, ei heller med det modernistiske formspråket eller naturbetongen. Hadde Høyblokka hatt et helt annet utseende, vært tegnet av en annen arkitekt og med andre estetiske verdier, ville det fortsatt vært mulig å identifisere den som en materialisering av de demokratiske verdiene som leserbrevskribenten leser inn i bygget som faktisk står der.

Leserbrevet er interessant fordi det kommer så tidlig på den diskursive tidslinjen man kan sette opp over debatten om Regjeringskvartalet. Teksten bærer i seg konturene av den senere debatten, og tematiserer en rekke ulike aspekter ved Høyblokka som senere blir vidt diskutert. Leserbrevet sto på trykk knappe to uker etter terrorangrepet. Det tar i mindre grad opp selve terrorangrepet, og omtaler Regjeringskvartalet som arkitektursted, snarere enn terroråsted. I tillegg bringer leserbrevet i noen grad også inn den arkitektoniske og arkitektfaglige debatten, selv om det rent materielle ved Høyblokka ikke diskuteres konkret.

En annen faktor ved selve materialiteten i Høyblokka og Y-blokka, er den integrerte kunsten. At Picasso-verkene og verkene til de andre kunstnerne som bidro er en del av selve konstruksjonen, gjør at arkitekturen blir viktig for kunsten og kunsten for arkitekturen. Dette finner jeg blant annet uttrykk for i den neste artikkelen jeg tar for meg. Mot slutten av 2011 melder de antikvariske myndighetene seg på i debatten, og gjør rede for sitt syn på saken:

Kort sagt: Unni Grøn. Reportasje: KK, 28.12.11.

I dette korte intervjuet bekjentgjør daværende fungerende riksantikvar, Unni Grøn, RAs syn på Regjeringskvartalet. Journalisten stiller to spørsmål: «Dere mener Høyblokka bør stå – hvorfor det?» og «Hva slags verdier mener dere bygningen er bærer av?» Grøn legger fram tre grunnleggende premisser, som begrunner anbefalingene:

Det første premisset er at Høyblokka før terrorangrepet var under bevaring og det var utarbeidet en verneplan for regjeringsbygningene. Grøn benytter en kontrafaktisk historieframstilling, og påpeker at «(...) hvis ikke terrorangrepet 22. juli hadde skjedd, ville høyblokka blitt fredet». Grøns uttalelser er også posisjoneringer i en potensiell konflikt med andre institusjoner: «Den [verneplanen] ble utarbeidet av Statsbygg i samarbeid med oss.» og «Det var enighet om forslaget til vern (...)». Dette impliserer at det tidligere har vært enighet og samarbeid mellom Riksantikvaren og Statsbygg. Enigheten kan nå se ut til å være truet, siden Riksantikvaren fortsatt anbefaler vern, mens Statsbygg er mer avventende.

Det andre premisset er en vektlegging av de arkitektoniske og kunstneriske verdiene ved Høyblokka. De generelle formuleringene, som at Høyblokka er «(...) viktig i arkitekturhistorisk sammenheng» og at kunsten i den «(...) står i en særstilling (...)» er i og for seg ikke overraskende. Det later til at Riksantikvaren deler disse synspunktene med andre aktører som også er tilhengere av å bevare Høyblokka. Det skjer imidlertid en svært interessant kobling og posisjonering når Grøn konstaterer at bygningene i Regjeringskvartalet har *internasjonale* paralleller, til bygninger knyttet til noen svært viktige institusjoner: «Sammenstillingen av den høye skiveformede kontorblokken og den lave mer organisk formede Y-blokken er en parallell til FN- bygningen i New York.» Ved å sette Viksjø-arkitekturen i en slik sammenheng, dannes det et bilde av at disse bygningene ikke kan oppfattes bare som arkitektonisk viktige i Norge. De representerer også Norges betydning i en internasjonal arkitekturhistorisk sammenheng. Ved å trekke linjene til FN og New York, blir Regjeringskvartalet et arkitektursted som både handler om den norske regjeringen og nasjonale verdier, men også om Norges posisjon i verden. Dette kan være både «arkitekturens verden» men også «verdenssamfunnet», der FN er den fremste samlende makten.

Det tredje premisset for Riksantikvarens anbefalinger kan ha sammenheng både med arkitekturen som arkitektur, men også med de nasjonale verdiene jeg har nevnt tidligere. Siste setning i intervjuet oppsummerer med et slagord og gir en sterk posisjonering i debatten: «Høyblokka er viktig som symbol på det demokratiske, frie Norge slik vi kjenner det i dag.» avslutter intervjuet. Her ser man at Riksantikvaren gjør Høyblokka til en materialisering av norske verdier. Det interessante er at dette bare fastslås, det begrunnes egentlig ikke. Det blir med andre ord opp til leseren å tolke hva det er som menes. Andre ytringer jeg har tatt for meg, begrunner materialiseringen av norske, sosialdemokratiske verdier med rasterfasaden og den tilsynelatende «ensartetheten». Grøn gjør ingen slik begrunnelse. At uttalelsen ikke begrunnes, kan egentlig sies å gjøre den sterkere og mer uimotsigbar. Grøn *konstaterer* at Høyblokka er et symbol på det demokratiske, frie Norge. Konstateringen gjør påstanden nærmest til en selvfølgelighet. Dette kan fortolkes som et retorisk grep for å styrke argumentene. Om noe er framstilt som en selvfølgelighet, er det også vanskeligere å stille spørsmål ved og argumentere mot påstanden. Fortolkningene av Regjeringskvartalet presenteres altså både i korte og relativt avgrensede tekster, som intervjuet med Grøn, og i lengre artikler der flere av diskursenes temaer tas opp. Nok en artikkel der argumenter knyttet til det arkitekturhistoriske og arkitektoniske kombineres med, og dermed forsterkes av, andre grunner til å bevare Høyblokka finner man i Klassekampens artikkel fra et par dager etter intervjuet med Riksantikvarens representant:

Et symbolsk og viktig bygg. Reportasje: KK, 30.12.11.

Dette er en to-siders featuresak, som var hovedoppslaget på kultursidene i Klassekampen den siste fredagen i desember 2011. Både tittelen, og at artikkelen er plassert i kulturseksjonen, gir allerede før man leser den en pekepinn på hvilke aspekter ved Regjeringskvartalet det her skal handle om. To intervjuobjekter er primære kilder og eksperter i denne artikkelen. Den første av dem er Erling Dokk Holm, som i artikkelen tituleres som arkitekturforsker og førsteamanuensis ved Markedshøyskolen i Oslo. Konflikten artikkelen forholder seg til er at det nærmer seg Høyblokka «skjebnetid», ved at Administrasjonsdepartementets avgjørelse om Høyblokka nærmer seg. Artikkelen siterer at «sentrale kilder i regjeringssystemet» i en VG-artikkel har uttalt at riving er «(...) den mest nærliggende konklusjonen». Nå skal det helt konkrete spørsmålet – rive eller ikke rive – avgjøres. Problemstillingen er akutt og skjebnesvanger. Dette er en medvirkende årsak til at intervjuobjektene uttalelser oppleves som svært klare standpunkter i debatten, og de framføres med sterke og effektive retoriske verktøy. Holm tar til motmæle mot den mulige avgjørelsen om å rive Høyblokka, ved å koble den til gjerningsmannen og det han ønsket å oppnå:

River vi høyblokka i regjeringskvartalet, sender vi et signal om at terroristen Anders Behring Breivik har fått drive med byplanlegging i Oslo (...)

Her tar man opp forholdet mellom gjerningsmannens handlinger, og hvilke konkrete og synlige konsekvenser for byens utseende man skal tillate at de får. Det *kan* fortolkes som at Holm indirekte sier at å rive Høyblokka ville være å si seg enig i gjerningsmannens vilje om å ødelegge Høyblokka fullstendig. Det er et sterkt utsagn, og det tvinger mottakeren til å forholde seg helt direkte til gjerningsmannens navn og handling. Det er en uvant og ubehagelig kontrast i sammenstillingen av ordene «terroristen Anders Behring Breivik» og «byplanlegging». Begrepet *byplanlegging* innebærer en stort sett relativt udramatisk prosess, hvilket gjerningsmannen og hans handlinger utgjør en definitiv motsetning til. Holm sier at de som ønsker å rive Høyblokka, lar gjerningsmannen bestemme hvordan byen skal se ut. Jeg tolker ikke Holm i retning av at han knytter tilhengerne av å rive Høyblokka sammen med gjerningsmannen når det gjelder andre spørsmål. Det ville være absurd å hevde. Gjennom den overraskende, ubehagelige og retorisk svært effektive kombinasjonen av begreper, kan ytringen fortolkes som en påstand om at de som ønsker å rive Høyblokka også lar seg kue av gjerningsmannens handlinger. Holm hevder videre at (...) Høyblokka er blitt viktigere som symbol etter terrorhandlingene i sommer» og utdyper videre: «Bygningen betyr

noe helt spesielt i etterkant av 22. juli, hvordan ville vi for eksempel reagert dersom det var Slottet eller Stortinget som ble rammet, ville vi ha revet byggene da også?»

Her er det verdt å stoppe opp og stille spørsmål ved bruken av ordet *symbol* i ytringen. Bygningen – altså Høyblokka – har blitt «viktigere som symbol» etter terrorangrepet og den «betyr noe helt spesielt». Men hva er den blitt symbol på, og hva er det den betyr? Holm gir oss ikke noe egentlig svar på hva han legger i uttalelsen. Ved å sammenligne konsekvensene av et tenkt terrorangrep på Slottet eller Stortingsbygningen med terrorangrepet på Regjeringskvartalet, antyder han at det er en sammenheng i disse bygningenes betydning. Slottet og Stortingsbygningen er utvilsomt bygninger som representerer institusjoner i det norske demokratiet. Ved å gjøre denne sammenstillingen blir også Regjeringskvartalet og Høyblokka en slik representant, hvilket den jo reelt sett også er. Det er allikevel uklart hva slags likheter Holm mener de tre bygningene har, og det er her det oppstår spennende spørsmål man kan ta tak i. Dette ligner spørsmålene jeg tok opp i analysen av leserbrevet «Bør bli stående» (AP Aften, 4.8.11.) der «hele historien» var viktig. Aktørene i diskursen bruker begreper som *historien* og *symbol*, men det er ikke lett å forstå hva de legger i dem.

En første mulig tolkning er at Holm sikter til de tre bygningenes som materialitet og arkitektur. Arkitektonisk er Høyblokka, Stortingsbygningen og Slottet representanter for tre nokså ulike retninger i byggeskikk og materialbruk. Holm uttaler seg tidligere i artikkelen om at Høyblokka er «(...) et hovedverk innen norsk modernisme», men uttrykker også en forståelse for at det er «(...) mange som mener at blokka er stygg». Han legger vekt på det arkitektoniske og estetiske ved Høyblokka, og gjør at tolkningen virker sannsynlig. Argumentet for å bevare Høyblokka kan være dens utseende, og hvordan den står som eksempel på en viktig periode innen arkitekturhistorien. En annen tolkning er bygningenes betydning som representanter for nasjonale institusjoner. Dette har Høyblokka til felles med Stortingsbygningen og Slottet. Eksemplet Holm stiller opp – om man ville revet Stortinget eller Slottet hvis de skulle bli utsatt for et terrorangrep – virker å være et retorisk spørsmål, der svaret gir seg selv: Det ville man ikke valgt å gjøre. Slik styrkes Holms argument for å bevare Høyblokka, ved at han likestiller den med Stortingsbygningen og Slottet.

Mot slutten av artikkelen intervjues Lars Roar Langslet, som tituleres som historiker, høyrepolitiker og tidligere kulturminister. Også han vektlegger at bygget bør bli stående, fordi man ellers ville signalisere at gjerningsmannen bak terrorangrepene fikk det som han ville. Her kommer det arkitektoniske aspektet, som journalisten kaller «Høyblokkas kulturhistoriske verdi», tydeligere til syne:

- Det er et flott og representativt bygg, et såkalt signalbygg, som rommer en masse kunst, det er et moment som bør telle med. Vi skal også ta vare på viktige minner fra vår fortid, sier han.

Den siste setningen i sitatet har flere tolkningsmuligheter: For det første konstituerer den et «vi» og en fortid som er «vår». Hvem dette «vi» er, kommer ikke fram. Dette vi-et kan være et fellesskap av folk som bor i Norge, innbyggerne i Oslo, folk som jobber eller har jobbet i Regjeringskvartalet, eller en annen gruppering. Det blir opp til mottakeren å avgjøre om hen kjenner seg som en del av dette vi-et, og om den felles fortiden er noe hen kjenner tilhørighet til. Det kan være slik at ytringen er ment for å skape et inkluderende og åpent fellesskap. Ved at vi-et ikke er spesifisert, åpner det for at mange ulike mennesker kan føle tilhørighet til denne gruppen. Langslet får allikevel en autoritativ posisjon, i og med at han definerer Høyblokka som et viktig minne som skal tas vare på. Her kan kollektivet – altså vi og vårt – avgrenses, ved at det impliserer at det finnes et kollektiv eller en gruppe av dem som mener at Høyblokka er et viktig minne. Temaet kollektivets erindringer og «(...) minner fra vår fortid» danner en overgang til den siste av de fem diskursene jeg har identifisert og definert, nemlig Regjeringskvartalet som minnested.

Diskurs 5: Regjeringskvartalet som minnested

Regjeringskvartalet var åsted for en svært dramatisk og traumatisk hendelse. Gjennom nøkkelord som *sorg*, *minner*, *solidaritet*, *roser*, *blomster*, *minnesmerke* og *pårørende* etableres det en diskurs der samtaletemaet er hvordan Regjeringskvartalet kan fortolkes som et minnested over denne hendelsen. I artikkelen «22. juli-minnesmerker: Hvilke, hvor og hvorfor?» fra 2013 setter Helge Jordheim erfaringer fra arbeidet med minnestedet over terrorangrepet på World Trade Center i forbindelse med samtale om et mulig minnested for terrorangrepet 22. juli. Han refererer til fenomenet som har blitt kalt «the urge to memorize», det vil si en trang til, eller et sterkt behov for å minnes en hendelse, som oppstår raskt etter at noe dramatisk og traumatisk inntreffer (Jordheim 2013: 217). Som Jordheim påpeker, eksisterte det raskt et slikt behov etter terrorangrepene 22. juli. I artiklene jeg her skal ta for meg er noen av samtaleene tydelig sentrert rundt spørsmål som hvordan man skal minnes terrorhandlingene, hvor et minnested eller minnesmerke skal plasseres og hva et slikt sted skal bety. At denne trangen til å snakke om minnestedet oppsto relativt raskt, viser seg i den første artikkelen i diskursen jeg tar for meg, publisert fem dager etter terrorangrepet:

Minnesmerke i hverdagen. Lederartikkel: AP, 27.7.11.

Lederartikkelen slår fast, i første setning, at Regjeringskvartalet er «(...) et sentrum i nasjonens liv». Den plasserer bygningene som en svært sentral del av både byen og nasjonen. Hovedbudskapet i lederartikkelen er å fraråde å bygge et nytt Regjeringskvartal på en annen tomt utenfor sentrum. Dette begrunnes med at Norge må være et åpent demokrati, med «(...) god kontakt mellom ledere og folk flest». Artikkelen stiller videre to spørsmål knyttet til hvordan Oslo som hovedstad skal forholde seg til Regjeringskvartalet etter terrorangrepet:

Etter hvert skal hverdagen vende tilbake til hovedstaden. Da melder spørsmålet seg: Kan – og bør – hverdagen også gjeninnta de ødelagte kontorbygningene? Eller bør åstedet for bombeangrepet omskapes til et nasjonalt minnesmerke for tragedien som rammet 22. juli?

De to alternativene stilles altså tilsynelatende mot hverandre. Skal Regjeringskvartalet være kontorer for statsadministrasjonen, *eller* skal man bruke det som et minnesmerke?

Motsetningen modereres riktignok senere i artikkelen, der det tas opp at det i et nytt Regjeringskvartal bør gjøres plass til et minnesmerke. Aftenposten tar derimot ikke stilling til verken hvordan Regjeringskvartalet bør se ut i framtiden eller hvilken form et minnesmerke bør ha. Begrunnelsen er at man må ta en ting av gangen og at det fortsatt er store spørsmål knyttet til tilstanden på bygningene som må avklares først.

Det som foregår i denne artikkelen er altså ikke først og fremst spekulasjoner eller meninger om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet. Det som skjer er en tydelig hentydning til at Regjeringskvartalet representerer noe *mer* enn bare rene praktikaliteter og kontorplasser – det er et sentrum i nasjonens liv. Skribenten gjør et diskursivt arbeid, ved å fortelle på lederplass at Regjeringskvartalet er en materialisering og representasjon av hele nasjonen. Dette underbygger og støtter påstanden om at Regjeringskvartalet bør ligge i sentrum, for at folk flest skal ha kort vei til makthaverne. Det fysiske Regjeringskvartalet slik det ligger i Oslo sentrum akkurat nå, blir umulig å foreslå å flytte på når det tillegges betydningen som hele nasjonens kjerne. Artikkelen presenterer avisens stemme i det som skulle bli en stor samtale om minnestedene. Vi er fortsatt på et tidlig tidspunkt i disse samtalene, når avisen i begynnelsen av august publiserer en artikkel om minnestedstankene, der en rekke ulike stemmer får komme til orde med forestillinger og motforestillinger:

Bjørvika? Tullinløkka? Rådhusplassen? Regjeringskvartalet? Hvor skal minnesmerket ligge? Reportasje: AP (Aften), 2.8.11.

Denne artikkelen går konkret til verks og tar opp spørsmålet om hvor et permanent, felles, nasjonalt minnesmerke for 22. juli skal ligge. Regjeringskvartalet blir i artikkelen foreslått som egnet plassering, men også problematisert som et mindre egnet sted for et minnesmerke. Hovedfortellingen i artikkelen er intervjuer med flere ulike aktører, både «vanlige folk», politikere og offentlige representanter kommer med forslag til hvor et minnesmerke kan ligge. Oslos daværende ordfører Fabian Stang tar opp at han tenker seg at et minnesmerke bør ligge i nærheten av Regjeringskvartalet:

Det er viktig å ta denne beslutningen i fred og ro. Likevel vil jeg si at en plassering i nærheten av der tragedien startet vil være riktig (...)

Stang får en motstemme i Tone Lindheim, som foreslår at Tullinløkka ville vært et bedre egnet sted for et felles minnesmerke. Lindheim siteres både som landskapsarkitekt, som en fagperson på byrom og arkitektur men også som berørt av tragedien. Hun er mor til en jente som var på Utøya under skytingen, men som overlevde. Lindheim svarer følgende på direkte spørsmål om ikke Regjeringskvartalet vil vært egnet sted for et minnesmerke:

- Hele nasjonen er angrepet. Vi kan alle ha behov for et sted å gå til for å legge ned blomster, minnes, ha en rolig stund i det grønne selv midt i byen, påpeker Lindheim.
- Er det ikke greit å ha det ved regjeringskvartalet?
- Regjeringskvartalet er embetsverkets og regjeringens sted. Ikke Utøya-ungdommens. Det er viktig å finne et sted som kan være felles

Her er det altså fellesskapet som vektlegges. Minnesmerket skal være felles for de to ulike delene av terrorangrepet, og Regjeringskvartalet er ikke egnet fordi det tilhører noen andre enn ungdommene på Utøya. Dette er en motsetning til Stangs argument om at minnesmerket hører til der hendelsene, eller som i dette tilfellet, deler av hendelsene utspant seg. Til tross for at de er uenige om Regjeringskvartalets egnethet som minnested, fortolker jeg både Stang og Østbergs ytringer i retning av at de handler om stedets virkningskraft. Regjeringskvartalet, fordi det har vært et terroråsted, vil på ett eller annet vis påvirker menneskene som forholder seg til det. Forskjellen ligger i om virkningskraften gjør Regjeringskvartalet mer egnet eller mindre egnet som minnested. En ytrer hvis utsagn plasserer seg et sted midt i mellom de to ytterpunktene er tidligere siterte Jan Sigurd Østberg, daglig leder i Oslo Byes Vel:

(...)En forutsetning for å ha det ved høyblokken er at vanlige borgere får lov til å besøke stedet.

Østberg mener altså det ville være naturlig å ha et minnesmerke i Regjeringskvartalet, forutsatt at minnestedet allikevel blir holdt tilgjengelig for «folk flest». Man aner her en problematisering i tråd med det jeg har tatt opp i analysen av diskursen *sikkerhet og byutvikling*. Det dreier seg om kombinasjonen av en rekke ulike behov. Regjeringskvartalet skal være et sted der statsadministrasjonen og departementene har sine arbeidsrom, med de sikkerhetskravene det innebærer, som igjen muligens innebærer mindre tilgjengelighet. Plasserer man et minnesmerke der, skal Regjeringskvartalet altså i tillegg være et sted «vanlige folk» drar for å utføre et minnearbeid. Med dette aner man igjen konturene av et tema som blir viktigere og mer present etterhvert som debatten utvikler seg i de kommende årene, og dette er blant aspektene jeg kommer tilbake til i det neste analysekapitlet.

Overordnede inntrykk av debattens første måneder

Etter å ha gått gjennom og analysert trekk og tendenser fra de første månedene etter terrorangrepet, sitter jeg med noen overordnede inntrykk og kan trekke noen foreløpige konklusjoner. Jeg problematiserer gjennom analysen det å dele debatten inn i klart avgrensede diskurser. Det viser seg allikevel at grensene mellom diskursenes temaer, i disse første månedene etter terrorangrepet, trer relativt tydelig fram. Som jeg har nevnt leser jeg ytringene som produkt av aktørenes behov for å være svært tydelige i sine standpunkter. Jeg oppfatter at sidene i den diskursive kampen er under etablering disse månedene. Det er et akutt og avgjørende behov for å kaste seg inn i kampen om definisjoner og fortolkninger av Regjeringskvartalet. Innrammingene, meningskampen og de høyst ulike fortolkningene av Regjeringskvartalet skapes av flere forskjellige aktører. Som jeg har vært inne på i kapitlet, viste det seg å være svært interessant å gjøre nærlesinger og nøye analyser også av korte notiser, småartikler og to-spørsmåls-intervjuer. I utgangspunktet hadde jeg sett for meg at denne typen artikler skulle være preget av tørre fakta, og vanskelige å lese som uttrykk for en diskursiv kamp. Da jeg gikk helt ned på ordnivå, og tok for meg konnotasjoner og assosiasjoner som ble skapt i tekstene, viste seg i at det er mulig å finne veldig mye mening i veldig lite tekst. I det neste analysekapitlet tar jeg for meg hvordan debattene og samtalene så ut fra 2012 til 2015. Jeg forfølger tildels de samme diskursene og temaavgrensningene jeg har satt opp i dette kapitlet. Jeg ser også på hvordan diskursene og avgrensningene tidvis går i oppløsning, og hvordan nye temaer kommer til etterhvert som tiden går og nye opplysninger og aktører blir deler av samtalen.

6 2012-2015: Diskurser i utvikling

Kronologi og oppløsning

I dette analysekapitlet går jeg kronologisk til verks, og tar for meg hvordan debattene så ut i 2012, 2013 og 2014 og drøyt første halvdel av 2015. Jeg ser på hvordan debattene utvikler seg, og hva som karakteriserer dem over en lengre tidsperiode. Denne sorteringen er gjort for å lettere framstille analysen på en måte som gir mening og oversikt. Etterhvert som det har kommet til nye opplysninger og nye politiske avgjørelser har dette naturlig nok virket inn på debattklimaet. Virkningen er tidvis målbar ved at mediedekningen og den offentlige debatten øker i omfang. En kronologisk gjennomgang skaper en relativ orden i kaos, og én langsgående kronologi gjør at jeg unngår å sette opp parallelle tidslinjer. Innad i hver periode jeg har sortert analysen etter, identifiserer jeg noen utvalgte viktige hendelser det året, og ser på hvordan debattene artet seg, relatert til disse hendelsene. Jeg henviser forøvrig til tidslinjen i appendiks 2 som daterer noen viktige punkter underveis i saksgangen.

Nå som jeg sorterer analysen mer kronologisk, snarere enn per diskurs, vil jeg peke på at sorteringen i ulike diskurser bare er én av mange mulige måter å forholde seg til materialet på. Å definere noe som en avgrenset diskurs er et analytisk grep. Jeg velger ut, sorterer og analyserer ut fra noen rammer jeg har skapt ut fra metodiske og teoretiske verktøy. Like viktig som å kunne etablere slike rammer, er det å kunne løse dem opp. Ytringer tøyles ikke til bare ett tema i hver artikkel, men tar tvert i mot opp i seg andre ytringer og andre temaer enn det ser ut til ved første øyekast. Analysen er framstilt med litt ulike virkemidler, avhengig av artiklenes innhold og hvor vi befinner oss i kronologien. Noen artikler blir analysert som selvstendige enheter, og i andre tilfeller setter jeg to artikler eller debattinnlegg opp mot hverandre og sammenligner dem. Den sistnevnte strategien er spesielt effektiv for å peke på ulikhetene i innramming eller vinkling av samme hendelse. Jeg vil igjen nevne at jeg ikke påberoper meg å dekke «hele debatten», selv om jeg peker på generaliseringer og tendenser. Jeg gjør enkeltnedslag og punktstudier og har etter beste evne trukket fram artikler og ytringer som får stå som representasjoner og gode eksempler for debatten som helhet. I dette kapitlet tar jeg for meg til sammen (antall) artikler, fordelt på () fra Aftenposten, () fra Klassekampen og () fra VG. Disse består til sammen av () artikler i sjangeren reportasje eller notis, og () artikler i sjangrene lederartikkel, kronikk eller leserbrev.

2012

Når det har gått noen måneder siden terrorangrepet, endrer mediedekningen seg. Det sjokkerte går gradvis over i nyanseringer og refleksjoner. I analysen av hendelsene i 2012 har jeg valgt å ta med relativt mange temaer og bruke mye plass på dem. Jeg finner en viss sammenheng mellom tiden som har gått siden angrepet, og i hvor stor grad temaene jeg tar opp i analysen blir diskutert i mediene. I 2012 er vi fortsatt ganske nære angrepet i tid, og det gjenspeiler seg i utvalget.

Det var noe annet under krigen

4. januar 2012 ble det klart at anbefalingen fra ekspertgruppene som skulle vært overlevert statsråd i Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD), Rigmor Aaserud, ble forsinket. At avgjørelsen om Regjeringskvartalet, som var lovet å komme før nyttår, dermed blir utsatt skaper reaksjoner og motsvar. 6. januar bringer Aftenposten en artikkel som tar for seg Høyblokka og Y-blokkas tilblivelseshistorie. Et nytt moment har kommet inn i historien, nemlig fortellingen om at Erling Viksjø satt på Grini under andre verdenskrig:

Ble bygget til høylytte protester. Reportasje: AP, 6.1.12.

(...) På Grini. Han [Viksjø] var levende engasjert i samfunnsspørsmål, og på vårparten i 1944 ble han arrestert av tyskerne og plassert på Grini. Her satt også Norges kommende statsminister, Einar Gerhardsen. De to fikk god kontakt, og fant hverandre i drømmen om et fritt land med et nytt funksjonalistisk regjeringsbygg. Gerhardsen fikk god anledning til å sette seg inn i Viksjøs forslag – og det var i realiteten her, på Grini under krigen, at Høyblokka ble «vedtatt». Et kort år etter at freden kom, besluttet regjeringen i statsråd å fremme saken om nytt regjeringsbygg for Stortinget. Det ble nedsatt en komité som skulle bestemme hvilke av de fire vinnerutkastene som skulle realiseres. Viksjø, som da hadde etablert sitt eget arkitektkontor, fikk ikke uventet oppdraget med å utforme både selve Høyblokka og den såkalte Y-blokka med lokk over Arne Garborgs plass.

Journalisten forteller at Viksjø satt i fangeleiren Grini under den tyske okkupasjonen av Norge under andre verdenskrig, nærmere bestemt fra 20. april 1944 og fram til frigjøringen i 1945 (NBL 1). Leseren får ingen opplysninger om hva det var som gjorde at Viksjø ble arrestert, bare at han skal ha vært «(...) levende opptatt av samfunnsspørsmål». De historiske faktaene er så vidt jeg kan bedømme korrekte nok. Dette gjelder også det at Viksjø var på Grini samtidig som senere statsminister og landsfader Einar Gerhardsen (NBL 2). Vi beveger oss inn i krigshistorien, med all den autoritet og styrke den har – slik det er diskutert i Anne Eriksens bok *Det var noe annet under krigen* (1995). Det står i artikkelen at det var under tida på Grini at Gerhardsen satte seg inn i Viksjøs konkurranseutkast. Påstanden om at det var på Grini Høyblokka ble *vedtatt* er en uhyre sterk markering av bygningens betydning i Norge

i etterkrigstida. Skribenten modererer seg riktignok noe, med ordene «i realiteten» og at ordet «vedtatt» er satt i anførselstegn. Ved å sette Viksjø, Høyblokka, Gerhardsen, Grini og andre verdenskrig i en så uttalt sammenheng, skriver man allikevel Høyblokka direkte inn i historien om okkupasjonen, motstandsbevegelsen og frigjøringen i 1945. Landsfader Gerhardsen og Høyblokkas opphavsmann Viksjø blir personifiseringer av krigserfaringene (Eriksen 1995: 28-29 og Sem 2009: 144-145). Dette skaper en autoritet ved og respekt for både idéene som ligger bak Høyblokka, og bygningen slik de framstår i dag. Formuleringen «ikke uventet» antyder at møtet mellom Viksjø og Gerhardsen på Grini var den direkte årsaken til at det var nettopp Viksjø som fikk oppdraget med å forme de nye bygningene i Regjeringskvartalet etter krigen. Denne ytringen er med på å befeste Viksjøs arbeid som et punkt i historieskrivingen om krigen, men den skurrer hvis man prøver å se for seg de faktiske forhold. Går det virkelig an å tenke seg at to krigsfanger, arrestert og holdt til fange av okkupasjonsmakten på en arbeidsleir, hadde overskudd og kapasitet til å beslutte viktige bygningspolitiske avgjørelser mens de satt fengslet? Og var det slik, i oppbyggingen av sosialdemokratiet i etterkrigstida, at det offentliges byggeoppdrag ble tildelt personer statsministeren tilfeldigvis hadde sittet fengslet sammen med?

Jeg setter denne artikkelen i sammenheng med den utsatte avgjørelsen om Høyblokkas skjebne. Enten den var skrevet i forbindelse med at avgjørelsen skulle ha kommet, eller om den er resultat av lengre planlegging, er artikkelen aktuell med tanke på at det nå skulle skje noe nytt i samtalen om Regjeringskvartalet. Det er mulig å tenke seg at Aftenpostens redaksjon, med en slik bakgrunnsartikkel, ville minne offentligheten om Høyblokkas plass i den lengre, nasjonale historien. Dermed minnes leserne på at Høyblokka er noe mer enn en uttrukket politisk og byråkratisk prosess.

Artikkelen er et godt eksempel på at omtalen av Regjeringskvartalet dekker flere diskurstemaer internt i samme artikkel. Om man for eksempel sammenligner denne artikkelen med Aftenpostens artikkel «Bygningene formet det nye Norge» (25.7.11.), som jeg diskuterte i forrige kapittel, er det noen viktige forskjeller mellom dem. Artikkelen fra august 2011 tar i likhet med denne fra januar 2012 for seg Regjeringskvartalet og Høyblokkas historie. Begge artiklene vektlegger den arkitektoniske utformingen, Viksjø-arkitekturens modernistiske uttrykk og den lange prosessen fram til bygningene sto ferdige. Forskjellen er at i denne artikkelen fra januar er sikkerhetsspørsmålet et mer grunnleggende premiss for artikkelen. Selv om artikkelen berører flere av diskursene, kan det allikevel framstå som om noen diskurser er viktigere enn andre. Dette kan ved første øyekast ha sammenheng med hvilken plass de ulike temaene får i artikkelen, men det kan også ha med utsagnetenes styrke å

gjøre. Dette er et fortolkningsspørsmål, og i min fortolkning av artikkelen er det det nasjonalhistoriske som kommer tydeligst fram. Selv om det at Viksjø og Gerhardsen satt på Grini sammen ikke er en ny opplysning, blir allikevel sammenstillingen av Høyblokka og andre verdenskrig på sett og vis nokså overraskende. Overraskelsen og koblingen til krigshistorien blir effektive verktøy for å minne leseren om at det er nasjonalhistoriens bygning vi har med å gjøre, ikke bare en politisk prosess som har gått i stå.

Tilbake til terroråstedet

16. april til 22. juni 2012 foregikk rettssaken mot gjerningsmannen i Oslo Tingrett. Materialet fra denne perioden er ikke uventet svært preget av dette. Et massivt medieoppbud fra inn- og utland dekket forklaringene og prosedyrene i realtid på internett og i papiravisene i etterkant. Regjeringskvartalet og eksplosjonen der trer litt i bakgrunnen av dekningen fra rettssaken. På grunn av omfanget handlet de fleste dagene i rettssalen om skytingen og ofrene på Utøya. Artiklene fra dagene i retten som handlet om Regjeringskvartalet, sender oss imidlertid rett tilbake til terroråstedet. En rettssak er en systematisk framlegging av fakta, som blir formidlet i avisartiklene. Avisene bruker ulike vinklinger og innramminger, og dette skaper kontraster i dekningen. I to artikler fra 25.4.12., publisert i henholdsvis Klassekampen og VG, finner vi eksempler på dette. Om jeg skal oppsummere effekten av de ulike innrammingene veldig kort, skaper de nesten to forskjellige historier om samme hendelse. Vi kan kalle historien i VG for «det som skjedde», og historien i Klassekampen for «det som *ikke* skjedde».

Åtte meter mellom liv og død. Reportasje: VG, 25.4.12.

Her går to kvinner vel åtte meter fra hverandre i regjeringskvartalet. Én dør. Én overlever.(...)

VG har på bakgrunn av bildet beregnet avstanden mellom dem til om lag åtte meter, men selv om gjødselbomba på 950 kilo har eksplodert, er det ingen av dem som syntes å registrere ildkula som er på vei mot dem fra inngangspartiet til Høyblokka. Under ett sekund senere slår trykkbølgen de to kvinnene i bakken, og mens Knutsen blir drept av splinter og fragmenter fra bomben, reiser 47-åringen seg raskt og løper bort fra stedet (...)

Dersom det er et bygg imellom, vil dette kunne ta av for trykkbølgen, forklarte bombeeksperten i retten i går.(...)

Tilbake i regjeringskvartalet ligger åtte personer døde. I tillegg får ytterligere minst 200 personer fysiske skader etter den kraftige eksplosjonen. I rettssalen satt en uberørt Breivik og fulgte både bombeekspertens forklaring og billedmaterialet som ble lagt frem med oppmerksomt blikk.

Inferno ved høyblokka. Reportasje, KK, 25.4.12

(...)Blokka sto støtt. Selv om bomben gjorde enorm menneskelig og materiell skade, var det mye som manglet på at Breiviks mål ble nådd. Svein Olav Christensen i Forsvarsbygg mener Breivik måtte ha lagd en mye kraftigere bombe dersom høyblokka skulle ha rast sammen.- Høyblokka er et veldig kraftig bygg. Det krever store beregninger for å finne ut hvor mye

kraftigere Breiviks bombe skulle vært dersom høyblokka skulle rast sammen, opplyste han i retten. Christiansen sa at bomben måtte vært «mye kraftigere» og kanskje mer enn dobbelt så stor som Breiviks bombe på 950 kilo, dersom høyblokka skulle rast sammen. Han avkreftet også en utbredt oppfatning om at skadevirkningene ville blitt mye større dersom Breivik ikke hadde plassert bombebilen rett over en underjordisk garasje.

Begge artiklene ble publisert dagen etter at retten har fått høre om hvordan bomben eksploderte, hva slags materielle skader den forårsaket, og skildringer av hvordan ofrene ble skadet og drept. Bombeekspert Svein Olav Christensen la fram overvåkningsbildet som er gjengitt i VG under sin forklaring. Han fortalte retten om de tekniske aspektene og om virkningen av bomben. Begge artiklene bygger på denne forklaringen, men de to avisenes formidling av hva som ble lagt fram i retten er imidlertid svært ulik.

I VGs framstilling suppleres Christensens vitneforklaring med en beskrivelse av et overvåkningsbilde som også ble lagt fram i rettssaken. Bildet viser to kvinner på hver sin side av fontenen på Einar Gerhardsens plass. Bildet, sammen med teksten, forteller historien om hvor kort det var mellom de to kvinnene, og at den ene ble drept i eksplosjonen og at den andre overlevde. Dette er en personfokustert vinkling av hendelsen, der de to kvinnene blir brukt som case og illustrasjon på det som skjedde. Artikkelen forteller om konsekvensene av eksplosjonen, om personskadene og om hvor tilfeldig det var hvem som ble ofre og hvem som slapp unna. VGs oppslag er satt opp over en dobbeltside. På venstre side vises teksten sammen med overvåkningsbildet, og på høyre side en illustrasjon av Regjeringskvartalet, sett i fugleperspektiv. Det er merket av på illustrasjonen hvor de som døde eller ble skadet i eksplosjonen befant seg da det smalt. Denne innrammingen, der overskrift, tekst og bilder utgjør en helhetlig framstilling, sender leseren til bygningene i Regjeringskvartalet i det bomben nettopp har gått av. Vi leser detaljerte skildringer av selve smellet, flammene og hvor mange meter trykket og flammene fra eksplosjonen eksplosjonens rakk. Med de teoretiske perspektivene mine i bakhodet, er dette et eksempel på at man snakker om Regjeringskvartalets *virkningskraft*. Rent teknisk handler det også om bombens fysiske virkningskraft og konsekvensene den fikk. Stedet blir ekstremt farlig, en krigssone der kun få meter skiller mellom liv og død. Illustrasjonen gir en oversikt over nøyaktig hvor ofrene befant seg, og den tydeliggjør hvor stort området bomben rakk over er. Dette gjør at ikke bare Høyblokka, men hele kvartalet og de andre bygningene i Regjeringskvartalet gis en virkning på leseren og på de som eventuelt måtte befinne seg der i nåtid.

Klassekampens framstilling, skiller seg tydelig fra VGs oppslag i både tekst og bilde. Når avissidene stilles mot hverandre, slik jeg gjør med faksimilene, er kontrasten voldsom.

Overskriften «Inferno ved høyblokka» vitner om at innholdet i artiklene rent faktisk er basert på den samme vitneforklaringen. I Klassekampens oppslag er det allikevel en stor kontrast mellom tekst og bilde. Illustrasjonen er en rettstegning, der man ser gjerningsmannen og en av dommerne i tingretten. Med fare for å legge for mye inn i rettstegnerens uttrykk og deskens oppsett av denne siden, kan også tegningen sies å forsterke meningsinnholdet jeg gjennom min fortolkning finner i teksten. Første del av teksten i Klassekampens artikkel er relativt lik framstillingen i VG-artikkelen. Journalisten skildrer eksplosjonen og ødeleggelsene i Regjeringskvartalet, og beskriver hvor de døde og skadde befant seg da det smalt. Når artikkelen gjengir Christensens vitneforklaring, skjer det et interessant skille mellom de to framstillingene. Måten forklaringen er gjengitt på fortolker jeg som en form for objektivisering av idéen om et motstandsdyktig bygg. Høyblokka og dens styrke blir bokstavelig talt materialisert av det faktum at den faktisk sto gjennom eksposjonen. Selv om gjerningsmannen kunne plassert bombebilen annerledes, ville han, i følge vitneforklaringen, uansett ikke lyktes med å få Høyblokka til å rase sammen. Framstillinga i Klassekampen kan leses som en del av et samtaleemne som dukker opp også andre steder i det diskursive feltet, nemlig at Høyblokka, ved at den fysisk sto i mot skaden gjerningsmannen forsøkte å påføre den, er et symbol for motstanden mot terroristen. Ved å vektlegge dette aspektet i artikkelen, er ikke stedets virkningskraft som terroråsted like sterk som det kommer fram i VG-artikkelen, men materialiseringen av en ideologi blir desto sterkere. Utformingen av artiklene og billedbruken forsterker denne kontrasten i framstillingen i de to avisene.

Et sted for et minnesmerke?

Våren 2012 begynner arbeidet med det som skal bli de offentlige, nasjonale minnesmerkene etter 22. juli. Den nasjonale styringsgruppen for minnesmerket, ledet av Åse Kleveland, skal på oppdrag fra Regjeringen utrede hvor minnesmerket skal ligge. Kravene til minnesmerket i Oslo som gruppen arbeider etter, at det skal ligge på et rolig og nøytralt sted, uten religiøs eller partipolitisk tilknytning. En del mulige plasseringer blir forkastet fordi de ikke oppfyller disse kravene. Gruppen innstiller på at et nasjonalt minnesmerke bør ligge på Nisseberget, i utkanten av Slottsparken. Innstillingen sier at Regjeringskvartalet kunne vært et egnet sted, men at det knytter seg stor usikkerhet til den videre planprosessen, og setter dette på plass nummer to (KD2012a). Dette var et kontroversielt forslag. Det ble kritisert at minnesmerket verken skulle ligge i nærheten av der hendelsen utspant seg, eller ved plassen som hadde vært det største, spontane minnestedet umiddelbart etter angrepene. (Bergmo et.al. 2012). I slutten av juni 2012 bestemte daværende kulturminister Anniken Huitfeldt at det permanente, nasjonale minnesmerket allikevel skulle ligge i Regjeringskvartalet. Det ble bestemt at det også skulle etableres et midlertidig minnested som kunne være i bruk også underveis i plan- og byggeprosessen fram mot gjenoppbyggingen av Regjeringskvartalet (KD 2012b).

Sted for et minnesmerke. Kommentar: AP, 27.4.12.

«Hva har Slottsparken med 22. juli å gjøre?» Slik lød en leserkommentar på Aftenposten.no straks styringsgruppen for nasjonale minnesmerker hadde lagt frem forslaget om å reise hovedstadens minnesmerke over 22. juli ved Nisseberget i Slottsparken. (...) Den enkelte kan spørre seg selv: Når du og jeg oppsøker steder hvor skjebnesvangre hendelser har funnet sted, hvor vil vi da oppleve at vi kommer tettest innpå?(...) Et minnesmerke må ikke nødvendigvis være på stedet, men det får en egen kraft og ekthet hvis hendelsen og stedet er knyttet sammen, slik at jeg kan stanse opp og la det synke inn: Her var det. (...) Vår fremste tenker på området, Christian Norberg-Schulz, kalte det «Genius loci»-stedets ånd. I regjeringskvartalet vil det sikkert være plass for et minnested med det riktige budskap.

Kommentarartikkelen tar opp og sier seg enig i protestene mot styringsgruppens forslag. Dette er et av få eksempler i materialet på at de teoretiske og analytiske begrepene jeg benytter meg av faktisk er tilstede i den opprinnelige teksten. I denne ytringen er det helt tydelig at Regjeringskvartalet har en virkningskraft som påvirker menneskers tanker og handlinger: «Et minnesmerke (...) får en egen kraft og ekthet hvis hendelsen og stedet er knyttet sammen». Rett nok kaller skribenten fenomenet *genius loci* – stedets ånd – etter Norberg-Schulz. Dette er bare ett av flere mulige navn på erkjennelsen av stedets virkning på menneskene. Regjeringskvartalet blir et minnested fordi hendelsen skjedde nettopp der, og den fysiske nærheten til stedet gjør at minnene kan gjenoppleves. Det latinske faguttrykket, referansen til Norberg-Schulz, og omtalen av ham som «vår fremste tenker på området»,

[illegible]

Fig. 6-3: VG 23.7.12., side.10-11. Faksimile: Retriever/A-tekst

Klokken 15.25. 22. juli 2012. Reportasje: VG, 23.7.12.

Det er på minuttet ett år siden bomben gikk av. Foran Regjeringskvartalet legger to kvinner ned roser. KLOKKEN 15.25 den 22. juli i fjor. Et tungt drønn starter foran Høyblokka og brer seg utover Oslo. Brannalarmen går. Det skrikes. Glass treffer bakken og knuser. Sirenene kommer nærmere og nærmere. Brannalarmen stopper ikke. Nøyaktig ett år senere er det ryddig på bakken. (...) Det er litt kaldere i luften. Men solen er mer til stede enn den var da Anders Behring Breivik angrep. Foran Høyblokka står et hundretall mennesker. (...) De minnes de åtte som mistet livet i eller rundt Høyblokka. Noen legger ned blomster. Noen ser ned i bakken. Andre ser opp mot himmelen. (...) Klokken slår 15.25. Alle er stille. I ett minutt. Den tomme stillheten får mange til å felle tårer og holde rundt hverandre.

Sosiologen Paul Connerton skriver i sin bok *How societies remember* (1989) om hvordan minneseremonier knytter betydningsfulle hendelser til den kollektive hukommelsen.

Minneseremonier er *gjøren*, der man ved å gjenoppleve hendelsen som skapert minnet, knytter det til kontinuitet og gruppetilhørighet (Connerton 1989:71). Det nøyaktige tidspunktet, blomsternedleggelsene og minuttet med stillhet som er skildret i VG-artikkelen gjør denne markeringen til et rituale. Det repeterer i tid og rom hendelsene ett år tidligere. Connerton peker på hvordan kalendarske riter eksplisitt knytter ritualet til hendelsen, og markerer en kontinuitet mellom det som skjedde da og det som skjer nå (Connerton 1989: 45). At det foregår et rituale i Regjeringskvartalet kan også være en del av diskusjonen om hvor minnesmerkene skal ligge. De berørte og de som velger å ta del i ritualet plasserer det i Regjeringskvartalet. Regjeringskvartalet, uavhengig av om det plasseres et minnesmerke der eller ikke, *er* allerede minnested. Aktørene oppsøker det fysiske og geografiske stedet hendelsen faktisk utspant seg, og de utfører et rituale. Gjennom rituell praksis og det som kan være et ønske om å komme så nær som mulig, har deltakerne i markeringen bestemt at, i hvert fall for dem, vil Regjeringskvartalet fortolkes og fungere som et minnested.

22. juli-kommisjonens rapport

Avslutningsvis i dette underkapitlet vil jeg nevne en hendelse som i høyeste grad berører samtalen om Regjeringskvartalet, men som jeg ikke tar for meg i analysen. 22. juli-kommisjonen, ledet av Alexandra Bech Gjørsv, la fram sin rapport 13.8.12. Kommisjonen kommer med kritikk av sikkerheten i Regjeringskvartalet, og særlig av at Grubbegata ikke var avstengt. Når jeg ikke ser på denne hendelsen i min analyse, er det først og fremst på grunn av behovet for avgrensning. I artiklene i kjølvannet av kommisjonsrapporten, finner man absolutt diskusjoner om Regjeringskvartalet. Hovedinnholdet i de fleste artiklene er imidlertid kritikken mot Regjeringen, som er et tema som ligger noe utenfor min analyse.

2013

Ser man på utvalget av artikler fra dette året, er det fram til på vårparten relativt stille i debattene om Regjeringskvartalet. Artiklene jeg tar for meg fra 2013 er fra debatten utover sommeren og høsten. De knytter seg at det ble lagt fram en såkalt Konseptutvalgsutredning (heretter KVVU), som foreslår å rive både Høyblokka og Y-blokka.

Rivningsanbefaling og protest

De viktigste debattene kommer i kjølvannet av resultatene i KVVUen. Bakgrunnen er at arkitektfirmaene Metier AS, OPAK AS og LPO arkitekter AS i august 2012 startet arbeidet med KVVUen. Denne utredningen skulle berede grunnen for de videre avgjørelsene om hva som skal skje med Regjeringskvartalets. Regjeringen bestemte i januar 2012 at et nytt Regjeringskvartal fortsatt skal ligge der Regjeringskvartalet er i dag. Statsråd Rigmor Aaserud i KAD erklærer i januar 2013 at hun ønsker seg mer debatt om Regjeringskvartalet. Resultatene i KVVUen skal være en anbefaling fra fagmiljøet, selve avgjørelsen er det politikerne som tar. I artikkelen i Klassekampen sier Aaserud at hun vil «(...) trekke allmennheten inn og få mer debatt om å rive eller ikke-rive» (Klassekampen 2.1.13.). Samtidig kommer valget (høsten 2013) inn i bildet, ved at Aaserud sier hun håper på debatt, men at Regjeringskvartalet ikke skal bli en valgkampsak. Statsråden, som diskursaktør, sender indirekte ut en påminnelse om at avgjørelsen om Regjeringskvartalet er en politisk beslutning,. Utfallet vil kunne variere, avhengig av hvem som sitter med makten etter valget.

Metier, OPAK og LPO legger fram sin rapport i slutten av juni 2013. Utredningen ser på behovene for regjeringslokaler, hvilke muligheter som allerede finnes i området og setter opp ulike alternativer. I en økonomisk analyse heter det i KVVUen at det «For Høyblokka og Y-blokka synes det samfunnsøkonomisk riktig å erstatte dagens bygninger med nybygg. G-blokka er mest lønnsom ved gjenbruk (...)». Etter å ha studert og analysert de ulike alternativene ut fra hvilket som best oppfyller kravene til samlokalisering, arbeidsformer og bevaring, er konklusjonen at både Høyblokka, Y-blokka, R-blokka og S-blokka blir anbefalt revet og erstattet av nybygg, og at G-blokka (Gamle Regjeringsbygning) bevares.

Anbefalingen i KVVUen fører til bred mediedekning og mange reaksjoner gjennom sommeren og høsten. Kunsten og arkitekturen – eller Picasso og Viksjø – er de viktigste samtaleemnene i de fleste debattartiklene og reportasjene i mitt utvalg fra 2013. Et overveldende flertall av de som ytrer seg i debatten disse månedene er motstandere av forslaget om riving, og argumenterer høylytt for verne både Høyblokka og Y-blokka. Det er

utfordrende å analysere en debatt der de aller fleste ytringene skriver seg fra tilhengere av den ene siden av saken. En svakhet blir dermed at aktørene som står på den andre siden, de som gjerne vil ha bygningene revet, i mindre grad kommer fram i analysen. Mot slutten av dette underkapitlet analyserer jeg to leserbrev som representerer denne siden, men de er altså i fåtall blant ytrerne totalt sett. Når jeg ser på ytringene fra de som vil at bygningene skal bevares, kan det ved første øyekast se ut til at argumentene er like i alle disse ytringene. Det kan sies at diskursen i en kort periode består av aktører som ikke gjør så mye mer enn å si seg enige med hverandre. Når jeg leser ytringene mer nøye, og bryter ned argumentene i dem, viser det seg imidlertid at fortolkningene av, og verdiene som tilskrives bygningene, allikevel er ganske varierte. Nøkkelen ligger i å undersøke de interne argumentsforskjellene i en samling ytringer som tilsynelatende ligner hverandre.

Picassokunst og pengesluk

Gjenreis Picasso! Reportasje: AP, 21.6.13.

(...) Utstillingen er et stillfarende, om enn klart, argument for at kulturminner som kan knyttes direkte til internasjonal og norsk modernisme, må få stå og settes i stand. Det vil si at Høyblokka (1958) og Y-blokken (1969) trenger beskyttelse. (...) Riksantikvaren har sammenlignet Høyblokkas symbolbetydning med Slottet, Stortinget og FN-bygningen i New York. Jeg deler vurderingen, og opplever utstillingen i Arkitekturmuseet som et viktig bidrag i en aktuell debatt om Regjeringskvartalets fremtidige skjebne. Nå er det er bare å håpe på mot og velvilje hos politiske og antikvariske myndigheter.

I tillegg til at KVUen og rivningsanbefalingen ble lagt fram, er det en annen hendelse på omlag samme tid som aktualiseres i de samme debattene. Nasjonalmuseet Arkitektur (Arkitekturmuseet) åpner 19. juni 2013 utstillingen «Picasso – Oslo». Utstillingen viser fotografier og modeller av bygningene i Regjeringskvartalet, sammen med Picassos originale skisser til utsmykningen i Høyblokka og Y-blokka. Utstillingen var et samarbeid mellom Nasjonalmuseet og Riksantikvaren, og museet skriver selv i omtalen av utstillingen at den er ment som et innlegg i debatten (NM 2013). Også når utstillingen omtales i avisartiklene i mitt utvalg, leser jeg at den forstås som et debattinnlegg.

Denne artikkelen var altså aktuell og publisert noen dager før anbefalingene i KVUen ble lagt fram, men journalisten later til å være forberedt på konfliktene som var i emning. Teksten er småskåren og relativt kort. Jeg finner at denne teksten, i løpet av noen få setninger, legger fram en svært tydelig evaluering av *hva* det er som er viktigst med Regjeringskvartalet. Dette oppsummeres i artikkelens tittel– «Gjenreis Picasso!». Det som møter leseren er altså en erklæring om at det først og fremst er *Picasso* – som i kunsten hans i

Regjeringskvartalet – som skal og må gjenreises. Teksten sier ikke noe som går i retning av å devaluere andre verdier i Regjeringskvartalet, men den utpeker én prioritering som viktigere enn de andre. Det er kunsten må på ny må løftes opp og fram. Også videre i omtalen av utstillingen får Picasso (naturlig nok) mesteparten av plassen. Omtalen skriver at utstillingen «demonstrerer kvaliteter av format», og dette dreier seg altså om de kunstneriske kvalitetene.

En kommentarartikkel i Aftenposten, publisert like etter at KVUen ble offentliggjort, problematiserer det økonomiske aspektet, og går inn for å gjøre et forsøk på å forklare hva det er med bygningene som gjør dem umulige å prissette. Samtidig peker han på noe som også er en del av min analyse, nemlig at aktørene i «rive-leiren» er uenige med «bevare-leiren» på flere plan. Det handler ikke bare om bygningene skal få stå eller ikke, det handler også om selve premissene for debatten.

Prislappen som ikke finnes. Kommentar: AP, 28.6.13.

Å rehabilitere Høyblokken blir altså 400 millioner kroner dyrere enn å bygge et tilsvarende nybygg, ifølge utredernes beregninger. Deres oppdrag var blant annet å finne den mest samfunnsøkonomiske løsningen for et nytt regjeringskvartal, og da finner de det «vanskelig å anbefale bevaring av Høyblokka». Verdien av bevaring må da overstige 400 millioner kroner. Og slik er det jo ikke. Eller hva?

(...)

Holme og andre bevaringstilhengere løfter frem det tidstypiske ved utformingen, forbindelseslinjene til den nye velferdsstaten, pionérmotodene i materialbruk, de intime sammenhengene mellom arkitektur og både utvendig og innvendig kunst, som var et resultat av samarbeidet mellom arkitekt Erling Viksjø og kunstnere som Carl Nesjar og Pablo Picasso.

(...)

Verdien av alt dette, da? Hvor mange millioner? Eller skal vi vedgå like godt først som sist at det finnes noe, også når det skal bygges et nytt regjeringskvartal, som ikke kan tallfestes?

(...)

De anbefaler riving – det gir billigere, mer effektive og mer funksjonelle løsninger. Men bevaring av både Høyblokken og Y-blokken lar seg inkorporere i deres Konsept Øst. Dersom politikerne vil. Dermed er posisjonene gitt. Handler et nytt regjeringskvartal mest om funksjonalitet, sikkerhet og økonomi? Hvor tungt skal vernehensynene veie? De som klarer å bestemme premissene for debatten, vil også vinne den.

I KVUen er det én av setningene jeg har sitert som det later til at provoserer de som vil bevare bygningene spesielt mye: «For Høyblokka og Y-blokka synes det *samfunnsøkonomisk riktig* å erstatte dagens bygninger med nybygg.» (KVU: 5, min uthevn.). Det dreier seg altså om en debatt som ikke bare handler om at bygningene skal få stå eller ikke. Aktørene i «rive-leiren» og «bevare-leiren» er tilsynelatende også fundamentalt uenige i selve premisset for debatten. Det kan leses om den klassiske børs- og katedral-dikotomien: For vernetilhengerne er byggenes verneverdi umulig å plassere innenfor pengeøkonomiens grenser. Spørsmålet om hvilket alternativ av å rive eller bevare som best gavner samfunnets fellesøkonomi, blir

besvart med argumenter om at kunsten og arkitekturen ikke passer inn i dette regnestykket. Teksten jeg gjengir ovenfor her, påpeker dette: De ulike aktørene som mener seg meningsberettigede er ikke enige med hverandre om hva det er de diskuterer. Premissene er ikke fastlagt og man ender opp med å svare på et annet spørsmål enn det man blir stilt.

Min fortolkning av denne kommentarartikkelen er at journalisten prøver å diskutere problemet med disse ikke fastlagte premissene. Samtidig som han sier at det er dette som er hovedproblemet i debatten, blir ytringene et uttrykk for at kommentatoren også selv stiller seg på «katedral-siden». Han gjentar riksantikvar Holmes argumenter, og sier indirekte at kunstuttrykkene og bevaringen av dem må tas ut av de rent økonomiske spørsmålene. Det finnes altså ingen prislapp som kan betegne dem. KVUen er et langt og komplisert dokument. Over omlag 150 sider har arkitektfirmaene som fikk oppdraget med å skrive den, forsøkt å veie de ulike analysene mot hverandre. Min lesing av KVUen er at, til tross for at konklusjonen ble å anbefale å rive Høyblokka og Y-blokka, er det i det minste gjort gode forsøk på å argumentere for hvorfor. Selv om det økonomiske ble tungen på vektskålen, legger KVUen fram at både Riksantikvaren, Byantikvaren, KORO og Fortidsminneforeningen ble tatt inn som høringsinstanser underveis i arbeidet. Den legger også fram at arkitektfirmaene som har skrevet utredningen er klar over og legger vekt på at det finnes «(...) både statlige og kommunale dokumenter som beskriver bygningenes høye verneverdi.» (KVU: 58). I rive- eller bevare-debatten kan det tidvis virke som om KVUen blir lest nærmest som fanden leser Bibelen. Samtidig er dette med at premissene forble uavklarte et sentralt problem i debatten. Å fullt ut avklare dem er ikke et krav det er mulig å stille til en diskurs, i hvert fall ikke til påstander i diskursen som allerede er ytret. Jeg vil ikke legge inn noen vurdering av hvordan debatten artet seg. Samtidig vil jeg peke på at uavklarte premisser og steile fronter førte til en svært langtrukken og tidvis opphetet debatt, uten at man egentlig kom fram til løsninger som alle parter virker å kunne akseptere.

Historieløshet og historisk læring

I tillegg til at samfunnsøkonomien og kunstverdien tilsynelatende blir gjensidig utelukkende premisser for debatten, kommer *historien* til syne som et tredje faktor, som en del diskuraktører krever at blir tatt hensyn til. Dette utelukker ikke de to andre premissene i samme grad, men det fører allikevel til at de diskursive strukturene tidvis blir vanskelige å skille ut – for hva er det egentlig aktørene diskuterer? En tendens i artiklene som følger av forslaget i KVUen, er diskursaktørenes opprop om å lære av historien, og at det sendes ut

beskyldninger om *historieløshet*. I dette leser jeg en normativ og moralsk overtone i materialet. Dette er en fortolkning av begrepet «historieløs» jeg finner i programerklæringen i Anne Eriksens bok *Historie, minne og myte*:

(...) For historieløshet er mer enn simpel uvitenhet. Ordet forbindes med mangel på identitet, tilhørighet, sosial synlighet og sosiale og politiske interesser. Samtidig kan det fungere som en beskyldning (...) og får da gjerne overtoner av moralsk forargelse: De historieløse mangler ikke bare identitet, men også ansvarsfølelse, de er uten ankerfeste og forpliktelse i tilværelsen. Historieløshet blir til asosialitet. Dem demokratiske 'retten til en fortid' glir over i 'plikten til en fortid', og kan få både politiske og moralske implikasjoner (Eriksen 1999: 9)

Begrepet *historieløs* blir et skjellsord. En beskyldning om å være historieløs, blir en beskyldning om ansvarsløshet og manglende interesse for både den egne og den felles identiteten. I artiklene brukes begrepet *historieløs(t)* om både andre aktører, og om selve rivningsanbefalingen. Akkurat *hva* det er som gjør noe eller noen historieløs(e), eller hvilken del av historien det dermed er som mangler, er ikke nødvendigvis verken uttalt eller likeartet i ytringene som sender ut en slik beskyldning.

Historieløst forslag. Kommentar: AP, 29.6.13.

(...) Flere har allerede beskrevet bygget som stygt og moden for utskiftning både før og etter 22. Juli. Men bygget er unikt i norsk arkitekturhistorie. (...)

Mister historien. Verkene er en integrert del av bygget – som må betraktes som en kunstnerisk helhet og ikke en beholder. Å isolere verk blir som bare å beholde deler av en skulptur og kassere resten. Bygget er også et unikt uttrykk for sin samtid. Ved å dele det opp i fragmenter som presenteres som deler av andre bygg – eller kanskje som objekter i et museum – vil vi miste en del av vår etterkrigshistorie. Bygget var designet for stedet der det ble reist. Forslaget er, alt i alt, historieløst og tankeløst. Bygget bør bevares og renoveres. Ikke bare på grunn av den historiske verdien, men på grunn av kunsten som inngår i det.

I denne kommentaren er kommentatoren først og fremst opptatt av byggemetoden og naturbetongen i Høyblokka og Y-blokka. Metoden er den direkte årsaken til at utsmykningen har det skribenten regner som kunstnerisk kvalitet, og den gjør bygningene til en helhet av kunst og arkitektur. Dette peker tilbake konteksten jeg diskuterte i kapittel 4. Den gang Høyblokka ble skapt, var naturbetong og sandblåsing en ny måte å bruke materialene på. I denne kommentaren fortolkes utsmykningen som et vendepunkt i kunsthistorien, ved at den representerer nye måter å skape fullstendig integrert kunst på. Å fjerne kunsten fra byggverket den er integrert i, ved å bokstavelig talt skjære veggene ut fra konstruksjonen, later det til at skribenten mener forringer kunstens ytringsverdi, og fjerner dette punktet i kunsthistorien. Det kan virke som om kommentatoren beskylder de som vil rive bygningene for «kunsthistorie-historieløshet». Denne ytrerens motstandere blir uvitende, både generelt om det modernistiske kunst- og arkitekturuttrykket generelt, og spesielt om kunstverket

Høyblokka regnes for å være. Det er altså *uvitenheten* som gjør det mulig for ytrerens motstandere å komme med det han betegner som et kunstfaglig uholdbart forslag.

Ved en nærmere gjennomlesing av sitatet jeg presenterer ovenfor, er det allikevel noe med denne umiddelbare fortolkningen som skurrer. I hele teksten har kommentatoren skrevet om Viksjø og Picasso og vektlagt kunsten i Høyblokka og Y-blokka som bygningenes mest verdifulle egenskap. Dette leser jeg som et *kunsthistorisk* standpunkt. I de siste setningene i sitatet, blir derimot kunsten og historien behandlet som to adskilte enheter: «Bygget bør bevares og renoveres. Ikke bare på grunn av den historiske verdien, men på grunn av kunsten som inngår i det.». Plutselig er det ikke *kunsten* er historisk, og det dukker opp en annen, ikke definert, *historisk verdi*. Mitt poeng med å dissekere, vri og vende og finstudere dette utsagnet, er for å enda en gang peke ut et aspekt ved debattene som er interessant, og svært relevant å problematisere: Ordet *historieløst* brukes som erklæring og slagord. Det er en beskyldning det later til å være lett å gripe til, for å skape overskrifter som provoserer og vekker nysgjerrighet. Samtidig, og dette er kjernen i min kritikk, klarer jeg som avisleser ikke å forstå hva det er som egentlig gjør rivningsforslaget *historieløst*. Først er det *kunsthistorien* (eller mangelen på respekt for den), deretter er det de langt vagere «historiske verdiene». Jeg har pekt på dette tidligere i analysen, i min problematisering av ord og begreper som «hele historien» og «symbol». Jeg finner altså at begrepet *historieløst* brukes på en svært utydelig måte i denne artikkelen, særlig om man går detaljert inn og spør om *hvilken historie* det egentlig gjelder. Samtidig blir også denne måten å knytte an til Historien med stor H brukt som en mer *generell* argumentasjon. Jeg vil fortolke dette «historiens sus» som en særegen og helt spesiell form for stedets virkningskraft. Ved å snakke om bygningene som punkter i en historisk kontinuitet, løftes de opp fra det prosaiske hverdagslivet, preget byråkratiske spørsmål og økonomiske analyser. Det som er *historisk* blir også det som er *mest viktig*.

... eller bare stygt?

Det er lett å la seg forlede til å tro at det bare var diskursaktørene som var opptatt av de økonomiske aspektene som ytret seg *for* å rive Høyblokka og Y-blokka. Som jeg har påpekt flere ganger, er det ikke mulig å dele inn disse diskursene i så tydelige grupperinger. Selv om de er i mindretall, finnes det også aktører fra kunst- og arkitektur-feltene som tar til orde for å rive bygningene, og baserer dette på sine rent kunst- og arkitekturfaglige vurderinger. To leserbrev fra juli og august 2013 tar opp og vurderer den kunstneriske kvaliteten, og ser hele saken som en anledning til å bli kvitt bygningene:

Riv makkverket! Leserbrev: KK, 2.7.13.

Det er selsomt å se brutalismens forkjempere igjen gjøre seg gjeldende i samfunnsdebatten, med krav om å bevare Erling Viksjøs forferdelige bygningskompleks – et fremmedlegeme i Oslo som ikke en sjel kalte noen skjønnhet før 2011. Skulle vi være historisk korrekte skulle vi slettes ikke ha noe brutalistisk Viksjø-bygg midt i sentrum, men det opprinnelige Empirekvartalet som Viksjø ødela for noen tiår siden. Regjeringskvartalet etter 50-tallsarkitektenes herjinger kan arkitektonisk karakteriseres som søppel; menneskefiendtlig, mastodontisk, nitrist, grått, og med total forakt for omgivelsene. (...) Det er hjerteskjærende at vakre bygninger som Finansdepartementet og Deichmanske bibliotek skal slås i hjel av Viksjøs sovjetgrå blokker. Å rive er både arkitektonisk, byutviklingsmessig, funksjonelt, trivselsmessig, sikkerhetsmessig og økonomisk riktig.

Viksjøs kulturvandalisme. Leserbrev: AP, 7.8.13.

(...)Begrunnelsene for bevaring er svevende og klisjépreget, til tross for stort kunstfaglig skjønn. Vi får høre at de to bygningene er bærere av historiske, symbolske og arkitektoniske verdier, som er viktige å bringe videre i en moderne byutvikling. (...)Men det er tvilsomt, eller i alle fall diskutabelt, om den er bærer av historiske, symbolske og arkitektoniske verdier. (...) Det har vært en klar målsetning ved den funksjonalistiske arkitekturen at den skal forkaste fortiden og tenke nyskapende. Av den grunn falt det også helt naturlig at man fikk fjernet Empirekvartalet, en av de meste verneverdige deler av Oslo fra tidlig 1800-tall. Høyblokken trengte jo plass, og det nye var mer verdifullt enn det gamle. (...) Det samme søkte Viksjø å realisere i Høyblokken og Yblokken. Men det er en tidløshet av samme art som i en steinblokk: en tidløshet uten historisk interesse, annet enn som kulturvandalisme og åndelig fattigdom.

At debattens aktører er uenige i hva som er god kunst, og at stygt og pent er flytende størrelser, er på ingen måte en radikal observasjon. Det er mulig å fortolke disse innleggene som minoritetens forfriskende korreks til, og protest på den typen kunstfortolkning som later til å være i flertall. Når bevaringstilhengerne og Viksjø- og Picasso-fansen tyr til de store superlativene for å karakterisere den verdifulle kunsten, må også de som er uenige formulere seg i spissfindige og tydelige ordelag. I tillegg til de estetiske vurderingene av arkitekturen, er det i tillegg et annet, og kanskje enda mer interessant aspekt som dukker opp i begge disse leserbrevene: Som jeg har nevnt, finnes det andre ytringer i debatten som bruker begrepet *historieløshet* som beskyldning og skjellsord. I disse to ytringene, skjer nesten det motsatte. Det handler om et ønske om å ta bort det materielle uttrykkene for den nyeste biten av historien (altså Høyblokka og Y-blokka), for å få tilbake noen kvaliteter området en gang hadde, men som det mistet som en konsekvens av betongarkitekturen. Begge skribentene peker på det jeg fortolker at de mener er en sentral, og i ettertid lite heldig, faktor ved den modernistiske arkitekturen: At den var *for* fremtidsrettet, og på den måten utraderte andre bygninger og verdier man i nåtid helst skulle sett at ble bevart.

De to tekstene skiller seg fra mange andre ytringer i debatten også på et annet sentralt punkt: De snakker *ikke* om at bygningene kan fortolkes som et «minnested», et «proteststed» eller et «nasjonalhistoriested». Tekstene tar kun for seg bygningenes estetiske, arkitektoniske

og kunstneriske verdi. Vurderingene gjøres med ord som «(...) forferdelige bygningskompleks» og «(...) mastodontisk, nitrist, grått, og med total forakt for omgivelsene.». Disse ytringene leser jeg som vurderinger av den estetiske og arkitektoniske kvaliteten. Jeg tror dette kan ha sammenheng med at Høyblokka og Y-blokka tidligere i debatten har blitt fortolket som materialiseringer av sosialdemokratiet, demokratiske verdier og nasjonens historie. Dette kan man anta at er verdier som også ytrerne i disse to leserbrevene finner at er positive. Dermed blir det også vanskelig å dra dem inn, når poenget er å oppfordre til å rive bygningene. Den nasjonale verdien er allerede «kapret» av aktørene som heller ønsker å bevare bygningene

Problematiserte premisser

At de ulike aktørene ikke er enige i hvilke premisser som skal styre avgjørelsen er én sak. I tillegg kan hvert enkelttema, for eksempel økonomien og sikkerheten, også trekkes i tvil. Høsten 2013 legger Riksantikvaren fram *sin* utredning om Regjeringskvartalet. Denne er bestilt av Miljøverndepartementet, og legger fram noen ganske andre analyser enn de som ble lagt fram i den første KVUen. Jeg skal ikke inngående analysere ytringene i den følgende artikkelen, men jeg vil ta med et sitat fra den, for å peke på at debatten også inneholder det man kan kalle meta-diskusjoner. Bygningene havner litt i bakgrunnen, mens diskursaktørene bruker retoriske krefter på å diskutere tall, motstridende analyser og den politiske prosessen.

Sår tvil om tall. Reportasje: KK, 12.10.13.

(...) – Det er sannsynlig at det vil lønne seg å bevare bygningene framfor å rive og bygge nytt. Det er stor usikkerhet om kostnadene ved bevaring versus riving i KVU-en. Vi anbefaler at de samfunnsøkonomiske beregningene gjøres helt på nytt. I tillegg mener Riksantikvaren at riving og flytting av kunsten er langt dyrere enn det KVU-en anslår. – Men den avgjørende feilen, var at konsultantselskapene som utredet rapporten ikke hadde kompetanse på feltet verneverdier. (...) De har i det hele tatt i liten grad valgt å se på mulighetene som ligger i en modernisering av høyblokka. (...)

Riksantikvaren har lagt fram sin utredning om verneverdi og ny bruk, og det er riksantikvar Jørn Holme som uttaler seg i artikkelen. Resultatene i Riksantikvarens analyser går i mot resultatene i den første KVUen.åde i selve RA-utredningen og i det Holme forteller mediene om den, skjer det en grunnleggende problematisering av hele regnestykket KVUen har forholdt seg til. Konsulentfirmaet Rambøll har utført nye analyser av pengebruken og kostnadene. Disse tilsynelatende målbare enhetene blir trukket i tvil, og Riksantikvaren stiller spørsmål ved om beløpene i den opprinnelige KVUen i det hele tatt er riktige (RA 2013: 45).

Vanessa Baird-saken

I likhet med analysen av hendelsene i 2012 kan heller ikke dette underkapitlet dekke alt som skjedde dette året. Det er særlig én sak jeg vil begrunne hvorfor jeg har valgt bort. Det dreier seg om den såkalte Vanessa Baird-saken, som verserte fra slutten av september. Dette handlet om at det tredje maleriet i kunstneren Vanessa Bairs tredelte billedkunstverk, som var bestilt til det nye regjeringsbygget R6, ble avbestilt av Helsedepartementet. Avbestillingen ble begrunnet med at motivet skapte ubehag for ansatte som hadde opplevd terrorangrepet. I utgangspunktet faller denne saken utenfor det jeg har definert som mitt utvalg av debatter og saker jeg analyserer. Denne saken handler om temaer som faller utenfor min analyse, som kunstsyn, sensur, offentlig utsmykning og kunstens frie stilling. I det store bildet, derimot, er saken definitivt en del både av 22. juli-diskursen og samtalene om Regjeringskvartalet, om enn en annen bygning enn de jeg er mest opptatt av. Bortvalget kan absolutt diskuteres, men det er først og fremst også her resultat av en nødvendig avgrensning.

Nye koster i Regjeringskvartalet

Ved Stortingsvalget i september 2013 tapte den rød-grønne regjeringen, og med dette gikk Arbeiderpartiet også ut av regjering. Høyre og Fremskrittspartiet ble valgvinnere og Erna Solberg (H) tiltrådte som statsminister. Denne politiske forandringen får tydeligst konsekvenser året etter. Det mest framtreddende uttrykket i materialet fra 2013 for at det har skjedd et skifte i den politiske styringsmakten, er saken «Vil ikke tidfeste svar om Høyblokken» (AP 6.11.13). Her uttaler den nye kommunalministeren Jan-Tore Sanner seg om saken, men sier ikke noe mer enn at han ønsker man snart kan komme fram til en avgjørelse.

2014

I 2014 har diskusjonene om Regjeringskvartalet en mindre framtrædende posisjon i det offentlige ordskiftet. Dette er en naturlig utvikling i et mediebilde som bestreber seg på å være så aktuelt som mulig. Denne våren ble planene om nasjonale minnesteder konkretisert. KORO annonserte av den svenske kunstneren Jonas Dahlberg var utpekt til å utforme minnestedene, etter en lukket konkurranse. (KORO 2016). Det skulle lages tre forskjellige minnesteder: Et permanent minneste i tilknytning til Utøya, ved Sørbråten i Hole kommune, samt et midlertidig og senere et permanent minneste i Regjeringskvartalet. Jeg tar ikke for meg debattene om minnestedene denne våren, særlig fordi reaksjonene i størst grad handlet om minnestedet på Sørbråten, hvilket faller utenfor denne analysen. Artikkene i mitt utvalg som handler spesifikt om Regjeringskvartalet dette året, er i stor grad preget av ytringer og argumenter som ligner mye på ytringer og argumenter som har kommet fram gjentatte ganger tidligere. Samtidig observerer jeg et interessant fenomen i debattene i 2014, nemlig at det kommer til noen nye stemmer som ikke har uttalt seg tidligere. Tidvis kommer det fram nye temaer, og tildels ganske radikale forslag til hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet.

Miljøhensyn og et nytt nasjonalmateriale

Nytt regjeringskvartal i tre? Kronikk: AP, 5.3.14.

(...)Det Akershus Venstre lurar på er om Norge vil bruke anledningen til å være nyskapende og fremtidsrettet, ikke bare i form og innhold, men ved å bidra til å gjøre norsk skog konkurransedyktig som bygningsmateriale. Norsk tre er et begrep i verden, gjennom stavkirkene og vikingskipene. Vi trenger prosjekter og forbilder for å gjenreise norsk tre som et miljøvennlig alternativ til dagens byggematerialer.

(...) 200 år etter at de første norske folkevalgte møttes hos trelastbaronen på Eidsvoll i det som en gang var Norges største trebygning ber Akershus Venstre om at staten utreder om det nye regjeringskvartalet kan bygges i tre. Det vil være et stort bidrag til å gjenreise vår stolte tretradisjon og skape forbilder og muligheter for norsk skogindustri og offentlige og private byggherrer. Hadde det ikke vært stort om vi kunne vise at norsk tre ikke bare er historie, men bruke det til å lage en ramme rundt våre viktigste beslutninger, beslutninger som peker mot en nyskapende fremtid etter oljealderen?

Kronikkskribenten, som er lokalpolitiker for Akershus Venstre, lanserer et helt nytt forslag til Regjeringskvartalets videre utvikling – at man kan bygge nybyggene i tre. Den tenkte kontrasten et slikt bygg vil utgjøre mot betongkonstruksjonene i Høyblokka og Y-blokka, gjør at forslaget kan fortolkes som en ganske radikal og annerledes tankegang i debatten om Regjeringskvartalet. Én ting er at treverk er miljøvennlig, og at det løftes opp som politisk argument for å komme med et slikt forslag. Et annet argument i denne kronikken har

sammenheng med funnene jeg har gjort tidligere i analysen, men kaster et litt annet lys på dem. Påstanden om at det foreslåtte bygningsmaterialet er ettertraktet nettopp fordi det er *norsk* treverk, er en gjenkjennelig måte bygningene i Regjeringskvartalet tillegges mening på. Vi må tilbake til den historiske gjennomgangen i kapittel 4. Jeg tok for meg at Henrik Bulls regjeringsbygning, som sto ferdig i 1906, ble bygd i jugendstil og i norsk råkopp-granitt. Stilen og materialet kunne ta opp i seg den folkelige, norske symbolbruken i et spesifikt *norsk* materiale. I de opprinnelige planene for dette byggetrinnet, het det seg at bygningen skulle vise fram «(...) vort specifikt norske naturel og kunstneriske uttryksmåte» (TU 1902, sitert i Thiis-Evensen 1975: 20). Beveger man seg videre til Viksjøs bruk av naturbetong, fortolkes også dette som uttrykk for det norske. Det er *norsk* elvestein i betongen og materialet gir en *norsk* tapning av den modernistiske stilen. Ytringene i kronikken skaper en tredje generasjon «nasjonalmateriale», ved å foreslå å bygge det nye Regjeringskvartalet i samme materialer som stavkirker og vikingskip.

Igjen vil jeg trekke linjene i retning av begrepet objektivering. Dette tenkte nye tre-Regjeringskvartalet kan potensielt bli det tredje byggetrinnet der ideéen om nasjonale verdier er objektivert og kroppsliggjort direkte i byggematerialet. Det er mulig å tenke kronikkforfatterens kobling mellom Regjeringskvartalet og Eidsvollsbygningen inn i det samme begrepsapparatet. Eidsvollsmennene skapte Grunnloven, hvis jubileum er framtreddende også her, og det gjorde de i en trebygning. Dette skaper en kontinuitet og knytter Regjeringskvartalet til nasjonale verdier og den nasjonale historien.

Mai-avgjørelsen og planforslagskonkurransen

Søndag 25. mai 2014 ble pressen på kort varsel innkalt til pressekonferanse av statsminister Erna Solberg og kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner. Det som skulle offentliggjøres var beslutningen mange hadde ventet på: om hva som skal skje med bygningene i Regjeringskvartalet. Regjeringen hadde bestemt at Høyblokka skal bevares og settes i stand, og at Y-blokka, samt S-blokka og R4, skal rives. Avgjørelsen om å rive Y-blokka avstedkommer naturligvis reaksjoner. Fellesnevneren for artiklene i utvalget fra 2014 som tar opp disse reaksjonene, er at ytringene ikke bringer særlig mye ny argumentasjon til torgs. I artiklene jeg har tatt for meg, observerer jeg at det stort sett dreier seg om gjentakelser av argumenter om den kunstneriske og arkitektoniske verdien, og argumenter om at Y-blokka og Høyblokka var skapt for å utgjøre en helhet. I desember 2014 utlyser Statsbygg en såkalt planforslagskonkurranse. Dette er ikke en arkitektkonkurranse som skal levere faktiske utkast

til nytt Regjeringskvartal skal se ut, men en idéinnhenting for å få fram ulike alternativer. 24 arkitektkontorer melder seg på konkurransen, og 6 av dem blir plukket ut til å få levere forslag. Denne saken aktualiserer spørsmålet om Y-blokka igjen, men nok en gang kommer det en del debatt uten at argumentene synes å være nye. Jeg velger derfor å ikke analysere ytringer knyttet til akkurat denne delen av sakskomplekset dette året, men tar senere i kapitlet for meg hvordan debatten ser ut når planforslagene presenteres i april 2015.

Picasso-arvinger, opphavsrett og internasjonale stemmer i samtalene

Jeg vil her kort stoppe opp ved det jeg kaller en internasjonalisering av og et nytt juridisk element i samtalene om Regjeringskvartalet. Dette er først og fremst knyttet til Picasso-kunstverkene. I en artikkel i Aftenposten et par dager etter at rivningsvedtaket ble kjent, siterer avisen to aktører som får representere det internasjonale og det juridiske: Direktøren for Picasso-museet i Paris, Jean-Louis Andral, og daglig leder i BONO, Harald Holter.

«Dette gjør meg trist». Reportasje: AP, 27.5.14.

(...) **Et unikt pionérprosjekt.** – Det gjør meg trist å høre dette fordi det går imot tankegangen om å bevare kulturminner, sier Andral. – Dette er ikke bare et viktig verk og en del av kulturarven i Norge, men det var et unikt pionérprosjekt i Europa, på grunn av sin blanding av visuell kunst og arkitektur, sier han. (...) – Opphavsretten ligger hos Picassos arvinger, mens eiendomsretten er statens. Nå har Regjeringen besluttet å rive Y blokken, og det virker som de er opptatt av å bevare verkene til Picasso. Men det er ikke bare å ta det ned og sette det opp et annet sted i en helt annen sammenheng. Det kan være en krenkelse av de ideelle rettighetene i åndsverkloven (...)

Andral mener vedtaket strider mot tanken om å bevare kulturminner. Han vektlegger at denne måten å integrere kunst i arkitekturen i sin tid var en svært spesiell nyvinning. Den kunsthistoriske diskusjonen, og museumsdirektørens uttalelser, poengterer nok en gang at Y-blokka har kunst av internasjonalt format, av en svært kjent og anerkjent kunstner integrert i selve bygningsstrukturen. Dette gjør Regjeringskvartalet til en del av den europeiske eller til og med globale kunsthistorien. Regjeringskvartalet blir også gjenstand for en begynnende juridisk diskusjon, i forbindelse med avklaring av opphavs- og eiendomsrett til Picassoverkene. Holter opplyser at rivningsvedtaket er problematisk på grunn av opphavsretten til Picassos verker, som tilhører Picassos arvinger. Opphavsretten problematiseres og skaper ytterligere et lag i samtalene, ved at Regjeringens vedtak kan vise seg å være i konflikt med gjeldende lover og regler for opphavsrett. Både det internasjonale og det juridiske aspektet er igjen en problematisering av debattens egentlige premisser.

Omlag et år etter vedtaket i mai 2014 melder ytterligere stemmer seg på diskusjonen, og særlig internasjonaliseringen av debatten om Y-blokka blir aktuell på nytt. Jeg kommer derfor tilbake til dette aspektet når jeg går gjennom og analyserer mediehendelsene og saksutviklingen slik det så ut våren 2015.

Regjeringskvartalet, demokratiet og Grunnloven

2014 var som kjent året da Norge markerte Grunnlovens 200-årsjubileum, og man ser hvordan denne markeringen dukker opp i debatten om Regjeringskvartalet. Det trekkes paralleller mellom Eidsvollbygningen og bygningene i Regjeringskvartalet, og linjene trekkes tilbake til framveksten av det moderne demokratiet. Jeg finner noen ytringer i debatten som både beveger seg innenfor disse parallellene og bringer opp nye og ikke tidligere eksplisitt diskuterte forslag til nybruk av Y-blokka. To leserbrev, publisert i Klassekampen i mai og juli 2014 får eksemplifisere denne tendensen i materialet:

Blokka i blindsonen. Leserbrev: KK, 31.5.14.

(...)Forholdet mellom arkitektur og skulptur var viktige blikkfang i hvordan Viksjø ønsket de besøkende skulle ankomme bygget. I hans utkast «Vestibyle» (1940) skulle skulpturer på og ved Høyblokka minne oss om samfunnets basis i humanisme og demokrati. Men bruken av skulptur skulle også gå motsatt vei. Hvordan de som arbeidet inne i bygningen, det vil si Regjeringen og statsadministrasjonen skulle vende sine blikk ut fra bygningen. På hjørnet av Akersgaten og et endepunkt i gateperspektivet (der Y-blokken står i dag) planla Viksjø en høy skulptursøyle kronet med hest og mann med plog, for å minne Regjeringen og alle om bondestandens betydning for Norge og det brede lag av folket. Når ideen om Høyblokka og Y-blokka kommer på plass, erstatter Viksjø og Nesjar dette blikkfanget med å utsmykke Y-blokka med Picassos fortolkning av Norge som en kystnasjon av fiskere, dog trukket noe sydover (...)

La Y-blokka bli demokratiets hus. Leserbrev: KK, 9.7.14.

Y-blokka bør få stå. En transformasjon kan bidra til å gjøre området og plassen ved det nye Regjeringskvartalet bedre. (...) Området trenger utstillingsmuligheter og informasjonsformidling om Regjeringskvartalets historie – om demokrati og frihet. Y-blokka kan åpnes opp slik at bakkeplanet blir frigjort, slik at vi får en Y-blokk som virker mer som en paviljong, «et demokratiets hus». (...) En radikal transformasjon kan bidra til å løfte området, redde Picassos og Nesjars kunst, og dermed også Norges anseelse internasjonalt. (...) Prosessen om kvartalets fremtid blir spist opp av statsapparatets lite innovative verktøy. Vi må ikke glemme at demokratiet ikke bare er noe som utøves av byråkratiet. Hvis flere får komme med ideer, vil det være en mer åpen prosess enn å la et lite utvalg rådgivere bestemme. (...) Y-blokka kan bli et demokratiets bygg, ved en plass som den deler med statsapparatet – som nettopp forvalter velgernes ønsker. Et slikt paviljongbygg kan være speil på samfunnets ambisjoner. Det er for mye som står på spill. Det er feigt å ikke prøve. Slipp kreativiteten til!

Disse to innleggene har flere likhetstrekk, ved at de i klartekst definerer Y-blokka som et sentralt bygg i sentrum av den norske demokratitankegangen. Dette gjelder både hva Y-blokka er i dag, og hva den potensielt kan bli. I det første leserinnlegget, «Blokka i blindsonen», ser man den kunstneriske utsmykningen i sammenheng med en demokratisk tankegang. Skribenten i det første innlegget, «Blokka i blindsonen», trekker linjene tilbake til Viksjøs utkast, «Vestibyle», fra arkitektkonkurransen i 1939. På konkurranseutkastet, som er gjengitt i kapittel 4, vises skulptursøylen skribenten nevner til venstre, i forkant av regjeringsbygningen. Skribenten gir uttrykk for at han har forstått hvilken betydning Viksjø la inn i denne skulpturen. Den fysiske og kunstneriske utformingen av Regjeringskvartalet skal minne politikerne som har sitt arbeidssted der om folket de utfører demokratiet på vegne av. Videre legger skribenten den samme fortolkningen i Picassos skisse til det som skulle bli verket Fiskerne på Y-blokkas gavl mot Akersgata. Jeg leser begge disse fortolkningene som effektive retoriske virkemidler, for at skribenten skal kunne peke på nettopp det at bygningene må gjenspeile menneskene som utgjør byråkratiet, demokratiet og nasjonen. Denne teksten er forøvrig et eksempel som godt kan få illustrere Gells teori om en såkalt *distributed mind*, som jeg tok opp i diskusjonen av det teoretiske begrepet *agency* i teorikapitlet. Det handler om at jeg leser teksten i retning av at skribenten sier seg ganske sikker i hvilken betydning Viksjø i sin tid la inn i skulpturene og den andre utsmykningen. Poenget er at det virker som om lesebrevskribenten mener han har fått tak i denne betydningen ved å studere skissene og de ferdige bygningene. Det kan godt hende Viksjø har skrevet ned disse tankene, og at det en skriftlig formidling av dem lesebrevskribenten implisitt refererer til. Som avisleser har jeg ikke umiddelbart tilgang til disse eventuelle tekstene og referansene, og må derfor basere meg på bare hva som står i leserbrevet. Denne framstillingen gjør at Y-blokka fortolkes som en materiell gjenstand som direkte kommuniserer litt av sin opphavsmann, og hans tanker om hva den skulle være.

I likhet med kronikken der det ble foreslått å bygge det nye Regjeringskvartalet i tre, leser jeg også dette leserbrevet som et forsøk på å styrke argumentene ved å se Regjeringskvartalet som en del av en historisk kontinuitet. Ved å kontrastere den byråkratiske prosessen i Regjeringskvartalet med restaureringen av Eidsvollsbygningen, sier teksten implisitt at politikerne som er ansvarlige for Regjeringskvartalet, ikke forstår at det er samme type demokrati-bygninger man her har med å gjøre. Denne framstillingen ligner artikkelen «Står til Dovre faller» (Klassekampen 1.10.11.), som jeg tok for meg i kapittel 5.

Skribenten bak det andre leserbrevet, «La Y-blokka bli demokratiets hus», tar også til orde for at bygningene i Regjeringskvartalet bør fungere som en påminnelse om hva

demokratiet er. Skribenten gjør seg til talsmann for velgernes ønsker og samfunnets ambisjoner, ved å foreslå å la kunstnere slippe til i Y-blokka. Ved en kreativ transformasjon skal Y-blokka bli en debattarena og et formidlingslokale – et «demokratiets hus». Utsagnet «(...) Vi må ikke glemme at demokratiet bare er noe som utføres av byråkratiet» fortolker jeg som en oppfordring, til de ansvarlige politikerne, om å huske på sin plass og sin oppgave. For å vise ytterligere en sammenheng med temaer jeg har tatt opp tidligere, kan ytringene i begge disse leserinnleggene fortolkes som implisitte påminnelser om landets historie. Skal jeg være litt fri i fortolkningen, kan en slik påminnelse også fortolkes som en implisitt beskyldning om at politikerne er historieløse. Om ikke politikerne husker på at demokratiet i Norge har en lang historie, er de heller ikke i stand til å utføre demokratiet i vår tid. Forslagene om å gi Y-blokka betydning som en slik demokrati-påminnelse blir også ytterligere et av ekstremt mange muligheter for meningsdannelse i Regjeringskvartalet, og enda et eksempel på at det materielle kan fortolkes som uttrykk for visse idéer, forestillinger og ideologier.

Informasjon heller enn minnesmerke

Ved årsmarkeringen dette året, ble valøren på minnested-diskursen noe annerledes enn tidligere. AUF gikk sammen med Nasjonal støttegruppe for 22. juli ut og proklamerte at de ikke ønsket at Regjeringskvartalet skulle være sted bare for et minnesmerke, men for et informasjonssenter om 22. juli.

AUF vil ha infosenter. Reportasje: KK, 22.7.14.

– Det er viktig at historien om hva som skjedde 22. juli blir fortalt, sier Mari Aaby West, sentralstyremedlem i AUF. (...) Gruppene ønsker ikke noe midlertidig minnesmerke før det første minnestedet i Regjeringskvartalet åpnes i 2016. – Vi vil heller at det skal opprettes et læringssenter, slik at andre skal få mulighet til å lære om hva som skjedde og om kampen mot ekstremisme. I dag finnes det spontane minnesteder i byen som fortsatt brukes, sånn som hjertet ved Domkirken, sier Aaby West. (...) John Hestnes, leder for støttegruppa for Regjeringskvartalet, foreslår å plassere informasjonssenteret i 1. etasje i Høyblokka. – Da vil det ligge i et åpent område og i tilknytning til selve minnestedet, påpeker han. (...)

Bakgrunnen for ønsket fra AUF og Støttegruppa er at det var aktuelt å plassere et midlertidig minnesmerke i Regjeringskvartalet, fordi et i permanent minnested først kan komme på plass når gjenoppbyggingen er klar. Oppgaven i konkurransen om å utføre nasjonale minnesmerker for 22. juli besto altså av et minnesmerke ved Utøya, et permanent minnesmerke i Regjeringskvartalet og et midlertidig minnested i Regjeringskvartalet, og det er dette siste midlertidige minnestedet som nå foreslås omgjort.

I analysen av artikkelen som omtalte minnemarkeringen ved Regjeringskvartalet i 2012, pekte jeg på hvordan stedet gjennom *rituell praksis* blir et minnested, uansett hvilken utforming et eventuelt minnesmerke har, eller om det i det hele tatt finnes et spesifikt minnesmerke der. Behovet for et sted for formidling og læring, som AUF og støttegruppa uttrykker i 2014, står ikke i et motsetningsforhold til et sted for minne- og sorgarbeid. Bbehovene for et slikt sted kan variere ut fra hvilken gruppetilhørighet de som forholder seg til Regjeringskvartalet har. AUF som gruppe står i en særstilling. Ungdomspartiet er både en partipolitisk organisasjon, men ettersom gjerningsmannens aksjon på Utøya som kjent hadde organisasjonen og dens medlemmer som mål og offer, kan AUF som helhet også tenkes som både «offer» og «pårørende» for terroren 22. juli. AUF ønsker at Regjeringskvartalet skal være et sted for å forholde seg til «(...) kampen mot ekstremisme». Dette er et nokså annet behov enn det er å ha et sted å gå til for pårørende, i nærheten av der man har mistet en kollega eller et familiemedlem. At Støttegruppa for 22. juli-ofre står bak forslaget sammen med AUF viser allikevel diversiteten i meningsdannelsen som foregår i denne delen av debatten om Regjeringskvartalet. Det er sannsynligvis ikke snakk om et ønske om informasjonssenter *eller* minnested, men om både óg.

Jeg fortolker forslaget og utsagnene fra AUF og Støttegruppa som uttrykk for et ønske om å definere eller omdefinere hva Regjeringskvartalet generelt, og Høyblokka spesielt, skal bety etter 22. juli. Det er en debatt preget av diversitet og en rekke ulike behov. Ønsket om et informasjonssenter kommer i tillegg til funksjonen Regjeringskvartalet skal ha som både kontorlokaler, åpent byrom og minnested. At stedet tilskrives ulike former for virkningskraft, uttrykker skiftende fortolkninger og behov. Ønsket om et informasjonssenter, snarere enn et rendyrket minnesmerke i Regjeringskvartalet skiller seg allikevel litt fra hvordan debatten har vært ført til nå. Jeg leser uttalelsene fra AUF og Støttegruppa som at fortolkningene «minnested» og «læringssted» er ikke gjensidig utelukkende, men at de kan fungere samtidig, styrke og utfylle hverandre. Analysen av debatten fram til nå har vist at fortolkninger som «terroråsted» og «usikkert sted» på den ene siden og «modernistisk typeeksempel» og «kunstnerisk kvalitet» på den andre siden, tidvis virker som om de utelukker hverandre.. Dette er nok en tendens i debattutviklingen som preger hvordan den oppfattes, i det man går fra steile motsetninger til tolkninger som eksisterer parallelt uttrykkes det også en større diversitet og bredde i fortolkningene.

Byggeprosjekt, ny start og fortsatt problematiske premisser

De første månedene av 2015 observerer jeg at vinklingene igjen er i ferd med å skifte, når de store statlige aktørene uttaler seg om Regjeringskvartalet. Både KMD, ved statsråd Jan Tore Sanner, og Statsbygg er tilstede i samtalene i mediene. Når disse aktørene uttaler seg, handler det nå om hvordan Regjeringskvartalet er i ferd med å bli et statlig byggeprosjekt. Fra offentlig hold er debatten om hva som skal skje med bygningene som allerede står i området avsluttet. Høyblokka skal stå og Y-blokka skal rives. Herfra handler det om hva som skal komme til Regjeringskvartalet av nye bygg, og hvordan behovene for og kravene til kontorlokaler, sikkerhet, byrom og arbeidsmiljø skal oppfylles.

– Vil ikke ha en bygning som ligger rett over en tunnel

Reportasje: AP, 16.1.15.

–Fra kontoret ditt i Akersgata sitter du hele tiden med utsikt til det ødelagte regjeringskvartalet. Føles det trykkende?

–Katastrofen sitter fortsatt i meg, som i de aller fleste andre, men samtidig er jeg veldig opptatt av at vi nå tar dette byrommet tilbake. Vi er godt i gang med planleggingen, og har startet rivearbeidet. Vi vil at det nye regjeringskvartalet skal være trivelig, åpent og trygt, med moderne arbeidsplasser.

–Er det naivt å tro at trygt og åpent kan kombineres?

–Nei, det trygge og åpne lar seg kombinere, det sier våre eksperter. Når du bygger nytt, kan du bygge integrert sikkerhet.

–Er du egentlig sikker på at avgjørelsen om å rive Y-blokken var riktig?

–Det var en helt riktig avgjørelse. Y-blokken ligger rett over en tunnel. Skal vi tenke sikkerhet, og det må vi, kan vi ikke ha en bygning som ligger rett over en tunnel.

(...)

–Rivingen og byggingen skal holde på i ti år?

–Ja, men mens vi holder på, skal vi ikke ha noe lukket kvartal. Derfor har vi sørget for at folk igjen kan gå gjennom høyblokken. Vi har også fått mer lys foran høyblokken, og en penere fasade. Når vi åpner infosenteret for 22. juli der til sommeren, vil trafikken i området øke.

(...)

Jeg fortolker Sanners uttalelser i intervjuet som en del av skiftet i vinklingen i samtalene de offentlige myndighetene er en del av. Kommunalministeren har tatt en avgjørelse som i visse kretser er svært upopulær. Hans motsvar er å framheve hvordan den politiske avgjørelsen skaper positive kvaliteter ved Regjeringskvartalet. Man skal ta byrommet tilbake, området skal være «(...) trivelig, åpent og trygt», det skal ha «moderne arbeidsplasser». Sanner ser for seg at den oppgraderte fasaden, bedre lysforhold og mulighet for gjennomgang i Høyblokka gjør Regjeringskvartalet til et område med trafikk og positiv aktivitet, der folk kan trives. Det

er et faktum at det vil være anleggsarbeid og bygging i Regjeringskvartalet i lang tid framover. Jeg leser framhevingen av de positive kvalitetene som et retorisk virkemiddel for å «sukre pillen». Svarene Sanner gir journalisten kan leses som en implisitt erkjennelse av at han har tatt upopulære avgjørelser, og at Regjeringskvartalet fortsatt kommer til å være et byggeområde. Statsråden er nøye med å forsikre leseren om at det nok skal bli så bra til slutt. Sikkerheten er tema i intervjuet, men det er ikke det viktigste. Her er jeg inne på det jeg i innledningen til dette kapitlet omtalte som diskurser i oppløsning, og det er et nytt eksempel på at nye temaer kommer til i debatten. Regjeringskvartalet er ikke lenger et terroråsted, og det er heller ikke minnestedet eller det nasjonalhistoriske stedet Sanner snakker om. Disse fortolkningene må vike, i hvert fall for en stund, når politikeren skal overbevise offentligheten om at Regjeringskvartalet skal bli et spennende bygge- og byutviklingsprosjekt.

Kommunalministeren gjør altså sitt beste for å etablere Regjeringskvartalet som et positivt byggeprosjekt. Han har prøvd å avslutte bevaringsdebatten og diskusjonen om de gamle bygningene, og vil at byen skal ta området tilbake, og utvikle det med nye bygninger. Tilhengerne av å bevare Y-blokka gir seg ikke så lett, og debatten dras tilbake til dette spørsmålet. Igjen er det retoriske virkemidlet å problematisere ikke bare avgjørelsen i seg selv, men selve premissene for den, i dette tilfellet sikkerhetsspørsmålet.

Sanners rivingsiver. Leserbreve: KK, 22.1.15.

(...) Det kommer nemlig frem i ordsiftet at regjeringskvartalet er grunnleggende viktig for Norge som kulturmasjon. Beslutningen om riving av Y-blokka er derfor forhastet.

(...) Og viktigst, at nødvendig sikkerhetsnivå eller graderinger av sikkerhetsnivå ikke er fastlagt. Beslutningen om riving er altså tatt uten at det er definert et nødvendig sikkerhetsnivå, hverken for området som helhet eller for området ved de kulturhistoriske klenodiene i regjeringskvartalet. (...)

At Regjeringskvartalet inneholder «kulturhistoriske klenodier» er knapt noen ny form for argumentasjon fra de som mener Y-blokka bør bevaras, og som protesterer på rivningsvedtaket. Det som er mer interessant i denne teksten, er at den viser hvordan bevaringstilhengerne problematiserer hele sikkerhetsspørsmålet. Dette ligner mekanismene jeg observerte i debatten tidligere i kapitlet. Da Riksantikvaren høsten 2013 la fram en ny utredning, ble hele regnestykket over kostnadene ved bevaring versus nybygg var trukket i tvil. I dette leserbrevet er skribentens påstand at sikkerhetsspørsmålet ikke er avklart, og han bruker dette som argument for å devaluere avgjørelsen om å rive Y-blokka. Skribenten henviser til kvalitetssikringen av KVUen, som modererer noen av analysene i den opprinnelige utredningen. Sikkerhetsnivå er med andre ord en størrelse som først er diskutert i KVU, deretter i kvalitetssikringen av utredningen, og nå av de som leser og forholder seg til

begge dokumentene. De to sidene i debatten – la oss for enkelhets skyld kalle dem Sanner versus bevaringstilhengerne – er altså enige om å diskutere sikkerheten i Regjeringskvartalet, men ikke om hvordan spørsmålet kan besvares. Det viser seg altså at «(...) nødvendig sikkerhetsnivå» er en flytende størrelse. Hva som er «sikkert nok» slutter å være en klarlagt sannhet, og blir en påstand det er mulig å problematisere. I relasjon til min teoretiske analyse, kan man se dette leserbrevet som en diskusjon av virkningskraften stedet har. I dette tilfellet dreier det seg om virkningen av et sted som kan være farlig, eller i det minste utsatt for trusler av ulikt slag. Det ligger implisitt at sikkerheten er et tema en må forholde seg til når det skal legges planer for byutviklingen i området. At sikkerheten *må* være tema, later til å være et premiss også leserbrevskribenten er enig i. Det som derimot skaper konflikten er den forskjellige vektleggingen av faktorene sikkerhet og kulturhistoriske verdier. Igjen er ikke aktørene i diskursen egentlig enige om hva det er de diskuterer, og de forskjellige premissene later til å utelukke hverandre. Spørsmålet blir, nok en gang, om Y-blokka og hele Regjeringskvartalet er et sted man må ta *mest* hensyn til sikkerheten, eller om det er et sted man må ta *mest* hensyn til de kulturhistoriske verdiene.

Byen, naturen og historien

Da resultatene fra planforslagskonkurransen ble lagt fram for offentligheten i midten av april 2015, forsterkes tendensen jeg observerte i intervjuet med Sanner. Regjeringskvartalet fortolkes som et bygge- og byutviklingsprosjekt. Planforslagene er første skritt i retning for å skape noe helt nytt i området. Samtidig kan det se ut til at planforslagene splitter arkitektene og fagmiljøet. Ikke så mye på grunn av forslagene i seg selv, men på grunn av premissene som ligger til grunn for konkurransen. Konkurransutkastene ble stilt ut i paviljongen i første etasje i Høyblokka, og Aftenposten presenterte utkastene i en stor reportasje 13. april.

Her er planene for regjeringskvartalet. Reportasje: AP, 13.4.15.

(...) Fire av teamene foreslår blant annet å lage en folkepark i området mellom Akersgata og Høyblokken. (...) – For flere av disse har en parkidé vært en måte å tenke at dette skal gi noe tilbake til bystrukturen. (...) Det har også vært viktig å unngå at de nye regjeringsbyggene danner en mur mellom bydelene. Derfor foreslår blant annet Snøhetta at det lages en gjennomgang fra Youngstorget baser, under regjeringskvartalet, som ender opp i en skog foran Høyblokken.

(...) – Dette lover veldig bra, fordi det viser oss hvilke muligheter vi har i utviklingen av det nye regjeringskvartalet. (...) Utviklingen av Regjeringskvartalet er viktig, både for dem som skal jobbe der, for byen og hele landet, sier Kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner. Han har hele tiden vært tydelig på at det var viktig å tenke levende byrom i

utviklingen av det nye regjeringskvartalet. Det føler statsråden at temaene har tatt hensyn til.

– Det er jeg veldig glad for. Fordi dette ligger i hjertet av hovedstaden, er det viktig at det blir et kvartal med åpne byrom, sier Sanner.

(...) Asplan Viak mener at Regjeringskvartalet bør tilpasses byen og ikke omvendt. Derfor vil de omskape det ødelagte Regjeringskvartalet til en frodig, grønn og levende møteplass, og da i form av en byhage der Y-blokken ligger i dag. – Vår grunnfilosofi er at Regjeringskvartalet skal bli en del av byen og en gave til folket. Så i stedet for å lage et ikonisk bygg, ønsker vi å lage et ikonisk sted, og da i form av en byhage. Det er vi ikke bortskjemte med her til lands, sier Sissel Engblom, seniorarkitekt hos Asplan Viak (...) Vi tror at de viktigste byggene er der allerede. Dermed får vi også ett bygg fra 1800-tallet, ett fra 1900-tallet og så dette fra vår egen samtid. Sammen blir det tre ikoniske bygninger i en enhet, sier hun. (...)

Tre intervjuobjekter er sitert i artikkelen: Bjørne Grimsrud i Statsbygg, statsråd i KMD Jan Tore Sanner og Sissel Engblom fra arkitektfirmaet Asplan Viak. De tre representerer hver sin institusjon, som er på hvert sitt nivå i den politiske saksgangen. Statsbygg er det utførende forvaltningsorganet som har ansvaret for offentlige bygninger. De er underlagt og utfører oppdrag for KMD. Asplan Viak er et av arkitektkontorene som ble plukket ut til å levere konkurranseutkast i planforslagskonkurransen, som altså var initiert av Statsbygg. De tre intervjuobjektene representerer altså hvert sitt maktnivå. Uttalelsene i denne artikkelen uttrykker imidlertid en nærmest fullstendig enighet mellom de tre, i fortolkningen av det som skal bli det nye Regjeringskvartalet. Denne artikkelen er et godt eksempel på hvordan tekster og ytringer til stadighet forholder seg til andre tekster og ytringer i det diskursive feltet. I kapittel 5, i diskursen *Sikkerhet og byutvikling*, pekte jeg på dikotomien mellom den åpne og den lukkede byen. Dette temaet har altså vært sentralt tidlig i debatten, og kommer tilbake med fornyet styrke. Selv om ingen motstemmer kommer til orde i akkurat denne artikkelen, foregår det allikevel en diskursiv kamp og en posisjonering, i det at de tre intervjuobjektene så tydelig vektlegger at arbeidsprosessene de er i gang med skal skape *åpne byrom*.

Statsbyggs representant vektlegger hvordan forslagene skal «(...) gi noe tilbake til bystrukturen». Det er altså slik at «bystrukturen», bylandskapet og Oslobeboerne skal få noe tilbake. Kanskje er det ment som en gave, men kanskje er det ment som en byttehandel, bygningene i det gamle Regjeringskvartalet som skal rives gis i bytte for det nye. Vi hører om folkepark og publikumspark, åpen gjennomgang fra Regjeringskvartalet til Youngstorget og en skog plassert midt i asfaltjungelen. Denne hyggelige, natur-aktige åpenheten kontrasteres mot den tenkte motsetningen. Representanten er nøye med å presisere at man absolutt skal sørge for at det nye Regjeringskvartalet ikke blir en mur som stenger resten av byen ute.

Statsråden er inne på de samme temaene. Han maler opp et bilde av et relevant, åpent og livlig sted. Politikeren er dyktig og nøye med formuleringene, og bruker sannsynligvis helt bevisst livlige metaforer, og ord med svært positive konnotasjoner. I følge ministeren ligger Regjeringskvartalet i «hjertet av hovedstaden», og man skal hele tiden tenke på «levende byrom». Et friskt, levende hjerte pulserer og bringer blodet rundt i kroppen til organismen det dunker i. For byrommets del blir metaforen betegnende for assosiasjonene jeg ser for meg at ministeren ønsker «vanlige folk» skal ha til Regjeringskvartalet. Som det er påpekt i studier av metaforenes effekt, er metaforene ikke bare noe som finnes kun i språket, metaforen er også med på å *skape* det man snakker om (Lakoff og Johnson 2003: 7)

Dette levende og natur-aktive byrommet – som kontrast til noe dødt og utilgjengelig – er hjertelig tilstede også i arkitektens utsagn. Man skal tilpasse Regjeringskvartalet til byen, ikke omvendt. Igjen brukes kontraster og metaforer som retoriske ressurser: Det triste, ødelagte, nærmest døende området Regjeringskvartalet er akkurat nå, skal bli til «(...) en frodig, grønn og levende møteplass, og da i form av en byhage (...)». Gaveretorikken jeg observerte i ytringene fra Statsbyggs representant er enda mer eksplisitt tilstede i arkitektens ytringer. Det har vært Asplan Viaks «grunnfilosofi» at Regjeringskvartalet ikke bare er kontorer for makthaverne men tvert i mot «(...) en gave til folket». Gaver skal man, som kjent, takke pent for, men som teoretikere innen forskning på materiell kultur før meg har studert, har milde gaver gjerne også i seg elementer av byttehandel og utveksling.¹¹

Arkitekten fra Asplan Viak knytter forslagene til nytt Regjeringskvartal, med et tydelig samtids-formspråk, sammen med bygningene som allerede står på tomten. Hun mener at Gamle Regjeringsbygning og Høyblokka sammen med nybyggene blir «(...) tre ikoniske bygninger i en enhet». Årstallene som presenteres er imidlertid ikke helt riktige. Arkitekten sier man dermed får samtidsbygget sammen med ett bygg fra 1800-tallet og ett fra 1900-tallet. Det er sannsynligvis Gamle Regjeringsbygning hun sikter til at er fra 1800-tallet, men dette ble som kjent ikke ferdigstilt før etter århundreskiftet, i 1906. Dette kan selvsagt dreie seg om en enkel misforståelse, en liten og ikke gjennomtenkt faktafeil eller en feilsitering fra journalistens side. Arbeidene med Gamle Regjeringsbygning startet riktignok også i 1898, og idéene bak den stammer helt riktig fra (slutten av) dette århundret. Jeg skal med andre ord ikke legge *alt* for mye mening i den lille, historiske feilen. Det *kan* allikevel påpekes, i og med at jeg ikke forventer at alle avislesere har detaljkunnskap om Regjeringskvartalets tilblivelseshistorie. En tilknytning til det «generelle 1800-tallet» kan påvirke hvordan man

¹¹ Se f.eks. Appadurai 1988: 5-6, 9-11 og Kopytoff 1988: 77-78

oppfatter området, enten det er tilsiktet eller ei. Det kan skape et inntrykk av at historien til bygningene i Regjeringskvartalet er lengre enn den reelt sett er. Som jeg har diskutert tidligere i analysen, er en tilknytning til historisk kontinuitet et effektivt retorisk verktøy, som gjerne kan brukes for å styrke en rekke ulike argumenter.

Oppsummert kan en si at det i ytringene i denne artikkelen, svært forsiktig og implisitt men allikevel hørbart, finnes en tydelig bevissthet om at det nye Regjeringskvartalet, og særlig rivingen av Y-blokka, kan fortolkes som et stort tap for byen. Intervjuobjektene later også til å være bevisst at slett ikke alle liker den formen for arkitektur Y-blokka nå må vike for. De som skal snakke pent om dette store, kostbare prosjektet Regjeringskvartalet er i ferd med å omdefinere til, må kanskje være ekstra tydelige på at det kommer til å tilføre noe positivt. De må snakke slik at mottakeren skjønner at det nye kommer til å tilføre større verdi enn det som går tapt, enten dette gjøres gjennom fristende natur-analogier eller mer og mindre riktige plasseringer i en historisk kontinuitet. Yterne i artikkelen uttaler, både implisitt og eksplisitt, at de forventer at det blir debatt om forslagene. I Klassekampen noen dager seinere, publiseres en reportasje der intervjuobjektet artikulere sterke motforestillinger mot planforslagene, og problematiserer premissene for hele konkurransen:

Absurde premisser. Reportasje: KK, 18.4.15

Premissen for det nye regjeringskvartalet er umogleg, meiner Mari Lending, men ho rosar Statsbygg for å opna for ein reell byplandebatt. (...) Akkurat no, medan framlegga til nytt regjeringskvartal er utstilte og før prosessen blir lukka og utilgjengeleg, har vi eit ope vindauge for reell debatt om korleis Oslo skal forvalta sin historiske arv og korleis byen skal sjå ut i framtida, seier arkitekturprofessor Mari Lending ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO). (...)– Ingen som har sett utstillinga, let seg lura av duse, skeive, «svevande» kjempekonstruksjoner, omgjevne av rosa blomar, glade innvandrarkvinner med skaut, barnevogner og skog. Retorikken i teikningane kan ikkje underslå at massiviteten romprogrammet krev. (...) Ho meiner at når pressa skriv «Dette vil arkitektane», så betyr det eigentleg «Dette må arkitektane». – Premissen for oppdraget er dels absurd, noko resultata demonstrerer. (...)Det er freistande å seia at framlegga ser ut som ein kritikk av, eller ein parodi på, romprogrammet. Oslos skala toler ikkje dette, seier ho. (...) Det viktigaste med AHO-bidraget er at det er «ei prinsipiell gjennomtenking av historia, byen, staten og arkitekturen», ifølj Lending. (...) Dette er ein traumatisert stad med stor symbolverdi og av høg arkitektonisk kvalitet. (...) Staden reflekterer to hundre års skiftande samtider sitt forhold til tomte, historia og framtida. Statsbygg ser fram mot 2064. Om folk i framtida må tenkje på statsmakta i enkle typologiar som tårn eller festningar, ville det vera ekstra ille på ein stad som er så viktig.

Intervjuobjektet er Mari Lending, professor ved Arkitekt- og designhøyskolen i Oslo. Dette er både en posisjonering i den diskursive kampen for å få definere Regjeringskvartalet, men det er også et innlegg i nok en premissdebatt. Som jeg har pekt på tidligere i analysen later det til at én av flere mulige kilder til uenighet og steile fronter i disse debattene er at aktørene ikke later til å være enige om hva det er de diskuterer. I ytringene i dette intervjuet handler det om premissene for planforslagskonkurransen, det arkitektstanden gjerne kaller romprogrammet. Dette er planene som beskriver hvor mange kvadratmeter bygningene må ha, og hvordan de skal fordeles mellom ulike funksjoner. Arkitekturprofessoren sier hun har lyst til å kalle planforslagene parodiske. Det som nærmest parodieres er premissene lagt i romprogrammet. Jeg fortolker intervjuobjektets utsagn som at hun mener Regjeringskvartalet er i ferd med å bli en overambisiøs månelanding. Lending er ikke nådig mot arkitektene som legger fram sine planforslag. I følge henne er det ingen som «(...) let seg lura» av det idylliske formspråket i illustrasjonene som følger planforslagene. Illustrasjonene, der bygningene er omkranset av «(...) rosa blomar, glade innvandrankvinner med skaut, barnevogner og skog» blir et uttrykk for den skapte naturligheten, åpenheten og kontrasten til det døde og lukkede jeg påpekte i ytringene i Aftenposten-artikkelen som omtaler planforslagene. Jeg fortolker Lendings ytringer som en oppfordring til å gjennomskue denne retorikken og at formspråket forsøker å skjule det massive uttrykket bygningene må ha for å oppfylle romprogrammet.

At planforslagene har den formen de har, henger også sammen med de juridiske premissene i en arkitektkonkurranse. Arkitektene som sender inn forslag er nødt til å forholde seg til plan- og romprogrammet. I dette tilfellet forutsettes det løsninger der Y-blokka blir revet. I artikkelen kommer det fram at i tillegg til de seks arkitektteamene som på oppdrag fra Statsbygg har levert hvert sitt planforslag til konkurransen, er det ett såkalt «studentteam» som også har lagt fram et planforslag. Dette teamet består av studenter og ansatte ved Arkitektthøyskolen. De har refortolket oppgaven, og sett bort fra premisset om at Y-blokka skal rives. I intervjuobjektets omtale av premissene for konkurransen og for studentteamets forslag, ser vi nok en gang at en tilknytning til Historien med stor H er et virkemiddel for å forsterke argumentene. Det handler om hvordan byen skal «(...) forvalte sin historiske arv», om at studentteamets planforslag har tenkt gjennom «(...) historia, byen, staten og arkitekturen» og at Regjeringskvartalet har i seg uttrykk for «(...) to hundre års skiftende samtider sitt forhold til tomte, historia og framtida».

Begge artiklene som omtaler planforslagene viser at Regjeringskvartalet tilskrives mange forskjellige former for mening. Dette gjelder ikke bare nåtidas Regjeringskvartal, men også framtidas. Aktørene erklærer at stedet skal ha en *virkning*, og slike erklæringen blir

ressurser i diskursen. Intervjuobjektene i den første artikkelen beskriver virkningskraften i framtidens Regjeringskvartal som noe harmonisk og hyggelig, der menneskene settes i kontakt med naturen. Intervjuobjektet i den andre artikkelen vektlegger historiens virkning. Det «historiske suset» gjør potensielt Regjeringskvartalet til et sted der menneskene får en direkte opplevelse av, og tilknytning til meningsdannelsen som har foregått der tidligere.

Internasjonalisering

Som jeg nevnte i forrige underkapittel, oppstår det tidvis tendenser til en internasjonalisering av debatten. Dette gjelder også året etter. I slutten av april 2015 melder Unesco, FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon, seg på. Den norske Unesco-kommisjonen henvender seg i brevs form til kommunalminister Sanner, og ber om at Y-blokka bevares. I et intervju med den norske Unesco-kommisjonens leder Tora Aasland, kommer det fram det som kan tolkes som en nokså radikal fortolkning av Y-blokka og sammenhengen med dens arkitektoniske slektning i Paris. Det skjer med argumenter som i høyeste grad knytter Y-blokka og Viksjøs arbeid til en internasjonal kontekst:

Vil redde Y-blokka. Reportasje: KK, 28.4.15

(...) Unesco-bygget ble tegnet av et internasjonalt team og innviet i 1958, samme år som regjeringsbygget Høyblokka ble ferdigstilt i Oslo. (...) Unesco-bygget skal ha inspirert arkitekten til å tegne sitt neste regjeringsbygg, som etter hvert fikk navnet Y-blokka. (...) – Det er ikke bare bygningen i seg selv som det er viktig å ta vare på, men alt den symboliserer. Det er grunn til å tro at Erling Viksjø visste hva han gjorde da han lot seg inspirere av FN og Unescos hovedkontor i Paris til vår Y-blokk. I år feirer vi at det er 70 år siden andre verdenskrig var slutt, og FN ble dannet for å sikre fredelig sameksistens. Dette har en viktig symbolsk betydning, sier Tora Aasland. Unesco-kommisjonen er bekymret for at denne forankringen og viktige symbolikken vil forsvinne med riving av Y-blokka. Unesco ble etablert samme år som verdenskrigen tok slutt, som FN-organisasjonen for utdanning, kultur, vitenskap og kommunikasjon. Det ble sett på som viktige områder for å forhindre nye verdenskriger.

Ved å peke på hvordan Y-blokka kan fortolkes i direkte sammenheng med Unesco eget hovedkvartal, skjer det en tilknytning både til utviklinga av det arkitektoniske formspråket i en internasjonal kontekst. Samtidig knyttes det norske Regjeringskvartalet ideologisk til FN, Unesco og disse organisasjonenes verdier. Intervjuobjektet tillegger Viksjø en klar bevissthet om verdiene og ideologiene som uttrykkes og forvaltes i Unesco-bygget, som hun mener arkitekturen i Y-blokka må være direkte inspirert av. At det finnes noen likheter i formspråket i de to bygningene er greit nok, og lett å oppfatte, enten man har store kunnskaper om arkitekturhistorien eller ikke. Det er imidlertid ikke like umiddelbart og

åpenbart at det eksisterer en sammenheng mellom bygningenes *form* og verdiene intervjuobjektet mener Viksjø tegnet inn i Y-blokka i Regjeringskvartalet. Dette blir igjen et eksempel på at man gjør Regjeringskvartalet til en del av en langt større kontekst, enten det er i et historisk eller som her i et internasjonalt, kulturpolitisk perspektiv. Jeg fortolker ytringene i dette intervjuet å indirekte gå i retning av å si at siden Unesco-hovedkvarteret i Paris materialiserer Unescos verdier, må også Y-blokka i Oslo gjøre det.

Unescos hovedoppgave og mandat er, formulert av organisasjonen selv, «(...) å bidra til fred og sikkerhet ved å fremme samarbeid mellom nasjoner innenfor de fire fagområdene» (Unesco 2016). Jeg skal ikke trekke i tvil at kultur og kommunikasjon er viktige virkemidler for å forhindre krig, både i dag og den gang Unesco ble opprettet. At kulturpolitikk og utdanning er viktige deler av internasjonalt fredsarbeid, er det heller liten grunn til å diskutere akkurat i denne sammenhengen. Det jeg vil stille spørsmål ved, er om kultur- og fredsarbeidet, og Unescos og FNs verdier virkelig har *så* svak forankring i den norske offentligheten, at de trues hvis man river Y-blokka i Oslo. Uttrykkene for det retoriske arbeidet som foregår i ytringene i denne artikkelen kan også knyttes til Gells teori om *the distributed mind*, og dermed også til det teoretiske perspektivet på bygningenes virkningskraft. Formuleringen «(...) det er grunn til å tro at Erling Viksjø visste hva han gjorde (...)» er virkningsfull, i det intervjuobjektet i artikkelen lar Y-blokka snakke direkte til oss, på arkitektens vegne, om hvilke verdier bygningen skal uttrykke. Mest av alt blir Y-blokka her et tegn i det internasjonale symbolspråket. Det kan være mulig å spørre om den blir gjort til et viktigere tegn enn Unesco- og FN-verdiene egentlig har behov for. Debatten får videre ytterligere internasjonal oppmerksomhet, da Oslo i juni 2015 var vertskap for den internasjonale *Europa Nostra*-kongressen:

Tror på vern av Y-blokken. Reportasje: AP, 11.6.15.

I går fikk Europa Nostra overlevert en nominasjon av Y-blokken til organisasjonen «The 7 Most Endangered»-program, en liste over verdensdelens syv mest truede kulturminner.

(...) En nominasjon vil bety at Europa Nostra vil jobbe for å bevare Y-blokken som et av syv kulturminner det neste året. –Selv om programmet ikke er mer enn to år gammelt, har vi likevel flere eksempler på at vi har greid å påvirke myndigheter i flere land til å tenke alternative løsninger (...) sier generalsekretær Sneška Quaedvlieg-Mihailović.

(...) – Det som slår meg etter å ha besøkt Y-blokken, er hvordan bygget føyer seg inn i omgivelsene på en fabelaktig måte. Ikke minst sammen med kirken og bibliotekbygningen. Samtidig er materialbruken med denne sandblåste betongen helt unik, det er en fantastisk arkitektur, sier visepresident John Sell.

(...)Fagfolkene fra Europa Nostra stilte spørsmål ved nødvendigheten av å rive. Dette viser at resten av Europa lurar på vi her i Norge holder på med, sier han.

Europa Nostra (Vårt Europa) er en paraplyorganisasjon for ideelle, europeiske kulturminneorganisasjoner. Samtidig er organisasjonen rådgivende organ for Europarådet, EU og Unesco. Dette innebærer at organisasjonen både er en faglig premissleverandør i de internasjonale kulturminne- og vernediskusjonene, og at den til en viss grad også har formell makt. At det er *generalsekretæren* og *visepresidenten* i organisasjonen som uttaler seg, gjør at argumentene får autoritet.. Det er Ola Fjeldheim i Fortidsminneforeningen som uttaler seg i det siste sitatet jeg har med fra artikkelen, og det er Fortidsminneforeningen som har foreslått nominasjonen for Europa Nostra. At fagfolk fra Europa Nostra besøker Oslo og Regjeringskvartalet, kan styrke argumentene til vernetilhengerne her hjemme. At både Unesco og Europa Nostra blir aktører i diskursene skaper en tilknytning til ikke bare den norske, men til den felleseuropeiske, kanskje til og med også den internasjonale arkitekturhistorien. Internasjonal anseelse, og at noe «tåler sammenligning med utlandet», er verdifulle egenskaper å tilskrive en bygning. Dermed blir det også verdifulle argumenter i den diskursive kampen om anseelse også her hjemme.

22. juli-senteret

Den siste delen av denne analysen skal handle om 22. juli-senteret. AUF foreslo, som jeg har nevnt, et informasjonssenter i Regjeringskvartalet. KMD etablerte 22. juli-senteret i januar 2015, og det ble bevilget penger over statsbudsjettet. Senteret skulle ikke komme *i stedet for* det midlertidige minnesteedet, men *i tillegg til* dette. 22. juli-senteret ligger seg i første etasje i Høyblokka, i fløyen som tidligere var de ansattes kantine. Senteret inneholder en utstilling med bilder, gjenstander, rettstekster og intervjuer, i tillegg til et minnerom med bilder av de omkomne (22. juli-senteret 2016). Institutt for historiske studier ved NTNU ble tildelt det faglige ansvaret for utstillingen, og AUF og Støttegruppa for 22. juli var med på å lage utstillingen (KK 2.5.15.; KK 9.5.15.). Senteret åpnet for allmennheten 22. juli 2015, etter at presse og pårørende hadde fått slippe til dagene i forveien.

Gjennom våren 2015 ble planene for 22. juli-senteret gjenstand for en del reaksjoner. Utstillingen skulle blant annet inneholde noen av gjenstandene gjerningsmannen brukte under terrorangrepene, blant annet vraket av bombe bilen, et falskt politiskilt og utstyrs kofferten. Kritikerne uttrykte skepsis, og fryktet at utstillingen kom til å bli en «Hall of fame», eller et museum over gjerningsmannen. I en reportasje i Aftenposten i midten av juli forteller representantene fra KMD, NTNU og Støttegruppa om hvordan de som står bak senteret har definert det:

Stiller ut bombebilen og utstyrs kofferten fra 22. juli.

Reportasje: AP, 14.7.15.

(...) **Ikke et minnested.** Under arbeidet med senteret, har det vært viktig for alle parter at senteret ikke skal være et minnested, men et informasjonssenter. (...) – Det skal være et senter for læring. Det handler om formidling av kunnskap til unge og voksne mennesker. Kunnskap er vårt viktigste våpen i kampen mot vold, hat og ekstremisme. Derfor viser vi akkurat det som skjedde, og utelater ingen deler av historien, sier Sanner. (...)

Tor Einar Fagerland ved Institutt for historiske studier ved NTNU, har vært fagansvarlig for utstillingen i 22. juli-senteret. – Desto mer man jobber med 22. juli, desto tydeligere blir det at dette er en historie som ikke er ferdig fortalt. Derfor har vi lagt oss på en dokumentarisk fortellermåte. Vi tolker minst mulig, og legger frem bevismateriale fra rettssaken som viktigste kilde, sier han.(...) Dette er virkelige hendelser som har skjedd på virkelige steder og som involverer virkelige mennesker. Vi bruker objektene fra rettssaken på samme måte som de ble brukt under rettssaken. Som bevis på at dette har skjedd, sier Fagerland.

(...) I tillegg til gjenstandene fra angrepet er veggene i Høyblokken bevart slik som de var etter at bomben gikk av, med unntak av at de er sikret. – Veggene taler sitt eget språk og er en del av utstillingen som sådan, forteller Røyneland.

Første etasje i Høyblokka skal nå være et sted for læring og kunnskapsformidling. Første etasje i Høyblokka skal være stedet som forteller om begge de to delene av terrorangrepet, både eksplosjonen akkurat der og skytingen på Utøya. At senteret faktisk er plassert på *åstedet*, gjør at selve materialiteten, veggene i Høyblokka, også blir en del av fortellingen.

Den fagansvarlige NTNU-forskeren hevder at faggruppen «(...) tolker minst mulig».

Utstillingen er skapt med en dokumentarisk fortellermåte, der gjenstandene blir beviser som får fortelle om «(...) akkurat det som skjedde». Som jeg har pekt på gjennom hele denne analysen, er historier og fortellinger om steder nettopp *det* – fortolkninger. At faggruppen slår fast at senteret i Høyblokka nå er et *læringssted* og en *dokumentasjon*, og ikke et *minnested*, finner jeg at uansett vil være en fortolkning, enten det er tilsiktet eller ei. Gjennom hele debatten har en tilknytning til «historien» vært et sentralt element diskursaktørene bruker for å styrke sine argumenter. Selv om aktørene påberoper seg å fortelle «den sanne historien», vil det som kommer fram alltid være resultat av fortolkninger.

Sanner sier i klartekst at stedet ikke er ment som et minnested. Fra offentlig hold, vil minnearbeidet over 22. juli plasseres i de senere minnesmerkene, både i Regjeringskvartalet og på Sørbråten. Da denne utsagnene ble ytret, og artikkelen ble skrevet, kunne man heller ikke vite sikkert akkurat hvordan senteret kom til å bli brukt. Utstillingen i 22. juli-senteret inneholder som nevnt både en tidslinje som i bilder og tekst forteller om hendelsene 22. juli, og et minnerom der det er bilder av de fleste omkomne. Dette kan skape en enhet mellom hendelsen, det faktiske stedet, ofrene, den kalendariske og den rituelle tiden. Disse

enkeltelementene og kombinasjonen av dem, gjør at senteret *kan* fortolkes også som et minneste, selv om de ansvarlige sier det ikke skal være det. Som jeg har diskutert tidligere i kapitlet, da jeg tok for meg minnemarkeringene i 2012, kan minnearbeid best studeres gjennom praksis. Ved å se på hvordan 22. juli-senteret i praksis blir tatt i bruk, vil man kunne gjøre ytterligere fortolkninger av både de tilsiktede funksjonene, og av funksjonene senteret faktisk etterhvert får. Når senteret åpner på fireårsdagen for terrorangrepet, har pressen fått se utstillingen noen dager i forveien. Alle avisene mitt utvalg bringer omtaler av utstillingen som en del av dekningen på fireårsdagen 22. juli 2015. Under titler som «Veien videre går også bakover» og «Ingen 'Hall of fame'» (begge AP), «Absolutt sorg, absolutt glede» (KK) og «Brutalt og ærlig» (VG), publiserer avisene reportasjer, utstillingsomtaler og kommentarer som omtaler åpningen av senteret. En kommentarartikkel i VG, «Den viktige fortellingen», leser jeg som en tydelig artikulering av og nok et uttrykk for hvordan Regjeringskvartalet fortolkes på ulike måter på samme tid. Journalisten beskriver hvordan et konglomerat av minner, fortellinger, lesinger og erindringer oppfattes materialisert i bygningskroppene:

Den viktige fortellingen. Kommentar: VG, 22.7.15.

Det skjer noe med deg allerede når du går opp lindealleen, og trærne er grønne og høyblokken reflekteres i vannspeilet: Terroristen rev ikke ned alt den dagen vi ble forandret. Han prøvde å rive høyblokken, han ville ruinere nasjonen, men høyblokken rager i ruinene der gjenreisningen er i gang. Å gå inn i Informasjonssenteret etter 22. juli, er å gå inn i et høyreist symbol på folkets styrke og hatets veikhet. Men høyblokken har tydelige, vonde sår. Muren er flerret av, armeringsjern spriker ut av den sprengte konstruksjonen. På den måten går du inn i fortellingen.

(...) Ute av minnerommet stopper du opp ved en overvåkningsvideo fra Regjeringskvartalet. Minuttene før. (...) 15:18:15. Det står en hvit kassebil utenfor inngangspartiet, og de som passerer legger ikke merke til den. De går bare der og retter litt på vesken. Går videre. 15:19:03. Dagen er fortsatt den samme. Noen minutter til. Sekunder. Og de som går forbi, lever i dag fordi det var akkurat da de passerte og ikke øyeblikket etterpå. 15:20 varsler resepsjonisten i høyblokken om en feilparkert bil. Og så går alt i svart, og her starter tidsforløpet. Etter dette er alt noe annet. Det er i rommet som den gang var høyblokkens kantine, tidslinjen vises.

(...) Symbolsk er også restene av bombe bilen. Det er en skrothaug stablet opp på noen europaller. Ingen lyssetting. Ingen dramatiserende effekter. Slik ser hatet ut når det er forvandlet til skrap.

(...) Den som skal gå videre, kan ikke leve i en ruin. Men skal du komme videre, må du være ærlig i fortellingen om det som har skjedd.

(...) Ungdomsskoleelevene som skal besøke senteret, var barn for fire år siden. Terror og ekstremisme er abstrakte ord de ellers bare hører om. I møte med fortellingene i høyblokken, blir hatet og ugjerningene konkrete.

(...)

Min lesing av denne kommentarartikkelen kan fungere som en oppsummering av opptil flere av hovedlinjene jeg har fulgt gjennom hele analysen. Teksten artikulerer at Regjeringskvartalet, på én og samme gang, kan fortolkes i enormt mange ulike retninger, og tillegges mange ulike former for verdi. Tidvis kan det være vanskelig å se hvor den ene tolkningen slutter, og den andre begynner. Materialiteten blir meningsfylt, fordi den blir objekter å knytte idéer og ideologier til. Stedene virker på menneskene som forholder seg til dem, og kan påvirke oss til å tenke og handle på bestemte måter.

Det er tydelig at Høyblokka virker på journalisten bak ytringene, og det skinner gjennom en forventning om at stedet kommer til å virke også på mottakeren av teksten. Det «(...) skjer noe med deg» når man nærmer seg inngangen til 22. juli-senteret. Teksten er en fortelling om at Regjeringskvartalet, som en fugl fønix, er i ferd med å reise seg og gjenreises. Det faktum at Høyblokka fortsatt står, blir en påminnelse om motstanden mot terroristens tanker og handlinger. Bygget, betongen og armeringsjernet materialiserer de vonde minnene. Det materielle blir også en kroppsliggjøring av selve nasjonen, og Høyblokka et objekt for idéene om «(...) folkets styrke og hatets veikhet». «Regjeringskvartalet da» knyttes sammen med «Regjeringskvartalet nå», gjennom beskrivelsene av klokketiden, tidslinjen, den rituelle tiden og gjenopplevelsene av tiden terrorangrepet skjedde. *Stedet* er både det samme, og det er noe helt annet, i det journalisten tar med seg leseren inn i «(...) rommet som den gang var høyblokkens kantine». Alt dette er meningsfylte fortolkninger av Regjeringskvartalet, men de er bare noen få av mange mulige. Stedet blir et terroråsted, et nasjonalhistorisk sted, et informasjonssted og et minneste, alt sammen samtidig.

Gjennom beskrivelsene av gjenreisningen, som allerede er i gang, og koblingen mellom terrormotstand og nasjonale verdier, ser teksten framover. Den skaper en mulig definisjon, fortolkning av og forventning om hva som nå skal skje med Regjeringskvartalet, og hva området skal være i framtida. Enda en variant av fortolkningene kommer til syne, når teksten artikulerer hvordan de konkrete gjenstandene, plassert i et rom rett ved siden av der bomben smalt. De blir innganger til å forsøke å forstå hva som lå bak terrorangrepet, samtidig som de blir hjelpemidler for både de individuelle, og for de kollektive erindringene.

Det aller siste medieuttrykket jeg skal ta for meg, er VGs fotoreportasje fra dagen etter åpningen av 22. juli-senteret. Den består av to fotografier av Høyblokka: Ett fra like etter at bomben smalt 22. juli 2011, og ett som viser køen inn til 22. juli-senteret dagen før bildene står på trykk. Kontrasten i innramming, situasjon og stemning behøver knappst en analytisk kommentar. Jeg leser, og vil referere avissiden som en illustrerende oppsummering av noe av det jeg har forsøkt å komme fram til i løpet av analysene i denne oppgaven.

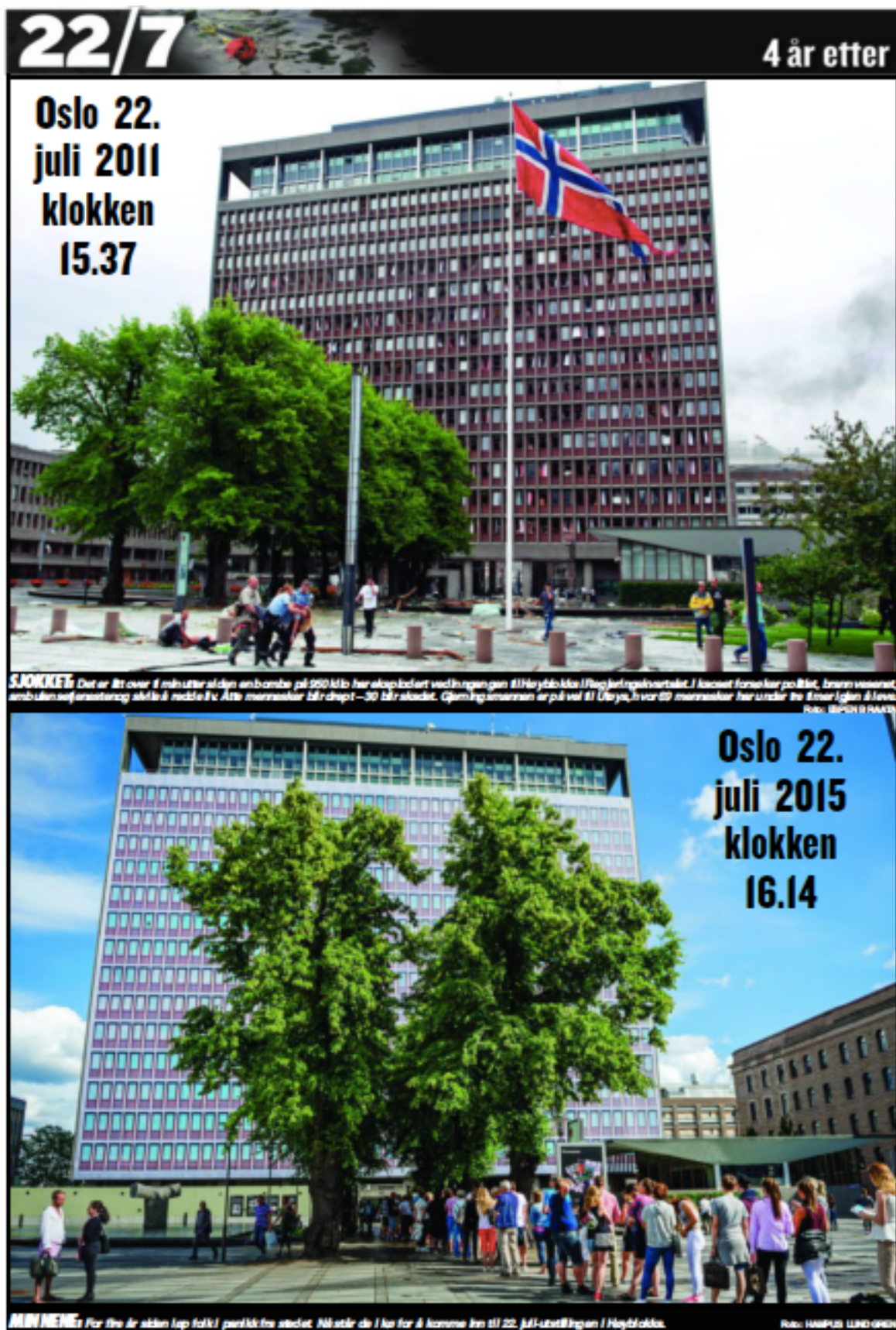


Fig. 6-4: VG 23.7.15., side 14. Faksimile: Retriever/A-tekst

7 Konklusjoner og refleksjoner

Tilbake til stedet

Da jeg begynte arbeidet med denne masteroppgaven, tenkte jeg at Høyblokka og Y-blokka burde få bli stående, men jeg hadde ingen klare og entydige argumenter for *hvorfor*. Etter å ha lest og analysert et utall ulike fortolkninger av Regjeringskvartalet, er ikke svaret så mye klarere. Fler spørsmål kommer til: Handler det om at 22. juli 2011 brøt så voldsomt opp i tidsregninga over Norgeshistorien, at vi trenger noe som kan minne oss om hvordan det var *før*? Er Høyblokka og Y-blokka representanter for en periode i arkitekturhistorien, som det for så vidt er mulig å sette stor pris på? Eller kan vi se konsekvensene av terroren som en mulighet til å skape en ny start, til å rive ned og bygge opp igjen?

I analysen har jeg forholdt meg til *tekst*, og jeg har skapt et analytisk rammeverk av fortolkninger, nøkkelord og diskurser. Det kan være verdt å komme tilbake til det faktiske, fysiske stedet. *Det* er fortsatt det samme, enten det fortolkes som terroråsted, nasjonalhistorie, kulturminne eller minnested. Betongen i Høyblokka og Y-blokka, forblir inntil videre den samme som før terrorangrepet. Selve reisverket var, tross alt, også det samme umiddelbart etterpå, og det står fortsatt, når vi diskuterer bygningene flere år seinere. Gatene har vært stengt og åpnet og stengt igjen, men gateløpene går der de alltid har gått. Trærne i lindealléen er de samme som før. Det rent materielle står stort sett stille, men fortolkningene endres.

Tendenser i mediedebattene

I to av spørsmålene i oppgavens tredelte problemstilling, så jeg etter fortolkningene av jeg Regjeringskvartalet har blitt fortolket etter 22. juli 2011, og hvordan disse har kommet til uttrykk i mediebildet. Ved å undersøke avisartiklene, finner jeg noen tendenser som delvis utgjør svar på disse spørsmålene. Til tross for en lang periode med mye meningsbrytning, får ikke saken sin forløsning gjennom endelige avgjørelser, eller enighet om fortolkningen av Regjeringskvartalet. Det finnes ikke én fortolkning som én gang for alle klarer å «parkere» eller «vinne over» argumenter for andre fortolkninger. Dette er kanskje også «problemet» med en så mangfoldig diskurs: Alle mener *noe*, men foreløpig klarer ikke den ene diskursen å vippe den andre vekk fra hva som er aktuelt å snakke om. Selv om de ansvarlige politikerne har forsøkt å avslutte debatten om ulike spørsmål, ved å fatte vedtak og stå fast ved avgjørelsene, er det andre meningsbærere som problematiserer, og skrur på bremsen. Dette

skjer gjerne ved å trekke inn helt nye temaer og argumenter, eller ved å problematisere selve de grunnleggende premissene i debatten.

Når jeg ser på hele analysen og perioden under ett, er det relevant at temaene ble etablert og kom på plass relativt raskt etter terrorangrepet. Det kommer selvsagt til nye fakta, nye politiske avgjørelser og en del nye temaer underveis. Samtidig viser det seg at alle temaene i diskursene jeg identifiserte i materialet fra 2011, fortsatt er tilstede i materialet i 2014 og 2015. Til en viss grad er diskursene stabile størrelser. Dette utsagnet, og funnet i seg selv, krever en nyansering, ikke minst på grunn av tidsperioden det er snakk om. Perioden jeg har studert er for kort, og utvalget for lite, til å kunne trekke noen sikre konklusjoner. Målet for analysen har heller ikke vært å slå fast hvilken fortolkning som «vinner». Det viser seg i kvalitativ forstand, ved at fortolkningene og diskursene er flytende, glir over i hverandre, avløser hverandre og kommer tilbake. Det gjelder også i kvantitativ forstand. Jeg hadde sett for meg muligheten for å *telle* antallet artikler der Regjeringskvartalet blir fortolket i den ene eller den andre retningen, og sammenligne forekomsten fortolkningene. Som jeg kom fram til i analysearbeidet, er det ikke mulig å kvantifisere denne debatten slik. Jeg har vist at verken artiklene som helhet, eller de enkelte ytringene, er resultater av bare én mulig fortolkning. Det er snarere ofte motsatt. Det finnes en begrensning i antall temaer det er plass til i ett og samme medieuttrykk, men mange ytringer kan høre til flere diskurser samtidig.

Jeg siter med et visst inntrykk av forholdet mellom reportasjestoff og debattstoff i materialet, selv om jeg ikke har undersøkt denne fordelingen inngående. Jeg oppfatter at debattene om Regjeringskvartalet er like relevante for det jeg, litt generaliserende, kaller «vanlige folk», som de er for politikere og andre med formell eller uformell makt. Jeg har bare undersøkt en *liten* del av det diskursive feltet, men jeg våger meg på en fortolkning av denne tendensen. Det kan handle om at man i det norske offentlige ordskiftet er vant til et «demokratisk byråkrati». Politiske avgjørelser baseres gjerne på opptil flere forslag, utredninger og høringer. At saken handler om nettopp *Regjeringskvartalet*, med alt det innebærer, opplever jeg at forsterker tendensen til at «vanlige borgere» ønsker å bli hørt, og at de mener deres meninger er relevante og viktige. Det finnes også spennende tendenser om man deler opp debattstoffet i ulike kategorier, basert på hvem avsenderen er. Blant disse finner jeg både personer som vil gi uttrykk for helt personlige meninger, og personer som forsterker ytringene sine ved å markere en faglig autoritet, ved å for eksempel signere med yrke eller institusjonell tilknytning. Denne tendensen kunne vært interessant å undersøke kvantitativt, ved å telle antallet «fagmarkeringer», og kvalitativt ved å undersøke om diskurstemaene framstilles forskjellig av «borgerne» og av «fagfolkene».

Et av feltene jeg hentet mine analyseverktøy fra, er medievitenskapens rammeanalyse. Et relevant funn er hvordan innrammingene skapes og kommer til syne i mediebildet. Rammene, som til en viss grad identifiserer og avgrenser diskursene, er skapt av flere ulike aktører. I kommentar- og debattstoff, finner jeg at innrammingen stort sett skapes av den som har skrevet teksten, og at ramme og innhold stemmer overens. Når det gjelder innrammingen av reportasjer og nyhetsartikler, kan innrammingen ha fler involverte ytrere. Rammene kan stamme fra ytringene til intervjuobjektene, men den kan også være skapt av den som har skrevet teksten, eller den som redigert avissidene. Overskrifter, bilder og andre visuelle virkemidler, påvirker hvordan innholdet i artikkelen oppfattes. Det er allikevel ikke alltid gitt at innrammingen faktisk stemmer overens med innholdet i artikkelen. Som jeg har vist noen eksempler på, skapes de ulike fortolkningene også av variasjonen i innrammingen i de ulike avisene. Jeg har ikke undersøkt dette inngående, og jeg har heller ikke lagt vekt på å bruke et kvantitativt riktig fordelt antall artikler fra de tre avisene. Dette momentet utgjør nok et viktig og meningsfylt lag i diskursene, og det kan absolutt skape noen spennende undersøkelser.

I den kvantitative gjennomgangen av **utvalg 1**, som jeg viste i metodekapitlet, går omfanget av dekningen totalt sett *ned* gjennom perioden 2011 til 2015. Dette gjenspeiler seg også i mine analyser av diskursene. Etterhvert som tiden går etter terrorangrepet, er det færre artikler å ta av, og færre av de store, «meningsmettede» ytringene og argumentasjonene jeg finner interessant å analysere. I kapittel 5 og 6 (**utvalg 4**), har jeg vektlagt hvilke artikler jeg fant mest aktuelle for analysen. Dette utvalget er ikke sett opp mot den totale dekningen i **utvalg 1**, eller fordelingen mellom avisene i tekstkorpuset på 489 artikler i **utvalg 3**. Jeg vil allikevel kommentere noen tendenser i analysene av **utvalg 4**, som har en viss relasjon også til mengden avisartikler gjennom perioden jeg studerer. Ser man på den totale dekningen, er det Aftenposten som publiserer flest artikler om Regjeringskvartalet i perioden jeg tar for meg. Mer interessant er det å sammenligne VG og Klassekampen. Totalt sett, fra 23. juli 2011 til 23. juli 2015, publiserer VG 628 artikler, og Klassekampen publiserer 580 artikler som nevner Regjeringskvartalet. Ser man nøye på perioden, finnes det en interessant utvikling: I perioden 23. juli til 31. desember 2011, er VGs dekning langt større enn Klassekampens, med 455 mot 268 artikler. I 2012 er forskjellen liten, med 169 artikler i VG mot 163 i Klassekampen. I resten av perioden endres dette forholdet betraktelig: Klassekampen publiserte 85 artikler, mot 62 i VG i 2013, 90 artikler mot 41 i VG i 2014 og 68 artikler mot 19 i VG i 2015 (se tabell 3). Sett i lys av de kvalitative analysene, peker det i retning av å kunne si noe om hvilken avis som skriver mest om hvilke diskurstemaer. Regjeringskvartalet var diskutert som nasjonalhistorie, kulturminne og minnested allerede

høsten 2011. Mitt inntrykk er allikevel at man snakket *mest* om Regjeringskvartalet som terroråsted og sikkerhetstrussel i akkurat denne perioden. Når jeg kvalitativt har tatt for meg debatten gjennom perioden 2012 til 2015, blir temaer som nasjonalhistorie, kulturminne og minnested gradvis viktigere fortolkninger. Den akutte terroråsted-fortolkningen blir gradvis mindre viktig. I likhet med fordelingen mellom debatt- og reportasjestoff, er dette elementer som kunne vært interessante å undersøke videre, kanskje med et større og mer representativt fordelt utvalg tekster eller stoff fra andre eller mer ulike aviser.

Av de fem diskursene jeg identifiserte i kapittel 5 er det imidlertid én av dem jeg syns peker seg noe ut i det diskursive feltet. Dette er diskursen der Regjeringskvartalet fortolkes som *nasjonalhistoriested*. Som jeg har nevnt, viste det seg umulig å avgjøre de ulike diskursenes størrelse og utbredelse ved å studere antallet artikler i diskurskategorier, fordi så mange ytringer kan knyttes til flere diskurser. Samtidig har jeg en oppfatning av at ytringene som uttrykker noe om nasjonalhistorie-diskursen på et vis er «sterkere» enn mange andre ytringer. Jeg har gjennomgående i analysen pekt på at å knytte meningene og argumentene sine til en lang, historisk kontinuitet, viser seg å være svært effektive retoriske verktøy.

Teori møter empiri

Det siste spørsmålet i den tredelte problemstillingen bringer inn et kulturhistorisk, teoretisk perspektiv. I dette spørsmålet lurte jeg på *om* teoriene om virkningskraft og objektivering kunne knyttes til de ulike fortolkningene av Regjeringskvartalet, og eventuelt *hvordan* man kunne se disse teoriene i relasjon til materialet. Ved å analysere debatten med de teoretiske brillene på, finner jeg det jeg vil kalle uttrykk for virkningskraft og objektivering. Dette viser seg gjerne indirekte, i språklige strukturer og retoriske ressurser. Det er ingen av artiklene jeg har analysert som uttalt bruker disse spesifikke, teoretiske begrepene om fortolkningene som foregår. Unntaksvis finner jeg en eksplisitt formulert bevissthet om «stedets virkning», eller «stedet som materialisering av ideologi». Det er allikevel nok av eksempler på artikler der *fortolkningen* gjør at de teoretiske begrepene blir nærliggende å gripe til. Det kan dreie seg om *enten* virkningskraft *eller* objektivering, eller man kan se begge perspektivene samtidig. Oppsummert gir det ofte mening å fortolke tekstene på denne måten.

I materialet fra 2011, var det ganske åpenbart for meg både *at* og *hvordan* tekstene i terroråsted-diskursen, sikkerhet- og byutviklings-diskursen og nasjonalhistorie-diskursen, kunne ses i relasjon til begrepene om virkningskraft og objektivering. I arkitektursted-diskursen og minnested-diskursen, var det ikke like tydelig hvordan teoriene fungerte som

rammer for fortolkningen av ytringene. Man kan delvis se virkningskraft og objektivering som nærliggende fortolkninger av disse to diskursene. Det er mindre tydelig *hva* det som skaper (på)virkning, og *hva* som objektiveres i bygningene. I arkitektur-diskursen kan det være arkitekturhistorien, eller Viksjø som arkitekt, som påvirker oss. Samtidig kan det være andre hendelser og erfaringer som skaper stedets virkningskraft. Det *kan* foregå materialiseringer av visse ideologier i bygningene. Det er ikke alltid lett å peke på om dette er idéen om Norge som nasjon, idéen om sosialdemokratiet, de funksjonalistiske og modernistiske idealene, helt andre idéer eller alle idéene på en gang. I minneste-diskursen kan det være minnene om terrorangrepet, og en sammenheng mellom sted, tid og hendelse som utgjør virkningskraften. Samtidig er heller ikke terror-virkningskraften bare én ting. Avhengig av hvem man spør, kan virkningen komme fra erfaringer som store skader og dyp sorg, eller fra flaks, lettelse og styrke – eller, igjen, alt på en gang. I det diskursive feltet foregår det sannsynligvis også fortolkninger som kan ses i *helt* andre teoretiske perspektiver. Jeg har utforsket teoriens muligheter og begrensninger. Tidvis kan de forsterke og belyse tendensene i materialet, men tidvis er det en utydelig eller ikke-eksisterende sammenheng. Dette viser kulturanalysens utfordring. Man kan *forsøke* å finne teoretiske rammeverk som passer til det empiriske materialet. Noen ganger passer det bare ikke, og man får forsøke igjen med nye erfaringer og andre teorier.

Videre forskningsmuligheter

Terrorangrepet og konsekvensene er på ingen måte «ferdigbehandlet», verken i akademia eller i det allmenne offentlige ordskiftet. Debattene om Regjeringskvartalet kunne vært fortolket med andre teorier, metoder og typer materiale enn det jeg har tatt for meg. Én mulighet for å utforske fortolkningene av Regjeringskvartalet på, er en intervjustudie med informanter som har en relasjon til og mening om bygningene. Kanskje kan en slik undersøkelse vise fram en lignende diskursiv struktur som jeg har funnet i medietekstene, eller kanskje ville diskursene sett *helt* annerledes ut. En annen metodisk mulighet, særlig med dagens utvikling av digital humaniora, er å se på et større mediemateriale. Materialet kan se på en lengre periode, flere norske aviser, nettaviser og sosiale medier og utenlandsk presse. Databaser og statistikk kan bli verktøy for å undersøke store mengder tekst, og dette kan være grunnlag for kvantitative analyser av «hele samtalen» om Regjeringskvartalet. Videre kan kvalitative undersøkelser baseres på antallet ytringer, og på hvilke nøkkelord som er mest i

bruk. Kanskje vil det være mulig å si noe om høy eller lav frekvens av bestemte nøkkelord og ytringer gjenspeiles i det som kvalitativt foregår i det diskursive feltet.

Det er mulig å knytte spørsmålene jeg stiller i denne masteroppgaven til et større, og mer internasjonalt perspektiv. Man kan, for eksempel, se på fortolkninger av andre bygninger ødelagt av terror og krig i nyere tid. Fortolkningene kan si noe om hvilken mening og verdi man finner i å restaurere og bygge opp igjen, eller hvilken mening og verdi det finnes i å rive ned og starte helt på nytt. Å se bygninger der det har skjedd noe dramatisk og traumatisk i sammenheng med begrepet *kollektiv erindring*, åpner for spørsmål om åsteder kan bli minnesteder, og hvordan traumatiserte steder kan fortelle nasjoners historie.

Debattene fortsetter

Jeg avsluttet innsamlingen av avistekster 23.7.15., og jeg skriver dette siste kapitlet i slutten av mai 2016. Høyblokka og Y-blokka står i skrivende stund fortsatt i Regjeringskvartalet. Det er vedtatt at Høyblokka skal få bli stående, og at Y-blokka skal rives. Verken Regjeringen eller Statsbygg har sagt noe om *når* den skal rives. Planforslagene fra april 2015 er evaluert, og planprogrammet justert. Reguleringsplanene, forprosjektet og arkitekturkonkurransen skal legges fram for Stortinget i 2019, og det nye Regjeringskvartalet er estimert å stå ferdig rundt 2023-2025 (KMD 2016, Statsbygg 2015). Dette er lange og komplekse prosesser, og jeg tror man kan forvente opptil flere nye forslag og politiske omkamper

Diskusjonene om minnstedene har denne våren igjen blitt aktuelle. Mot store protester, har Regjeringen vedtatt planen for minnesmerket på Sørbråten, hvilket har betydning for minnesmerkene i Regjeringskvartalet. Planene er å skape en forbindelse mellom de to åstedene, ved å flytte materiale fra Sørbråten til Regjeringskvartalet. Minnstedet på Sørbråten skal etter planen stå ferdig i 2017, og det midlertidige minnstedet i Regjeringskvartalet skal åpne på femårsmarkeringen for terrorangrepet, 22. juli 2016 (Bentzrød og Borud 16.3.16.). Parallelt med de politiske prosessene og byråkratiske planene, fortsetter fortolkningene av Regjeringskvartalet. Disse samtalene har den siste tiden fått mer internasjonal oppmerksomhet. Spesielt Y-blokka, er blitt del av en internasjonal kulturminne-diskurs. Dette har også vist seg i mediene samme uken som jeg skriver denne refleksjonen. Visepresidenten i Europa Nostra sier i en debattartikkel i Aftenposten at Y-blokka er av «(...) europeisk betydning», og organisasjonen ser den som et kulturminne truet av total ødeleggelse (Sell 23.5.16.). En bok med tittelen *Tabula Plena: Forms of urban preservation*, ble presentert under arkitekturbiennalen i Venezia denne uken. I boken diskuterer norske og

internasjonale arkitekter planprosessen for det nye Regjeringskvartalet. Boken legger an et internasjonalt og kritisk perspektiv på hvordan man om hvordan man «(...) integrerer kulturminnevernet i byplanprosesser» (Henriksen, 28.5.16.) Samtalene om Regjeringskvartalet, Høyblokka og Y-blokka er ikke ferdige, og aktørene i diskursene fortsetter å fortolke stedene på et ukjent antall ulike måter. Foreløpig er det alt for tidlig å si noe sikkert om hvordan framtida vil se på fortolkningene av Regjeringskvartalet etter terrorangrepet 22. juli. Det vi kan gjøre i mellomtida er å delta i og studere disse samtalene, med et kritisk blikk på hvorfor og hvordan Regjeringskvartalet tillegges mening.

Epilog: En autoetnografisk observasjon

Mot slutten av skriveprosessen, 23. mai 2016, tilbragte jeg et par timer i Regjeringskvartalet og 22. juli-senteret. Jeg ville se meg godt om mens jeg hadde det akademiske arbeidet som mest present. Tanken var å observere både stedet, og min egen oppfatning. I det jeg kom gående opp fra Tinghuset og krysset Akersgata, slo det meg et jeg ikke kunne huske sist jeg gikk på den siden som er nærmest Høyblokka og Y-blokka. Jeg tror jeg har hatt for vane å gå på motsatt side, nærmest VG-bygget, når jeg har gått gjennom området de siste årene. Jeg gikk opp lindealléen, og stilte meg ved søylene i Høyblokka, bygningen fikk bli ly for regnet.

Ved inngangen til 22. juli-senteret, møtte jeg en tidligere medstudent, som nå jobber på senteret. Vi går en runde i utstillingen, gjennom det som var resepsjonen og kantinen i denne fløyen av Høyblokka. Jeg legger merke til den rå betongen, armeringsjernet som stikker ut av veggene og de sandblåste dekorasjonene. Inne i senteret senker jeg stemmen. Betongveggene gjør at lyden får voldsom gjenklang, og rommet ber om at man er stille.

Etter runden gjennom utstillingen, gikk jeg ut igjen på plassen mellom bygningene. Jeg gikk rundt vannspeilene, og langs Høyblokkas venstre side, til jeg kom til gjerdene. Da jeg gikk tilbake langs med Y-blokka, la jeg merke til at det faktisk var litt liv i bygningen. Noen vektere låste seg inn, og det er kommet på plass noen nye vinduer. Et vindu står på gløtt, og jeg forsto at det er kontorer og møterom som faktisk er i bruk. Jeg gikk tilbake til søylene i Høyblokka og gjennom bygningen, før jeg stoppet en stund ved det som var bombekrateret. Det er tettet igjen, og jeg tror ikke man kan se noen spor. Jeg fortsatte gjennom kvartalet, på gangveiene med høye sperregjerder på hver siden, og kom ut i Møllergata. I det jeg så opp mot Regjeringskvartalet igjen, tenkte jeg at jeg slett ikke var sikker på om området har noen påvirkning på meg. Jeg vet ikke om jeg klarer å lese det som uttrykk for verken Viksjø eller sosialdemokratiet, men jeg tenkte heller ikke så veldig på 22. juli.

Det er et lett ubehag ved å innse at jeg på et vis fortsatt ikke vet *akkurat* hva det er med dette området som gjør at jeg er så opptatt av det, men det får stå sin prøve. Å ikke vite hva man skal tenke, er *også* en mulig fortolkning.

Empiri og litteratur

Empirisk materiale

Avisartikler fra AP, VG og KK, 23.7.11-23.7.15.

Tabellen viser artikler som er referert/sitert i analysen i kapittel 5-6, sortert kronologisk (utvalg 4).

Analyseskjemaene som viser tekstkorpuset fra utvalg 3 finnes i oppgavens appendiks 3.

«Side» viser til sidetall i opprinnelig publikasjon. «Del» viser til inndelingen i Aftenpostens morgenutgave:

Del 1 = Nyhetsdelen, Del 2 = Kulturdelen, Del 3 = Oslo-delen.

«Forfatter» viser til skribent/journalist. «Redaksjonen» oppgis som forfatter der artikkelen er publisert uten byline, «NTB» der det dreier seg om en NTB-notis.

Mediearkivet A-tekst er brukt til den systematiske innsamlingen og arkiveringen. Informasjon om arkivet finnes på <http://www.retriever-info.com/no/category/news-archive/>

AP-A = Aftenposten Aften

AP = Aftenposten morgen

KK = Klassekampen

VG = Verdens Gang

NTB = Norsk Telegrambyrå.

Dato	Avis	Tittel	Forfatter	Sjanger	Side/ del
2011					
23.7.11.	AP	Nå er terroren kommet til Norge	Redaksjonen	Reportasje	6-7
23.7.11.	KK	Regjeringskvartalet bombet	Redaksjonen	Reportasje	6-7
23.7.11.	VG	– Vi tenkte på 11. september	Redaksjonen	Reportasje	18
24.7.11.	AP	Vurderer å rive Høyblokken	Redaksjonen	Reportasje	24
25.7.11.	AP	Bombet symbolet på nasjonen	Redaksjonen	Forside	1/2
25.7.11.	AP	Bygningene formet det nye Norge	Nipen, K.	Reportasje	6-7/2
26.7.11.	AP-A	– Ser mye verre ut enn på TV	Løken, A.	Reportasje	6
27.7.11.	AP	Minnesmerke i hverdagen	Lederskribent	Lederartikkel	2
27.7.11	KK	Uviss status for Regjeringskvartalet	NTB	Reportasje	9
2.8.11.	AP-A	Bjørsvika? Tullinløkka? Rådhusplassen? Regjeringskvartalet?	Riaz, W. K.	Reportasje	4
4.8.11.	AP-A	Bør bli stående	Hvoslef-Eide, D.	Leserbrev	18
5.8.11.	AP	Første svar om Høyblokka mandag	Redaksjonen	Notis	3
18.8.11	AP	Asbest kan forsinke oppryddingsarbeidet	NTB	Notis	7
23.8.11.	AP-A	Kunsten sto støtt	Løken, A.	Reportasje	16
1.10.11.	KK	Står til Dovre faller	Lillebø, S.	Reportasje	38- 39
12.11.11.	KK	For store gjerder	NTB	Notis	13
21.12.11.	KK	Jens Stoltenbergs kontor nesten uskadd	NTB	Reportasje	5

28.12.11	KK	Kort sagt: Unni Grøn	Meyer, A. H.	Reportasje	18
30.12.11.	KK	Et symbolsk og viktig bygg	Larsen, D. E. U.	Reportasje	20-21
2012					
6.1.12.	AP	Ble bygget til høylytte protester	Brøyn, M. B.	Reportasje	18-19
25.4.12.	VG	Åtte meter mellom liv og død	Andersen, G., Brenna, J., Erikssen, H. Ø., Grøttum, E.-T., Hopperstad, M., Mikaelsen, H., Nervik, S., Ravndal, D., Sæther, A. S., Vikås, M.	Reportasje	10-11
25.4.12	KK	Inferno ved Høyblokka	Malling, S., Skjeseth, A.	Reportasje	8-9
27.4.12.	AP	Sted for et minnesmerke	Andenæs, U.	Kommentar	2/2
23.7.12.	VG	Klokken 15.25, 22. juli 2012	Redaksjonen	Reportasje	10-11
2013					
2.1.13.	KK	Vil ha ny debatt om regjeringkvartalet	Høiness, H.	Reportasje	7
21.6.13.	AP	Gjenreis Picasso!	Sandberg, L.	Reportasje	12/2
28.6.13	AP	Prislappen som ikke finnes	Madsen, P. A.	Kommetar	3/2
29.6.13	AP	Historieløst forslag	Rød, K.	Kommentar	9/2
2.7.13.	KK	Riv makkverket!	Lund, M.	Leserbrev	23
7.8.13.	AP	Viksjøs kulturvandalisme	Grøtvedt, P.	Leserbrev	17/3
12.10.13.	KK	Sår tvil om tall	Meyer, A. H.	Reportasje	47
2014					
5.3.14.	AP	Nytt regjeringkvartal i tre?	Bøe, E. T.	Leserbrev	10/3
27.5.14.	AP	«Dette gjør meg trist»	Ashraf, A. F., Korsvold, K., Nordby, K. J.	Reportasje	4-5/2
31.5.14.	KK	Blokka i blindsonen	Johnsen, E.	Leserbrev	33
9.7.14.	KK	La Y-blokka bli demokratiets hus	Mamquist, E. B.	Leserbrev	21
22.7.14.	AP	AUF vil ha infosenter	Larsen, M. F., Vollan, M. B.	Reportasje	26-27
2015					
16.1.15.	AP	– Vil ikke ha en bygning som ligger rett over en tunnel	Hegtun, H.	Reportasje	24/2
22.1.15.	KK	Sanners rivingsiver	Cappelen, B.	Leserbrev	20
13.4.15.	AP	Her er planene for regjeringkvartalet	Henrksen, A.	Reportasje	4-6/2
18.4.15.	KK	Absurde premissar	Kulås, G., Mohr, A. C.	Reportasje	42-43
28.4.15.	KK	Vil redde Y-blokka	Aarseth, M. B., Bratlie, T. H.	Reportasje	28
2.5.15.	KK	Må endre minnested	Vollan, M.B	Reportasje	38-39
9.5.15.	KK	22. juli-senter i Høyblokka	Rønning, M.	Reportasje	11

11.6.15.	AP	Tror på vern av Y-blokken	Henriksen, A.	Reportasje	6/2
14.7.15.	AP	Stiller ut bombebilen og utstyrs kofferten fra 22. juli	Tennes, N. S.; Øberg, S. P.	Reportasje	4/1
22.7.15.	AP	Veien videre går også bakover	Skjeggstad, H.	Kommentar	3/2
22.7.15.	KK	Absolutt sorg, absolutt glede	Smedsrud, M.S., Olguin, B.C.	Reportasje	24-25
22.7.15.	VG	Den viktige fortellingen	Gjestad, G. H.	Kommentar	2-3
22.7.15.	VG	Brutalt og ærlig	Byrkjedal, M., Ashraf, A.F., Lundgren, H.	Reportasje	6-7
23.7.15.	AP	Ingen «hall of fame»	Rød, K.	Reportasje	6/2
23.7.15.	VG	22/7 – 4 år etter	Braata, E.; Lundgren, H.	Reportasje	14

Annet materiale

Disse kildene oppgis i en egen liste, da de plasserer seg mellom empirisk materiale og annen litteratur (se metodekapittel). Forkortelser i parentes tilsvare referansen i teksten.

- Aftenposten (1913). «Petersborgkompleksets kjøb og spørsmålet om fortsættelse af Regjeringsbygningen». *Aftenposten*, 11.6.1913., s. 1. Innhentet 15.8.15, tilgjengelig fra: http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_aftenposten_null_null_19130611_54_288_2
- Aftenposten Aften (2006). «Oslo før». *Aftenposten Aften*, 27.07.2006., s. 30
- Bentzrød, S. B. og Borud, H. (13.3.2016). «Regjeringen velger omstridt Utøya-minnesmerke». *Aftenposten*, 16.3.16. Innhentet 24.5.16., tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Regjeringen-velger-omstridt-Utoya-minnesmerke-8397190.html>
- Bergmo, T., Jappee, G. og Kvittingen, I. (2012) «Kross kritikk mot forslag til 22. juli-minneste». *NRK*, 26.4.12. Innhentet 15.5.16., tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/227/artikler/kross-kritikk-mot-valg-av-minneste-1.8102925>
- Blystad, A. C. (2007). «Avisene rømmer Akersgata». *Nettavisen*, 24.3.2007. Innhentet 1.9.2015., tilgjengelig fra: <http://www.nettavisen.no/na24/944851.html>.
- Garbo, G. L. (2015) «Senter for forskning på høyreekstremisme til UiO», 23.11.15. Oslo: Universitetet i Oslo. Innhentet 26.11.15, tilgjengelig fra <http://www.sv.uio.no/om/aktuelt/aktuelle-saker/2015/nytt-senter-til-uio.html>
- Henriksen, A. (2016). «Regjeringskvartalet under lupen i Venezia». *Aftenposten*, 28.5.16. Innhentet 29.5.16., tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/kultur/Regjeringskvartalet-under-lupen-i-Venezia-198198b.html>
- Holm, A. E. (1959). «Dekorasjonene i regjeringsbygget». *Byggekunst*, 41 (1). Oslo: Norske Arkitekters landsforbund, ss. 23-28.
- Lundgaard, H. (2008). «Hardt ut mot Oslos monsterbygninger». *Aftenposten Aften*, 9.1.2008, s. 6
- Lundgaard, H. (2008). «Galleri Oslo er verst i byen». *Aftenposten Aften*, 11.1.2008, s. 6
- Morgenbladet (1913). «Regjeringsbygningens fortsættelse». *Morgenbladet*, 12.6.1913., s.1. Innhentet 15.8.15., tilgjengelig fra http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_morgenbladet_null_null_19130612_95_341_1
- Nesjar, C. (1959). «Kunst i betong». *Byggekunst*, 41 (1). Oslo: Norske Arkitekters Landsforbund. Ss. 19-20
- Opstad, T. (1958). Viksjø svinger med tryllestaven. *Verdens Gang*, 31.5.1958., s. 5
- Rolfen, E. (1959). «Bygg for regjeringskontorer». I: *Byggekunst*, 41 (1). Oslo: Norske Arkitekters Landsforbund. S. 6-16.

- Sell, J. (2016). «Å fjerne Picassos kunst fra Y-blokken vil være kulturell vandalisme». Oversatt av Borgen, L.W. *Aftenposten*, 23.5.16. Innhentet 24.5.16., tilgjengelig fra <http://www.aftenposten.no/mener/debatt/A-fjerne-Picassos-kunst-fra-Y-blokken-vil-vare-kulturell-vandalisme--John-Sell-8474646.html>
- Verdens Gang (VG) (1957). «Radikal omforming av Arne Garborgs plass: Regjeringsbygget ferdig neste sommer eller høst». *Verdens Gang*, 21.12.1957., s. 13
- Verdens Gang (VG) (1958). «Viksjø og Nesjar om Picasso-saken: Vi holdt oss til avtalen». *Verdens Gang*, 12.5.1958., s. 12
- Verdens Gang (VG) (1969). Flyttesjau i statsforvaltningen. *Verdens Gang*, 25.6.1969, s. 4
- Viksjø, E. (1959). «Det nye regjeringsbygget». *Byggekunst*, 41 (1). Oslo: Norske Arkitekters Landsforbund, ss. 3-5.
- Winger, Alexander (2011). «— Jeg hadde hjelm og skuddsikker vest». *Nettavisen*, 20.8.2011. Innhentet 4.9.15., tilgjengelig fra: <http://www.nettavisen.no/nyheter/3212797.html>

Offentlige dokumenter, organisasjoner o.l.

22. juli-senteret (2016) «Utstillingen». Oslo: 22. juli-senteret. Innhentet 19.5.16., tilgjengelig fra <http://www.22julisenteret.no/utstillingen/>
- Bech Gjørsv, A. et.al. (2012). «NOU 2012:14. Rapport fra 22. juli-kommisjonen.», 13.8.12. Oslo: Regjeringen. Innhentet 1.5.16., tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-14/id697260/>
- (KD 2012a) Kulturdepartementet (2012). «Steder for å minnes og påminnes: Innstilling vedrørende minnesteder etter 22. juli. Oslo: Kulturdepartementet. Innhentet 15.5.16., tilgjengelig fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/KUD/Kunstavdelingen/Rapporter_Utredninger/Steder_for_aa_minnes_og_paaminnes_22juli.pdf
- (KD 2012b) Kulturdepartementet (2012). «Pressemelding: Nasjonalt minnested i Regjeringskvartalet», 22.6.12. Pressemelding 65/12. Oslo: Kulturdepartementet. Innhentet 15.5.16., tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nasjonalt-minnested-i-regjeringskvartale/id686696/>
- (KVU) OPAK AS, Metier AS og LPO arkitekter AS (2013). «Konseptutvalgsutredning for fremtidig regjeringskvartal», 27.6.13. Oslo: OPAK AS, Metier AS og LPO Arkitekter. Innhentet 15.9.15., tilgjengelig fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fad/vedlegg/bst/konseptvalgsutredningen_rkv.pdf
- (KMD 2016) Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016). «Nytt regjeringskvartal», 11.1.16. Oslo: Regjeringen. Innhentet 24.5.16, tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/planbygg-og-eiendom/regjeringskvartalet/nytt-RKV/id712726/>
- (KORO 2016) Kunst i offentlige rom (2016). «Minnesteder etter 22. juli». Oslo: KORO. Innhentet 24.5.16., tilgjengelig fra <http://koro.no/prosjekter/minnesteder-etter-22-juli/>
- (NM 2013). Nasjonalmuseet (2013). «Picasso – Oslo: Kunst og arkitektur i Regjeringskvartalet». Innhentet 16.5.16., tilgjengelig fra http://www.nasjonalmuseet.no/no/utstillinger_og_aktiviteter/utstillinger/nasjonalmuseet_arkitektur/Picasso+%E2%80%93+Oslo.+Kunst+og+arkitektur+i+Regjeringskvartalet.9UFRLS3e.ips
- (RA 2013) Riksantikvaren (2013). «Regjeringskvartalet: Riksantikvarens utredning om verneverdi og bruk». Oslo: Riksantikvaren. Innhentet 15.5.16., tilgjengelig fra: http://www.nb.no/idtjeneste/URN:NBN:no-bibsys_brage_44853
- Statsbygg (2013). «Regjeringsbygg 6, R6. Nybygg.» Oslo: Statsbygg, 10.10. 13. Innhentet 22.5.16., tilgjengelig fra <http://www.statsbygg.no/Prosjekter-og-eiendommer/Byggeprosjekter/Regjeringsbygg-6-R6>

- Statsbygg (2015). «Nytt regjeringskvartal». Oslo: Statsbygg. Innhentet 24.5.16., tilgjengelig fra <http://www.statsbygg.no/Prosjekter-og-eiendommer/Byggeprosjekter/Regjeringskvartal-nytt/>
- Statsministerens kontor (2014). «1958: Statsministeren flytter til Høyblokken», 21.8.14. Oslo: Statsministerens kontor. Innhentet 6.5.16., tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/dep/smk/ansvarsomrader/forloperne/1946--nyere-tid/1958-Statsministeren-flytter-til-Hoyblokken/id759096/>
- Tobiassen, B. »Oppretter ekstremismesenter». Universitas, 13.5.15. Innhentet 12.11.15, tilgjengelig fra: <http://universitas.no/nyheter/60614/oppretter-ekstremismesenter>
- Unesco (2016). «Om Unesco». Oslo: Unesco. Innhentet 19.5.16., tilgjengelig fra <http://unesco.no/om-oss/om-unesco/>

Litteratur

Vitenskapelige bøker og artikler

- Allern, S. (2015). *Journalistikk og kildekritisk analyse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Andenæs, I. (2012). *Medier i sjakk og sorg*. Oslo: Cappelen Damm
- Appadurai, A. (2010). «Introduction: Commodities and the politics of value». I Appadurai, A. (red). *The social life of things: Commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge University press, ss. 3-63
- Assmann, A. (2006). «Memory, Individual and Collective.» I: Goodin, R.E. & Tilly, C. (red.) *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*. Oxford: Oxford University Press, ss. 210-224
- Assmann, A. (2015). «Impact and resonance – Towards a theory of emotions in cultural memory». I: Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (red.) *The Formative Past and the Formation of the Future*. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture/Novus Press, ss. 41-70
- Assmann, J. (2015). «Tradition, writing and canonisation: Structural changes of cultural memory». I: Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (red.) *The Formative Past and the Formation of the Future*. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture/Novus Press, ss. 115-132
- Bakhtin, M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. Redigert/oversatt av Emerson, C. og Holquist, M. Austin: University of Texas Press
- Brochmann, O. (1971). *Hus i Oslo*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Brurås, S. (red.) (2012). *Mediene og terroraksjonen: Studier av norske mediers dekning av 22. juli*. Oslo: Unipub.
- Bruun, O. D.; Krogstad, M.; Selskabet for Oslo byes vel (1999). *Arkitektur i Oslo: En veiviser til byens bygningsmiljø*. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Bøe, A. (1976). *Samliv med fortiden: 50 anmeldelser av norske bygningsmiljøer*. Oslo: Gyldendal
- Connerton, P. (1989) *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press
- Ehn, B. og Löfgren, O. (2001). *Kulturanalyser*. Malmø, Gleerups.
- Ehn, B. og Löfgren, O. (2011). «Å fange det unnflyende: Kulturanalytisk bricolage som metode». Oversatt av Haukeland, E. I: Fangen, K. og Sellerberg, A.-M. (red.) *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal norsk forlag, ss. 198-210
- Elton, Lars (1996). «Høyblokken: Demokratiets høyborg». I: Statsbygg (red.) *Regjeringskvartalet 1906-1996*. Oslo: Statsbygg, ss. 14-20
- Elton, Lars (1996). «Regjeringsparken: Geometriens skjønnhet». I: Statsbygg (red.) *Regjeringskvartalet 1906-1996*. Oslo: Statsbygg, ss. 50-52
- Engh, P. og Gunnarsjaa, A. (1984). *Oslo: En arkitektguide*. Oslo: Universitetsforlaget
- Eriksen, A. (1995). *Det var noe annet under krigen*. Oslo: Pax forlag
- Eriksen, A. (1999). *Historie, minne og myte*. Oslo: Pax forlag

- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge*. Oversatt av Smith, A.M.S. London: Tavistock publications
- Griebenow, B. (2014). *Erling Viksjøs høyblokk: Et Gesamtkunstwerk?* Masteroppgave i kunsthistorie. Universitetet i Oslo. Innhentet 15.10.15., tilgjengelig fra: <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-47755>
- Hoskins, J. (2006). «Agency, biography and objects». I: Tilley, C., Keane, W., Küchler S., Rowlands, M. og Spyer, P. (red.) *Handbook of material culture*. London: Sage publications, ss. 74-84
- Jordheim, H. (2013). «22. juli-minnesmerker. Hvilke, hvor og hvorfor?». I: Agedal, O., Botvar, P. K. og Høeg, I. M. (red.) *Den offentlige sorgen: Markeringer, ritualer og religion etter 22. juli*. Oslo: Universitetsforlaget, ss. 217-237
- Jordheim, H. (2015). «Transformative pasts, transformations of the future, and the questions of the present». I: Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (red.) *The Formative Past and the Formation of the Future*. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture/Novus Press, ss. 71-92
- Jørgensen, M. W. og Phillips, L. (1999) *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Kjølstad, M. V. (2013) *Blod, sverte og tårer: Journalisters etiske dilemmaer i møte med 22. juli*. Masteroppgave i journalistikk. Universitetet i Oslo. Innhentet 12.5.16, tilgjengelig fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-37342>
- Kopytoff, I. (2010). «The cultural biography of things: Commoditization as process». I: Appadurai, A. (red.) *The social life of things: Commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge University press, ss. 64-94
- Kverndokk, K. (2011). «Krigens helter og ofre: Akershus festning som krigsminnelandskap». I: Naguib, S.-A. og Rogan, B. (red.) *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Oslo, Novus forlag, ss. 99-123
- Kverndokk, K. (2012). «I kveld er gatene fylt av kjærlighet: Om spontane minnesteder, communitas og rituell renselse etter 22. juli 2011». I: Beckman, S. (red.) *Kulturaliseringens samhälle. Problemorienterad kulturvetenskaplig forskning ved Tema Q 2002-2012*. Linköping: Linköpings universitet, ss. 191-197
- Kverndokk, K. (2013). «Et nettverk av sorg. Sosiale medier og minnekultur etter 22. juli». I: Agedal, O., Botvar, P. K. og Høeg, I. M. (red.) *Den offentlige sorgen: Markeringer, ritualer og religion etter 22. juli*. Oslo: Universitetsforlaget, ss. 169-189
- Lakoff, G. og Johnson, M. (2003). *Hverdagslivets metaforer: Fornuft, følelser og menneskehjernen*. Oversatt av Hidle, M. Oslo: Pax Forlag
- Landsforeningen for reiselivet i Norge (1914). *Fører gjennom Kristiania og nærmeste omegn*. Kristiania: Aschehoug
- Larsen, Ø. (2001). «Rikshospitalet i Akersgaten». *Tidsskrift for den norske lægeforening* 121 (24). Oslo: Den norske legeforening. Innhentet 1.10.15., tilgjengelig fra <http://tidsskriftet.no/article/409365/>
- Layton, R. (2003). «Art and agency – a reassessment». *Journal of the Royal Anthropological Institute* 9 (3), s. 447-464.
- Naguib, S.-A. og Rogan, B. (2011). «Materiell kultur og forskning på tvers: En introduksjon». I: Naguib, S.-A. og Rogan, B. (red.) *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Oslo: Novus forlag, ss. 9-18.
- Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (2015). «Preface». I: Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (red.) *The Formative Past and the Formation of the Future*. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture/Novus Press, ss. 7-8
- Naguib, S.-A. (2015) «The articulation of cultural memory and heritage in plural societies». I: Naguib, S.-A. og Stordalen, T. (red.) *The Formative Past and the Formation of the Future*. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture/Novus Press, ss. 221-246
- Neumann, I. (2001a). *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Neumann, I. (2001b). *Norge – en kritikk: Begrepsmakt i Europa-debatten*. Oslo: Pax forlag
- Opstad, J.-L. (1980). «Kulturliv». I Greve, T. og Opstad, J.-L. (red.) *Norge i 1905: En kavalkade i bilder og tekst*. Oslo: H. Aschehoug & co (W. Nygaard), ss. 112-141
- Pedersen, B. S. (1967). «Gatens arkitekturhistorie». I: Juul Møller, Tryggve (red.) *Akersgaten*. Oslo: Tryggve Juul Møller forlag, ss. 15-180

- Reisegg, Ø. og Østberg, J.S. (2000) «Empirekvartalet». I: Tvedt, K.A. (red.) *Oslo byleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget/Selskabet for Oslo Byes Vel, ss. 121-122
- Risåsen, G. T. (2003). *Staten Bygger*. Oslo: Forlaget Press/Statsbygg
- Rogan, B. (2011) «Et faghistorisk etterord om materiell kultur og kulturens materialitet». I: Naguib, S.-A- og Rogan, B. (red.) *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Oslo: Novus forlag, ss. 313-381.
- Ronström, O. (2007) *Kulturarvspolitik: Visby. Från sliten småstad til medeltidsikon*. Stockholm: Carlssons
- Rose, G. (2001). *Visual Methodologies: An introduction to the interpretation of Visual Materials* (1st edition). London: Sage publications
- Rose, G. (2007). *Visual Methodologies: An introduction to the interpretation of Visual Materials* (2nd edition). London: Sage publications.
- Røsoch, H. (1953). *På vandring i Christiania*. Oslo: Cappelen
- Sem, L. (2009) *For oss er Falstad det norske Holocaust: Ein diskursanalytisk studie av debatten om krigsminnestaden Falstad i 2003-2003*. Avhandling for ph.d.-graden. Universitetet i Oslo.
- Semetko, H. A. and Valkenburg, P.M. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication*. 60 (2), june, ss. 93-109
- Statsbygg (1996) «Fra Empirekvartal til regjeringskontorer». I: Statsbygg (red.) *Regjeringskvartalet 1906-1996*. Oslo: Statsbygg, ss 6-8
- Steiner, C. (2001). «Rights of passage: On the liminal identity of art in the border zone». In: Meyer, F. (ed.) *The empire of things: Regimes of value and material culture*. Santa Fe: School of American Research Press, pp. 207-231
- Stene, N.. (2011). «Bilders kraft: Koptiske barn bruk av religiøse bilder i Kairo og London». I: Naguib, S.-A- og Rogan, B. (red.) *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Oslo, Novus forlag, ss. 255-272
- Telste, K. (2011) «Frihetsberøvelsens materialitet: Hans Nilsen Hauge og rådhusarresten i Kristiania». I: Naguib, S.-A- og Rogan, B. (red.) *Materiell kultur og kulturens materialitet*. Oslo, Novus forlag, ss. 165-181
- Thiis-Evensen, T. (1975). *Henrik Bull – arkitekt og formgiver*. Oslo: Norsk Arkitekturmuseum
- Tilley, C. (2006). «Objectification». I: Tilley, C., Keane, W., Küchler S., Rowlands, M. og Spyer, P. (red.) *Handbook of material culture*, ss. 60-74. London: Sage publications
- Trohaug, H. (1999). *Arkitekt Erling Viksjø*. Oslo: Norsk Arkitekturmuseum
- Tvedt, K. A. (2000) «Innledning». I: Tvedt, K.A. (red.) *Oslo byleksikon*. Oslo: Kunnskapsforlaget/Selskabet for Oslo Byes Vel., ss. 1-29
- Ustvedt, Ø. (2015). «Kunsten i Regjeringsbygningen». Oslo: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Innhentet 3.5.15., tilgjengelig fra <http://harriet.nasjonalmuseet.no/regjeringsbygningen/docs/kunsten.html>
- Vassbotn, H. M. (2015) *En dag uten sidestykker: En undersøkelse av PFUs kriterier i behandlingen av klager over medieoppslag om 22. juli 2011*. Masteroppgave i journalistikk. Universitetet i Oslo. Innhentet 12.5.16., tilgjengelig fra <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-49888>
- Wasberg, G. C. (1967). «Avisene i Norges Fleet Street». I: Juul Møller, Tryggve (red.) *Akersgaten*. Oslo: Tryggve Juul Møller forlag, ss. 257-271
- Aasgaard, A. M. (2012) *Journalistikk under angrep: Om journalister og gjerningsmann*. Masteroppgave i journalistikk. Universitetet i Oslo. Innhentet 12.5.16., tilgjengelig fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/27828>

Ordbøker og oppslagsverk

I teksten er ordbøker og oppslagsverk referert med forkortelser. I referanselisten oppgis forkortelsen i parentes først, deretter fullstendig referanse.

- (BO) Språkrådet/Universitetet i Oslo: «Bokmålsordboka». Oslo: Språkrådet og Universitetet i Oslo.
Tilgjengelig fra <http://nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi>
- (FO) Fremmedordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget. Tilgjengelig fra <https://www.ordnett.no/search?drillPub=2>
- (NSYN) Norske synonymer. Oslo: Kunnskapsforlaget
Tilgjengelig fra <https://www.ordnett.no/search?drillPub=3>
- (NO) Norsk ordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget
Tilgjengelig fra <https://www.ordnett.no/search?drillPub=23>
- (NR) Norsk riksmålsordbok. Oslo: Kunnskapsforlaget
Tilgjengelig fra [\[https://www.ordnett.no/search?drillPub=6\]](https://www.ordnett.no/search?drillPub=6)
- (NBL1) Trohaug, H. (2009). «Erling Viksjø». I: Norsk biografisk leksikon, nettutgave, 13.2.09.
Oslo: Foreningen Store Norske Leksikon. Innhentet 10.5.16., tilgjengelig fra https://nbl.snl.no/Erling_Viksj%C3%B8
- (NBL2) Olstad, F. (2009). «Einar Gerhardsen». I: Norsk biografisk leksikon, nettutgave, publisert 13.2.09.
Oslo: Foreningen Store Norske Leksikon. Innhentet 10.5.16., tilgjengelig fra https://nbl.snl.no/Einar_Gerhardsen
- (OALD) Hornby, A.S, Turnbull, J. et.al. (red.) (2010). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford University Press
- (SNL1) Tschudi-Madsen, S. (2009/2016). «Art Nouveau». I: Store Norske Leksikon, nettutgave.
Oslo: Foreningen Store Norske Leksikon.
Første versjon innhentet 2.8.15., tilgjengelig fra <https://snl.no/.versionview/28770> Artikkelen er oppdatert 20.5.16., tilgjengelig fra https://snl.no/art_nouveau
- (SNL2) Forfatter ikke oppgitt (2015). «Regjeringskvartalet». I: Store Norske Leksikon, nettutgave, oppdatert 16.10.15. Oslo: Foreningen Store Norske Leksikon.
Innhentet 5.1.16., tilgjengelig fra <https://snl.no/Regjeringskvartalet>
- (SNL3) Forfatter ikke oppgitt (2011). «Møllergata 19». I: Store Norske leksikon, nettutgave, oppdatert 4.8.11. Oslo: Foreningen Store norske leksikon.
Innhentet 6.5.16., tilgjengelig fra https://snl.no/M%C3%B8llergata_19
- (SNL4) Mardal, M. (2015). «Enige og tro inntil Dovre faller». I: Store Norske leksikon, nettutgave, oppdatert 27.4.15. Oslo: Foreningen Store Norske Leksikon.
Innhentet 15.3.16, tilgjengelig fra https://snl.no/Enige_og_tro_inntil_Dovre_faller

Illustrasjoner

Tittelblad:

Fig. 0-1: Høyblokka under oppføring, 1957. Foto: Dagbladet. Tilhører Norsk Folkemuseum. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-NC-ND). Kilde:

<http://digitaltmuseum.no/011013628954/?query=regjeringskv>

Kapittel 4:

Fig. 4-1: Bykart Christiania, 1774. Kartgrunnlag: Kartverket: Christiania Amt nr 23: Plan over Aggershus Fæstning og Christiania Bye, 1774. Amtskartsamling. Oppr. målestokk: 1:3640.

Kilde: <http://kartverket.no/Kart/Historiske-kart/Historiske-kart-galleri/#3/56/368>

Utsnitt og bearbeiding: Ola Hansen

Fig. 4-2: Bykart Kristiania, 1887. Kartgrunnlag: Kristiania oppmålingsvesen, 1887. Kart over Kristiania. Bilag til *Femtiaars-Beretning om Christiania Kommune for aarene 1887-1886*, utgitt 1892. Tilhører Oslo Byarkiv.

Kilde: <https://www.oslo.kommune.no/OBA/Kart/1887/index.html>.

Utsnitt og bearbeiding: Ola Hansen.

Fig. 4-3: Bykart Oslo sentrum med Regjeringskvartalet, 2016. Kartgrunnlag: Statens Kartverk, Norgeskart.

Kilde: <https://www.norgeskart.no/#15/262189/6649667/-land/+enkel>

Utsnitt og bearbeiding: Ola Hansen.

Fig. 4-4: Henrik Bull: Akvarell Gamle Regjeringsbygning, 1905. Tilhører Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens: CC-BY-NC).

Kilde: <http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMT.hbu136.001>

Fig. 4-5: Høyblokka ferdigstilt, 1959. Foto: Ukjent fotograf. Tilhører Oslo Museums billedsamling, inventarnummer OB.F23526, donert av Norsk Telegrambyrå. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-SA).

Kilde: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:OB.F23526_H%C3%B8yblokk_1959_NTB.jpg

Fig. 4-6: Erling Viksjø: Konkurransutkast «Vestibyle», 1939. Tilhører Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, inventarnummer NAMT.evi001.001. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-NC).

Kilde: <http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMT.evi001.001>

Fig. 4-7: Erling Viksjø, utkast Regjeringsbygningen, 1947. Tilhører Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, inventarnummer NAMT.evi077.003. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-NC).

Kilde: <http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMT.evi077.003>

Fig. 4-8: Erling Viksjø, skisse, eksteriør. 1959. Trykket i Byggekunst 1/59. Tilhører Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, inventarnummer NAMT.evi194. Gjengitt med tillatelse (frigitt med lisens CC-BY-NC).

Kilde: <http://samling.nasjonalmuseet.no/no/object/NAMT.evi194>

Kapittel 6:

Fig. 6-1: VG 24.4.12., side 10-11. Faksimilie: Retriever/A-tekst.

Fig. 6-2: Klassekampen 24.4.12., side 8-9. Faksimilie: Retriever/A-tekst.

Fig. 6-3: VG 23.7.12., side 10-11. Faksimilie: Retriever/A-tekst

Fig. 6-4: VG 23.7.15., s.14. Faksimilie: Retriever/A-tekst

Appendiks

Appendiks 1: Opplagstall

Appendiks 2: Tidslinje

Appendiks 3: Analyseskjema

Appendiks 4: Vurdering fra NSD

Appendiks 1: Opplagstall

Opplagstall for Aftenposten, Klassekampen og VG i perioden 2011-2015.

Tallene er hentet fra Mediebedriftenes Landsforening (MBL) og Landslaget for lokalaviser.

Tilgjengelig fra <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/190>

Avis	2011	2012	2013	2014	2015
Aftenposten Aften	101 754	96 100	-	-	-
Aftenposten morgen	235 795	225 981	214 026	187 694	172 029
Klassekampen	15 390	16 353	17 648	19 025	21 020
VG	211 588	188 354	164 430	138 188	112 716

Appendiks 2: Tidslinje

Tidslinje over saksgang, politiske avgjørelser, sentrale utsagn og andreviktige hendelser 2010-2015

Høsten 2010: Statsbygg og Riksantikvaren arbeider med verneforslag for Regjeringskvartalet. Forslaget sendes på høring til departementene.

27.6.11.: Fredningsforslaget om Regjeringskvartalet legges fram.

22.7.11.: Terrorangrepet

12.8.11.: 22. juli-kommisjonen oppnevnt av Regjeringen

21.8.11.: Nasjonal støttegruppe for 22. juli stiftes

25.10.11.: Erling Fossen tar til orde for å rive Høyblokka under en debattkveld på Oslo Bymuseum

09.12.11.: Statsbyggs første rapport om Høyblokka er ferdig (volumstudium utført av Asplan Viak). Konklusjonen, som er råd om riving av Høyblokka, offentliggjøres først etter nyttår.

06.01.12.: Statsråd i Kommunal- og administrasjonsdepartementet Rigmor Aaserud uttaler at avgjørelsen om riving eller bevaring av Høyblokka utsettes «inntil videre»

17.01.12.: Styringsgruppe for utarbeidelse av minnesmerker utnevnes

27.3.12.: Norske arkitekters landsforbund (NAL) sender brev til statsråd Aaserud og kommer med forslaget om åpen idékonkurranse om nye Regjeringskvartalet,

16.04.12.: Rettssaken mot Anders Behring Breivik starter i Oslo tingrett.

29.6.12.: Regjeringskvartalet åpner for noe gjennomgangstrafikk

13.08.12.: 22. juli-kommisjonen legger fram sine konklusjoner

August 2012: Arkitektfirmaene Metier, OPAK og LPO arkitekter starter arbeidet med KVV.

30.10.12.: Åpning (snarvei) gjennom Regjeringskvartalet fra Akersgata til Møllergata åpner.

Februar-mars 2013: Rapport fra DIFI. Politidirektoratet og Justisdepartementet får kritikk for manglende oppfølging av sikkerheten etter 22. juli. Regjeringskvartalet/22. juli brukes som skrekkeeksempel, får følger for videre arbeid, sikkerhetssystemer, varslingssystemer o.a.

27.06.13.: Konseptutvalgsutredning (KVU) utført av konsulentfirmaene Metier, Opak og LPO arkitekter overleveres Aaserud/Kommunal- og administrasjonsdepartementet.

Konklusjonen er at ingen av bygningene er så skadet at de ikke kan brukes. Foreslår allikevel riving fordi nybygg vil koste mindre enn å sette i stand de opprinnelige bygningene.

September 2013: Statsbygg åpner Høyblokka for besøk fra publikum under Oslo Åpne Hus.

September 2013: Valg og regjeringsskifte. Erna Solberg ny statsminister, Jan Tore Sanner ny kommunal- og moderniseringsminister, Toril Widvey ny kulturminister.

Oktober 2013: Riksantikvaren overleverer sin utredning til Miljøverndepartementet. Foreslår fredning av både Høyblokka og Y-blokka

Februar 2014: Henie-Onstad kunstsenter åpner utstillingen «Vi lever på en stjerne»

Februar 2014: Utstilling av utkast til minnesteder i Rådhusgalleriet

17.2.14.: Rapporten «Fremtidig regjeringskvartal» overleveres kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner (H). Oppdragsansvarlig Dovre Group og Transportøkonomisk institutt har gått gjennom KVVU fra juni 2013 og kvalitetssikret den.

01.03.14.: Rambøll AS og Statsbygg overleverer sin rapport om byggtekniske krav i Regjeringskvartalet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Denne konkluderer med at konstruksjonen i Høyblokka kan tilfredsstille dagens krav.

25.05.14.: Erna Solberg og Jan-Tore Sanner informerer på pressekonferanse om at Høyblokka bevares men Y-blokka rives

Juli-august 2014: Terrortrussel mot Norge. Beredskapsnivået heves.

Juli 2014: Kommunal- og moderniseringsdepartementet ber Statsbygg om å sette i gang arbeidet med et nytt Regjeringskvartal.

13.-14.9-14.: Høyblokka åpner igjen for besøk under Oslo Åpne Hus. Dette året er også Y-blokka åpen og besøkende får bli med på omvisninger i begge byggene.

8.12.2014.: Rivingen av S-blokka starter

Januar 2015: Knut Jørgensen ansettes i Statsbygg som prosjektleder for det nye Regjeringskvartalet.

Januar/Februar 2015: Statsbygg åpner en arkitektkonkurranse der det skal legges fram forslag til et framtidig Regjeringskvartal.

9.2.2015.: Markering i Regjeringskvartalet mot riving av Y-blokka, i regi av Y-blokkas venner, Fortidsminneforeningen m.fl.

April 2015: Forslagene til nytt Regjeringskvartal presenteres. Alle de seks teamene har tatt med riving av Y-blokka i sine utkast. Kun bidraget fra AHO-studentene bevarer Y-blokka.

22.07.2015.: 22. juli-senteret åpner i Høyblokka.

13.09.15.: Finansdepartementet (Gamle Regjeringsbygning) er åpent under Oslo Åpne Hus 2015.

Appendiks 3: Analyseskjema

Forenklet versjon av analyseskjemaene over **utvalg 3**, nevnt i metodekapitlet.

Analyseskjema 1, Aftenposten, 23.7.11.-23.7.15.

Innførsel 1-289, 289 artikler

Nummer	Dato	Tittel	Nøkkelord
1.	23.7.11.	Terrormålet Norge	RKV, Terror Spekulasjon, sjokk Konsekvenser
2.	23.7.11.	Nå er terroren kommet til Norge	RKV Materielle skader
3.	24.7.11.	Rart å se bevæpnede folk i gatene	RKV Oslo sentrum Blomster Bevæpning
4.	24.7.11.	Vurderer å rive Høyblokken	RKV Høyblokka Materielle skader Krisetiltak
5.	25.7.11.	Bombet symbolet på nasjonen/Bygningene formet det nye Norge	Høyblokka Y-blokka Materielle skader Arkitektonisk verdi Vernetiltak før juli 2011, Nasjonalverdi Riksantikvaren
6.	26.7.11.	Usikkert om riving	RKV Høyblokka Materielle skader Statsbygg
7.	26.7.11.	Dette har skjedd siden terrorangrepet	RKV Materielle skader Åsted
8.	26.7.11.	Ut av ruinene	Byråkratiet Symbolsk mening Tilbake til hverdagen
9.	26.7.11.	Vi skal tilbake: Ingen skal få bombe oss fra å gjøre jobben vår	Byråkratiet Tilbake til hverdagen
10.	26.7.11.	Deler av Oslo åpnet igjen	Åsted Sperringer Oslo sentrum
11.	26.7.11.	-Ser mye verre ut enn på TV: Høyblokken må bli stående, sier AP-veteran	Høyblokka Bevaring Symbolsk verdi Ta byen tilbake
12.	27.7.11.	Minnesmerke i hverdagen	Lokalisering Åsted
13.	27.7.11.	Ikke tilgang til Regjeringskvartalet	Materielle skader Statsbygg
14.	28.7.11.	100 års krangel om maktens sentrum	Historisk Bevaring, Lars Roede
15.	30.7.11.	Riksantikvaren: Høyblokken har stor verdi	RKV,, Høyblokka,, Riksantikvaren,, Arkitektonisk verdi,, Verneplan,
16.	31.7.11.	Etter terroren	RKV,, Sammenlignbare hendelser,, Sikkerhet/konsekvenser,
17.	2.8.11.	Når blomstene visner	RKV,, Oslo sentrum,, Minnesmerke,
18.	2.8.11.	Et nasjonalt minnesmerke	RKV,, Oslo sentrum, Minnesmerke
19.	2.8.11.	Bjørvika? Tullinløkka? Rådhusplassen? Regjeringskvartalet?	RKV,, RKV som minnested,, Minnesmerke,, Lokalisering,
20.	4.8.11.	Hvor bør minnesmerket ligge?	RKV, RKV som minnested, Minnesmerke, Lokalisering
21.	4.8.11.	Bør bli stående	RKV, Høyblokka (ikke Y-blokka!) ,, Vern av H,, Viksjø,, Arkitekturhistorisk verdi,
22.	4.8.11.	Stort engasjement for minnesmerke	Minnesmerke,, RKV som minnested,, Lokalisering,
23.	5.8.11.	Første svar om Høyblokka mandag	RKV,, Høyblokka,, Sikkerhet, Materielle skader,
24.	9.8.11.	Byråkratene mintes de døde	RKV,, Høyblokka som «sivilisert og trygt sted», Minnested,

25.	10.8.11.	Folket fant minnestedet	Minnested,, Oslo sentrum,, Domkirken,
26.	10.8.11.	Galt med minnepark	Minnested,, RKV,, Oslo sentrum,
27.	10.8.11	Usikkerhet om Høyblokka	RKV, Høyblokka,
28.	11.8.11.	Et sted for å minnes	RKV,, Høyblokka,, Symbolsk betydning,, Minnested,, Vern,
29.	18.8.11.	Asbest kan forsinke oppryddingsarbeidet	RKV,, Høyblokka, Sikkerhetstrussel,, Miljøtrussel,, Opprydding,
30.	20.8.11.	Oslo er blitt omkampenes by	RKV,, Høyblokka,, Restaurering,, Minnested,
31.	23.8.11.	Kunsten sto støtt	RKV,, Høyblokka,, Y-blokka,, Kunsten,, Picasso,, Betong,
32.	9.9.11.	Vil stenge deler av Oslo for all biltrafikk	RKV,, Tidligere åpent,, Akersgata,, Sikkerhet,
33.	15.9.11.	Statsministerens festning	RKV bygninger,, SMK til Forsvarsdepartementet,, Utbombet kontor,
34.	21.9.11.	Sikkerhet i byrom	Byrommet før 22.7. ,, Byrommet etter 22.7. ,, Gjennomgang, åpenhet = demokrati
35.	23.9.11.	Mye av kunsten uskadet	Bygninger RKV, inkl nye,, Kunst

36.	8.10.11.	Mellom 3 og 6 mrd kr	Gjenoppbygging RKV
37.	12.10.11.	God morgen: På innsiden	R4,, Pressens håndtering,, Unntakstilstand
38.	13.10.11.	Stengt uten diskusjon	Grubbegata/Akersgata,, Busstraséer,, Lukket kvartal = lite åpenhet
39.	18.10.11.	Regjeringens eldste	Bygninger RKV, RKV historie, RKV som «regjeringsmedlem»
40.	20.10.11.	Åpner for å rive Høyblokka	Bygninger RKV, Riving,
41.	21.10.11.	Tviler på om Høyblokka bør rives	Bygninger RKV,, Riving/bevaring,,
42.	28.10.11.	Delte meninger om Høyblokka	Bygninger RKV,, Riving/bevaring,, Statsansatte som meningsbærere,
43.	2.11.11.	Et hus til ettertanke	Arkitektonisk, materialmessig verdi
44.	3.11.11.	Mer demokrati – ny arkitektur	Bygninger RKV,, Arkitektur og opplevelser,, Riving
45.	8.11.11.	La Høyblokka stå!	Høyblokka,, Arkitektonisk verdi
46.	9.11.11.	Vil skjerpe sikkerheten	Sikkerhet Rådhuset,, Konsekvenser 22.7.
47.	12.11.11.	Åpenhet om det vesentligste	22. juli generelt,, Pressens rolle,, Sikkerhetsspørsmål
48.	15.11.11.	Mer småpalteri, mer åpenhet	«Mer åpenhet, mer demokrati»-slagordet som sprer seg..
49.	15.11.11.	Vår sikkerhet er statens ansvar	Sikkerhetspolitikk generelt,, Konsekvenser 22.7.
50.	23.11.11.	Bevar Regjeringskvartalet	RKV,, Bevaring,, Lederplass,, Bevaring som «motsvar» til terroristens planer
51.	30.11.11.	Vi har en helt fenomenal historie	
52.	30.11.11.	Eiendomstopper vil bevare Høyblokka	RKV bygninger,, Bevaring,, Eiendomsinvestorer som autoritet

53.	01.12.11.	Akersgata forblir stengt	Nytt vedtak om stenging etter 22.7. ,, Sikkerhet, , 37-bussen,, Stengt by,, Akersgata,
54.	08.12.11.	Høyblokka – bare et bygg?	RKV,, Høyblokka,, Bevaring,, Kulturhistorisk verdi,, Stygt og pent,
55.	15.12.11.	Takk for juletreet!	Statsbygg,, Juletre ved RKV,, Trøst/normalitet
56.	19.12.11.	Plukket årets ord fra havet av blomster	22. juli,, Språklig,, Rosetog som nyord,
57.	21.12.11.	Riksantikvaren krever fredning av Høyblokken	RKV,, Høyblokka,, Fredning,, Jørn Holm, e, Kritikk av statsråd Aaserud
58.	21.12.11.	Utbombede minsterkontorer	RKV,, Opprydding,, Skader
59.	21.12.11.	Høyblokken – et nasjonalt monument	RKV,, Høyblokka,, Utropstegn,, Modernisme ,, Nasjonalmonument/-symbol,, Vektlegger kunst-/arkitekturverdi,,
60.	22.12.11.	For og mot: Bør Høyblokken rives? ,	RKV,, Ulike vektinger,, Meningsmålinger
61.	23.12.11.	Skal angrepet lykkes	RKV,, Bevaring,, Sml. APs ønsker m terroristens ønske
62.	27.12.11.	Diverse undertitler	RKV,, Oslo etter bomben,
63.	28.12.11.	Står Høyblokken for fall?	Høyblokka, Bevaring, Nasjonalmonument, 'Hensynsløst og historieløst'
64.	31.12.11.	Ordene som beveget oss	Retorikk etter 22.7.
65.	31.12.11.	Mangelfull sikring i regjeringslokaler	Sikkerhet i midl. lokaler og i RKV

66.	03.01.12	Vil beholde Høyblokken	RKV,, Bevaring,, Sml. RKV m. Slottet/Stortinget,, Masse mordere skal ikke drive byplanlegging
67.	03.01.12.	Høyblokk for studenter: Hvor bør fremtidens regjeringskontorer ligge	Sikkerhet regjeringskontorene,, Relokalisering,, Foreslår nybruk
68.	05.01.12.	Trollsplint i øyet	Kritikk motdebattanter,, Byvandalisme,, Viksjø
69.	06.01.12.	Ble bygget til høylytte protester	Historie RKV,, Arkitekturhistorisk verdi,, Nasjonalt symbol,, Sammenheng Viksjø+Gerhardsen,, Empirekvartalet,, Le Corbusier,, Likhetsidealet, sosialdemokratiet
70.	9.1.12.	Riksantikvaren freder operaen	Nye fredningssaker,, Fredning RKV?
71.	12.1.12.	Festning eller åpen bebyggelse? Høyblokken bør ikke brukes til	Sikkerhet ved samlokalisering av hele regjeringa,, Nybruk,, Alternativ bruk av RKV

		regjeringskontorer	
72.	12.1.12.	Sørgelig høyblokk	Riving RKV,, Esttikk – stygg, sørgelig,, Miljøaspektet,, Nyombygging – glasshus
73.	17.01.12.	Utnytt plassen bedre i Høyblokken	RKV,, Plassutnyttelse RKV,
74.	18.1.12.	Er Høyblokken byvandalisme?	Empirekvartalet,, Viksjøs andre verker,, Bull,
75.	18.1.12.	Regjeringskvartalet og sikkerhet	Sikkerhet,, Ring 1 under RKV,, Tilstøtende bygg (Tinghuset etc)
76.	18.1.12.	Minnesmerke og museum	RKV,, Høyblokka,, Nybruk, minnesmerke, installasjon, leiligheter
77.	21.1.12.	Formgiveren:Ikke bare monumental	Viksjø,, Arkitekturhistorie,, Andre Viksjø-bygg, drabantbyer,
78.	26.01.12.	Nå skal Høyblokken debatteres	RKV,, Politisk behandling,, Parallell FN-bygningen,
79.	27.01.12.	Aasrud: Vanskelig å bevare Høyblokken (flere undersaker)	Sikkerhet,, Miljø,, Riving,
80.	27.01.12.	Som et monument over den moderne velferdsstaten	Jørn Holme,, Riksansivaren,, Symbolisme, sosialdemokratiet
81.	27.01.12.	Gammelt og nytt i Regjeringskvartalet	Vern H og Y,, Rive det nyere,, Sikkerhet,, Kulturhistorisk verdi,, Symbolisme,, Hovedsyn står mot hverandre
82.	28.01.12.	Munch til Høyblokken	Munch, Lambda,, Kompromiss,, Nybruk
83.	31.1.12.	I et fornyet Regjeringskvartal	Bevaring H,, SMK til Deichmanske,, Nybruk
84.	01.02.2012.	Sett Høyblokken i stand	RKV,, Høyblokka,, Istandsetting,, Støtte RA,, Nybruk,, Solid til tross for bomben
85.	2.2.12.	Høyblokken må rives	Riving Høyblokka,, Utdatert,, Ikke-unikt,, Støtte til Asplan Viaks forslag
86.	7.2.12.	Statsministertil Deichmanske?	Hammersborgområdet,, Y-blokka rivingsklar,, Deichmanske,, Tilbakeføring/forskjønning
87.	9.2.12.	Må Høyblokken rives?	Bevaring,, Arkitektonisk, byggteknisk, historisk verdi
88.	29.02.12.,	Pussig om høyblokken,	Tilsvar debatt,, Sikkerhetsrisiko
89.	16.03.2012	Regjeringskunst ble skadet også etter terrorangrepet,	Kunst RKV,, Kunsten skadet
90.	17.03.2012.,	Kulturpris til arkitekten bak Høytblokka,	Viksjø,, Arkitektur
91.	27.03.2012.	Idékonkurranse om Regjeringskvartalet,	NAL forslag om idékonkurranse,, Statsråden,, RKV fornying, Nybruk
92.	28.3.12.	Vil ha idé-konkurranse om regjerings-kvartalet,	NAL forslag om idékonkurranse,, RKV fornying,, Nybruk,
93.	13.4.12.	En kunstner av de sjeldne,	Intervju Carl Nesjar,, Nesjar,, Picasso,, Integreert kunst,
94.	17.4.12.	Klokkeskive blir minnesmerke,	Minnesmerker,, Materielle skader,, Utstilling Oslo museum
95.	25.4.12.	Få den tilbake på plass!,	Reaksjoner klokken på museum,, Materielle symboler
96.	27.4.12.	Sted for et minnesmerke	Minnested RKV,, Stedet det skjed, de,

			Genius loci
97.	02.05.12.	Regjeringsbyggene blir tomme skall,	Opprydding RKV,, Veien videre, Uskadet konstruksjon
98.	9.5.12.	Snekrer sammen bombede vinduer,	Materielle skader RKV,, G-blokken,, Bevaringsperspektiv (fredning),, Kontrast G og H/Y
99.	15.5.12.	Urskive med symbolikk,	Synlige spor 22.7. ,, Statsbygg,, Forsiktighet med synlighet – nøytralitet, RKV under byggeperioden,
100.	15.5.12.	Dobler prisen for rydding av regjeringskvartalet,	Kostnader sikring/restaurering,
101.	6.6.12.	Klokkeklart i «Nummer 19»,	Synlige spor 22.7. ,, Klokken M19,
102.	16.6.12.	Når mediene skriver historiens førsteutkast,	Medier etter 22.7.,,
103.	20.6.12.	Det ultimate 22. juli-symbolet, bombet regjeringskontor	Klokken M19,, "Det ultimate symbolet" ,, Materielle skader,, Materiell symbolikk,
104.	26.6.12.	Hullet etter 22. juli snart tettet,	Materielle skader,, Materiell symbolikk,, Krateret,, Høyblokka
105.	27.6.12.	Krateret i regjeringskvartalet tettet igjen,	Materielle skader,, Materiell symbolikk,, Krateret,, Høyblokka,
106.	29.6.12.	Regjeringskvartalet åpnes til uken,	RKV, Akersgata,, Normalitet,
107.	4.7.12.	Fredag rives terrorgjerdet,	RKV,, Akersgata/Arne garborgs plass,, Normalitet,, "Åpen by"
108.	4.7.12.	4300 tonn søppel fra regjeringskvartalet,	RKV,, Miljøtrussel,, Høyblokka,, Sanering
109.	12.7.12.	Krohg-maleri reparert etter terrorbombingen,	Kunstskader,, Krogh-maleriet vil ikke bli utlånt igjen
110.	15.7.12.	Regjeringskvartalet,	RKV,, Bevaring,, Symboltyngde,, Verneverdi pga symbolbetydning
111.	17.7.12.	Nekter Deichman gjerdeutstilling	RKV,, Nøytral informasjon på gjerdet
112.	20.7.12.	Ryddearbeid kostet 300 mill.	RKV, Kostnader
113.	22.7.12.	Kongen og dronningen er til, stede ved kransenedleggelsen (...)	RKV som minnested,, Minnemarkeringer
114.	23.7.12.	Til minne om mennesker som lyste,	RKV,, Minnekonert Rådhusplassen,, Oslo sentrum,, Minnemarkeringer
115.	24.7.12.	Roser fylte gatene i Oslo,	Materielle minner,, Rosebyen,, Kompost,
116.	8.8.12.	Folket valgte Domkirkeplassen,	RKV,, Minnested,, Domkirkeplassen,, «Et ekte sted (...)»
117.	9.8.12.	Siste rosehaug på plass	RKV, Minnested,, Kompost,, Materielle minner,
118.	11.8.12.	Gaten Regjeringen ikke klarte å stenge,	RKV som sikkerhetstrussel,, Grubbegata,, Sikkerhet før 22.7.
119.	14.8.12.	Jord der blomster gror,	RKV som minnested,, Materielle minner,
120.	15.8.12.	50 000 statuer foran regjeringskvartalet,	Kunst RKV,, Symbolbetydning,, Reaksjoner,
121.	21.8.12.	Vi kommer til å se flere	RKV som sikkerhetstrussel,,

		gjerder, sikkerhetstiltak og sikkerhetsfolk,	Sikkerhetstiltak,, Akersgata,, Grubbegata,, Åpen vs stengt by,, Konsekvenser andre bygninger, (Stortinget, Rådhuset)
122.	22.8.12.	Denne gangen er det størrelsen det kommer an på	
123.	28.8.12.	Tror Regjeringskvartalet er klart i 2021,	Nytt RKV,
124.	4.9.12.	Er Grubbegata et blindspor?,	Grubbegata,, Lukket vs åpen by,
125.	9.9.12.	Bro og vindmøller gikk foran sikring av Regjeringskvartalet,	RKV,, Sikring før 22.7. ,
126.	22.9.12.	Fant hemmelige kabler under Regjeringskvartalet	RKV,, Sikring før 22.7.
127.	20.11.12.	Fjernet 4400 tonn bygningsavfall,	RKV,, Opprydning,, Avfall, miljøskadelig
128.	27.11.12	Norge bør styres fra Filipstad,	RKV nybruk,, H-blokka tilbakeføring til opprinnelig utseende – uforenelig med SMK,, Nytt RKV

129.	11.1.13.	Riv det nye påbygget,	RKV, Bevaring H, Rive Y,, Tilbakeføring,, Arkitektonisk verdi
130.	15.2.13.	Danskene gjerder inn «Borgen», .	RKV sikkerhet, Konsekvenser andre bygninger (Danmark)
131.	17.2.13.	Krever Akersgata stengt nå	RKV sikkerhet,, Stortinget sikkerhet,, Lukket vs åpen by,, Oslo AP
132.	24.4.13.	Tusen jernroser til minne om rosehavet,	Minnesmerke Oslo sentrum,, Privat initiativ/ikke bestilt av kommunen (parallell Nico Widerberg)
133.	18.6.13.	-Høyblokka er vår FN-bygning,	RKV,, Bevaring Høyblokka,, Picasso, Kunstverdi,, Arkitekturverdi,, Jørn Holme, RA,, Gerhardsen-tida, Sosialdemokratiet,, Paralleller til andre bygninger,, FN-bygningen, Slottet Eidsvollsbygningen
134.	21.6.13.	Kan denne flyttes?,	RKV,, Y-blokka,, Høyblokka,, Picasso,, Kunstverdi,, Opphavsrett,, RA,, KORO,
135.	21.6.13.	Gjenreis Picasso!,	RKV,, Picasso-Oslo (utstilling NM) ,, Bevaring,, Fredning,, Paralleller FN-bygningen, Eidsvoll, Slottet, Stortinget
136.	25.6.13.	Skal lage kunst av våre 22. juli-ord,	RKV,, Minnested,, KORO,, Midlertidig minnested,
137.	26.6.13.	VG-monteren fra 22. juli flytter, Minnesmerker,	RKV,, VG-monteren,, Akersgata,, Minnekunst,
138.	28.6.13.	Prislappen som ikke finnes,	RKV,, Arkitektonisk verdi,, Dyrt å bevare/vanskelig å fastslå verdi, av bevaring
139.	28.6.13.	Skjebben fortsatt i det blå,	RKV,, Høyblokka,, NAL/Skaara,, Fagfolk betviler andre fagfolk,, Frykt for lukket by,
140.	29.6.13.	Historieløst forslag,	Arkitektonisk verdi,, Viksjø,, Le Corbusier, Integrert, Historieløst
141.	2.7.13.	Arkitektonisk virvar,	RKV før 22.7. ,, Ansatt RKV,, Dårlig funksjonelt,, Utsikten

142.	4.7.13.	Det striden dreier seg om,	RKV,, Arkitektonisk tilblivelse,, Lidelseshistorie,, Meta-debatt
143.	5.7.13.	Vi blir fattigere uten Regjeringskvartalet,	RKV,, Bevaring Y og H,, Kunstfaglig skjønn,, Kunsthistorisk verdi,, Integrert kunst, Arkitektonisk verdi,, Sml RKV med Gml Aker kirke, Slottet, Stortinget
144.	5.7.13.	Flertall for å rive Høyblokken,	RKV,, Riving,, Gallup/meningsmåling,, Aaserud,
145.	10.7.13.	Ansatte i departementer skal lære å tolke kunst,	RKV,, Baird-saken,, KORO,, Kunstsyn, kunstfortolkning
146.	10.7.13	La Baird få bli!,	RKV,, Baird-saken,, KORO,, Kunstsyn, kunstfortolkning,
147.	10.7.13.	Ta vare på historien!,	RKV, Høyblokka,, Bevaring,, Symptomatisk: «ta vare på historien», historieløshet
148.	10.7.13.	Riv Regjeringskvartalet - bygg frihetstårn!,	RKV, Høyblokka,, Riving,, Fremmedgjøring,, Kunstelite, kunstpoliti,, Arkitektonisk, menneskefiendtlig, Parallell Sovjetunionen,, Brutalt, stygt
149.	11.7.13.	Hvor er visjonene?,	RKV,, Byutvikling,, Idékonkurranse,, Visjoner,, Toneangivende arkitekter
150.	12.7.13.	Mer enn penger!,	RKV,, Byutvikling,, Manglende kreativitet,, Kommunalt ståsted
151.	12.7.13.	Et bedre regjeringskvartal!	RKV,, Tilsvare Lande Hasle,, Legge 22.7. bak oss
152.	12.7.13.	Sommerlukning i sentrum,	Konsekvenser 22.7. ,, Akersgata,, Sikkerhetstiltak Oslo sentrum,, Frykt for lukket by,, Stortinget
153.	13.7.13.	Klargjør hva arkitektene mener,	RKV,, Meta-debatt,, Klargjøring "arkitektstanden", "fagmiljøet"
154.	17.7.13.	Høyblokken kan ikke ofres,	RKV, Greit å ofre Y men ikke H
155.	18.7.13.	Slik lagres minnene om dagen da tiden stoppet,	22. juli,, Minnesteder,, RKV,, VG-monteren,, Klokken i M19
156.	19.7.13.	Toårsdag med mange markeringer,	Toårsmarkering,, Minnemarkeringer,, Kransenedleggelse RKV
157.	20.7.13.	Et nytt regjeringskvartal, takk!	Riv alt og bygg nytt,, Monument over ABB
158.	20.7.13.	Regjeringskvartalet i tenkeboksen,	Langvarig prosess
159.	22.7.13.	Ut av tiden,	Bilde av klokke fra RKV
160.	25.7.13.	Få Høyesterett opp i dagen!,	Katedral, Sanere RKV, Høyesterett og Finansdep.
161.	26.7.13.	Høyblokkens symbolverdi,	RKV, "Symbolverdi" som et honnørord, RKV som kulturminne, Arkitekturdebatt
162.	30.7.13.	Riv Y-blokken!,	RKV, Bevare H, rive Y, Y-blokka forstyrrer byrommet, Viksjø, Le Corbusier
163.	31.7.13.	Få Høyblokken reparert!,	Kostnader ved reparering/ikke reparering
164.	7.8.13.	En død bydel,	

165.	7.8.13.	Viksjøs kulturvandalisme,	Kulturvandalisme pga. rev Empirekvartalet, Høyblokka, Viksjø og Le Corbusier, kritisk
166.	8.8.13	Regjeringskvartalet må fredes,	Vern Y og H, RA, Statsbygg
167.	13.8.13.	Man river ikke regjeringsbygningen sin	Bevaring RKV, Bygninger som huser institusjoner – sml Slottet, Stortinget
168.	14.8.13.	Kulturminnevern ikke nevnt,	Kritikk av KU-utredning, Etterlyser verneverdi som faktor i den samfunnsøkonomiske vurderingen
169.	21.8.13.	Restaurer Høyblokken!,	Høyblokken som åsted for utenlandske statsbesøk, Restaurering som protest mot terror
170.	28.8.13.	Høyblokken skulle fredes,	Fredning
171.	28.8.13.	Et dystert glimt fra innsiden,	RKV, OÅH
172.		Vår viktigste vernekamp,	RKV, Fredning Y og H, Søyle og paviljongstrukturen
173.	4.9.13.	En høyblokk for fremtiden,	RKV, Kritikk av debattenNåtidsperspektiv
174.	10.9.13.	Også en arbeidsplass,	RKV, Nåtidsperspektiv/arbeidsplassperspektiv
175.	13.9.13.	Vern om skjønnheten!,	RKV, Riving, Skjønnheten = Deichmanske bibliotek, Viksjøbyggene = overgrep
176.	17.9.13	Kan bli en bedre arbeidsplass,	Vern, Nybruk Høyblokka
177.	18.9.13.	Høyblokkens skjebne,	RKV, Boka som debattinnlegg
178.	18.9.13.	Alternative løsningsmodeller,	Metadebatt, Y vs Deichmanske, Planforslag
179.	19.9.13.	Vi vil utrede Høyblokken på nytt,	RKV, Kulturhistoriske verdier og, ny utredning fra RA der disse blir vurdert, Kritikk mot KVV
180.	21.9.13.	Riksantikvaren kan ikke frede Høyblokken	Fredning, RA
181.	22.9.13.	Sterke argumenter for bevaring av Høyblokken,	Bevaring RKV, Støtte Jørn Holme/RA
182.	22.9.13.	-Det gjør inntrykk å være her	Høyblokka, OÅH
183.	2.10.13.	La de med vett og innsikt få bestemme	Kunstnerisk verdi, Arkitektstanden, Respekt for fagkunnskap
184.	6.10.13	Må få slippe en daglig påminnelse	Ansatte RKV, Påkjenning, Traumested
185.	8.10.13.	Ti grunner for å rive Y-blokken,	Rive Y, fjerne H
186.	9.10.13.	Kampen om veggplassen,	Baird-saken, Kunstfortolkning
187.	11.10.13.	Kulturarven som en ressurs,	RKV som kulturarv, Kulturarv som verneverdi/hedersbegrep
188.	12.10.13.	Høyblokken blir Solbergs hodebry,	RKV, Regjeringsskifte
189.	14.10.13.	Kulturen som kamparena,	RKV, Regjeringsskifte
190.	18.10.13.	Her skal minnes- merkene plasseres,	Midlertidig og permanent minnested RKV
191.	20.10.13.	De mistrodde kalkyler,	KVV, RAs utredning, Sammenligning, kritikk, Metadebatt
192.	6.11.2013	Vil ikke tidfeste svar om Høyblokken,	RKV, Regjeringsskifte

193.	6.11.13.	Riv bygningene!,	Nybruk kunst, Riving, Byutvikling, "Vi er to gamle arkitekter...."
194.	8.11.13.	Må ikke falle for smålig snusfornuft,	RKV, Bevaring, Sml RKV med andre parlaments-/regjeringsbygninger i Europa, Parallell 1814
195.	23.12.13.	Byantikvaren: Ideen er spennende,	RKV Fabian Stang, Eget forslag
196.	30.12.13.	Høyblokken må stå fritt,	RKV Fabian Stangs forslag, Frittliggende Høyblokk, Lindealleen

197.	10.1.14.	Inn i en ny tid,	RKV, Riv alt, bygg frihetstårn
198.	24.1.14.	La Høgblokka og Y-blokka stå!,	Bevaring
199.	31.1.14.	Må bevares i sin helhet,	Bevare Y og H, helhetlig, Parallell riving Empirekvarteret, Metadebatt, tilsvar
200.	12.2.14.	Floskler og banaliteter?,	Nedsnakking kunsten, Metadebatt, tilsvar , Stygt og pent
201.	17.2.14.	Krever helgrønne bygninger.	RKV, MdG, Miljøaspekt
202.	18.2.14.	-Bevaring vil koste mer enn antatt,	Ny konsulentrapport, Bevaring, Økonomisk perspektiv
203.	22.2.14.	Minnesmerke for minnesmerkets skyld,	RKV som minnesmerke i seg selv

204.	Slik skal vi minnes 22. juli, 28.02.2014.		Minnested RKV
205.	Gjenopprett Arne Garborgs plass!, 28.02.2014.		RKV/området som åpen by, Arne Garborgs plass, Bevare Y, Nybruk
206.	Nytt regjeringskvartal i tre?, 05.03.2014.,		RKV, Nytt RKV, Trebygning, Tremateriale som kulturarv, Paralell Eidsvollsbygningen
207.	Terrorsikring kan gi død by, 18.03.2014.,		RKV Sikkerhet, Frykt for lukket by
208.	Sanner: Sans for å tenke grønt, 23.03.2014.		Nytt RKV, Arbeidsplassfordeling, Miljø
209.	De vil gi byråkratene grønne kontorer, 23.03.2014.,		Nytt RKV, Arbeidsplassfordeling, Miljø
210.	Lekent tenkt og tegnet, 29.03.2014.,		RKV, Nybruk, RKV som minnested, Kunstnerlig fortolkning
211.	-Hjertet av byen må være et offentlig sted, 29.03.2014.,		RKV, Nybruk, RKV som minnested, Kunstnerlig fortolkning
212.	-Flere år før nye bygg vil reise seg, 06.04.2014.,		RKV, Tilstandsrapport, Nybruk, Nybygg
213.	Symbolverdien gjorde utslaget, 26.05.2014.,		RKV, Nybruk, Bevaring H og riving Y vedtatt
214.	«Jeg skjønner ikke at de kan gjøre dette», 26.05.2014.,		RKV, Bevaring H og riving Y vedtatt, Nesjar
215.	«Dette gjør meg trist», 27.05.2014.,		RKV, Bevaring H og riving Y vedtatt, Picasso, Picasso-museet i Paris
216.	Fire spørsmål om Regjeringskvartalet, 27.05.2014.,		RKV, Bevaring , Sikkerhet, Lukket by
217.	Tvillingbyggene, 30.05.2014.,		RKV, Bevaring H og riving Y vedtatt, Y og H i sammenheng, Tvillingbyggene – ref.

		Tvillingtårnene?
218.	Regjeringskvartalet stopper 37-bussen, 30.05.2014.,	RKV, Y-blokka, Rivingsarbeid, Framkommelighet, Akersgata
219.	Legg ikke alle eggene i én kurv!, 10.06.2014.,	RKV , Sikkerhet
220.	Hva skjer med Picassos fingeravtrykk?, 15.06.2014.,	RKV, Picasso , (OBS: "Picassos fingeravtrykk". Tillegges stor verdi, som noe helt unikt. Faktum er at Picasso ikke har hatt fingrene sine på RKV selv...)
221.	Omstridt bilde skal vises frem, 16.06.2014.,	RKV Baird-saken, Kunstnerlig tolking
222.	Arkitekter reagerer på lukket idéfase, 07.07.2014. ,	RKV Nybruk, Idékonkurranse
223.	Slik skal Regjeringskvartalet bygges, 07.07.2014.,	RKV, Nybruk, Rivingsarbeid, Nytt RKV,
224.	Ønsker omkamp om idékonkurranse, 08.07.2014.,	RKV, Nybruk, Idékonkurranse, Kritikk Statsbygg
225.	Omkamp om Regjeringskvartalet?, 11.07.2014. Seksjon: Debatt.,	RKV, Sikkerhet, Lukket by, "Festning", "borg"
226.	Hva slags byrom får vi her?, 13.07.2014.,	RKV, Bevaring, Y og H som helhet, Lukket by, H som "motstandssymbol" etter 22.7.
227.	Nå slipper du inn i Y-blokken, 04.09.2014.,	RKV, Y-blokka, OÅH
228.	- Vi forstår at sikkerheten må komme i første rekke, 10.09.2014.,	RKV Y, Picasso, Piasso-arvinger
229.	Nå starter rivingen, 01.10.2014.,	RKV, Rivingsarbeid, Riving S-blokka
230.	Høyblokken åpnes for fotgjengere, 14.10.2014.,	RKV, H, Åpen by, Fotgjengere, Akersgata til Møllergata , 22. juli-senteret
231.	24 vil forme det nye kvartalet, 14.11.2014.,	RKV, Nytt RKV, Idékonkurranse
232.	Ny duk skal skjule år med oppussing, 24.11.2014.,	RKV Høyblokka, Rivingsarbeider, Gjenskape fasaden
233.	Nå kan du gå gjennom Høyblokken, 28.11.2014.,	RKV, Høyblokka, Åpen by, Fotgjengere, Akersgata til Møllergata
234.	«Det er ikke for sent å snu», 02.12.2014., .	RKV, Høyblokka, Y-blokka, Bevaring, Hege Maria Eriksson, DogA
235.	Forstår ikke rivingsforslaget fra Regjeringen, 03.12.2014. Seksjon: Kultur.,	RKV, Høyblokka, Y-blokka, Bevaring, Fortidsminneforeningen
236.	Vil stoppe rivingen av Y-blokken, 03.12.2014.,	RKV, Y-blokka, Bevaring, Viksjøs familie
237.	Det er galskap å rive Y-blokken, 05.12.2014.,	RKV, Y-blokka, Bevaring, ("Oslo ble ikke bombet under krigen" – men Y-blokka fantes ikke under krigen)
238.	Gi Y-blokken en ny sjanse, 06.12.2014.,	RKV , Y-blokka, Bevaring, Byrom, Modernisme, Arkitektonisk verdi
239.	«Det er viktig at alle nordmenn blir stolte av hvordan det blir seende ut», 06.12.2014.	RKV, Idékonkurranse, Nytt RKV
240.	Regjeringens kattepine, 09.12.2014., .	RKV, Bevaring, RA, Kritikk RA/Jørn Holme, Politisk motivasjon

241.	Mannen bak Y-blokken, 16.12.2014.,	RKV, Viksjø, Modernisme, Funksjonalisme, Andre Viksjø-bygg, Le Corbusier
242.	Viksjø, Nesjar og Picasso, 16.12.2014. ,	
243.	Y-blokken eller Arne Garborgs plass?, 17.12.2014.,	RKV, Y-blokka, Byrom,
244.	-Beslutningen er tatt, 17.12.2014.	RKV, Y-blokka, Riving, Jan Tore Sanner
245.	-Jeg synes det er veldig leit, 17.12.2014.,	RKV Y-blokka, Nytt RKV, AHO, Studentforslaget,
246.	Slik vil arkitekt-studentene bevare Y-blokken, 17.12.2014.,	RKV Y-blokka, Nytt RKV, AHO, Studentforslaget,
247.	Y-blokken var ikke en del av byplanen i 1959, 18.12.2014.,	RKV Y-blokka, Viksjø/Bang, Konkurransen 1939-40
248.	Google har allerede revet Y-blokken, 18.12.2014.,	RKV, Y-blokka, Google maps

249.	Y-blokken var en byplantabbe, 06.01.2015.,	RKV, Rive Y, bevare H, Byplanlegging, Lukkethet
250.	Oslos Ground Zero på tegnebrettet, 08.01.2015.,	RKV Nytt RKV, «Oslos Ground Zero» - parallell 9/11
251.	«Vil ikke ha en bygning som ligger rett over en tunnel», 16.01.2015.,	RKV, Rive Y pga sikkerhet, Ring 1/tunellen, Jan Tore Sanner
252.	Han skal løse Regjeringskvartalet i havn, 22.01.2015.	Nytt RKV prosess, Statsbygg
253.	Regjeringskvartal med fortid og fremtid, 30.01.2015.,	RKV, Nytt RKV, Riving Y-blokka, Videreføre kunsten, «Verdiene» i Y, sml med FN-bygningen i NY
254.	Riksantikvarens doble signaler. 03.02.2015.,	RKV, Riving Y, Kritikk RA/Jørn Holme
255.	- Regjeringskvartalet må bli en del av byen, 18.03.2015.,	RKV, Nytt RKV, Sikkerhet, Frykt for lukket by, Sml Whitechapel, London, Gående/syklende, Akersgata, Kollektivtransport
256.	Stakkars regjerings-kvartalet, 28.03.2015.,	RKV, Nytt RKV, Riving Y, Skyskrapere, høyhus, tettbebyggd, Besjeling av RKV
257.	Stort rom for nyskapning, 13.04.2015.,	RKV Nytt RKV, «Ta området tilbake» - nybygg som terrormotstand, Arbeidsplasser, Sikkerhet, Miljøaspekt
258.	Her er planene for regjeringskvartalet, 13.04.2015.,	RKV, Nytt RKV, Idékonkurranse/planforslag presentert, Allmennhetens innspill, Høyhus, «(...) monumentale signalbygg»
259.	Tror forslagene kan redde Y-blokken, 14.04.2015.,	RKV, Nytt RKV, Planforslag, Bevaring Y, Fortidsminneforeningen, Ola Fjeldheim
260.	En borg for et beskyttet byråkrati?, 15.04.2015.,	RKV, Nytt RKV, Peter Butenschøn, Frykten for den lukkede by
261.	For stort programeller for liten tomt?, 16.04.2015.,	Nytt RKV, Hege Maria Eriksson, Byplanlegging, Byrom, Bevaring Y
262.	Ny regjeringslokalisering på Sjursøya!, 22.04.2015.,	Nytt RKV, Flytte hele RKV, Nybruk

263.	Monsteret blir synlig, 22.04.2015.,	Nytt RKV, Ulf Grønvold, Regjeringsbygget som symbolbærer, Frykt for lukkethet, festning
264.	Spanske arkitekter kjemper for Y-blokken, 27.04.2015.,	RKV, Bevaring Y, Oppmerksomhet utlandet, Picasso, Fortidsminneforeningen
265.	En umulighets-utredning, 27.04.2015.,	Nytt RKV, Sml. med Stortinget, Slottet m.fl.
266.	Det knugende regjeringskvartalet, 30.04.2015.	Nytt RKV, Plankonkurransen
267.	Regjeringskvartalet har rundet trekvart milliard kroner, 07.05.2015.,	Kostnader prosess
268.	Spre regjeringskontorene, 11.05.2015.,	Sikkerhet, Samlokalisering RKV som sikkerhetstrussel
269.	En mulighet til å markere regjeringsmakten, 12.05.2015.,	RKV, Makt = arkitektur = makt
270.	Vil ha Y-blokken inn under europeisk vern, 16.05.2015.,	RKV, Y-blokka, Bevaring , Fortidsminneforeningen, Europa Nostra
271.	Hjemmefronten av 22. juli, 20.05.2015.,	RKV, Kollektivt minne, 22.juli-kronotopen, Sml. med datoer som 9. april, 8. mai, 17. mai, 7. juni
272.	Regjeringskvartalets kunstnerbauta er borte, 24.05.2015.,	RKV, Kunsten, Carl Nesjar (først og fremst i sammenheng med RKV)
273.	For stort, for mye, for lukket, 29.05.2015.,	RKV, Frykten for den lukkede by, Byrom
274.	Sikkerhet ikke hinder for byutvikling, 02.06.2015.,	RKV, Nytt RKV, Byrom, Sikkerhet
275.	Regjeringskvartalet: Blir det for massivt?, 05.06.2015.,	RKV, Nytt RKV, Byutvikling, Terrorisme – byutvikling
276.	Tenk nytt om Regjeringskvartalet, 06.06.2015. ,	RKV, Nybruk, Ny lokalisering (jmfr. tomtediskusjonen i forkant av konkurransen pre Viksjø)
277.	Må åpne for strafferunder og æresrunder, 10.06.2015.,	Nytt RKV Kunstsyn, Åpen by, Møllergata, Grubbegata,
278.	Tror på vern av Y-blokken, 11.06.2015.,	Y-blokka, Europa Nostra, 7 most endangered...-liste
279.	Byens Darwin, 13.06.2015.	Y-blokka, "Historieløshet"
280.	Dropp høyhus , 13.06.2015.	RKV, Tidligere statsministre
281.	Ti råd til Regjeringen om Regjeringskvartalet, 21.06.2015.	RKV Nytt RKV, Arkitektfagmiljøet
282.	Akersgata må gjenåpnes, 26.06.2015.,	RKV, Lukket by, Møllergata, Grubbegata
283.	Stiller ut bombebilen og utstyrs kofferten fra 22. juli, 14.07.2015., .	RKV, 22. juli-senteret, Materielle minner
284.	Rom for refleksjon, 15.07.2015.	22. juli-senteret
285.	Mange sterke reaksjoner på 22. juli-senterets utstilling, 15.07.2015.	22. juli-senteret
286.	Å gi en terrorist økt oppmerksomhet, 17.07.2015.	22. juli-senteret
287.	Veien videre går også bakover, 22.07.2015.	22. juli-senteret, Historiesyn
288.	Fem om utstillingen, . på trykk 23.07.2015.	22. juli-senteret, Reaksjoner
289.	«Jeg har med en rose for hver av de døde», 23.07.2015.	RKV som minnestested, Sermoni/rituale

Analyseskjema 2, Klassekampen, 23.7.11.-23.7.15.
Innførsel 290-430, 141 artikler

Nummer	Dato	Tittel	Nøkkelord
290.	23.7.11.	Regjeringskvartalet bombet	Bombe, Unntakstilstand, Ukjent motiv, gjerningsmann
291.	25.7.11.	Politisk masse mord	Nasjonal tragedie, ideologi, kampvilje
292.	25.7.11.	Lysglimt	Solidaritet
293.	27.7.11.	Folket	Solidaritet, blomster, Oslo sentrum
294.	27.7.11.	Uviss status for Regjeringskvartalet	RKV bygninger, kontorplasser
295.	15.8.11.	Advarer mot harde sikkerhetstiltak	Sikkerhet, konsekvenser. Fysisk tilgjengelig RKV
296.	20.8.11.	Navnet og tallet	RKV bygninger, Symbolinnhold, Terror
297.	17.9.11.	Millionløft etter terror	RKV bygninger Sikkerhet, Gjenoppbygging Utgifter
298.	1.10.11.	Står til Dovre faller	RKV bygninger Høyblokka Riving Arkitekter/fagpersoner Symbolverdi, Arkitekturhistorisk
299.	8.10.11.	Mellom 3 og 6 mrd. i gjenoppbygging	Gjenoppbygging, Kostnader
300.	10.10.11.	Nye løsninger i Regjeringskvartalet	Gjenoppbygging, Framtidige bygg Statsrådsautoritet
301.	20.10.11.	Usikker Storberget	RKV bygninger, Framtidige bygg
302.	10.11.11.	Rigmor Aaserud holder terrortiltak hemmelig	RKV bygninger, Sikkerhet
303.	12.11.11.	For store gjerder	Sikkerhet, RKV byggeplass, Normalisering, Utilgjengelighet
304.	22.11.11.	Byrådslederen vil ikke endre Oslo	RKV bygninger, Normalisering Sikkerhet
305.	25.11.11.	Avklaring før nyttår	RKV bygninger, Riving, Gjenoppbygging, Framtidige bygg, Sikkerhet,
306.	9.12.11.	Ferdig med rapport	RKV bygninger, Statsbygg, Høyblokka, Sakkyndige, Riving
307.	20.12.11.	- Riv Høyblokka	RKV bygninger, Høyblokka, Riving, Sikkerhet, Knut Arild Hareide
308.	21.12.11.	Jens Stoltenbergs kontor nesten uskadd	RKV bygninger, Statsministerens kontor,
309.	31.12.11.	Det store vi	RKV Bygninger, Høyblokka, Verneverdi, Arkitektonisk verdi
310.	05.01.12.	Utsettelse = bevaring? Skal Høyblokka rives?	RKV bygninger, Høyblokka, Aktører, Ansvar overført fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet til SMK
311.	09.01.12.	Operaen skal fredes	RKV Bygninger, Høyblokka, Riksantikvaren, Fredningssaker
312.	14.01.12.	Kjøper privat sikkerhet	RKV bygninger, Sikkerhetstiltak, Konsekvenser
313.	14.01.12.	Vektarstat	RKV Bygninger, Sikkerhet, DSS,
314.	26.01.12.	Vil ikke konkludere om Høyblokken	RKV bygninger, Høyblokka, Alternativer, Riving/bevaring/delvis bevaring
315.	27.01.12	Tre alternativer skal utredes	RKV bygninger, Høyblokka, Alternativer, Start KVVU/prosess fram til nytt RKV
316.	08.02.12.	Ikke stygt eller pent	RKV bygninger, Høyblokka, Arkitektonisk verdi, Bevaring, Viksjø, Representativt for sin periode
317.	27.03.12.	Vil hanke inn idéer	RKV bygninger, Nytt RKV, Idékonkurranse NAL, ,

318.	25.04.12.	Inferno ved Høyblokka	RKV bygninger, Høyblokka, Rettssaken, Materielle skader, Gjerningsmannens intensjon, Høyblokka raste ikke sammen
319.	26.04.12.	Foreslår minnesmerke i Slottsparken	Minnesmerke, Plassering, Slottsparken, Oslo sentrum
320.	23.6.12.	Minnes 22. juli,	Minnesmerke i RKV, Oslo sentru
321.	29.06.12.	Regjeringskvartalet åpnes til uka	RKV bygninger, Materielle skader,
322.	16.7.12.	Slik vil 22. juli bli minnet i hele landet	RKV, Kransenedleggelse ettårsmarkering, RKV som minnested
323.	20.07.12.	Rydding kosta 300 mill	RKV bygninger, Materielle skader, Normalisering, Økonomi
324.	23.07.12.	Noreg samla i sorgen på ny	Minneseremonier
325.	28.7.12.	- En ålreit, men vemodig jobb,	RKV, Blomster, Innsamling, Materielle minner
326.	14.08.12.	22. juli-kommisjonen, OBS flere undersaker	22. juli-kommisjonen, RKV bygninger, Sikkerhet, Beredskap
327.	14.08.12.	Gir Stoltenberg skylden	RKV bygninger, Sikkerhet, Beredskap
328.	16.08.12.	Garden rykket ut...	Beredskap, Militært personell i Oslo sentrum
329.	21.8.12.	- Viser mangel på sikkerhetskultur	RKV Sikkerhet, Forebygging, RKV som trusselsted
330.	27.8.12.	Aldri mer 22. juli	RKV som trusselsted, Sikkerhet, Grubbegata, 22. juli-kommisjonen
331.	13.09.12.	Meir til KORO	Kunst RKV
332.	6.11.12.	Besøkte Høyblokka og utøya	RKV, 22. juli-kommisjonen, Konsekvenser, Befaring
333.	16.11.12	Statsråder må svare om Grubbegata	RKV 22. juli-kommisjonen, Sikkerhet, Grubbegata
334.	19.11.12.	Minnestader på veg	Minnesteder, Minnesmerker, Demokratisk avgjørelse, KORO
335.	20.11.12.	Skal lede kunstutvalg	Minnesteder, Vekting: minnested, Minnesteder, Kunstfaglig, KORO
336.	04.12.12.,	I møte med ubehaget	Kunst RKV, Vanessa Baird, Baird, Kunstoppdraget, 22. juli som trope – kulturelt symbol, del av en forforståelse ved persepsjonen av Bairds verker,
337.	12.12.12.	Uregjerlig i Regjeringskvartalet	Kunst RKV, Vanessa Baird , Vekting: Kunsttrope, Kunstanmeldelse, 22. juli som trope
338.	02.01.13.	Vil ha ny debatt om regjeringskvartalet	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Fagmiljøet, Rigmor Aaserud, KU
339.	19.03.13.	Terrorplanen er klar	Bygninger RKV (foto), Beredskap
340.	29.05.13.	Første skritt for å ta tilbake Regjeringskvartalet	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Debatt, Rigmor Aaserud, Vekting: Sikkerhet Byliv på bakkenivå, Åpent RKV midt i sentrum,
341.	30.05.13.	Vil ha dyr og usynlig sikkerhet	Bygninger RKV, Sikkerhet, Framtidige bygninger, Vekting: Sikkerhet
342.	12.06.13.	Picasso i Oslo	Kunst RKV, Picasso
343.	25.06.13.,	Høyblokka trenger deg nå!	Bygninger RKV, Høyblokka, Bevaring, Arkitektonisk verdi
344.	26.06.13.	Tommel opp for bevaring	Bygninger RKV, Kunstverdi, Picasso, Hele kvartalet , Kunstanmeldelse. Kulturarv, kunstverdi, Picasso.
345.	28.06.13.	Strides om Høyblokka	Bygninger RKV, Riving, KU, Y-blokka, Økonomi
346.	28.06.13.	Økonomien og sikkerhet viktigst	Bygninger RKV, Riving, KU,

347.	29.06.13.,	Kjemper for blokka	Bygninger RKV, Riving, Fredning, Riksantikvaren,
348.	02.07.13.,	Og det blir så fint og flott	Bygninger RKV, Miljø, Bevaring, Kulturarv,
349.	02.07.13.	Riv makkverket!	Bygninger RKV, Viksjø, Riving,
350.	05.07.13.	Mange vil rive blokka	Bygninger RKV, Riving, Opinion
351.	10.07.13.	Vil verne Høyblokka	Bygninger RKV, Vern
352.	22.07.13.	Høyblokkens symbolverdi	Bygninger RKV, Symboler
353.	23.07.13.	Ønsker tverrpolitisk forsoning	Bygninger RKV, Symboler, eierskap
354.	23.07.13.	Merkedag	Bygninger RKV, Symboler, Eierskap
355.	18.09.13.	Høyblokkas historie	Bygninger RKV, Historikk
356.	27.09.13.	- Dette er rein galskap	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
357.	27.09.13.	Rystet: Kunstner vraket fra Regjeringskvartalet	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
358.	28.09.13.	- Et maktovergrep	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird,
359.	28.09.13.	Småskårent	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
360.	01.10.13.	Ubehaget forsvinner, bare vi lukker øynene	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
361.	01.10.13.	Hensynet til brukerne	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
362.	01.10.13.	Avviser støyp problemer	Bygninger RKV, Kunst , Vanessa Baird, Statsbygg
363.	03.10.13.	Begrunnelser for sensur	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
364.	03.10.13.	Infoavdeling protesterte	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
365.	04.10.13.	Krever klart svar	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
366.	05.10.13.	Den store fortellingen om oss	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
367.	05.10.13.	Kunstsyn	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
368.	10.10.13.	Det store ubehaget	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
369.	12.10.13.	Sår tvil om tall	Bygninger RKV, Y-blokka, Høyblokka, Riksantikvaren
370.	12.10.13.	Skal vi kløppe eller skjære?	Bygninger RKV, Y-blokka, Høyblokka, Modernisme, Arkitekturhistorisk, Riving
371.	21.11.13.	Mener Høyblokka kan være utrygg	Bygninger RKV, Høyblokka, Bærekonstruksjoner
372.	22.11.13.	Baird jubler ikke ennå	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
373.	13.12.13.	Vil ha svar om Barid	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird,
374.	21.12.13.	Kunsten som berører	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
375.	23.12.13.	Monumenter	Bygninger RKV, Framtidige bygg, Fabian Stang
376.	01.02.14.	Lyset frå Eidsvoll:	Minnearbeid, Symbolbruk, Kronotoper, Historiefortelling
377.	12.02.14.	Distansert blikk på terroren	Kunst, Henie-Onstad, Utstilling, Vi lever på en stjerne
378.	17.02.14.	Stiller ut minneutkast	Minnested,
379.	27.02.14.	Hvordan skal vi minnes 22. juli?	Minnested, Symbolbruk
380.	27.02.14.	Minnested i uvisse	Minnested, Symbolbruk
381.	28.02.14.	Omfavner Høyblokka	Minnested, Symbolbruk, Høyblokka, Bygninger RKV
382.	19.03.14.	Velger før sommeren	Bygninger RKV, KVU,
383.	26.05.14.	Y-blokka skal rives	Bygninger RKV, Y-blokka, Høyblokka, Riving, Bevaring,
384.	27.05.14.	Sikkerheten står til stryk	Bygninger RKV, Sikkerhet
385.	27.05.14.	I villrede om veggkunst	Bygninger RKV, Y-blokka, Picasso, Kunst

386.	28.05.14.	- Familien må si ja	Y-blokka, Picasso, Opphavsrett, Kunst
387.	31.05.14.	Blokka i blindsonen	Y-blokka, Arkitektonisk verdi, Eidsvoll
388.	17.06.14.	Fiskernes nye plass	Y-blokka, Picasso
389.	08.07.14.	Set igang arbeidet	Bygninger RKV, Framtidige bygg, Planarbeid, Statsbygg
390.	09.07.14.	La Y-blokka bli demokratiets hus	Y-blokka, Ombruk, Vern, Symbolbruk
391.	22.07.14.	Takker nei til minnesmerke	Bygninger RKV, Minnested
392.	22.07.14.	AUF vil ha infosenter i Osloe	Bygninger RKV, Minnested
393.	23.07.14.	Heidra dei som mista livet	Bygninger RKV, Minneseremoni
394.	23.08.14.	Tiden det tar – når nasjonale traumer drypper inn i skjønnlitteraturen	Bygninger RKV, Kollektivt minne
395.	10.09.14.	Dialog om Picasso i Y-blokka	Bygninger RKV, Y-blokka, Picasso, Opphavsrett
396.	12.09.14.	Ny visning av Regjeringsbygg	Bygninger RKV, Sanering, Visning
397.	30.09.14.	Startet rivingsarbeidet	Bygninger RKV, Riving
398.	10.12.14.	Arkitekturen som forsant	Bygninger RKV, Empirekvartalet,
399.	27.12.14.	Baird må vente til 2023	Bygninger RKV, Kunst, Vanessa Baird
400.	05.01.15.	Lager 22. juli-senter	Bygninger RKV, 22. juli-senteret
401.	07.01.15.	Den lille misforståelsen	Bygninger RKV, Y-blokka, Sikkerhet
402.	09.01.15.	Snakkisen: Lars Haukland	Bygninger RKV, Arkitektkonkurransen
403.	17.01.15.	Sanner forsvarer riving	Bygninger RKV, Y-blokka, Riving, Jan-Tore Sanner
404.	22.01.15.	Sanners rivingsiver	Bygninger RKV, Y-blokka, Riving
405.	05.02.15.	Mobiliserer for bevaring	Bygninger RKV, Y-blokka, Riving, Markering
406.	06.02.15.	Vil bevare Picasso og Y-blokka	Bygninger RKV, Y-blokka
407.	18.03.15.	Skifte	Bygninger RKV, Bevaring, Arkitektonisk verdi, Kunstnerisk verdi
408.	14.04.15.	Er skeptiske til makttårn	Bygninger RKV, Framtidige bygninger
409.	15.04.15.	- Pengene må ikke være hovedmotiv	Bygninger RKV, Kunst
410.	15.04.15.	Forfeilet	Bygninger RKV, Bevaring
411.	15.04.15.	Kort sagt: Kåre Willoch	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Samlokalisering, Høyhus
412.	18.04.15.	Absurde premisser	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Arkitektkonkurransen, Statsbygg
413.	21.04.15.	Glemte vi noe viktig her?	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Arkitektkonkurransen,
414.	21.04.15.	Viksjø vant konkurransen	Bygninger RKV, Viksjø, Byutvikling
415.	23.04.15.	Tenk stort, arkitekter!	Bygninger RKV, Arkitektkonkurransen, Byutvikling
416.	25.04.15.	Oslo-planer unike i Europa	Bygninger RKV, Arkitektkonkurransen, Gjenbruk,
417.	28.04.15.	Vil redde Y-blokka	Bygninger RKV, Bevaring, Y-blokka, UNESCO
418.	29.04.15.	Ikke plass til demokrati	Bygninger RKV, Arkitektkonkurransen, Bevaring, Y-blokka, AHO-forslaget
419.	02.05.15.	Må endre minnested	Bygninger RKV, Arkitektkonkurransen, Minnested, Framtidige bygg
420.	09.05.15.	22. juli-senter i Høyblokka	Bygninger RKV, Høyblokka, Gjenbruk, 22. juli-senteret
421.	16.05.15.	Rødhetten mot ulven	Bygninger RKV, Høyblokka, Y-blokka,

			Byantikvaren,
422.	03.06.15.	Carl Nesjar bisatt	Bygninger RKV, Carl Nesjar, Kunst, Motstand mot riving
423.	08.06.15.	Vil tegne kartet på nytt	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Arkitektkonkurransen, Samlokalisering, Sikkerhet
424.	09.06.15.	Vil endre planene	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Arkitektkonkurransen
425.	10.06.15.	Dra lenger ut på landet	Bygninger RKV, Framtidige bygninger, Samlokalisering, Sikkerhet
426.	12.06.15.	Det brede flertall	Bygninger RKV, Stygt/pent
427.	18.07.15.	Gratulerer	Bygninger RKV, Pårørende, Utøya, Minnested
428.	18.07.15.	Forsvarer utstilling	Bygninger RKV, 22. juli-senteret, Jan Tore Sanner, Reaksjoner
429.	20.07.15.	Toner ned markering	Minneseremonier
430.	22.07.15.	Absolutt sorg, absolutt glede	Bygninger RKV, 22. juli-senteret, Minneresemonier

Analyseskjema 3, Verdens Gang, 23.7.11.-23.7.15., Innførsel 431-489, 59 artikler

Nummer	Dato	Tittel	Nøkkelord
1.	23.7.11.	Vi tenkte på 11. september	11. september, Materielle skader
2.	23.7.11.	Krigssonen	Krigsretorikk, Materielle skader
3.	28.7.11.	Rosenes by	Regjeringskvartalet, Roser
4.	28.7.11.	SMK og justisministerens kontorer sto i mot trykket	RKV, Materielle skader, Høyblokka står
5.	28.7.11.	Bombekrateret	RKV, Høyblokka, Materielle skader, Høyblokka står
6.	29.7.11.	«Offer» kan bli dommer ,	RKV, Høyesterett, Materielle skader, Habilitet når skade på byggingen
7.	29.7.11.	Høyblokka kan bli revet	Materielle skader, Statsbygg
8.	1.8.11.	Trygghet og frihet samtidig	RKV, Sperrer, sikring, synlige sikkerhetstiltak
9.	2.8.11.	Minnesenter i Oslo	Minnesenter
10.	2.8.11.	Arkitektur gir terroråsteder ny mening	Minnesenter, Symbolverdi, Sikkerhet
11.	9.8.11.	Da tiden stoppet	RKV, Justisdep kontorer, Materielle skader, Høyblokka
12.	10.8.11.	Når rosene visner	Sikkerhet RKV, Høyblokka
13.	24.8.11.	Klokkeklar statsråd	Sikkerhet RKV, Grubbegata, Rigmor Aaserud
14.	22.9.11.	Hvor trygge er vi nå	Sikkerhet RKV, Sikkerhet Stortinget, RKV som eksempel
15.	23.9.11.	Her ble bombeofrene funnet	RKV, Høyblokka, Bombeofre, RKV som åsted
16.	11.10.11.	Høyblokka kan bli revet:	RKV, Høyblokka, Sikkerhetstrussel, Symbolsted
17.	13.10.11.	Beskyttelse og overbeskyttelse	RKV helhet, Sikkerhetstrussel, Åpenhet/ikke åpenhet, Symbolsted

18.	13.10.11.	Ubeskyttet i 2,5 timer	Stortinget ubeskyttet
19.	18.10.11.	Ubevoktet i 3 timer	Statsministerboligen ubeskyttet
20.	20.10.11.	Høyblokka bør vernes	Høyblokka som symbolsted, Høyblokka som arkitektonisk eksempel
21.	29.10.11.	Rive eller bevare?	Høyblokka/RKV som terroråsted, Traumatisk sted, Riving
22.	31.10.11.	Ta Oslo tilbake	Oslo
23.	7.12.11.	Det store bildet: Utbombet	Høyblokka, Grubbegata, Bombekrateret, Kantinebygget, Materielle skader, Krigsretorikk
24.	18.12.11.	Nytt bygg sikrere og billigere	RKV , Høyblokka, Sikkerhetstrussel, Økonomisk «trussel», Asbest, kontorplasser, rømningsveier, trappeløp etc.
25.	25.1.12.	Rådes til å bygge maktssenter	Rapport 2012, Høyblokka, Y-blokka, Sikkerhet, Verneverdi
26.	27.01.12	Nytt Regjeringskvartal	RKV, Rapport 2012, Høyblokka, Vern
27.	28.01.12.	Farfar og far tegnet Regjeringskvartalet. Nå advarer han mot å rive høyblokka	Høyblokka, Y-blokka, Rapport 2012, Erling Viksjø, Kai Viksjø, Vern, Signalbygg, Symbolverdi
28.	25.04.12.	8 meter mellom liv og død	RKV, Materielle skader, Åsted
29.	27.04.12.	Minnesmerke ved domkirken	RKV, Minnesmerke, Stedstilhørighet
30.	30.04.12.	Da Picasso het Pedersen	RKV, Kunst, Picasso, Tidligere diskusjon
31.	24.6.12.	22. juli: Regjeringskvartalet er bombet. På Karl Johan lader Garden maskingeværene sine	RKV, Åsted, Oslo sentrum (sted) , Unntakstilstand/bevæpning
32.	7.7.12.	Fortell hvordan du opplevde 22. juli	RKV, VGs minnekart, Sosiale medier
33.	22.7.12.	22. juli – dagen da alt ble endret	RKV, Eksplosjonsbilde, Sjokk,
34.	23.7.12.	Våre kolleger ble brutalt revet vekk fra oss. Klokken 15.25. 22. juli 2012,	RKV, Blomsternedleggelse, Ansatte RKV
35.	11.8.12.	Ansaret kommer hjem,	RKV, Regjeringen som mål, offer og ansvarshavende institusjon
36.	14.8.12.	Slik sviktet Jens	
37.	15.8.12.	Når sikkerhet blir et skjellsord	
38.	11.10.12.	Sperringer blir borte	
39.	31.10.12.	Må øve mer i byene	
40.	17.11.12	Grubbegata	
41.	27.3.13.	Maktesløse	RKV, Sikkerhet, Grubbegata, Konsekvenser 22.7.

42.	30.5.13.	Nye Regjeringskvartalet	RKV, Høyblokka, Nytt regjeringskvartal, Vern, Symbolbetydning
43.	28.06.13.	Raser mot riving	RKV, Høyblokka, KVVU-resultat, Integrert kunst, Kunstnerne/minnefolket: Vern, Støttegruppa: Riv
44.	3.7.13.	Høyblokka må bli stående	RKV, Høyblokka, Arkitektonisk eksempel, Sosialdemokratiske verdier
45.	4.7.13.	Folket vil rive	RKV, Høyblokka, Y-blokka, Følelsesaspektet, Kulturhistoriske verdier, Kulturminnefolket alene
46.	22.9.13.	I kø for å se Høyblokka	RKV, OÅH, Statsbygg, Åpning
47.	28.9.13.	Kunst og hukommelse	RKV, Kunst, Vanessa Baird-saken
48.	5.10.13.	Pinlig behandling	RKV, Kunst, Vanessa Baird-saken
49.	12.10.13.	Smertefull kulturarv	RKV Høyblokka, Riksantikvaren
50.	8.1.14.	Saklighetens drømmeliv	RKV, Høyblokka, Arkitektonisk verdi, Viksjø, «Erling Viksjøs juvel»,
51.	20.2.14.	Nå skal domstolene sikres	RKV, Sikringstiltak post 22.7., Høyesterett
52.	01.03.14.	Friskmelder høyblokka	RKV, Byggteknisk, Rapporter, Statsbygg/Rambøll
53.	26.5.14.	Slik blir det nye Regjeringskvartalet: Bevarer Høyblokka	RKV, Høyblokka, Y-blokka, Bevare H, rive Y, Jan Tore Sanner, Erna Solberg
54.	25.7.14.	Terror-målene	RKV som terrormål/sikkerhetstrussel
55.	28.11.14.	Åpnes for gjennomgang	RKV, Høyblokka, Gjennomgang, Liv, folk i kvartalet
56.	5.1.15	Infosenter i Høyblokka	RKV, 22. juli-senteret
57.	21.7.15.	Erna utnevner sikkerhetssjef	RKV, Sikkerhetstiltak, Konsekvenser
58.	22.7.15.	Den viktige fortellingen	RKV Høyblokka, 22. juli-senteret, Kollektiv sorg
59.	22.7.15.	Brutalt og ærlig	RKV, Høyblokka, 22. juli-senteret, Høyblokka som påminnelse/materialisering av hendelsen



Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tél: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Saphinaz-Amal Naguib

Institutt for kulturstudier og orientalske språk Universitetet i Oslo

Postboks 1010 Blindern

0315 OSLO

Vår dato: 25.11.2015

Vår ref: 45011 / 3 / MHM

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.10.2015. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 25.11.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45011

Et sted i historien: En analyse av diskusjonen om Regjeringskvartalet etter 22. juli

Behandlingsansvarlig

Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig

Saphinaz-Amal Naguib

Student

Ingrid Lamark

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Marianne Høgetveit Myhren

Kontaktperson: Marianne Høgetveit Myhren tlf: 55 58 25 29

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Ingrid Lamark ingrilam@student.ikos.uio.no



Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 45011

Masteroppgaven har som formål å analysere utvalgte deler av den offentlige debatten som har foregått i mediene etter 22. juli 2011, med spesiell vekt på diskusjonene om Regjeringskvartalet i Oslo. Masteroppgaven vil ta for seg hvordan Regjeringskvartalet diskuteres som kulturminne, verneverdig sted, åsted og maktsted. Datamaterialet vil bestå av artikler, intervjuer og debattstoff som velges ut ved hjelp av Mediearkivet/Retriever. I tillegg vil det være aktuelt å analysere ytringer publisert på Facebooksiden "Støtteaksjon for å bevare Y-blokka".

I epost 23.11.2015 og telefonsamtale 25.11.2015 forteller student at forfattere/journalisters navn, vil bli referert til i tråd med vanlig kildepraksis og at hun kun vil lese diskusjoner på Facebooksidene, og referere til dem på generelt grunnlag. Studenten vil ikke ta skjermdump, eller behandle personopplysninger (f.eks navn, brukernavn eller direkte sitat) fra Facebooksidene elektronisk.

Vi kan derfor ikke se at det behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.